

บริบทและเงื่อนไขการยุติการเป็นขอทาน: กรณีศึกษาในกรุงเทพมหานคร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม สหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CONTEXTS AND CONDITIONS RELATED TO LEAVING BEGGING LIVELIHOODS: CASE
STUDIES IN BANGKOK

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Human and Social Development
Inter-Department of Human and Social Development
GRADUATE SCHOOL
Chulalongkorn University
Academic Year 2020
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	บริบทและเงื่อนไขการยุติการเป็นขอทาน: กรณีศึกษาใน กรุงเทพมหานคร
โดย	นายวัฒนา ธรรมลังกา
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	อาจารย์ ดร.ศยามล เจริญรัตน์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ธาดานิติ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธรรมนุญ หนูจักร)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ประธานกรรมการ
.....	
(รองศาสตราจารย์ ดร.นฤมล อรุโณทัย)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร.ศยามล เจริญรัตน์)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ธาดานิติ)	
.....	กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา ทวีสิทธิ์)	

วัฒนา ธรรมลังกา : บริบทและเงื่อนไขการยุติการเป็นขอทาน: กรณีศึกษาในกรุงเทพมหานคร.
 (CONTEXTS AND CONDITIONS RELATED TO LEAVING BEGGING LIVELIHOODS:
 CASE STUDIES IN BANGKOK) อ.ที่ปรึกษาหลัก : อ. ดร.ศยามล เจริญรัตน์, อ.ที่ปรึกษาร่วม :
 รศ. ดร.สุวัฒนา ธาดานิติ

ปัญหาขอทานเป็นปัญหาสังคมมายาวนานทั้งในแง่เศรษฐกิจและสังคม และส่งผลไปยังปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การค้ามนุษย์ การป้องกัน และแก้ปัญหาให้ขอทานหลุดพ้นจากสถานะการเป็นขอทานจึงเป็นประเด็นสำคัญ การศึกษาครั้งนี้เพื่อ 1) ศึกษาถึงเงื่อนไขของการเข้าสู่การเป็นขอทาน 2) ศึกษาถึงเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการยุติการเป็นขอทาน 3) ศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการที่คนขอทานไทยยุติการเป็นขอทาน และ 4) เสนอแนะแนวทางการป้องกันและการให้ความช่วยเหลือแก่คนขอทานไทย ผ่านการศึกษาเชิงคุณภาพแบบประวัติศาสตร์ชีวิต (Life History) ของกรณีศึกษา โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาแบบเฉพาะเจาะจงเป็นบุคคลที่หลุดพ้นสถานะของคนขอทานในสองสถานะคือบุคคลที่ประกอบอาชีพอยู่แล้ว และบุคคลอยู่ในระหว่างการพักพิงภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จำนวน 6 คน

จากผลการศึกษาพบว่า เงื่อนไขที่ส่งผลให้กลายเป็นคนขอทานเมื่อพิจารณาจากแนวคิดนิเวศวิทยาเชิงสังคม ได้แก่ 1) เงื่อนไขระดับบุคคล (Individual Level) ประกอบด้วย ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัญหาความยากจน ปัจจัยด้านความพร้อมของสภาพร่างกายและจิตใจ และเงื่อนไขปัจจัยด้านระดับการศึกษา 2) เงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) หรือปัจจัยด้านครอบครัวเป็นเงื่อนไขหลักที่ผลักดันให้กรณีศึกษาแทบทุกกรณีกลายเป็นคนขอทาน 3) เงื่อนไขระดับสถาบัน (Organizational / Institutional Level) ประกอบด้วยปัจจัยด้านทุนทางสังคมและการเข้าถึงทุนทางสังคม ที่คอยให้การสนับสนุน เงื่อนไขในระดับที่ 4) เงื่อนไขระดับชุมชน (Community Level) และ 5) เงื่อนไขระดับสังคม (Social Level) เป็นเงื่อนไขที่ไม่ส่งอิทธิพลต่อการกลายเป็นขอทาน อย่างไรก็ตามเพื่อให้หลุดพ้นจากการเป็นขอทานพบว่าประกอบด้วยสามระยะ คือ 1) ช่วงระยะตั้งต้น 2) ช่วงเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนทั่วไปและพร้อมที่จะเริ่มต้นทำงาน และ 3) ช่วงสร้างความมั่นคงในงานหรืออาชีพ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้ชีวิตของอดีตคนขอทานสามารถทะยานพ้นจากการเป็นขอทานซึ่งอยู่ในเงื่อนไขระดับสถาบันและเงื่อนไขระดับสังคมมากกว่าเงื่อนไขระดับที่ใกล้ตัวขอทาน คือ ปัจจัยจากภาครัฐ และภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมอย่าง สถาบันทางศาสนา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์การเปลี่ยนผ่านมาเป็นขอทานและการกลับไปเป็นคนปกติมีปัจจัยที่แยกขาดออกจากกันไม่ได้อย่างชัดเจน เพราะแต่ละปัจจัยมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ดังนั้นขอทานแต่ละคนจะมีเงื่อนไขของการกลับไปสู่คนปกติที่แตกต่างกัน และการแก้ไขเป็นกระบวนการที่สิ้นเปลืองทรัพยากรมากกว่าการป้องกันไม่ให้เกิดกลับมาเป็นขอทาน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้ คือ การกำหนดนโยบายในการป้องกันเพื่อไม่ให้บุคคลในสังคมต้องเปลี่ยนสถานะเป็นคนขอทาน และนโยบายที่ให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่มีสถานะเป็นคนขอทานให้สอดคล้องกับบริบทของปัญหาในสถานการณ์ปัจจุบันอย่างเหมาะสม ในกลุ่มคนที่สามารถหลุดพ้นสถานะจากการเป็นขอทานและเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนที่เริ่มต้นจะเป็นคนทำงาน และมีสถานะเป็นคนทำงานแล้ว รัฐและสถาบันอื่น ๆ ในสังคมก็ควรที่จะหยิบยื่นโอกาสและมอบความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ประกอบกับทัศนคติที่ผู้คนในสังคมมีต่อกลุ่มเป้าหมายในครั้งนี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

ปีการศึกษา 2563

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม

6187221520 : MAJOR HUMAN AND SOCIAL DEVELOPMENT

KEYWORD: Beggars / Conditional and Context / Stop being a beggars / Covid-19 crisis

Watthana Thammalangka : CONTEXTS AND CONDITIONS RELATED TO LEAVING BEGGING LIVELIHOODS: CASE STUDIES IN BANGKOK. Advisor: SAYAMOL CHAROENRATANA, Ph.D. Co-advisor: Assoc. Prof. Suwattana Thadaniti, Ph.D.

The problem of beggars had long been a social problem in terms of economy and society, and it had also resulted in other related problems such as human trafficking. Prevention and problem solving of escapade from the state of being beggars was an important issue. This research aimed to 1) study the conditions of becoming a beggar, 2) study the conditions that affect the termination of the beggar, 3) study the patterns and methods that Thai beggars cease to be beggars, and 4) provide advice on prevention and assistance to Thai beggars. This study was a qualitative research that studied the life history of case studies. The sample of the study was chosen based on a purposive sampling, with six individuals who had left the beggar status: pre-occupation persons and persons who were in rehabilitation within the homeless shelter.

The results of this study indicated that the conditions that resulted in becoming a beggar considering the social ecology concept were 1) Individual level conditions consist of economic factors and poverty problems, factors of physical and mental readiness, and educational level conditions. 2) Interpersonal level conditions or the family factors were the primary condition that drove almost every case study to become a beggar. 3) Organizational / Institutional Level conditions comprised factor of social capital and access to social capital that support the conditions. 4) Community level conditions. and Social Level were a condition that did not influence becoming a beggar. Nevertheless, in order to free from being a beggar, it was found that it consisted of three phases: 1) the initial phase, 2) the transition period to the common person and ready to start working, and 3) the stability of the job or career. This phase was a factor that contributed to the life of a former beggar to free from being a beggar, which was on the institutional and social level rather than the level conditions near the beggar which were factors from government and various sectors in society such as religious institutions. However, the phenomenon of becoming bagger and returning to normal had clearly inseparable factors as each of them was complex and interconnected. Therefore, each beggar had different conditions of returning to normal, and solving was a more resource-consuming process than preventing them from becoming a beggar.

The recommendations of this study were to establish policies to prevent people in society from changing to beggar status and policies that provide assistance to people with beggar status in line with the context of the problem in the current situation appropriately. The person mentioned was a group of people who can get away from being a beggar, change their status to a person who had started to be a worker, and had a working status. States and other institutions in society should also be able to offer opportunities and provide assistance in various fields, along with the attitude that people in society had towards the target group this time.

CHULALONGKORN UNIVERSITY

Field of Study: Human and Social Development

Academic Year: 2020

Student's Signature

Advisor's Signature

Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวិทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถสำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณา และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก อาจารย์ ดร.ศยามล เจริญรัตน์ ผู้เป็นทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ทั้งเป็นผู้ที่คอยให้กำลังใจด้วยความปรารถนาดีแก่ผู้ศึกษามาโดยตลอดระยะเวลาของการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย ผู้เป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ แล้วยังคอยเสนอแนวคิดและมุมมองที่ช่วยเติมช่องว่างของงานที่ขาดหายไปด้วยความปรารถนาดีอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.สุชาดา ทวีสิทธิ์ ที่สละเวลาอันมีค่าเพื่อมาเป็นกรรมการสอบให้แก่ผู้ศึกษา อีกทั้งยังช่วยให้มุมมองต่าง ๆ ที่อันประโยชน์แก่งานศึกษาในครั้งนี้ และที่ขาดไม่ได้เลยต้องกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.สุวัฒนา ธาดานิติ ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมในการให้ความอนุเคราะห์ด้านต่าง ๆ ทั้งการถามไถ่ความคืบหน้าของงาน และการส่งมอบกำลังใจให้แก่ผู้ศึกษา

ในส่วนของประเด็นการเข้าถึงข้อมูลทางผู้ศึกษาขอขอบพระคุณแก่ผู้เชี่ยวชาญแขนงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพี่วุฒิ วุฒิชัย ไฉนวนวงศ์ นักพัฒนาสังคมประจำศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร ที่คอยให้ความช่วยเหลือในด้านการเข้าถึงข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ และคอยติดต่อประสานงานให้ได้อย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งพี่วุฒิชัยยังคอยทำหน้าที่เป็นพี่ชายที่แสนดี คอยให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษาตลอดมา ขอขอบพระคุณผศ.ดร.ไพรัช บวรสมพงษ์ ผู้เป็นอาจารย์ที่เคารพรัก ตั้งแต่สมัยที่ผู้ศึกษาเล่าเรียนในระดับปริญญาตรี อาจารย์ไพรัชได้ช่วยจุดประกายที่ทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะเรียนต่อในระดับปริญญาโท อีกทั้งยังจุดประกายให้ผู้ศึกษาหันมาสนใจในประเด็นเรื่องคนขอทาน และที่ขาดไม่ได้เลยคือให้การคำแนะนำต่าง ๆ ในด้านวิชาการ และด้านข้อมูลทั่วไป ทางผู้ศึกษาขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญท่านอื่น ๆ ที่ไม่ได้เอ่ยนามมา ณ ที่นี้อีกด้วย

นอกจากนี้ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณเพื่อน ๆ สมาชิกในแคลน AK-4 ที่คอยอยู่ด้วยกันตลอดระยะเวลาของการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่ว่าจะเป็นหมอปิซ โทนี่ โดนัท น้องทุ และน้องแม็ค เพื่อน ๆ น้อง ๆ ผู้ที่คอยมอบความสุขในยามที่ผู้ศึกษาไม่มีความสุข ขอขอบพระคุณพี่พีวส์ ผู้เป็นศิษย์พี่ที่คอยให้การสนับสนุนในทุก ๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดระยะเวลาจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสิ้น นอกจากนี้ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดด้วยความสัตย์จริงตลอดระยะเวลาที่ทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สุดท้ายขอขอบพระคุณคุณแม่ธนาภรณ์ที่คอยให้กำลังใจแก่ลูกชายคนนี้สุดหัวใจ โดยปราศจากเงื่อนไข และขอขอบพระคุณญาติพี่น้องทุกท่านที่คอยส่งกำลังใจให้ในยามที่ผู้ศึกษาท้อแท้ วิทยานิพนธ์เล่มนี้ขอมอบไว้เป็นอนุสรณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ ความปรารถนาที่คนรอบข้างมีให้แก่ผู้ศึกษา วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีโอกาสสำเร็จได้ หากผู้ศึกษาท้อแท้และล้มเลิกความตั้งใจไปก่อน สุดท้ายขอขอบคุณตนเองที่สามารถต่อสู้จนถึงนาทีสุดท้าย

วัฒนา ธรรมลังกา

สารบัญ

	หน้า
.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญรูป.....	ญ
บทที่ 1	1
1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์	6
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	6
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2	9
2.1 แนวคิดเรื่องการหาเลี้ยงชีพ.....	9
2.1.1 การหาเลี้ยงชีพของคนขอทาน	11
2.2 แนวคิดเรื่องนิเวศวิทยาเชิงสังคม.....	19
2.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ “ขอทาน”	23
2.3.1 ความหมายและคำนิยามของขอทาน.....	23
2.3.2 ประเภทของการเป็นขอทาน	25

2.3.3 สาเหตุและปัจจัยต่อการเข้าสู่กระบวนการขอทาน	28
2.3.4 วาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับ “ขอทาน”	31
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	44
2.4.1 ประเด็นศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ “สาเหตุปัจจัยของการเป็นขอทาน”	44
2.4.2 ประเด็นศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ “พฤติกรรมและประเภทของคนขอทาน”	49
2.4.3 ประเด็นศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ “การแก้ไขปัญหาคนขอทาน”	55
บทที่ 3	63
3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา.....	63
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	66
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	66
3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	68
บทที่ 4	70
4.1 เรื่องราวของอดีตคนขอทานนอกสถานคุ้มครอง	70
4.1.1 พี่บุญมี อดีตขอทานคนเมืองสุรบุรีกิจการขายแซนวิช	70
4.1.2 น้องเต้ และน้องตันอดีตพี่น้องขอทานย่านฝั่งธน	91
4.2 เรื่องราวของอดีตคนขอทานในสถานคุ้มครอง.....	106
4.2.1 พี่หนึ่งอดีตขอทานผู้ทำทุกอย่างเพื่อพี่ชาย	106
4.2.2 ลูกสมหมายอดีตกรรมกรเมืองกรุงสู่การเป็นขอทาน	112
4.2.3 พี่แมนอดีตขอทานผู้สู้ชีวิต.....	118
4.2.4 ป้าศรีอดีตขอทานคนฉะเชิงเทรา.....	127
บทที่ 5	142
5.1 เจื่อนใจที่เป็นแรงผลักดันให้กลายเป็นขอทาน.....	142
5.1.1 เจื่อนใจระดับบุคคล (Individual Level).....	142
5.1.2 เจื่อนใจระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level).....	148

5.1.3	เงื่อนไขระดับสถาบัน (Organizational / Institutional Level).....	153
5.1.4	เงื่อนไขระดับชุมชน (Community Level)	157
5.1.5	เงื่อนไขระดับสังคม (Social Level).....	158
5.2	สรุปเงื่อนไขปัจจัยที่กลายเป็นขอทานของแต่ละกรณีศึกษา	161
5.3	การเปลี่ยนชีวิตจากคนขอทานกลับมาสู่ชีวิตคนทั่วไปและพร้อมที่จะทำงาน อาจแบ่งออกได้ เป็น 3 ระยะ	170
5.3.1	ช่วงระยะตั้งต้น	170
5.3.2	ช่วงเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนทั่วไปและพร้อมที่จะเริ่มต้นทำงานต่อไป	176
5.3.3	ช่วงสร้างความมั่นคงในงานหรืออาชีพ	181
5.4	ผลกระทบวิกฤตการณ์โควิด 19 ต่ออดีตขอทานและคนทำงาน	188
	กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยไม่มีสถาบันทางสังคมรองรับ.....	188
	กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยมีสถาบันทางสังคมรองรับ.....	190
5.5	มุมมองคนชายขอบต่อการปรับตัวดิ้นรนเพื่อหาเลี้ยงชีพของคนขอทาน	175
บทที่ 6	184
6.1	สรุปผลการศึกษา	184
6.2	ข้อเสนอแนะ	196
ภาคผนวก	205
บรรณานุกรม	214
ประวัติผู้เขียน	221

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา.....	135
ตารางที่ 2 สาเหตุปัญหา อุปสรรคและรูปแบบวิธีการปรับตัวเพื่อเอาตัวรอดของอดีตคนขอทานในการ เข้าถึงการทำงาน.....	137
ตารางที่ 3 สรุปเงื่อนไขที่เป็นแรงผลักดันให้กลายเป็นขอทานในแต่ละกรณีศึกษา.....	168
ตารางที่ 4 สรุปลักษณะของการเปลี่ยนผ่านมาเป็นขอทานในแต่ละกรณีศึกษา.....	169
ตารางที่ 5 สรุปช่วงระยะเวลาของการเปลี่ยนผ่านสถานะของแต่ละกรณีศึกษาว่าอยู่ช่วงใด.....	193

สารบัญรูป

ภาพประกอบที่ 1 แนวคิดทางนิเวศวิทยาเชิงสังคมทั้ง 5 ระดับ..... 23

ภาพประกอบที่ 2 แสดงขบวนการค้ำมนุษย์ในรูปแบบบังคับขอราน 27

ภาพประกอบที่ 3 กรอบแนวคิดในการศึกษา..... 62

ภาพประกอบที่ 4 สรุปรื่องไขระดับต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอราน 160

ภาพประกอบที่ 5 สรุปรื่องไขที่ส่งผลกระทบต่อกรเปลี่ยนผ่านสถานะกลับมาเป็นคนทั่วไป 187

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ผู้ทำการเป็นประเด็นปัญหาของสังคมไทยมานานและเป็นปัญหาที่อยู่คู่กับเมืองใหญ่และเมืองท่องเที่ยวโดยทั่วไปมีพัฒนาการจากการขอเศษเงินจากผู้มีจิตกุศลเพื่อประทังชีวิต มาเป็นการประกอบธุรกิจประเภทใหม่ในรูปแบบของแก๊งค์ขอทาน มีนายหน้า มีการจัดระบบ การทำงาน มีบริการรถรับส่ง บริการอาหารและเครื่องดื่มระหว่างขอทานและการจัดแบ่งรายได้จากการขอทาน มีการโยกย้ายแหล่งขอทานไปตามจังหวัดต่าง ๆ ที่มีงานเทศกาลทำให้อาชีพขอทานสามารถทำรายได้กับผู้ประกอบการอย่างมหาศาล โดยการลงทุนเพียงเล็กน้อย (ไพรัช บวรสมพงษ์, 2559) ทั้งนี้เพราะคนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อว่าการให้เงินขอทานเป็นการให้ทานแก่ผู้ทุกข์ยากเป็นบุญกุศลส่งผลให้ผู้ให้ทานได้รับสิ่งดี ๆ ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า คนไทยจึงมีค่านิยมในการให้เงินกับขอทานจนทำให้อาชีพขอทานเฟื่องฟู จนส่งผลให้มีการนำเข้าคนต่างชาติจากประเทศเพื่อนบ้านมาประกอบอาชีพขอทาน (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2559) คนขอทานที่เป็นคนไทยส่วนใหญ่มาจากครอบครัวยากจนในชนบท จากที่ประสบความล้มเหลวในการดำรงชีวิตในภาคเกษตรกรรมจึงทำให้ชาวชนบทต้องดิ้นรน อพยพเคลื่อนย้ายสู่เมืองใหญ่เพื่อหางานทำหารายได้ให้มากพอที่จะอยู่รอดและมีวิถีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

หากพิจารณาในมุมมองทางสังคมและเศรษฐกิจสำหรับประเทศไทย การขอทานเกิดจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม (BLT Bangkok, 2560) ผู้ที่ทำการขอทานส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเพราะครอบครัวแตกแยกและความยากจน ทำให้เกิดผู้ด้อยโอกาสในสังคมไทย คนยากจน ขาดโอกาสในการศึกษาและประกอบอาชีพ ผู้ด้อยโอกาสบางรายกลายเป็นขอทานด้วยความสมัครใจเนื่องจากปัญหาความยากจนขาดแคลน ขอทานบางรายถูกบังคับจากผู้แสวงหาประโยชน์ นายหน้าจัดหาขอทาน บางรายคิดว่าการขอทานเป็นอาชีพที่หาเงินได้ง่าย สบายกว่าการทำงานเป็นลูกจ้างหรือกรรมกรก่อสร้าง สาเหตุหลักของการขอทานจึงเกิดจากการเป็นผู้ยากไร้ไม่มีที่อยู่อาศัย ไร้ญาติและไม่สามารถประกอบอาชีพอื่นได้นอกจากขอทาน และจากกระบวนการค้ามนุษย์ที่ทำเป็นธุรกิจ ขอทานมีทั้งเด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ และคนต่างด้าว ปัญหาขอทานจึงเป็นที่มาของปัญหาอื่นอีกมากมาย ทั้งปัญหาคนต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองเพื่อกระทำการขอทาน ปัญหาการขโมยเด็กและบังคับให้ทำการขอทาน เด็กบางรายถูกทำร้าย บางคนถึงขั้นทำให้สูญเสียอวัยวะ เพื่อให้สภาพร่างกายของเด็กมองดู

นำเวหนาสงสาร และได้รับมอบเงินหรือทรัพย์สิน จากผู้คนที่พบเห็น ปัญหาขอทานหากมีการบังคับ ข่มขู่ให้กระทำการขอทานก็จะเข้าข่ายการค้ามนุษย์ ซึ่งเป็นปัญหาระดับประเทศ (ไพรัช บวรสมพงษ์, 2559) การแก้ไขปัญหาขอทานให้มีประสิทธิภาพควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ ครบวงจร มีการจัด ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทาน และแยกผู้แสดงความสามารถ ออกจากการเป็นผู้ทำการขอทาน ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ปัญหาสังคมและคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคล ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น อีกทั้งสมควรกำหนดความผิดทางอาญาแก่ผู้ซึ่งแสวงหาประโยชน์จากความไม่ สมประกอบทางร่างกาย ความอ่อนด้อยทางสติปัญญา หรือสภาพจิตใจของบุคคลอื่น ดังนั้นการแก้ไข ปัญหาขอทานจึงเป็นเรื่องใหญ่ที่นานาประเทศทั่วโลกก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน

ในขณะเดียวกันประเทศสิงคโปร์ ซึ่งอยู่ในกลุ่มประเทศอาเซียน มีกฎหมายห้ามการขอทาน ภายใต้อกฎหมายบุคคลยากไร้ (Destitute Person Act) มีการบังคับครั้งแรกใช้ในปี พ.ศ. 2532 และมีการแก้ไขครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2556 ซึ่งมีการลาดตระเวนและตรวจจับ อีกทั้งยังมีศูนย์รับแจ้งเหตุ ขอทาน โดยทางการสิงคโปร์ให้การคุ้มครองบุคคลที่มีปัญหาทางการเงินให้สามารถขอความช่วยเหลือ จากสภาพพัฒนาชุมชน หรือศูนย์บริการครอบครัวได้ อย่างไรก็ตามก็ยังมีรายงานของทางการสิงคโปร์ ว่าสามารถจับกุมขอทานได้เฉลี่ยปีละ 85 คน โดยทางการสิงคโปร์เรียกขอทานเหล่านี้ ว่า sleepers หรือ public sleepers (คนนอนตามพื้นที่สาธารณะ) (รณรงค์ จันโต, 2560)

ประเทศไทยในอดีตนั้นขอทานถูกจัดอยู่ในประเภทเดียวกับผู้สูงอายุ ผู้พิการ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ไทยอย่าง นิธิ เอียวศรีวงศ์ (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2561) มองว่า ขอทานจริง ๆ แล้วเป็นเรื่องการตอบแทนกันในสังคม โดยมีการอ้างอิงจากความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณ โทษ ซึ่งผู้ให้ทานจะได้รับบุญตอบแทน ในขณะที่เดียวกันในยุคสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มี การควบคุมการขอทานเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ผ่านทางการบังคับใช้พระราชบัญญัติควบคุมการ ขอทาน พ.ศ. 2484 โดยมีการห้ามมิให้บุคคลทำการขอทานทั้งขอทานและวณิก หากเข้าข่ายตาม มาตรา 7 คือ “เมื่อปรากฏจากการสอบสวนว่าผู้ใดทำการขอทาน และผู้นั้นเป็นผู้สูงอายุหรือเป็นคน วิกลจริต พิการหรือเป็นคนมีโรค ซึ่งไม่สามารถประกอบอาชีพอย่างใดและไม่มีทางเลี้ยงชีพอย่างอื่น ทั้งไม่มีญาติมิตรอุปการะเลี้ยงดูก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งตัวไปยังสถานสงเคราะห์”

ปัจจุบันได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน ของปี พ.ศ. 2484 มาเป็น พ.ศ. 2559 เพื่อให้มีความสอดคล้องต่อสภาพปัญหาสังคมในปัจจุบัน โดยมีการยกเว้นใหม่ทั้งฉบับ เพื่อ เป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ด้อยโอกาส สงเคราะห์ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ให้มี

คุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งตนเองได้และได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถนำบทบัญญัติตามกฎหมายมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสาระสำคัญในพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 นั้นได้แยกประเภทคนขอทานออกจากผู้แสดงความสามารถ ตามมาตรา 13 คือ “ห้ามบุคคลใดทำการขอทาน การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นการขอทาน (๑) การขอเงินหรือทรัพย์สินจากผู้อื่นเพื่อเลี้ยงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการขอด้วยวาจา ข้อความ หรือการแสดงกิริยาอาการใด (๒) การกระทำด้วยวิธีการใดให้ผู้อื่นเกิดความสงสารและสงมอบเงินหรือทรัพย์สินให้ การแสดงความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นดนตรีหรือการแสดงอื่นใด เพื่อให้ได้มาซึ่งเงิน หรือทรัพย์สินจากผู้ชมหรือผู้ฟัง การขอเงินหรือทรัพย์สินกันฐานญาติมิตร หรือการเรียกรไ้ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการเรียไร ไม่ถือว่าเป็นการขอทานตามพระราชบัญญัตินี้”

นอกจากพัฒนาการของพระราชบัญญัติควบคุมการขอทานแล้ว ทางภาครัฐยังมีนโยบาย ยุทธศาสตร์และโครงการต่าง ๆ ในการให้ความช่วยเหลือแก่คนขอทานไปสู่การทำงานด้วยตนเอง เช่น ความเชื่อมโยงของนโยบายและแผนขับเคลื่อนการควบคุมการขอทาน และแผนปฏิบัติการตามแผนการขับเคลื่อนการควบคุมการขอทาน ฉบับที่ 1 พ.ศ.2562 -2564 สู่การปฏิบัติเข้ากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป้าหมายที่ 1 ที่ว่าด้วยการขจัดความยากจนทุกรูปแบบ ทุกสถานที่ และเป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำภายในและระหว่างประเทศ รวมถึงการเชื่อมโยงเข้ากับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันทางสังคม การเชื่อมโยงต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้าง และพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำของสังคม (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2562) นอกจากนโยบายและยุทธศาสตร์แล้ว ยังมีโครงการที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนคือ ธัญบุรีโมเดลที่เริ่มจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2558 เป็นโปรแกรมรูปแบบหนึ่งของการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพ สำหรับขอทาน คนไร้ที่พึ่ง โดยดำเนินการในพื้นที่สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายธัญบุรี และสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งหญิงธัญบุรี และมีการขยายผลไปยังสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งอื่น ๆ ต่อไป โดยสาระสำคัญของธัญบุรีโมเดล คือ การฟื้นฟูสมรรถภาพของขอทาน หรือคนไร้ที่พึ่งที่ยินยอมเข้าร่วมโครงการ เป็นการฟื้นฟูทั้งทางด้านจิตใจ สังคม สุขภาพ และอาชีพ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านกิจกรรมด้านการเกษตรนิเวศ (อุมาภรณ์ ผ่องจิตต์, 2561)

การขับเคลื่อนโครงการเร่งด่วนสำคัญ (Flagship Project) ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ โดยกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในปี พ.ศ. 2562 ได้มีการหยิบยกประเด็น

ปัญหาคนขอทาน ผ่านการแก้ไขปัญหายาใต้โครงการ Social Smart City (จังหวัดปทุมธานี) ซึ่งดำเนินการใน 6 พื้นที่นำร่อง ได้แก่ จังหวัดสิงห์บุรี ปราจีนบุรี ลำพูน พัทลุง บุรีรัมย์ และสุโขทัย โดยเงื่อนไขที่สำคัญสู่ความสำเร็จในการดำเนินการนั้นคือ การได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน หลังจากดำเนินการในพื้นที่นำร่องแล้วก็จะขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นต่อไป (สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2562)

คนขอทานหลายรายไม่มีความคิดที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจด้วยตนเอง แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของการพึ่งพาตนเองและปัจจัยสนับสนุนทั้งจากครอบครัว ภาครัฐและอื่น ๆ โดยเงื่อนไขและปัจจัยต่าง ๆ ต้องมีความสอดคล้องต่อกันเพื่อที่จะสามารถผลักดันคนขอทานออกไปสู่การสร้างรายได้ด้วยตนเอง รัฐซึ่งเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือคนขอทาน ก็ได้มีมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งหลักการสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ ของภาครัฐนั้นว่าด้วย 2 แนวคิดหลักอันได้แก่ 1.) การควบคุมทางสังคม (Social control) อนุกรมพิทักษ์ธานี (2551) ซึ่งให้เห็นว่ารัฐจะพยายามที่จะใช้กลไกต่าง ๆ ที่มีอยู่มาควบคุมคน ให้มีลักษณะหรือระบบระเบียบตามที่ต้องการ โดยกลไกที่จะถูกหยิบยกขึ้นมาใช้โดยตลอดคือ “กฎหมาย” เป็นการควบคุมทางสังคมผ่านทางกฎหมายเพื่อไม่ให้มีการขอทานและก็มองว่าผู้ที่มากระทำการขอทาน มีความเกียจคร้าน ไม่ทำมาหากินและเป็นกลุ่มคนที่เป็นปัญหาสังคม 2.) แนวคิดที่ว่าด้วยการสงเคราะห์คนขอทาน ดังนั้นจะมี 2 แนวคิดนี้เป็นหลักในการขับเคลื่อนนโยบาย ยุทธศาสตร์และโครงการต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสนับสนุนให้คนขอทานสามารถสร้างรายได้ด้วยตนเอง แต่ผลลัพธ์จากการขับเคลื่อนงานต่าง ๆ ของภาครัฐที่แสดงออกมานั้น ก็ไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาการพัฒนาการของขอทานได้ ในปัจจุบันภาครัฐได้พัฒนาความเข้าใจต่อประเด็นปัญหาผู้คนขอทานมากยิ่งขึ้น โดยการนำหลักการแนวคิดวิธีการช่วยเหลือของคนขอทานคือ “การคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิต” (กองคุ้มครองสวัสดิภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต, 2560) อันได้แก่ 1.) การช่วยเหลือ 2.) การบำบัดรักษา 3.) การฟื้นฟู 4.) สภาพร่างกายและจิตใจ 5.) ตลอดจนการฝึกอาชีพให้แก่คนขอทาน จากที่กล่าวมานั้นเป็นส่วนหนึ่งของหัวใจสำคัญของพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 ดังนั้นจากหลักการที่เปลี่ยนไปของภาครัฐในช่วงบังคับใช้พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ซึ่งโดยในเนื้อหาที่มองผู้กระทำการขอทานว่าเป็นคนไม่ดี มีความเกียจคร้านในการสร้างรายได้ด้วยตนเอง แต่ในพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 นั้นมีเนื้อหาที่มีความเชื่อที่ว่าคนขอทานนั้นสามารถพัฒนาได้

จากงานศึกษาต่าง ๆ ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลคนหนึ่งเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานนั้นอาจประกอบไปด้วย ปัจจัยพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับ เพศ อายุ สภาพร่างกาย ปัจจัยสภาพแวดล้อมอย่างกลุ่มเพื่อน ครอบครัว ปัจจัยทางสังคมที่ว่าด้วย โอกาสการเข้าถึงการทำงานต่าง ๆ ความไม่ธรรมในสังคมในระดับต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาของภาครัฐที่อาจจะส่งผลให้ชีวิตต้องประสบปัญหาจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งด้านกฎหมาย กลไกการดำเนินงานต่าง ๆ แต่เงื่อนไขของคนขอทานที่จะเปลี่ยนมาสู่สถานะของคนทำงานนั้น มีความซับซ้อนและยากต่อการแก้ไขปัญหามากมาย เช่น ผู้พิการที่ต้องผันตัวเองมาขายของ แต่เนื่องด้วยสภาพร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ อะไรถึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เขาลุกขึ้นมายืนหยัดด้วยตนเอง และเมื่อเขาล้าที่จะเปลี่ยนสถานะมาแล้ว รูปแบบและวิธีการในการประกอบอาชีพนั้นก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ที่จะแสดงให้เห็นว่ามีปัจจัยใดสนับสนุนหรือกีดขวางอยู่ โดยเงื่อนไขในบริบทของแต่ละบุคคลก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ภาคส่วนใดที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเปลี่ยนสถานะครั้งนี้ ตัวเอง ครอบครัว ชุมชน ภาครัฐหรือภาคประชาสังคม และท้ายที่สุดนั้นสามารถดำรงชีพได้ต่อไปและไม่หวนกลับสู่สถานะคนขอทาน

หากพิจารณาถึงช่วงเวลาของคนขอทานนั้น ได้เปลี่ยนสถานะมาสู่ผู้ที่สามารถสร้างรายได้ด้วยตนเองนั้น ถือเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนคนขอทานไม่หวนกลับมาเป็นพฤติกรรมขอทานซ้ำ อีกทั้งยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยในการช่วยให้เกิดการตระหนักในคุณค่าของตนเอง ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการสร้างรายได้ด้วยตนเองเพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตและครอบครัวได้ต่อไป นอกจากนี้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นในระดับปัจเจกบุคคลแล้ว ประโยชน์ยังเกิดขึ้นในระดับสังคมอีกด้วย เช่น ไม่มีขอทานคนไหนในพื้นที่สาธารณะซึ่งบ่งบอกถึงการแก้ไขปัญหาที่มีศักยภาพของภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (โสภณ พรโชคชัย, 2560) กล่าวคือ ประโยชน์ที่สังคมได้รับนอกจากยกระดับคุณภาพชีวิตของคนขอทานแล้ว ยังเป็นการช่วยในเรื่องของภาพลักษณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยอีกด้วย หากไม่นับรวมถึงประเด็นปัญหาขอทานที่มาในลักษณะของรูปแบบขบวนการค้ามนุษย์ ซึ่งเป็นปัญหาที่ฝังรากลึกและสามารถแก้ไขได้ยาก (ไพรัช บวรสมพงษ์, 2559)

จากปรากฏการณ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น พอสรุปได้ว่าช่วงระยะเวลาก่อนจะคนขอทานจะเข้าสู่โลกแห่งการทำงานแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1.) ช่วงก่อนเป็นคนขอทาน 2.) ช่วงที่มีสถานะเป็นคนขอทาน และ 3.) ช่วงที่หลุดพ้นสถานะการเป็นคนขอทานแล้ว โดยผู้วิจัยนั้นสนใจที่จะศึกษาในช่วงระยะสุดท้าย ซึ่งการที่คนขอทานคนหนึ่งสามารถเปลี่ยนสถานะมาสู่ผู้หารายได้เชิงเศรษฐกิจด้วยตนเอง สามารถสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาระดับปัจเจกบุคคลจนถึงระดับโครงสร้างสังคมว่าส่งผลกระทบต่อรูปแบบวิถีชีวิตคนขอทานคนหนึ่ง การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งแสวงหาคำตอบต่อ

สถานการณ์การเข้าสู่โลกแห่งการทำงานของขอทานไทยว่ามีปัจจัยใดที่สนับสนุน ทั้งปัจจัยจากครอบครัว ชุมชน สังคม ภาครัฐและภาคประชาสังคม อีกทั้งยังศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคต่อรูปแบบและวิธีการที่ขอทานไทย ประสบเจอในขณะที่เปลี่ยนสถานะเข้าสู่โลกแห่งการทำงานในปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) รวมถึงการหาคำอธิบายเปรียบเทียบภายใต้เงื่อนไขที่แตกต่างกันออกไปในบริบทต่าง ๆ ของการก้าวเข้าสู่แห่งการทำงานของขอทานไทย จากช่วงประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมา เพื่อหาจุดเปลี่ยนที่สำคัญภายในชีวิตของขอทานไทยต่อการยอมรับตัวตนที่จะหารายได้ด้วยตนเอง โดยประเด็นความน่าสนใจของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ เป็นการศึกษาต่อกลุ่มเป้าหมายที่เปลี่ยนสถานะมาเป็นผู้หารายได้ด้วยตนเอง โดยในปัจจุบันไม่มีสถานะเป็นคนขอทานแล้ว ซึ่งเป็นการศึกษาต่อผลลัพธ์ปลายทางของการเปลี่ยนสถานะมาสู่ประเด็นการเลี้ยงชีพด้วยตนเองของขอทานไทย ซึ่งงานศึกษาอื่น ๆ จะมุ่งประเด็นไปที่การศึกษาต่อปัจจัยการตัดสินใจเป็นคนขอทาน จึงเป็นเหตุผลที่ว่าผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาต่อการหาคำอธิบายต่อคำตอบในปรากฏการณ์การเข้าสู่โลกแห่งการทำงานของขอทานไทย

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาของคนขอทานไทยต่อการเข้าถึงการทำงาน
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการกลับเข้ามาสู่โลกแห่งการทำงานของขอทานไทย
3. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการที่คนขอทานไทยกลับเข้ามาสู่โลกแห่งการทำงาน
4. เพื่อเสนอแนะถึงแนวทางการป้องกัน และการให้ความช่วยเหลือแก่คนขอทานไทย

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะคนขอทานที่เป็นคนไทยทั้งเพศชาย และหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ที่เปลี่ยนสถานะมาเป็นคนที่กำลังทำงาน หรือหางานเชิงเศรษฐกิจทำเพื่อที่จะสามารถหาเลี้ยงชีพตนเองรวมถึงครอบครัวได้ และเปลี่ยนผ่านไปสู่การหลุดพ้นจากการเป็นคนขอทาน ทั้งคนขอทานที่เคยผ่านกระบวนการความช่วยเหลือจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และคนขอทานที่ไม่ผ่านกระบวนการความช่วยเหลือจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาสถานการณ์การทำงานของกลุ่มคนขอทานไทย ที่ครอบคลุมตั้งแต่ประวัติการทำงานที่ผ่านมาตั้งแต่ก่อนมาเป็นคนขอทาน การหางานทำและการทำงานในช่วงหลังจากกลายมาเป็นคนขอทาน รวมถึงศึกษาปัจจัยที่สนับสนุน ปัญหาอุปสรรค ความยากลำบาก การปรับตัว และจิตใจในการทำงานของคนขอทานกลุ่มนี้ตั้งแต่เริ่มเป็นคนขอทานจนถึงปัจจุบันที่เข้าสู่โลกแห่งการทำงานแล้ว

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ในการศึกษาคือ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีคนขอทานไทยกระจุกตัวอยู่มากที่สุดในประเทศ จากสถิติคนขอทาน ปี พ.ศ. 2559 – 2561 ของกองคุ้มครองสวัสดิภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12, 2561)

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

คนขอทาน หมายถึง ผู้กระทำการขอทาน ตามนิยามพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 มาตรา 13 กล่าวว่า “บุคคลที่ขอเงินหรือทรัพย์สินจากผู้อื่นเพื่อเลี้ยงชีพ ไม่ว่าจะเป็นการขอด้วยวาจา ข้อความหรือกิริยาอาการใด ๆ ที่กระทำเพื่อให้บุคคลอื่นเกิดความสงสารและส่งมอบเงินหรือทรัพย์สินให้” โดยในลักษณะความเข้าใจของบุคคลทั่วไป คือ บุคคลที่ขอเงินหรือทรัพย์สินกันโดยไม่ใช่ในฐานะญาติมิตรคนรู้จัก แต่เป็นจากบุคคลทั่วไปที่สัญจรผ่านไปมาในสถานที่ที่คนขอทานทำการขอทานอยู่ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

คนไทย หมายถึง บุคคลที่มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเป็นคนไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและรวมถึงบุคคลที่อยู่ในต่างประเทศที่มีสัญชาติไทย โดยในการศึกษานี้จะมุ่งศึกษาเฉพาะขอทานที่เป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น เนื่องจากมีกลุ่มขอทานหลาย ๆ ที่เดินทางมาจากประเทศ เช่น ประเทศเวียดนาม จีน กัมพูชา เป็นต้น

การขอทาน หมายถึง การขอทานเป็นการขอทรัพย์สินตามแต่ที่บุคคลทั่วไปสัญจรผ่านไปมาพบเห็นและให้ด้วยความสมัครใจ ผ่านกิริยาที่แสดงออกโดยการนั่ง นอน อุ่มทารกหรือกิริยาใด ๆ ก็ตามที่อยู่ในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนบุคคล บางครั้งประกอบด้วยการพนมมือถือนขันหรือภาชนะรองรับต่าง ๆ โดยกิริยาการขอนั้นเป็นการขอที่อาจจะทำให้ผู้อื่นเกิดความสงสารผ่านการแสดงออกในหลาย ๆ วิธีเช่น การเขียนข้อความบนป้ายถึงความยากลำบากที่ชีวิตกำลังเผชิญอยู่ การอุ่มทารกเพื่อเพิ่มระดับความสงสาร

การทำงาน หรือการเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน หมายถึง การเปลี่ยนสถานะเข้าสู่การทำงาน โดยการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ปฏิบัติมากกว่ากิจกรรมใด ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากสถานะเศรษฐกิจในสังคมของแต่ละพื้นที่ส่งผลให้คนในสังคมนั้น ๆ ต้องหางานทำ และไปเข้าสู่ระบบการทำงานไม่ว่าจะเป็นช่องทางใดช่องทางหนึ่งก็ตาม เพื่อที่จะนำเงินที่ได้จากการทำงานมาเลี้ยงชีพแก่ตนเองและครอบครัวตามเงื่อนไขวิถีชีวิตของแต่ละคน แต่คนขอทานอาจจะมีเงื่อนไขที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป จึงส่งผลให้บุคคลนั้นเปลี่ยนสถานะมาเป็นขอทานหรืออีกในมุมมองก็คือ การที่คนขอทานเปลี่ยนสถานะกลับมาเข้าสู่โลกการทำงาน เนื่องจากมีปัจจัยที่สนับสนุนให้บุคคลนั้นกลับมาได้เป็นคนทำงานได้อีกครั้ง

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของคนขอทานที่มีลักษณะเฉพาะในแต่ละบุคคล
2. เพื่อให้เข้าใจถึงรูปแบบและวิธีการของคนขอทานไทยที่เปลี่ยนสถานะเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน โดยมีเงื่อนไขของปัจจัยต่าง ๆ ที่สนับสนุนทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม หรือเป็นความช่วยเหลือจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. เมื่อได้เข้าใจถึงมูลเหตุของปัญหาและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่กว่าจะมาเป็นคนขอทานที่เข้าสู่โลกการทำงาน ทำให้เป็นแนวทางในการพัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคนขอทานไทยให้มีประสิทธิภาพ เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาคนขอทานไทยต่อไป
4. เป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจที่จะศึกษาค้นคว้าและวิจัยต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องสืบต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงได้จำแนกเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

1. แนวคิดเรื่องการหาเลี้ยงชีพ
2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ “ขอทาน”
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเรื่องการหาเลี้ยงชีพ

แนวคิดเรื่องการหาเลี้ยงชีพ เป็นวิธีการวิเคราะห์และทำความเข้าใจความยากจนที่ถูกพัฒนามาจากกระแสมองความเชื่อมโยงระหว่าง ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และปัญหาความยากจนในชนบท (Bebbington, 1999) เป็นการทำความเข้าใจความยากจนในระดับจุลภาค โดยเฉพาะเน้นอยู่ที่ครัวเรือนและปัจเจก แต่จะไม่ให้ความสำคัญกับระดับความสัมพันธ์ทางสังคม อย่างเช่น ความยากจนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องชนชั้น หรือเพศสถานะ แนวคิดนี้มีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ สิทธิพลสถานะเปราะบาง นโยบายและสถาบัน และผลลัพธ์ของวิถีชีวิต ดังรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไปนี้ (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, 2556)

1.) สิทธิพล (Capital Assets)

เป็นการพิจารณาในมุมที่ว่า ความมั่งคั่ง คือ ความขาดแคลน เป็นการมองความยากจนที่เน้นอยู่ในเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก และทัศนคติแบบนี้ก็จะให้ความสำคัญ “ปัจจัยการผลิต” คือ มองว่าคนยากจนนั้นขาดแคลนปัจจัยการผลิต ดังนั้นการแก้ไขปัญหาความยากจน จึงต้องทำวนเวียนอยู่กับเรื่องในทางวัตถุ โดยสิทธิพลทุนมีหลายลักษณะ มีทั้งที่เป็นรูปวัตถุ จับต้องมองเห็นได้ แต่มีผลต่อกรวยังชีพของคนจน สิทธิพลทุนนี้ อาจจำแนกได้ 5 ประเภท ได้แก่

ทุนมนุษย์ เป็นการวิเคราะห์ความยากจนแบบดั้งเดิม เรามักจะมองทุนมนุษย์ ในรูปของลักษณะกำลังแรงงาน (Labour force) แต่สิทธิพลทุนที่อยู่ในรูปของทุนมนุษย์ มีความหมายที่กว้างขวางกว่า รวมถึงสุขภาพ ทักษะ ความรู้ ความสามารถในการทำงานและอื่น ๆ ที่เป็นคุณสมบัติส่วนตัวของปัจเจก หรือที่เป็นสมาชิกของครอบครัวนั้น ๆ

ทุนวัตถุประสงค์หรือทุนกายภาพ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน ถนนหนทาง การคมนาคม ที่ดินสำหรับการเพาะปลูก บ้านเรือน ข้าวของเครื่องใช้ เป็นต้น

ทุนการเงิน ได้แก่ การออม เครดิตและหนี้สิน ทั้งจากแหล่งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เงินที่สมาชิกอยู่นอกชุมชนส่งกลับบ้าน บำนาญ ค่าจ้าง ฯลฯ

ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรส่วนรวม ที่คนจนสามารถมีส่วนร่วมได้ อย่างเช่น ป่าไม้ แม่น้ำ หรือความอุดมสมบูรณ์ที่มีอยู่ในที่ดิน เป็นต้น

ทุนทางสังคม ได้แก่ กฎระเบียบ บรรทัดฐาน หน้าที่ การตอบแทน และความเชื่อที่ฝังอยู่ในความสัมพันธ์ทางสังคม โครงสร้างทางสังคม รวมถึงการจัดการของสถาบันทางสังคม โดยแฝงอยู่ในสถาบันขนาดเล็ก ได้แก่ ชุมชนและครัวเรือน ในทางเดียวกันก็เป็นกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติอย่างเป็นทางการของสถาบันในระบบตลาด การเมืองและภาคประชาสังคม

2.) สภาวะความเครียด (Strain)

ความยากจน ไม่ได้เพียงเกี่ยวข้องกับแคลสินทรัพย์ที่ครัวเรือนมี และสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้เท่านั้น แต่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในการดำเนินชีวิตของคนจน เงื่อนไขแวดล้อมในการดำเนินชีวิตที่ว่านี้ สำหรับคนทั่วไปอาจจะมีความสามารถในการปรับตัวหรือสามารถเผชิญ (Cope) เงื่อนไขแวดล้อมเช่นนี้ได้โดยไม่มีปัญหา แต่สำหรับคนจนนั้นอาจจะไม่สามารถที่จะเผชิญหรือปรับตัวตามเงื่อนไขนี้ได้ สภาพของเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสามารถในการปรับตัวเผชิญสถานการณ์นี้ หรืออาจเรียกว่าอีกชื่อว่า สภาวะความเปราะบาง (Vulnerability) เงื่อนไขเหล่านี้ ได้แก่ ภัยธรรมชาติ อย่างเช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม พายุ ภูเขาไฟ หรือการสูญเสียสมาชิกที่สำคัญของครอบครัว หรือสถานการณ์แปรปรวนของราคาผลผลิต สงคราม โรคระบาด เป็นต้น สภาพเช่นนี้ คนจนอาจจะมีความสามารถที่จะเผชิญสิ่งเหล่านี้ ในระดับต่ำ และวิธีการที่คนจนนำมาใช้ในการเผชิญกับสิ่งเหล่านี้ อาจจะทำให้เกิดการสูญเสียสินทรัพย์ทุนของครอบครัวมากยิ่งขึ้น

3.) นโยบายรัฐหรือนโยบายของสถาบัน องค์กรหลัก ๆ

นโยบายของรัฐ หรือนโยบายของสถาบันใหญ่ ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคนยากจนทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างเช่น นโยบายการพัฒนาของประเทศไทย ที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาภาคเศรษฐกิจสมัยใหม่ เหนือกว่าการพัฒนาภาคเกษตรหรือภาคชนบท นโยบายรูปแบบนี้ได้สนับสนุนให้เกิดการเคลื่อนย้ายทรัพยากรจากภาคชนบท มาใช้สนับสนุนให้เกิดความเติบโตทางเศรษฐกิจ

ผลกระทบที่ตามมาคือ ทำให้เศรษฐกิจภาคชนบทไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรจะเป็นไป อย่างไรก็ตาม นโยบายของรัฐหลาย ๆ โครงการนั้นก็มิได้มีลักษณะการโอนทรัพยากร ไปสนับสนุนภาคเศรษฐกิจ การเกษตรโดยตรง อย่างเช่น โครงการจ้างงานในชนบท ที่ดำเนินการในช่วง พ.ศ. 2520 – 2530 หรือ โครงการประกันสุขภาพถ้วนหน้า ที่ดำเนินการตั้งแต่กลาง พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา โครงการลักษณะนี้ ส่งผลในทางบวกต่อสินทรัพย์ทุนของครัวเรือนที่มีความยากจน และการหาเลี้ยงชีพของคนยากจน โดยตรง

4.) ผลลัพธ์การหาเลี้ยงชีพ

ยุทธวิธีในการทำมาหาเลี้ยงชีพของคนยากจน จะไม่ใช่อิงอาศัยอยู่กับสินทรัพย์ ทุนเพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่จะมีลักษณะที่เป็นการรวมเอาทรัพยากรหลายอย่างที่เราไม่ หรือสามารถ เข้าถึง นำมาใช้ประโยชน์ในการทำมาหาเลี้ยงชีพ โดยอยู่ภายใต้บริบทความเปราะบางที่แตกต่างกัน ออกไป และได้รับการเกื้อหนุน หรือเป็นอุปสรรคโดยนโยบาย สถาบันและกระบวนการต่าง ๆ ใน สังคมกว้าง

ดังที่กล่าวไว้ว่า การวิเคราะห์การหาเลี้ยงชีพของคนยากจนนี้ เน้นการวิเคราะห์ระดับจุลภาค คือครัวเรือนและปัจเจก ดังนั้นอาจจะมองไม่เห็นความสัมพันธ์ทางสังคมในวงกว้าง ที่ส่งผลกระทบต่อ ความยากจน อย่างไรก็ตาม กรอบคิดเรื่องการหาเลี้ยงชีพของคนยากจนนี้ มองความยากจนที่ กว้างขวางไปกว่าสาเหตุในทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญก็คือ ครัวเรือนคนจน และคนจนเหล่านี้ เป็น “ผู้ถูกกระทำ” (Actors) ที่ตระหนักถึงสินทรัพย์ทุนที่เรามีอยู่ รวมถึงตระหนักถึงสภาพแวดล้อม รอบตัวตัวเอง คนยากจนนั้นจะค้นหาในหลากหลายวิธี เพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่พวกเขาปรารถนา และมีความเป็นไปได้สำหรับพวกเขา แนวคิดการหาเลี้ยงชีพนี้ ได้มีการนำไปใช้ค่อนข้างกว้างขวางใน กลุ่มนักพัฒนาและนักวิจัยทางการพัฒนา โดยมีการประยุกต์ให้เข้ากับเทคนิควิธีการอื่น ๆ โดยเฉพาะวิธีการแบบมีส่วนร่วม

2.1.1 การหาเลี้ยงชีพของคนขอทาน

การหาเลี้ยงชีพของคนขอทานไทย อันเป็นผลมาจากการประสบปัญหาต่อปัจจัยต่าง ๆ เช่น ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางการศึกษา เป็นต้น โดยส่งผลให้คนขอทานหลายรายไม่ สามารถเข้าถึงการหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองผ่านการเข้าถึง และเข้าใจต่อการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ ภายในบริบทของสังคมนั้น ๆ คนขอทานประสบปัญหาหลายประการ ทั้งในการหาเลี้ยงชีพ และการ ใช้ชีวิตทั่วไป การทำความเข้าใจถึงการปรับตัวของคนขอทานในภาวะเช่นนี้จำเป็นต้องอาศัยแนวคิด

หรือทฤษฎีเป็นกรอบในการอธิบายว่าการที่คนขอทานจะสามารถหาเลี้ยงชีพได้ด้วยตนเองในภาวะดังกล่าวและมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยใดบ้าง การเข้าสู่โลกการทำงานจึงเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญมากตัวหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการเข้าสู่โลกการทำงานไม่เพียงแต่เป็นที่มาของรายได้ แต่ยังเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่น ๆ ที่ผลักดัน สนับสนุน และขัดขวางอีกด้วย

สภาพการณ์ที่คนขอทานประสบอยู่มีความไม่แน่นอนอยู่ไม่น้อยทำให้คนขอทานหลายรายมักจะตกอยู่ในภาวะอ่อนแอ (Vulnerable) เมื่อคนขอทานตกอยู่ในภาวะที่อ่อนแอ การที่จะสามารถหาเลี้ยงชีพต่อไปได้อย่างยั่งยืนนั้น จะต้องหาวิธีการต่าง ๆ ต่อการแก้ไขปัญหา หรือสถานการณ์ที่ประสบเจอเหล่านี้ ตามเงื่อนไขของแต่ละบุคคลที่มีลักษณะที่จำเพาะแตกต่างกันออกไป และพัฒนาต่อไป คุณภาพชีวิต และผลประโยชน์อื่น ๆ ก็จะตามมาในที่สุด ความมั่นคง (Security) ก็จะเกิดขึ้นได้ (Waiton, 2008) การหาเลี้ยงชีพเป็นกระบวนการทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และครัวเรือนเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตได้ตามที่ตนเองปรารถนา ตามกรอบแนวคิดการหาเลี้ยงชีพ อาชีพเป็นกิจกรรมหลักของปัจเจก และครัวเรือนที่เป็นเครื่องมือนำไปสู่การอยู่รอดและการหาเลี้ยงชีพอย่างยั่งยืน

2.1.1.1 มุมมองของภาครัฐต่อการหาเลี้ยงชีพของคนขอทาน

พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ที่เป็นจุดเริ่มต้นของกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมผู้ที่ทำการขอทาน เมื่อขอทานเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย วิธีคิดที่รัฐไทยในยุคสมัยนั้น ออกกฎหมายเพื่อออกมาบังคับใช้ในบริบทสังคมไทยนั้น ก่อนหน้าที่จะมีพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ช่วงเวลานั้นได้มีพระราชบัญญัติกักกันผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย พ.ศ. 2479 เกิดขึ้นโดยพระราชบัญญัติกักกันผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย เป็นแนวคิดที่มองว่าผู้ที่ออกมาทำความผิดซ้ำ ๆ เป็นจำพวกคนไม่ดี มีความเกียจคร้าน ซึ่งวิธีคิดเรื่องแนวคิดคนไม่ดี มีความเกียจคร้าน เป็นมุมมองและแนวคิดในสมัยก่อนที่รัฐไม่ควรพึงกระทำและท้ายที่สุดก็มีการยกเลิกกฎหมายบางฉบับที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ ณ ช่วงเวลานั้น ในปีพ.ศ. 2546 ในสมัยต่อมาเนื่องจากรัฐมีความต้องการที่จะพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้า เช่น นำแนวความคิดแบบระบบทุนนิยมเข้ามาใช้ในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นในแนวคิดระบบทุนนิยมจะมีการมองว่า ผู้คนจะต้องมีความขยัน ต้องมีการสร้างผลผลิต หากใครที่ไม่มีความขยัน รัฐจะไม่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้นั้น แต่ถ้าหากรัฐให้ความช่วยเหลือก็หมายถึงว่า ผู้คนจำพวกนั้นมีความล้มเหลว ใช้ไม่ได้และเป็นคนไม่ดี มีความเกียจคร้าน โดยวิธีการและแนวคิดของรัฐไทยเช่นนี้จะอยู่ในช่วงในสมัยตั้งแต่ พ.ศ. 2450 เป็นต้นมา ดังนั้นกฎหมายต่าง ๆ อย่างเช่นพระราชบัญญัติกักกันผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย พ.ศ. 2479 พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484

จึงสะท้อนแนวคิดที่ว่ารัฐไทยมีลักษณะการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ตอบโจทย์ต่อการแก้ไขปัญหาในสังคมไทยสมัยก่อน

ต่อจากนั้นปี พ.ศ. 2484 ก็ได้รับแนวคิดอิทธิพลเหล่านี้มาและได้รับอิทธิพลแนวคิดของสวัสดิการจากประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา จึงได้มีการออกกฎหมายพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 หลักการที่สำคัญของพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ว่าด้วย 2 ประเด็นหลักอันได้แก่ 1.) การควบคุมทางสังคม (social control) กล่าวคือ เป็นการควบคุมทางสังคมผ่านทางกฎหมายเพื่อไม่ให้มีการขอทานและก็มองว่าผู้ที่มากระทำการขอทาน มีความเกียจคร้าน ไม่ทำมาหากิน เป็นกลุ่มคนที่ปัญหาสังคม 2.) แนวคิดที่ว่าด้วยการสงเคราะห์ หากพิจารณาตามมาตรา 7 ที่ว่าด้วย “เมื่อปรากฏจากการสอบสวนว่า ผู้ใดทำการขอทานและผู้นั้นเป็นคนชราภาพ หรือเป็นคนวิกลจริต พิการ หรือเป็นคนมีโรค ซึ่งไม่สามารถประกอบอาชีพอย่างใดและไม่มีทางเลี้ยงชีพอย่างอื่นทั้งไม่มีญาติมิตรอุปการะเลี้ยงดูก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งตัวไปยังสถานสงเคราะห์” ดังนั้นจะมี 2 แนวคิดนี้เป็นหลัก และตั้งที่ว่าในมาตรา 13 ว่า “ผู้ที่ถูกส่งตัวไปยังสถานสงเคราะห์หรือที่อื่นใด ไม่ไปหรือหลบหนี จากสถานทีนั้น มีความผิดต่อพระราชบัญญัติฉบับนี้ ร้อยบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ” ดังนั้นวิธีการที่รัฐไทยนำมาใช้ปฏิบัติจริง จึงไม่สามารถช่วยเหลือหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่ผู้ที่ออกมากระทำการขอทานได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งหลักการควบคุมทางสังคมกล่าวคือ เป็นการบังคับไม่ให้ใครก็ตามออกมากระทำการขอทานและมีการปรับไม่เกิน 100 บาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือทั้งปรับทั้งจำ

เมื่อพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ถูกใช้มาเรื่อย ๆ ผลลัพธ์ที่แสดงออกมาก็ไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาการพัฒนาการของขอทานได้ จึงมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงไปสู่พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 ประเด็นที่น่าสนใจของพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 คือ วิธีที่รัฐไทยพัฒนาต่อยอดจากพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ที่ว่าด้วยเป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนขอทาน หากพิจารณาตามมาตรา 5 ในที่ระราชบัญญัติจะกล่าวถึงการให้ความหมายและวิธีการช่วยเหลือของ “การคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิต” อันได้แก่ 1.) การช่วยเหลือ 2.) การบำบัดรักษา 3.) การฟื้นฟู 4.) สภาพร่างกายและจิตใจ 5.) ตลอดจนการฝึกอาชีพให้แก่คนขอทาน จากที่กล่าวมานั้นเป็นส่วนหนึ่งของหัวใจสำคัญของพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 ดังนั้นจากหลักการที่เปลี่ยนไปของพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ซึ่งโดยในเนื้อหาที่

มองผู้กระทำการขอทานว่าเป็นคนไม่ดี มีความเกียจคร้าน แต่ในพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 ซึ่งมีเนื้อหาที่มีความเชื่อที่ว่าคนขอทานนั้นสามารถพัฒนาได้

ดังนั้นในหลักการของพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 เมื่อนำมาตรา 5 มาสังเคราะห์และวิเคราะห์ก็จะกลายเป็นหลักสังคมสงเคราะห์ (social work) โดยหลักสังคมสงเคราะห์นั้นก็จะเน้นใน 4 เรื่องของแนวคิดการฟื้นฟู (rehabilitation) อันได้แก่ 1.) การฟื้นฟูทางร่างกาย 2.) การฟื้นฟูทางจิตใจ 3.) การฟื้นฟูทางอารมณ์ 4.) การฟื้นฟูทางสังคม รวมถึงการฟื้นฟูในเรื่องของการพัฒนาสำหรับการประกอบอาชีพ ดังนั้นแนวคิดนี้จึงเป็นประเด็นของหลักคิดที่สำคัญของพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559

สิ่งที่อยากลองให้พิจารณาและเน้นย้ำในพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 นอกจากเรื่องแนวคิดในตัวบทกฎหมายที่มีความสำคัญแล้ว แต่เงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็มีความสำคัญที่ทำให้การแก้ไขปัญหาที่มีความล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพได้ ดังเช่นในประเด็นความละเอียดและการลำดับความสำคัญที่ผิดในการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นวิธีคิดของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีการพูดถึงและให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาในประเด็นผู้แสดงความสามารถมากเกินไปและไม่มีความเข้าใจที่ดีและชัดเจนพอต่อการแก้ไขปัญหา ซึ่งหากพิจารณาถึงประเด็นผู้แสดงความสามารถนั้นเป็นเพียงแค่ส่วนเล็ก ๆ ส่วนหนึ่งของพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 ดังที่กล่าวไว้ในมาตรา 13 มีความว่า “ห้ามบุคคลใดทำการขอทาน การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นการขอทาน 1.) การขอเงินหรือทรัพย์สินจากผู้อื่นเพื่อเลี้ยงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการขอด้วยวาจา ข้อความ หรือการแสดงกิริยาอาการใด 2.) การกระทำด้วยวิธีการใดให้ผู้อื่นเกิดความสงสารและสงมอบเงินหรือทรัพย์สินให้ การแสดงความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นดนตรีหรือการแสดงอื่นใด เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินหรือทรัพย์สินจากผู้ชมหรือผู้ฟัง การขอเงินหรือทรัพย์สินกันฐานญาติมิตรหรือการเรียกร้อยตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการเรียกร้อย ไม่ถือว่าเป็นการขอทานตามพระราชบัญญัตินี้” และตามที่กล่าวไว้ในมาตรา 14 มีความว่า “ผู้ใดประสงค์จะเป็นผู้แสดงความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นดนตรีหรือการแสดงอื่นใด ตามมาตรา 13 วรรคสาม ให้ผู้นั้นแจ้งเพื่อเป็นผู้แสดงความสามารถตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดและเมื่อจะแสดงความสามารถในพื้นที่ใด ให้แจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นในเขตพื้นที่นั้น เมื่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นในเขตพื้นที่ได้รับแจ้งแล้ว ให้ออกใบรับแจ้งไว้เป็นหลักฐาน ทั้งนี้ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นในเขตพื้นที่ประกาศเป็นการทั่วไปเพื่อกำหนดเขตพื้นที่หรือสถานที่ใดอันเป็นที่สาธารณะ วันเวลา การใช้อุปกรณ์หรือสิ่งอื่นใด ให้ใช้ในการแสดงความสามารถ ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนตามวรรคหนึ่ง พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงาน

ท้องถิ่นในเขตพื้นที่มีอำนาจสั่งให้ผู้นั้นหยุดหรือเลิกกระทำการดังกล่าวได้” จากที่กล่าวมานั้นประเด็นผู้แสดงความสามารถเป็นประเด็นที่ควรให้ความสนใจและให้ความช่วยเหลือ แต่ควรลำดับความสำคัญให้มีความชัดเจน เนื่องจากประเด็นคนขอทานมีความซับซ้อน และเป็นปัญหาที่ควรให้ความสำคัญก่อน

หากพิจารณาในมุมมองของการพัฒนา ในยุคสมัยจอมพลป.ที่มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 “การกวาดล้าง” คนขอทาน เป็นการจัดการปัญหาที่ไม่ได้สร้างความเข้าใจแก่ตัวกลุ่มเป้าหมายอย่างถ่องแท้ เนื่องด้วยเป็นการ “เหมารวม” ว่าคนขอทานนั้น มีความเกียจคร้าน ไม่ทำมาหากิน เป็นกลุ่มคนที่เป็นปัญหาสังคม จึงต้องสมควรถูกส่งเข้าสถานสงเคราะห์ ต่อมาภายหลังได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงมาใช้ พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 โดยรัฐเชื่อว่าคนขอทานนั้นสามารถพัฒนาได้ ดังสามารถที่จะเปรียบเทียบกับคำกล่าวของ Anne Isabella Ritchie นักเขียนชาวอังกฤษได้ว่า “Give a man a fish, and You feed him for a day. Teach a man to fish, and You feed him for a lifetime” โดยรัฐเชื่อว่าคนขอทานนั้นสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่ารัฐมีอำนาจหน้าที่โดยตรง ต่อการจัดการปัญหาคนขอทาน และในการใช้อำนาจรัฐจำเป็นต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือเป็นมาตรฐานร่วมกันของอารยประเทศพึงปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิตอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ อย่างไรก็ตามในการใช้อำนาจรัฐจัดการปัญหาคนขอทานของแต่ละประเทศนั้น มีมุมมอง หรือทัศนคติต่อการมองคนขอทานแตกต่างกัน ส่งผลต่อนโยบาย การจัดการปัญหาที่แตกต่างกันไปด้วย ซึ่งนิธิ เอียวศรีวงศ์ (ธนรงค์ จันใด, 2560) ได้อธิบายไว้ว่า ทัศนคติในการมองคนขอทานสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

1.) การยอมรับอาชีพการขอทาน เพราะขอทานเป็นประจักษ์พยานว่า คนในสังคมนั้นยังมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีมนุษยธรรมแก่ผู้เดือดร้อน ช่วยลดความเห็นแก่ตัว ความละโมภของมนุษย์ คนจึงรู้จักให้ทานจนสามารถเลี้ยงขอทานได้มากมาย ซึ่งอาชีพขอทานสามารถเป็นหลักประกันความอิ่มให้แก่ทุกคนในสังคมได้เป็นอย่างดี ประกอบกับหลักธรรมทางศาสนาที่ช่วยสนับสนุนให้คนทำทานแก่ผู้ตกทุกข์ได้ยาก เพราะถือว่าได้บุญกุศล ตัวอย่างเช่นประเทศอินเดียที่มีคนขอทานอยู่เป็นจำนวนมาก สามารถพบได้แทบทุกหัวระแหง เป็นต้น

2.) การไม่ยอมรับอาชีพการขอทาน กล่าวคือ ถูกเหยียดหยามคนขอทานว่าไร้ศักดิ์ศรีซึ่งเกียจ และเห็นแก่ตัวไม่ยอมทำมาหากิน เอารัดเอาเปรียบสังคม เป็นการเรียกร้องที่ไม่

ยุติธรรมแก่สังคม เพราะในยุโรปสมัยยุโรปสมัยกลาง การขอทานกับการลักเล็กขโมยน้อยเป็นเรื่องเดียวกัน หมายความว่าคนขอทานเป็นคนยากจนขัดสนก็อาจทำการลักเล็กขโมยน้อยของผู้อื่นแล้วแต่โอกาสเอื้ออำนวย และลัทธิทุนนิยมและลัทธิโปรแตสแตนต์ที่มีสมมติฐานว่าทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในสังคม ดังนั้นจึงควรชวนช่วยแข่งขันทำมาหากิน เพื่อดำรงชีวิตที่ดีในสังคม มิใช่จะมานั่งรอคอยความช่วยเหลือจากผู้อื่น ทำให้ไม่รู้จักรักการช่วยเหลือหรือพึ่งพาตัวเอง

จะเห็นได้ว่า ทัศนคติในการมองคนขอทานของนิกิ เอียวศรีวงศ์ สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ยอมรับอาชีพการขอทาน เพราะถือเป็นกลไกการช่วยเหลือเกื้อกูล ผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากในสังคมกับกลุ่มที่ไม่ยอมรับอาชีพการขอทาน โดยถือว่าเป็นการเอาเปรียบสังคม แต่ในความเป็นจริงแล้วทุกคนมิได้มีโอกาสที่เท่าเทียมกัน เช่นบางคนพิการ ยากจน ว่างงาน ฯลฯ อันเป็นอุปสรรคในการทำมาหาเลี้ยงชีพ พวกเขาเหล่านี้จึงต้องมาขอทาน

2.1.1.2 มุมมองของภาคประชาสังคมต่อการหาเลี้ยงชีพของคนขอทาน

องค์กรภาคประชาสังคมหลายแห่งได้เข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับขอทาน อาทิ มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก องค์กรเฟรนด์ อินเตอร์เนชันแนล (ประเทศไทย) มูลนิธิอิสรชนและมูลนิธิกระจกเงา เพื่อช่วยให้สถานการณ์ผู้กระทำการขอทานมีทิศทางที่ดีขึ้น โดยองค์กรภาคประชาสังคมจะ ปฏิบัติงานโดยตรงกับกลุ่มเป้าหมายแบบการจัดการรายกรณี (Case Management) รวมถึงการปฏิบัติงานกับครอบครัวและคนในชุมชน ตลอดจนการร่วมขับเคลื่อนนโยบาย มีการปฏิบัติงานเป็นองค์กรภาคีเครือข่ายกับภาครัฐในการเฝ้าระวัง คัดกรอง จัดระเบียบ และประสานส่งต่อ ทั้งนี้การปฏิบัติงานขององค์กรภาคประชาสังคมจะมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินงานของแต่ละองค์กร แต่การดำเนินงานเหล่านั้นจะอยู่ภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำการขอทาน อาทิ องค์กรเฟรนด์ อินเตอร์เนชันแนล (ประเทศไทย) ที่มีกลไกการปฏิบัติงานของตนเอง กล่าวคือ องค์กรเฟรนด์ อินเตอร์เนชันแนล ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่ดูแลและแก้ปัญหาผู้ด้อยโอกาสที่กัมพูชา โดยจะเป็นการแก้ปัญหาขอทานอย่างเป็นระบบ เมื่อทางการไทยจับกุมและผลักดันกลับประเทศต้นทาง องค์กรเฟรนด์ อินเตอร์เนชันแนล จะมีหน่วยงานที่คอยดูแลหรือเตรียมครอบครัวที่จะรองรับไว้ รวมทั้งการให้ความรู้ให้การศึกษา เพื่อไม่ให้คนเหล่านี้กลับเข้ามาขอทานซ้ำในประเทศไทย นอกจากนี้การทำงานขององค์กรภาคประชาสังคมอื่น ๆ จะได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาคี ซึ่งเป็นหน่วยงานระหว่างประเทศ ในกรณีการติดตามส่งตัวผู้กระทำการขอทานที่เป็นคนต่างด้าวกลับประเทศต้นทาง

ส่วนการดำเนินงานในรูปแบบบรรณรังค์ประชาสัมพันธ์ ในประเด็นเรื่องคนขอทานกับการสร้างความตระหนักรู้ให้กับสังคมนั้น มีมูลนิธิกระจกเงาที่ผลิตสื่อในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์การขอทานและนำเสนอช่องทาง สำหรับการให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนขอทานอย่างถูกวิธีให้กับคนในสังคม ซึ่งถือเป็นการสื่อสารกับสังคมที่มีผลกระทบกับคนในสังคมส่วนใหญ่ที่ได้รับสื่อ นอกจากนี้มูลนิธิกระจกเงายังมีอีกหนึ่งโครงการที่ต่อยอดมาจากศูนย์ข้อมูลคนหายเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ คือ โครงการรณรงค์ยุติธุรกิจเด็กขอทาน โดยหลักการสำคัญของโครงการคือ การเปลี่ยนความคิดของคนในสังคม เช่น การให้เงินแก่เด็กขอทาน คือ การช่วยส่งเสริมการสร้างขบวนการค้ามนุษย์ ในด้านของมูลนิธิอิสรชนได้ดำเนินงานในการอธิบายแยกแยะถึงความแตกต่าง ระหว่างคนไร้ที่พึ่งกับคนขอทานให้กับอาสาสมัคร และประชาชนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารโดยตรงหรือผ่านสื่อออนไลน์ อาทิ เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) และเสนอนโยบายเป็นแนวทางปฏิบัติในเวทีหรืองานสัมมนา เป็นต้น

สำหรับมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก มีการดำเนินงานสนับสนุนให้เด็กต่างด้าวทุกคนเข้าถึงระบบการศึกษา ทั้งที่มีเอกสารหรือไม่มีเอกสารแสดงตัวตน โดยการทำการรับรองการเกิด เพื่อที่เด็กจะสามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียน รวมทั้งหางบประมาณสนับสนุนการจัดสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เช่น ชื้ออุปกรณ์การเรียน ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ซึ่งเด็กนักเรียนส่วนใหญ่มักไม่ค่อยมีเอกสารที่สามารถระบุตัวตนได้ นอกจากนี้ยังมีมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย แม้ว่าจะไม่ได้มีภารกิจหลักกับกลุ่มผู้กระทำการขอทานโดยตรง แต่ก็มีลักษณะการทำงานในการฟื้นฟูเรื่องการตั้งหลักชีวิต ทั้งด้านการหาอาชีพให้ทำและที่อยู่อาศัย

ประเด็นของบทบาทภาคประชาสังคม ได้สะท้อนถึงมุมมองในอีกมุมหนึ่ง ตัวอย่างเช่น นางสาวทองพูล บัวศรีหรือครูจิว จากมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก โดยครูจิวเป็นผู้จัดการโครงการศูนย์เด็กก่อสร้างและผู้จัดการโครงการครูช่างถนน ครูจิวได้สะท้อนถึงมุมมองที่ว่าด้วยเรื่องการที่เด็กหรือผู้ที่ออกมาขอทานนั้น เราต้องพิจารณาและวิเคราะห์ว่าพวกเขาเหล่านั้นไม่ใช่ปัญหา แต่พวกเขาคือคนที่เราต้องเข้าไปคุ้มครอง พวกเขาคือคนที่ต้องเข้าไปให้ความช่วยเหลือ ในขณะที่อยู่ในช่วงบังคับใช้พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 หรือ พ.ศ. 2559 ก็ดี ดังที่กล่าวในพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 มาตรา 13 ว่า ห้ามบุคคลใดทำการขอทาน ดังนั้นหากพิจารณาผ่านมาตรา 13 มองว่าไม่ว่าใครจะมาเป็นขอทานในรูปแบบการขอโดยตรง หรือแสร้งทำให้ผู้คนเกิดความสงสารและมอบเงินให้ก็ถือว่าเป็นขอทาน ดังนั้นวิถีคิดของรัฐไทย รวมถึงนักกฎหมายเจ้าหน้าที่ของภาครัฐกับวิถีคิดของภาคประชาสังคมจะมีมุมมองและแนวคิดที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง ภาค

ประชาสังคมมองว่าผู้ที่ออกมาทำการขอทานคือ กลุ่มคนที่ได้รับความเดือดร้อนและพวกเขาต้องการความช่วยเหลือ แต่รัฐไทยมองว่าเป็นกลุ่มคนที่กระทำผิดกฎหมาย การมองขอทานคนหนึ่งภาคประชาสังคมหรือ NGOs กลุ่มหนึ่งมองว่าต้องเข้าไปให้ความช่วยเหลือ แต่รัฐไทยมีมุมมองที่ว่าเป็นขอทานเป็นกลุ่มคนที่กระทำผิดกฎหมายที่ต้องถูกดำเนินการจัดการตามกฎหมาย ซึ่งเป็นวิธีคิดหรือมุมมองที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

ดังนั้นจึงหาจุดลงตัวระหว่างแนวคิดวิธีปฏิบัติของภาคประชาสังคมกับหน่วยงานของภาครัฐไม่ได้ ประเด็นของการที่หาจุดลงตัวไม่ได้ อันเนื่องด้วย การจะมองว่าขอทานต้องมีการจัดการอย่างไร วิธีการรูปแบบที่จะต้องมีการจำแนกและคัดกรอง ซึ่งการคัดกรองนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการคัดกรองตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 ในมาตรา 15 กล่าวไว้ว่า “เมื่อปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ว่ามีผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 13 วรรคหนึ่ง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งตัวผู้ซึ่งฝ่าฝืนนั้นไปยังสถานคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อทำการคัดกรองและหากการคัดกรองพบว่าผู้ทำการขอทานเป็นเด็ก หญิงมีครรภ์ ผู้สูงอายุ คนพิการหรือ ทูพพลภาพ ที่ต้องดำเนินการตามกฎหมายเฉพาะ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามกฎหมายเฉพาะเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป” แต่ประเด็นก็คือว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ใช้หลักเกณฑ์อะไรในการคัดกรอง ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่แต่ละคน ต่างมีมุมมองที่แตกต่างกัน กฎหมายก็เลยซับซ้อนต่อไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้นกรมพัฒนาสวัสดิการและสังคมจึงจัดทำคู่มือทีมสหวิชาชีพเพื่อการคุ้มครอง แต่อีกประเด็นที่สำคัญคือ ขอทานมีรูปแบบวิธีการจัดการอย่างไร ต้องมีการจำแนกและคัดกรองเพื่อที่จะบอกว่าคนนี้เป็นขอทานเนื่องด้วยสาเหตุเพราะอะไร

2.1.1.3 มุมมองการหาเลี้ยงชีพของคนขอทานต่อตนเอง

กว่าที่คนขอทานจะตัดสินใจออกมาทำการขอทานจนยึดเป็นอาชีพ หรือกิจวัตรประจำวันเพื่อหาเลี้ยงชีพแก่ตนเอง และครอบครัวได้นั้น คนขอทานต่างต้องผ่านปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันอย่างหลากหลาย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด หากแต่มีความซ้อนทับ เชื่อมโยงและเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน เช่น ในกรณีของหญิงชราที่เดินทางมาขอทานจากชนบท นอกจากพวกเขาจะต้องเผชิญกับภาวะภัยแล้ง ไม่มีงานทำและเป็นหนี้นอกระบบแล้ว การที่สามารถมีตายจากไป ประกอบกับลูกหลานไม่ดูแล การออกมาขอทานจึงเป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับตัวเขาในเวลานั้น จุฑามณี สมบูรณ์สุทธิ (2547) ยังกล่าวอีกได้ว่าการเข้าถึงโอกาสสำหรับทุนทางสังคมยัง

เป็นเรื่องที่ยากมาก ๆ สำหรับคนขอทานที่จะได้รับ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเข้าถึงการทำงานรูปแบบต่าง ๆ ประกอบกับสภาพร่างกายที่บางคนนั้นไม่เอื้ออำนวย

การหาเลี้ยงชีพขอทานอาจจะเกิดจากมุมมองที่ว่า “การขอทานทำให้เขาไม่ต้องเป็นภาระแก่ใคร” ซึ่งเป็นลักษณะทางความคิดที่ว่า การหาเลี้ยงชีพแบบการขอทานนั้นไม่ได้เป็นการบังคับให้ผู้อื่นต้องให้เงิน หรือให้สิ่งของต่าง ๆ แก่คนขอทาน ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากความศรัทธาของผู้คนที่เดินผ่านไปมาเท่านั้น (เสาวลักษณ์ วรายุ, 2548) นอกจากนี้ชุดความคิดของลักษณะที่ว่าไม่ได้เป็นการบังคับใครแล้ว คนขอทานยังมีความคิดที่เชื่อว่าการขอทานนั้น ยังดีเสียกว่าการเปลี่ยนสถานะตนเองไปเป็น “ขโมย” ซึ่งการมีสถานะเป็นขโมยนั้นเป็นการลดทอนศักดิ์ศรีของตนเอง การหาเลี้ยงชีพด้วยการขอทานจึงเป็นทางออกที่สุดที่สุดสำหรับเขา (วิชูภรณ์ จุลกะเศียน, 2561)

โดยสรุปแล้วลักษณะของมุมมองที่คนขอทานมีต่อตนเองในการหาเลี้ยงชีพนั้น เกิดขึ้นจากสภาพเงื่อนไขในประสบการณ์ชีวิต ที่มีผลต่อการตีความคุณค่าของชีวิตในแต่ละบุคคลที่ความแตกต่างกันออกไป การหาเลี้ยงชีพด้วยการออกมาขอทานก็เป็นการแก้ไขปัญหาในชีวิตรูปแบบหนึ่ง การออกมาขอทานอาจจะเกิดขึ้นจากการเลียนแบบพฤติกรรมขอทานจากครอบครัว เพื่อน หรือคนรอบข้าง การเข้าไม่ถึงสวัสดิการของรัฐที่พึงจะได้รับ ปัญหาของความยากจน ขาดโอกาสทางการศึกษา ปัญหาความเปราะบางในครอบครัว จนส่งผลให้คนขอทานบางรายที่สามารถหลุดพ้นสถานะการเป็นคนขอทาน หวนกลับมาใช้ชีวิตการขอทานซ้ำ กล่าวได้ว่าสภาพจิตใจของคนขอทานโดยส่วนใหญ่ (เลิศศิริ บวรกิตติ, 2560) การขาดแรงจูงใจ มีความอ่อนแอ และความสิ้นหวัง ขาดแรงปรารถนา แสดงถึงการเห็นคุณค่าแห่งตนที่มีต่อตนเองเล็กน้อย สะท้อนถึงภาวะตัวตนและมุมมองด้านชีวิตที่อ่อนแอ และเรียบเฉยไม่แสดงอึดอัด และการเฝ้าหาคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งมีความสอดคล้องต่อปัจจัยต่าง ๆ อย่างการมีฐานะยากจน ประสบปัญหาครอบครัว การด้อยพัฒนาทางการศึกษา และสังคม และการเข้าไม่ถึงสวัสดิการสังคมได้เต็มที่ ทำให้การดำเนินวิถีชีวิตต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพชีวิต และสังคมที่ควรเป็น เป็นผลให้เข้าสู่พฤติกรรมดำเนินชีวิตในรูปแบบการหาเลี้ยงชีพด้วยการขอทาน

2.2 แนวคิดเรื่องนิเวศวิทยาเชิงสังคม

แนวคิดเรื่องนิเวศวิทยาเชิงสังคม (Social Ecological Approach) เป็นแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาด้านการป้องกันปัญหาทางสุขภาพของประชากรอย่างแพร่หลายในนานาประเทศ มีองค์ทางด้านสุขภาพหลายแห่งส่งเสริมและสนับสนุนให้นำแนวคิดนี้มาใช้อย่างจริงจัง เช่น ศูนย์ควบคุมและ

ป้องกันการบาดเจ็บแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา (National Center for Injury Prevention and Control) และศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคแห่งสหรัฐอเมริกา (Center for Disease Control and Prevention) เป็นต้น (Penpraporn Sukthumrong, 2012) ซึ่งแนวคิดนี้ได้ถูกกล่าวถึงเป็นครั้งแรกโดย Alihan (1938) (สมพล วันตะเมธ, 2551) ในหนังสือ “Social Ecology: A Critical Analysis” โดยมีสาระสำคัญของแนวคิดนี้ว่าเป็นการประยุกต์แนวคิดทางนิเวศวิทยามาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมของพฤติกรรมมนุษย์โดยมองในระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมรอบตัวว่า บุคคลในสังคมจะแสดงพฤติกรรมอย่างไรนั้น ย่อมได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่พวกเขาดำเนินชีวิตอยู่ เนื่องจากแต่ละบุคคลย่อมมีการปฏิสัมพันธ์ไม่ทางตรงก็ทางอ้อมกับสภาพแวดล้อมของตนอยู่เสมอ ดังนั้นการแสดงพฤติกรรมของบุคคลในสังคมจึงมิได้เกิดจากปัจจัยภายในตัวบุคคลเท่านั้น แต่ยังได้รับอิทธิพลมาจากสภาพแวดล้อมอีกด้วย

แนวคิดของ (Bronfenbrenner, 1977) ได้กล่าวว่าอิทธิพลจากทั้งภายในตัวบุคคลและอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม การพัฒนาสังคมทั้งระบบให้ประสบความสำเร็จนั้น คือ การพยายามขับเคลื่อนมุ่งให้ระดับต่าง ๆ ของสังคมไปในทิศทางเดียวกัน แบ่งได้เป็น 4 ระดับได้แก่

1.) ช่วงระดับจุลระบบ (Microsystem) ประกอบด้วยอิทธิพลหรือผลกระทบในระดับบุคคล (Individual) และอิทธิพลผลกระทบในระหว่างบุคคล (Interpersonal) โดยอิทธิพลระดับบุคคลจะเป็นอิทธิพลของตัวแปรทางจิตวิทยาไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ การรับรู้ ทัศนคติ และความรู้ของบุคคล ส่วนอิทธิพลระหว่างบุคคลเป็นอิทธิพลจากสมาชิกภายในครอบครัวตนเอง กลุ่มสมาชิกเพื่อนสนิท หรือกลุ่มทางสังคมต่าง ที่บุคคลนั้น ๆ มีปฏิสัมพันธ์ด้วยทั้งในระดับที่เป็นทางการและในระดับที่ไม่เป็นทางการ

2.) ช่วงระดับมัธยมระบบ (Mesosystem) เป็นอิทธิพล หรือผลกระทบจากระบบตรงกลางหรืออิทธิพลจากสถาบันหรือองค์กร (Institution / Organizational Level) เช่น สถานให้การศึกษาดัง ๆ อย่างมหาวิทยาลัย หรือแม้กระทั่งโรงเรียน รวมไปถึงชมรมต่าง ๆ สถานที่ทำงาน หรือสถานประกอบกิจกรรมทางศาสนา อย่างโบสถ์หรือวัด เป็นต้น ที่เป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ซึ่งถ้าบุคคลใดในสังคม ยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของสถาบันหรือองค์กรมากขึ้นเท่าใด บุคคลนั้นก็จะได้รับอิทธิพลหรือผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสถาบันหรือองค์กรนั้นมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้หากสถาบันหรือองค์กรมีสื่อ (media)

ที่ใช้ในการสื่อสารไปยังสมาชิกกลุ่มมากเท่าใด ก็จะสามารถที่จะสร้างอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม ต่อพฤติกรรมของบุคคลซึ่งสมาชิกในสถาบันหรือองค์กรนั้นได้ดียิ่งขึ้น

3.) ช่วงระดับท้องถิ่น หรือระดับชุมชน (Exosystem) เป็นอิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่อระดับชุมชน (community) หรือบริเวณพื้นที่ที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ซึ่งอาจจะเป็นในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ หรือในส่วนระดับจังหวัดก็ได้ที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลในสังคมนั้น ๆ

4.) ช่วงระดับมหาระบบหรือระดับนโยบาย (Macrosystem) เป็นอิทธิพลในระดับนโยบาย หรือยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ได้แก่ การออกกฎหมาย อย่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่ใช้ประกาศใช้กับประชาชนทุกกลุ่มทั่วประเทศ หรือมาตรการและยุทธศาสตร์ในแขนงต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้คนในสังคมทุกกลุ่มที่อาศัยอยู่ในประเทศนั้น ๆ ซึ่งกระบวนการโดยใช้สื่อมวลชนในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปยังกลุ่มผู้คนทุกกลุ่มทั่วประเทศนั้น จะช่วยยกระดับในด้านประสิทธิภาพ ส่งผลในเรื่องของการสร้างอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้คนทั่วทุกกลุ่มในระดับประเทศได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ Bronfenbrenner (1977) ยังอธิบายว่าสิ่งสำคัญในการพัฒนาสังคมทั้งระบบให้ประสบความสำเร็จนั้น คือ การพยายามขับเคลื่อนมุ่งให้ระดับต่าง ๆ ของสังคมไปในทิศทางเดียวกัน โดยพร้อมเพรียงกัน หรือมีรูปแบบเดียวกันทั้งระบบสังคม (isomorphisms) แต่หากสังคมระดับใดระดับหนึ่งหยุดชะงัก หรือเคลื่อนไปในทิศทางตรงข้าม ก็จะทำให้ประสบปัญหาความไม่ต่อเนื่องที่ทำให้เกิดผลเสียต่อสังคมทั้งระบบได้เป็นอย่างมาก และด้วยเหตุที่แนวคิดเรื่องนิเวศวิทยาเชิงสังคมเป็นแนวศึกษาที่มีประโยชน์ และมีคุณค่าในการนำมาอธิบายหรือวางแผนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีนักวิชาการสาขาต่าง ๆ นำแนวคิดนิเวศวิทยาเชิงสังคมไปปรับใช้เพื่อทำนายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม ตลอดจนนำไปเป็นกรอบแนวคิดในการวางแผนเพื่อพัฒนาสังคมอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ

แนวคิดของ (McLeroy, Bibeau, Steckler, & Glanz, 1988) ได้นำแนวคิดนิเวศวิทยาเชิงสังคมมาประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของบุคคลในสังคมว่าจะมีลักษณะเป็นเช่นไรนั้น ย่อมได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในบุคคลเองและสภาพแวดล้อมรอบตัวบุคคล ซึ่งสามารถแบ่งอิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางสุขภาพของบุคคลออกเป็น 5 ระดับได้แก่

1.) ระดับบุคคล (Individual Level) หมายถึง ลักษณะต่าง ๆ ที่สามารถส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางประชากร เช่น เพศและอายุ เป็นต้น ลักษณะทาง

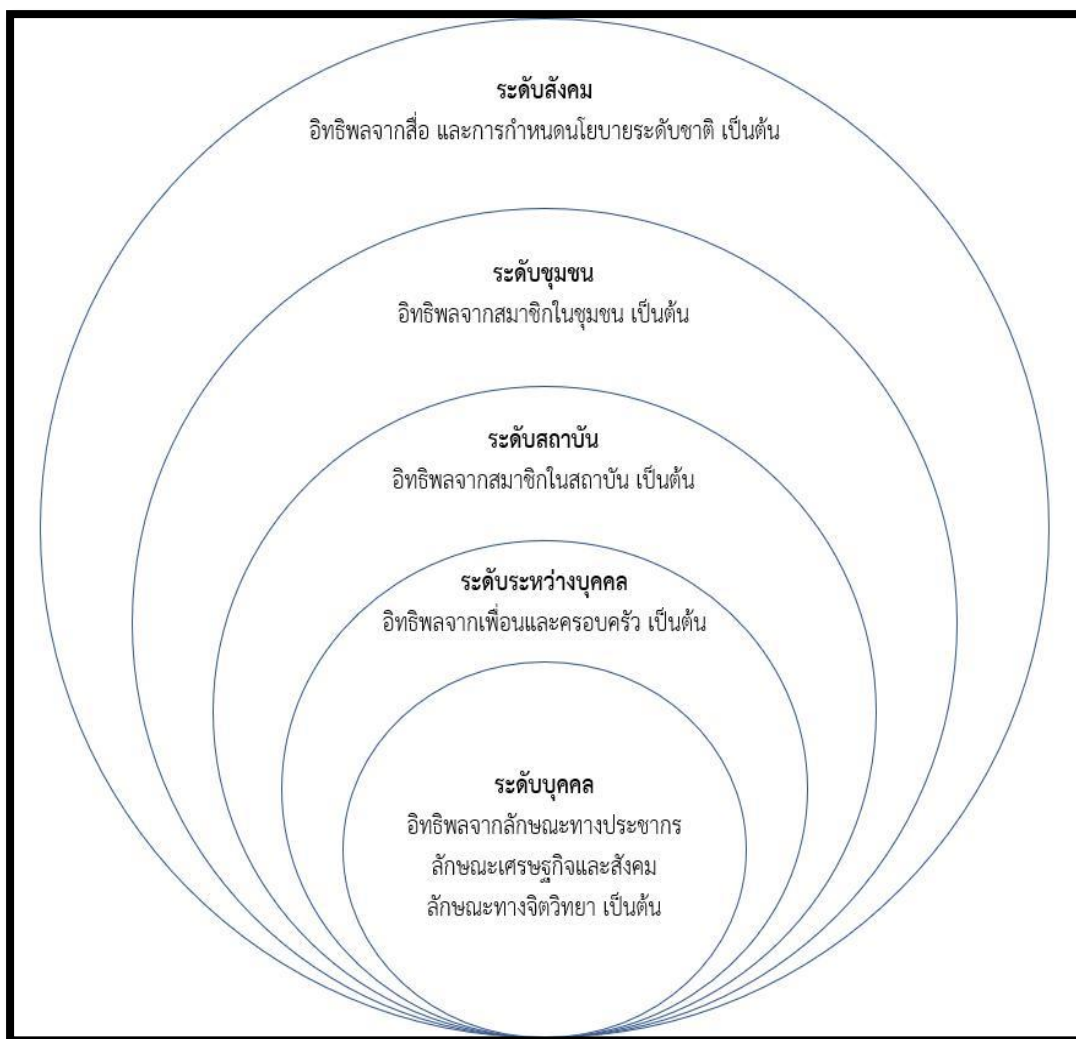
เศรษฐกิจและสังคม เช่น รายได้ การศึกษา และอาชีพ เป็นต้น และลักษณะทางจิตวิทยา เช่น การรับรู้ ความเชื่อ ความรู้ ทัศนคติ หรือบุคลิกภาพ เป็นต้น

2.) ระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) หมายถึงสภาพแวดล้อมในครอบครัว หรือเพื่อนสนิทที่สามารถส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลได้โดยผ่านทางกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization process)

3.) ระดับองค์กรหรือสถาบัน (Organizational / Institutional Level) หมายถึงสถานที่ทำงาน หรือสถาบันการศึกษาที่กำหนดบรรทัดฐาน หรือแบบอย่างการปฏิบัติให้กับสมาชิกในสถาบันหรือองค์กรนั้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในบรรทัดฐานหรือแบบอย่างการปฏิบัติดังกล่าวย่อมจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางสุขภาพและด้านอื่น ๆ ของบุคคลได้

4.) ระดับชุมชน (Community Level) หมายถึง เครือข่ายทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ (Informal) เช่น เพื่อนบ้าน หรือ ชุมชนที่พักอาศัยในละแวกใกล้เคียง ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับชุมชนที่อาศัยอยู่ย่อมสามารถส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลได้

5.) ระดับสังคม (Social Level) เป็นอิทธิพลในช่วงระดับที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ (public policy) ที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ อย่างพฤติกรรมในด้านสังคม ด้านสุขภาพของผู้คนในสังคมในภาพรวม ได้แก่ การออกกฎหมายข้อบังคับ มาตรการต่าง ๆ รวมไปถึงการออกนโยบาย หรือการรณรงค์ผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อมวลชน สื่อในรูปแบบลักษณะของบุคคล และสื่อที่มีความเป็นเฉพาะกิจ การใช้แผนการตลาดเชิงสังคมในระดับประเทศ หรือมาตรการต่าง ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้คนในสังคมในระดับมหภาค (macro level) ซึ่งอิทธิพลทั้งในระดับทางตรงและทางอ้อม จากปัจจัยใน 5 ระดับแสดงเป็นภาพได้ตามแผนภาพที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 แนวคิดทางนิเวศวิทยาเชิงสังคมทั้ง 5 ระดับ

ที่มา : นำปรับมาจากแนวคิดของ McLeroy (1988)

2.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ “ขอทาน”

2.3.1 ความหมายและคำนิยามของขอทาน

2.3.1.1 ความหมายและนิยามตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ.

2559

ความหมายของผู้กระทำการขอทาน ตามที่นิยามในพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 มาตรา 13 กล่าวว่า “บุคคลที่ขอเงินหรือทรัพย์สินจากผู้อื่นเพื่อเลี้ยงชีพ ไม่ว่าจะเป็นการขอด้วยวาจา ข้อความหรือกิริยาอาการใด ๆ ที่กระทำให้บุคคลอื่นเกิดความสงสารและส่งมอบเงิน หรือทรัพย์สินให้”

ขอทานหรือผู้ที่ดำรงชีพด้วยการขอรับบริจาคทานจากผู้อื่น มักพบเห็นคนกลุ่มนี้ได้ทั่วไปตามแหล่งชุมชนใหญ่ ๆ ที่มีผู้คนสัญจรผ่านไปมาเป็นจำนวนมาก เช่น ศูนย์การค้า แหล่งท่องเที่ยว สถานีขนส่ง ป้ายรถโดยสารประจำทาง เป็นต้น คนขอทานเป็นอีกกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมไทย ที่พยายามดิ้นรนให้มีชีวิตรอดแบบวันต่อวัน สาเหตุของการขอทานอาจเกิดจากความยากไร้ ไม่มีที่อยู่อาศัยและไร้ญาติ ต้องหาเลี้ยงชีพแต่ไม่สามารถประกอบอาชีพสามัญได้ และสาเหตุจากกระบวนการค้ามนุษย์ การลักพาตัวเด็กมาขอทาน มีการทำร้ายร่างกายตัดอวัยวะเพื่อให้เกิดความเวทนา และนำส่งสารในสายตาผู้พบเห็น นับเป็นธุรกิจผิดกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างมาก และเป็นผลสืบเนื่องให้จำนวนขอทานมีเพิ่มมากขึ้น ทั้งคนไทยและคนต่างชาติ โดยเฉพาะขอทานจากประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากการขอทานสร้างรายได้ที่ติจบบางรายยึดเป็นอาชีพหลัก อีกทั้งยังสะท้อนถึงปัญหาของเจ้าหน้าที่ที่ไม่สามารถค้นวิธีการแก้ไขปัญหาขอทานได้ทั้งหมด บางครั้งในขณะปฏิบัติหน้าที่ทั้งยังไม่สามารถแยกแยะความแตกต่างด้านพฤติกรรมระหว่าง “ขอทาน” “วณิพก” และ “การแสดงความสามารถ” ได้อย่างชัดเจน ทำให้ปัญหาขอทานกลายเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมไทยปัญหาหนึ่ง

2.3.1.2 ความหมายและคำนิยาม “การขอทาน” ในต่างประเทศ

ด้วยบริบทที่มีความแตกต่างกันออกไปตามเงื่อนไข และปัจจัยต่าง ๆ จึงส่งผลให้ความหมายและคำนิยามที่ใช้อธิบายเกี่ยวกับขอทานมีความแตกต่างจากประเทศไทย ดังต่อไปนี้ (ธรรรงค์ จันโต, 2560)

1.) ในประเทศอังกฤษและสหรัฐฯ ถือว่าคนขอทานจัดอยู่ในจำพวกหนึ่งของคนไร้บ้าน ซึ่งตรงข้ามกับประเทศไทยที่เป็นคนละพวกกัน สำหรับในประเทศอังกฤษนั้น ไม่ได้มีเส้นแบ่งที่ชัดเจนแบบบางประเทศ ดังนั้นคนไร้บ้านที่ประเทศอังกฤษนั้น นอกจากจะพยายามแสดงตนว่าเป็นผู้ที่ไม่มียานจะอยู่แล้ว ยังทำหน้าที่ขอทานเพื่อทำมาหากินด้วยเช่นกัน จึงเป็นที่มาของคำว่า “ขอทานไร้บ้าน” (homeless beggars) Spereall (2018) หรือบางครั้งคนที่ประเทศอังกฤษอาจจะเรียกแบบรวม ๆ ว่า “พวกไม่มีที่จะไป” (rough sleeper) (Marsh, 2018)

2.) การตีความบุคคลที่ถือว่าการกระทำขอทานนั้น ในต่างประเทศมองว่าคนขอทานต้องเป็นบุคคลซึ่งขอทานเป็นอาชีพ โดยไม่หวังที่จะทำมาหากิน มิใช่ด้วยความจำเป็น เช่น เหตุว่างาน ฯลฯ แตกต่างจากของไทยที่มองว่าบุคคลขอทานคือ บุคคลที่ขอเงินจากผู้อื่นโดยไม่มีสิ่งใดตอบแทน จากความหมายนี้จึงรวมถึงการขอทานด้วยความจำเป็นบังคับด้วย เช่น ค่าพาหนะเดินทาง

กลับบ้าน ค่ารักษาพยาบาล ฯลฯ อันเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่งเพราะเป็นเหตุสุดวิสัยจริง ๆ และพวกเขาไม่รู้จะไปขอรับความช่วยเหลือจากที่ใด กฎหมายจึงควรเปิดช่องให้ผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน ได้มีหนทางแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ในการนี้รัฐจึงได้ปรับปรุงกฎหมายโดยให้โอกาสบุคคลสามารถกระทำการขอทานด้วยความจำเป็นเป็นครั้งแรก ตามมาตรา 16 ในกฎหมายควบคุมการขอทานฉบับใหม่ ซึ่งเป็นผลดี คือ ป้องกันมิให้บุคคลขอทานเป็นอาชีพแอบอ้างว่าขอทาน เพราะความจำเป็นบีบบังคับ อย่างไรก็ตามก็ยังเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพในช่วงดำเนินการพิสูจน์สาเหตุการขอทานที่แท้จริง

3.) “วณิพก” ในอังกฤษและสหรัฐได้แยก “วณิพก” ออกจากความหมายของคำว่า ขอทานแตกต่างจากประเทศไทย วณิพกได้จัดอยู่ในความหมายของการขอทานด้วยอันเป็นการไม่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง เพราะวณิพกส่วนใหญ่ในประเทศไทย ได้แก่ คนตาบอด คนพิการอันเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ได้ใช้ความชำนาญหรือความสามารถพิเศษเฉพาะตัวทำการขับร้องและเล่นดนตรีตอบแทน จึงควรให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ประกอบอาชีพวณิพก ฉะนั้นรัฐจึงได้ปรับปรุงกฎหมายใหม่โดยแยกวณิพกออกจากความหมายคนขอทาน ดังปรากฏในมาตรา 5, มาตรา 6 และ มาตรา 9 แห่ง พรบ. ควบคุมการขอทาน พ.ศ.2559

4.) คนขอทานในประเทศอียิปต์ มักจะเป็นคนไร้บ้านที่อาศัยอยู่ด้วยการขอเงินหรืออาหารจากคนอื่น โดยนิยามการขอคือ การแสดงออกในลักษณะของการขอร้องจากผู้คนทั่วไป โดยเฉพาะตามท้องถนน เพื่อให้เกิดความสงสารและมอบเงิน อาหาร ฯลฯ ให้แก่คนขอทาน (Mansour, 2017) โดยในประเทศไทยนั้น นิยามความหมายของคนขอทาน ตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 จะมีความแตกต่างจากนิยามความหมายของคนไร้บ้าน

2.3.2 ประเภทของการเป็นขอทาน

พฤติกรรมของการขอทานในระยะเริ่มต้น จะเป็นในรูปแบบของการขอทานเพื่อนำเงินที่ได้รับมาแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตในลักษณะของวันต่อวัน แต่เมื่อกระทำเช่นเดิมไปนาน ๆ พฤติกรรมก็ถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบให้ยึดติดการขอทานเป็นอาชีพหลัก โดยไม่มีความคิดที่จะกลับไปประกอบอาชีพอื่น ๆ (วิชูภรณ์ จุลกะเศียน, 2561) นอกจากพฤติกรรมการขอทานที่มีพัฒนาการ ยังมีอีกรูปแบบของการขอทานในเชิงธุรกิจทั้งในและระหว่างประเทศ มีการจัดตั้งเป็นองค์กร มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ สำหรับปัญหาคนขอทานในประเทศไทย หาก

พิจารณาจำแนกแล้วสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ตามลักษณะของที่มา ได้แก่ (เอกลักษณ์ หลุ่มชมแข, 2554)

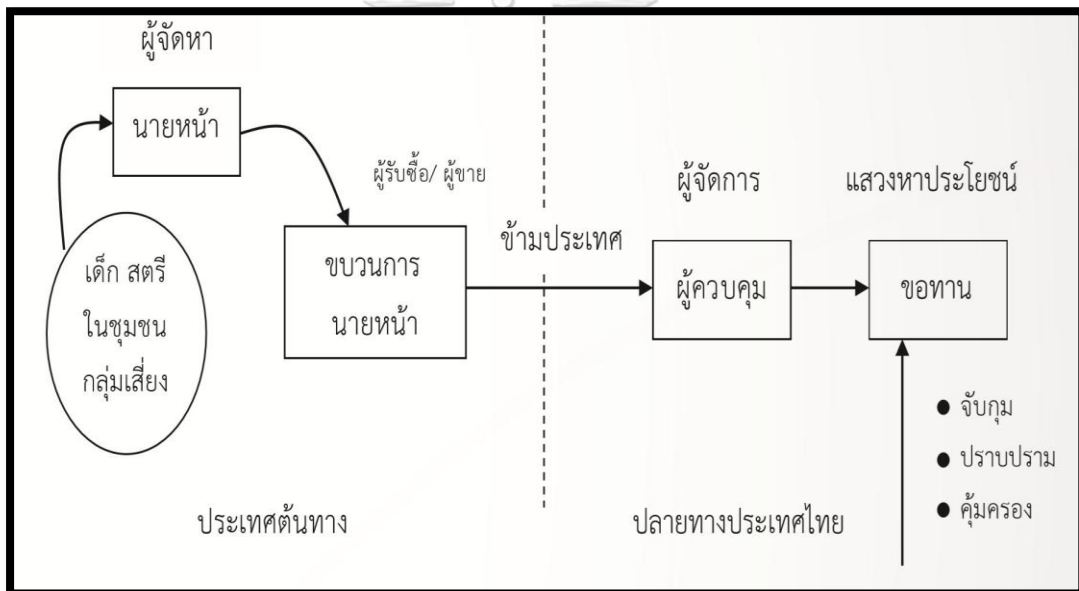
1.) ขอร้องโดยความสมัครใจ ซึ่งข้อพิจารณาสำคัญในเรื่องของความสมัครใจนั้น จะต้องเข้าสู่กระบวนการขอร้องโดยปราศจากการบังคับ การล่อลวง หรือการชักจูงจากผู้อื่น โดยในประเภทของการเป็นขอร้องโดยความสมัครใจนั้น หากวิเคราะห์และพิจารณาจากสาเหตุ สามารถแบ่งขอร้องตามความสมัครใจออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (ไพรัช บวรสมพงษ์, 2559)

1.) ขอร้องชั่วคราว เพื่อแก้ปัญหาความขัดสนที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า อันเป็นการขอร้องที่เกิดจากความจำเป็น คือผู้ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิต ขาดโอกาสและการเข้าถึงระบบสวัสดิการ หรือการคุ้มครองทางสังคม ส่งผลให้ไม่สามารถจัดการตนเองและชีวิตครอบครัวได้อย่างสมบูรณ์ หรือในบางกรณีมีความยากจนขาดที่พึ่งทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน จึงกลายเป็นแรงผลักดันให้ต้องออกมาใช้ชีวิตด้วยการขอร้อง

2.) ขอร้องอาชีพ อันเกิดจากการไม่มีความรู้ ด้อยโอกาสทางสังคม เกียจคร้าน ขาดรายได้ คนขอร้องประเภทนี้มักมีความพิการ ขราภาพเป็นจุดขายเพื่อเรียกร้องความสงสาร จะมีรูปแบบการขอร้องในลักษณะของการประกอบเป็นอาชีพ ในบางกรณีจะพบว่าบุคคลเหล่านี้ยังสามารถดำรงชีวิตได้เหมือนคนปกติทั่วไป หากแต่มีทัศนคติหรือค่านิยมบางอย่างในการดำเนินชีวิตที่เกียจคร้าน มองการขอร้องว่าเป็นอาชีพ ที่สามารถสร้างรายได้โดยไม่ต้องออกแรงหรือใช้ความคิดในการทำงาน ดังนั้นบุคคลกลุ่มนี้จึงยึดขอร้องเป็นอาชีพ

2.) ขอร้องที่เข้าสู่วงจรขอร้องโดยการถูกชักจูง นำพา หรือถึงขั้นในลักษณะของการบังคับ และท้ายที่สุดคืออยู่ในรูปแบบของขบวนการค้ามนุษย์ คนขอร้องในลักษณะของการบังคับเป็นรูปแบบการขอร้องที่มีวิวัฒนาการจากการขอร้องโดยอาชีพมาเป็นขบวนการขอร้อง โดยขอร้องประเภทนี้เป็นลักษณะของ “ขอร้องโดยอิทธิพลของแก๊งค์ขอร้อง” (รณรงค์ จันใด, 2560) โดยมีผู้จัดการอำนวยความสะดวกอยู่เบื้องหลังการขอร้อง ซึ่งจะทำกันในรูปแบบธุรกิจ โดยจะมีนายหน้าออกไปตามชนบทหรือตามแหล่งเสื่อมโทรม ที่มีสภาพความเป็นอยู่ยากจน ขัดสน เพื่อโน้มน้าวชักจูงคนพิการ คนชรา หรือแม่ลูกอ่อนเข้าสู่ตลาดขอร้อง วิธีการออกทำงานคือ ตอนเข้าผู้ประกอบการจะนำแรงงานขอร้องไปส่งตามที่ตั้งต่าง ๆ และผู้ควบคุมจะคอยเฝ้าดูอยู่ห่าง ๆ อาจจะนำขนม น้ำไปให้บ้าง แล้วเก็บเงินในกระป๋องหรือภาชนะที่ขอได้ไปรวบรวมไว้ พอตกเย็นก็จะมารับกลับไปยังแหล่งที่พัก ส่วนการจัดสรรผลประโยชน์แก่คนขอร้อง พบว่าคนขอร้องส่วนใหญ่ถูกเอาเปรียบในเรื่องของ

ผลประโยชน์ แต่คนขอทานก็ยังยอมตอกอยู่ภายใต้สภาวะการณ์เช่นนี้ เนื่องจากความไม่รู้ กล่าวคือ คนขอทานส่วนใหญ่มีการศึกษาดำ ไม่รู้สภาวะการณ์ทางสังคมเมือง ไม่มีทุนเริ่มต้นที่จะจัดองค์กรขอทานของตนเอง ขอทานในลักษณะของการบังคับประเภทของขบวนการค้ามนุษย์ ซึ่งมีความรุนแรงที่สุดในลักษณะและประเภทของขอทาน โดยขอทานประเภทนี้ส่วนใหญ่จะผ่านการจัดหาพาของเอเยนต์หรือนายหน้าขบวนการค้ามนุษย์ เพื่อนำมาเป็นขอทานและแสวงหาประโยชน์จากการขอทานของบุคคลเหล่านั้น ซึ่งถือเป็นหนึ่งในรูปแบบของขบวนการค้ามนุษย์ โดยขอทานในประเภทของขบวนการค้ามนุษย์ส่วนใหญ่ เป็นขอทานจากประเทศเพื่อนบ้าน และเกือบทุกกรณีจากข้อมูลการทำงานของศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์มูลนิธิกระจกเงา ค้นพบว่าใช้เด็กเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียกร้องความน่าสงสาร (เอกลักษณ์ หลุ่มชมแข, 2554)

ภาพประกอบที่ 2 แสดงขบวนการค้ามนุษย์ในรูปแบบบังคับขอทาน

ที่มา : (ไพรัช บวรสมพงษ์, 2559)

ปัจจุบันอิทธิพลของขบวนการขอทานนั้นครอบคลุมไปทั่ว โดยเฉพาะตำแหน่งที่ผู้คนสัญจรหนาแน่น ขอทานที่ทำรายได้ดี ซึ่งเป็นขอทานที่ไม่อยู่ในขอบข่ายของขบวนการนั้น จะถูกบีบให้ออกไปจากแหล่งที่ทำรายได้ดี โดยอาจจะต้องเคลื่อนย้ายไปอยู่ที่ไกล ๆ ที่อิทธิพลของขบวนการยังครอบคลุมไม่ถึง แต่จะพื้นที่ที่สามารถหารายได้ที่น้อย ไม่มีผู้คนพลุกพล่าน ขอทานอิสระบางรายถูกดึงเข้ามาสู่ขบวนการ ทำงานให้เป็นขบวนการ รับส่วนแบ่งจากขบวนการ และกลายเป็นสมาชิกของขบวนการธุรกิจขอทานไปในที่สุด

2.3.3 สาเหตุและปัจจัยต่อการเข้าสู่กระบวนการขอทาน

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจขอทาน โดยปัจจัยที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ (ภิรมย์ เจริญผล, 2537)

1.) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ความยากจนและความล้มเหลวในการประกอบอาชีพ ในชนบท ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของครอบครัว ในการผลักดันให้สมาชิกในครอบครัว อพยพเข้ามาหา รายได้ในเมือง ซึ่งบุคคลที่ไม่สามารถทำงานได้จะออกมากระทำการขอทาน

2.) ปัจจัยด้านการศึกษา คนในชนบทส่วนมากจะขาดโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุ คนพิการจะไม่ได้รับการเรียนหนังสือ ถ้าเป็นเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ ยากจนจะไม่ได้รับการเอาใจใส่จากบิดามารดา ทำให้ขาดความคิดในการพิจารณาว่าสิ่งใดเหมาะสม จึงพากันมาประกอบอาชีพขอทาน ซึ่งเป็นวิธีการที่หาเงินได้มากและมองว่าอาชีพนี้ไม่ต้องลงทุน

3.) ปัจจัยด้านสภาพร่างกายและจิตใจ บุคคลที่ทำการขอทานส่วนใหญ่จะเป็นผู้ พิการทางร่างกายหรือพิการทางจิต คนพิการทางกายจำนวนมากไม่ได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาด้าน ร่างกายและจิตใจ ทำให้ขาดโอกาสในการทำงาน ทำให้ต้องขอทานเลี้ยงตนเองและครอบครัว ส่วนคน พิการทางจิต อาทิ ภาวะปัญญาอ่อน โรควิตกกังวล ขาดการบำบัดรักษา ตลอดจนการเอาใจใส่จาก ครอบครัว ทำให้ต้องออกมาขอทานอยู่ตามพื้นที่สาธารณะ

4.) ปัจจัยด้านความเปราะบางทางครอบครัว ผู้ทำการขอทานขาดการเลี้ยงดู อุปการะ ผู้พิการ ผู้สูงอายุและเด็กในครอบครัวที่ยากจนและความสัมพันธ์ในครอบครัว ไม่ราบรื่น มักจะถูกครอบครัวทอดทิ้ง ไม่ได้รับการเอาใจใส่เลี้ยงดูทำให้รับภาระเลี้ยงตนเอง ต้องเร่ร่อนขอทาน อีกทั้งบุคคลที่ไม่มีญาติพี่น้องพึ่งพา ประกอบกับภาวะสุขภาพทรุดโทรม ไม่สามารถประกอบอาชีพ เลี้ยงตนเองได้จึงหาหนทางออกมาขอทานในที่สุด

5.) ปัจจัยด้านค่านิยมของชุมชนและแรงจูงใจ ที่ขอทานมีรายได้ดีเนื่องจากการ ขอทานทำรายได้ดีโดยไม่ต้องลงทุนลงแรงเพียงแต่ใช้ความอดทนเท่านั้น พอถึงหน้าแล้งชาวบ้าน โดยเฉพาะแถบภาคอีสาน จะชักชวนกันเดินทางไปขอทานในเมืองเป็นจำนวนมากและจะเดินทาง กลับมาทำนาในฤดูฝนตามปกติเช่นเดิม ดังเช่นหมู่บ้านโพธิ์น้อยหมู่ที่ 1 ตำบลกระโพธิ์ อำเภอกำแพง จังหวัดสุรินทร์ที่มีชาวบ้านเกือบ 30 หลังคาเรือนประกอบอาชีพขอทาน

หากพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจขอทาน โดยพิจารณาถึงปัจจัยในระดับ ปัจเจกและปัจจัยระดับสภาพแวดล้อม สามารถจำแนกของระดับปัจจัยได้ดังนี้

2.3.3.1 ปัจจัยระดับบุคคล

1.) สภาพร่างกายและจิตใจ รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอายุ เพศ สภาพความพร้อมต่าง ๆ ของร่างกาย โดยบุคคลที่ทำการขอทานส่วนใหญ่จะเป็นผู้พิการทางร่างกายหรือพิการทางจิต คนพิการทางกายจำนวนมากไม่ได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้ขาดโอกาสในการทำงาน ตลอดจนการเอาใจใส่จากครอบครัว ทำให้ต้องออกมาขอทานอยู่ตามพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ

2.3.3.2 ปัจจัยระดับสภาพแวดล้อม

1.) ความเปราะบางทางครอบครัวที่เป็นปัจจัยพื้นฐาน คือ ปัญหาความสำคัญในครอบครัวที่ผลักดันให้เกิดขอทานขึ้น เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ และการอบรมขัดเกลาไม่มีความต่อเนื่อง

2.) ระดับของการศึกษาที่ต่ำ จึงขาดความรู้ความเข้าใจที่จะนำไปประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง ทั้งนี้คนขอทานส่วนใหญ่เคยประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปมาก่อน ซึ่งการรับจ้างทั่วไปนั้นมีรายได้ที่ไม่แน่นอน และมีการใช้แรงงานที่หนัก จึงส่งผลให้ผู้คนส่วนหนึ่งเกิดความคิดที่จะขอทาน เพราะสามารถสร้างรายได้ที่ดี และไม่ต้องใช้แรงงานที่หนักเหมือนตอนที่รับจ้างทั่วไป

3.) ค่านิยมของชุมชนและแรงจูงใจ ที่ขอทานมีรายได้ดีเนื่องจากการขอทานทำรายได้ดีโดยไม่ต้องลงทุนลงแรงเพียงแต่ใช้ความอดทนเท่านั้น ซึ่งชุมชนอาจจะมองว่าการขอทานนั้นไม่ใช่เรื่องที่เป็นความเสียหาย บางหมู่บ้านจะมีคนออกไปขอทานเป็นจำนวนมาก เมื่อยังไม่ถึงเวลาที่สามารรถเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรได้

4.) ปัญหาจากสถานะเศรษฐกิจ ความยากจนซึ่งเป็นสาเหตุปัจจัยหลัก ๆ ที่ส่งผลให้ผู้คนส่วนใหญ่ออกมาทำการขอทาน ประกอบกับสถานะของเศรษฐกิจในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งกลุ่มคนขอทานไม่สามารถปรับตัวให้ทัน จึงเลือกที่จะมาทำการขอทานเพื่อแก้ไขปัญหาภายในชีวิต

อีกทั้งยังมีปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ทศนคติการให้เงินคนขอทานของคนไทย (The attitude to make beggar of Thai people) (ปฐมาวดี ปัทมโรจน์, 2542) โดยเมื่อพิจารณาหลักการเรื่องอุปสงค์และอุปทานกับปัญหาคนขอทาน กล่าวคือ การให้ทานของคนไทยเท่ากับการทำบุญ หากไม่มีใครต้องการที่จะให้ (เทียบเท่ากับคนให้ทานแก่ขอทาน) คนที่จะมารับ (เทียบเท่ากับ

คนขอทาน) ก็จะน้อยลงไปในประเทศไทย ชาวพุทธบางคนนิยมการให้ทาน ซึ่งเป็นหนึ่งในการสร้างบุญบารมี ถึงกระนั้นการให้ทานสามารถนำไปสู่ผลกระทบเชิงลบได้ เมื่อผู้รับทานนั้นเป็นผู้ที่ไม่มีศีล เช่น นำเงินที่ได้ไปซื้อสารเสพติด และการให้ทานกับมือของขอทานนั้น จะไม่สามารถทำให้คุณภาพชีวิตของคนขอทานเองดีขึ้นได้ เมื่อได้เงินวันนี้ พรุ่งนี้ก็จะมาขออีกเป็นการสนับสนุนพฤติกรรมขอทานตามทฤษฎีพฤติกรรมจากการเรียนรู้ (Learned-Behavior/Operant Conditioning) ของ บี เอฟ สกินเนอร์ (B. F. Skinner) เป็นต้น

จากที่ข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น หากพิจารณาถึงทัศนคติที่ผู้คนทั่วไปมองต่อคนขอทานนั้น บุญเลิศ วิเศษปรีชา (2559) อธิบายว่าโดยมุมมองของคนทั่วไปต่อคนขอทานมี 2 มุมมองใหญ่ ๆ ดังนี้

1.) ทัศนคติมุมมองในด้านบวก โดยวัฒนธรรมแบบค่านิยมที่เรียกว่า “ใจบุญสุนทานช่วยเหลือคนยากไร้” เป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งที่บุคคลทั่วไปให้เงินแก่ขอทาน เมื่อพบคนขอทานจะเกิดความสงสารและวิธีที่ให้การช่วยเหลือได้ง่ายที่สุด คือ การมอบเงินให้ ประกอบกับขอทานที่พบเจอ มีปัจจัยด้านสภาพร่างกายเข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างมีลักษณะเป็นผู้สูงอายุ มีความพิการทางร่างกาย ก็ยิ่งทำให้ผู้คนเกิดความสงสารและมอบเงินให้ในที่สุด ซึ่งการให้เงินขอทานนั้นเป็นการให้ความช่วยเหลือที่ไม่เพียงพอดต่อการช่วยเหลือในระยะยาว อีกทั้งยังเป็นการให้ความช่วยเหลือที่ไม่ยั่งยืน

2.) ทัศนคติมุมมองในด้านลบ โดยส่วนใหญ่ทัศนคติในด้านบวกจะเกิดกับคนขอทานที่มีเงื่อนไขของปัจจัยสภาพร่างกายเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น เป็นคนแก่ มีความพิการทางร่างกาย เป็นคุณแม่อ่อน ก็จะก่อให้เกิดความสงสารที่มากกว่าขอทานทั่วไป สำหรับขอทานทั่วไปที่ประสบปัญหาจากปัจจัยสภาพแวดล้อมที่อาจจะมี ความรุนแรงมากกว่ากลุ่มขอทานคนแก่ คนพิการนั้น บุคคลทั่วไปก็ไม่สามารถรับรู้ต่อปัญหาที่คนขอทานทั่วไปคนนั้นประสบเจอได้ ดังนั้นมุมมองที่บุคคลทั่วไปมีต่อขอทานนั้น จะพิจารณาจากปัจจัยระดับปัจเจกอย่าง สภาพร่างกายและจิตใจเป็นหลัก และส่งผลให้เกิดทัศนคติด้านลบขึ้นว่าร่างกายครบสมบูรณ์ทำไมถึงต้องมาทำการขอทาน เนื่องด้วยความเข้าใจต่อความซับซ้อนของปัญหาที่คนขอทานประสบเจอนั้น บุคคลทั่วไปไม่สามารถเข้าใจได้ดีพอก็เป็นอีกสาเหตุที่ทัศนคติมุมมองด้านลบเกิดขึ้นได้เช่นกัน

สรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดการขอทาน หากพิจารณาในภาพกว้างคนขอทานขอทานเกิดจากปัจจัยทั้งภายในตัวของคนขอทานและปัจจัยภายนอกตัวคนขอทาน ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ก็ส่งผลให้เกิดสถานการณ์ที่เป็นปัญหาขึ้น และการออกมาขอทานคือวิธีการแก้ไขปัญหานั้นที่บุคคลนั้นเลือกตัดสินใจ โดยผู้คนทั่วไปจะมีทัศนคติได้ทั้งด้านบวกและลบต่อคนขอทาน ขึ้นอยู่กับลักษณะของคนขอทานที่พบ

เจอเป็นสำคัญ เนื่องจากสภาพภูมิหลังของปัญหาผู้คนที่ทั่วไปไม่สามารถรับรู้ได้ ดังนั้นลักษณะทางกายภาพของคนขอทานที่พบเจอจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อทัศนคติของผู้คนทั่วไป

2.3.4 วาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับ “ขอทาน”

2.3.4.1 ความหมายของวาทกรรม

Michel Foucault (อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2546) ได้ให้ความหมายว่า วาทกรรม (Discourse) กระบวนการสร้างความหมายโดย ภาษาและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ในสังคม ประกอบกันเป็นความรู้ ความเข้าใจในเรื่องหนึ่ง ๆ ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดว่าอะไรคือ ความรู้ ความจริง และอะไรไม่ใช่ วาทกรรมเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม ทั้งโดยกลุ่มที่ครองอำนาจ และกลุ่มที่ต่อต้านอำนาจ อีกทั้งการศึกษาของ Michel Foucault จะเป็นการพิจารณาหากรอบการวิเคราะห์ วาทกรรมที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power) อุดมการณ์ (Ideologies) และความเป็นใหญ่ (Hegemony) ที่มีการกดทับ ปิดบัง ซ่อนเร้น ทำให้ในบางสิ่งเป็นสิ่งที่พูดไม่ได้ อำนาจในแง่มุมของวาทกรรม เป็นอำนาจที่กระจายตัว แทรกซึมในแนวระนาบเชื่อมต่ออย่างหลากหลาย ยากที่จะหาจุดกำเนิด จุดศูนย์กลางของการผลิต ดังนั้นไม่ว่าผู้กระทำการใด ๆ ล้วนตกอยู่ภายใต้วาทกรรมหรือความสัมพันธ์อำนาจในเรื่องความรู้ และความจริงด้วยกันทั้งสิ้น

Norman Fairclough (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556) กล่าวถึงวาทกรรมโดยอ้างอิงแนวคิดด้านภาษาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ คือ การใช้ภาษาทั้งการพูด และการเขียน และยังรวมถึงกิจกรรมที่สื่อความหมายรูปแบบอื่น ๆ เช่น ภาพถ่าย ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ แผนภูมิ และอวัจนภาษา และยังมองวาทกรรมตามทฤษฎีเชิงสังคมว่า เป็นวิถีปฏิบัติทางสังคมรูปแบบหนึ่ง อีกทั้งวาทกรรมยังเป็นการถูกประกอบสร้าง คือ การผลิตสถาปนาตัวตน อัตลักษณ์ ประชาน และถูกสังคมผลิตวาทกรรม โดย Norman ได้ย้ำว่า วาทกรรมเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงสังคม ทั้งตัวบท และบริบทล้วนแล้วแต่จะต้องมีความสัมพันธ์ในสังคม

Norman ยังได้กล่าวต่อว่าในสังคมประชาธิปไตย อำนาจมาจากความยินยอมพร้อมใจมากกว่า มาจากการใช้กำลังบังคับ Norman ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกับวาทกรรมไว้ว่า วาทกรรมมีบทบาททำให้เกิดความยินยอมพร้อมใจ กลุ่มผู้มีอำนาจในสังคมใช้วาทกรรมในการถ่ายทอด อุดมการณ์ วิถีปฏิบัติต่าง ๆ ความหมาย ค่านิยม ตลอดจนอัตลักษณ์ที่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายของตน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (ธนวัตร มัททวิวงศ์, 2559) ที่มองว่าสังคมจำเป็นต้องอธิบาย โครงสร้างการจัดสรรอำนาจ เกียรติยศ และโภคทรัพย์อย่างที่เป็นอยู่ คำอธิบายของสังคมเป็น “วาทกรรม” คือการโยงใยข้อเท็จจริงที่สลับซับซ้อนที่สุดเป็นข้อเท็จจริงทุกด้านที่สังคมนั้นรู้ ไม่ว่าจะเป็นการแพทย์ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ปรัชญา ภาษา วรรณคดี ฯลฯ เป็นองค์ความรู้ของสังคม วาทกรรมเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเหมือนองค์ความรู้ก็เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น คนทุกคนตกอยู่ใต้อำนาจของวาทกรรมหนึ่ง ๆ ทั้งสิ้น เพราะโลกภายนอกนั้นสัมพันธ์กันในลักษณะนี้ เราจึงควรมีสถานะอย่างนี้

วาทกรรมเป็นเรื่องที่สัมพันธ์โดยตรงกับการจัดสรรอำนาจ ถ้าจัดความสัมพันธ์ของ ข้อเท็จจริงอย่างนี้ ก็จะเกิดวาทกรรมอย่างนี้ ถ้าเกิดวาทกรรมอย่างนี้ คนกลุ่มนี้ก็จะมียอำนาจ - เกียรติยศ - โภคทรัพย์อย่างนี้ ถ้าจัดความสัมพันธ์ของข้อเท็จจริงในอีกลักษณะหนึ่ง ก็จะเกิดวาทกรรม อีกอย่างหนึ่ง และทำให้คนอีกกลุ่มหนึ่งได้ส่วนแบ่งของอำนาจ - เกียรติยศ - โภคทรัพย์ไปอีกลักษณะ หนึ่ง (ธนวัตร มัททวิวงศ์, 2559)

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (อรุวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2546) ได้ให้ความหมายของวาทกรรมคือ ภาษาที่ถูกนำมาใช้ หมายความว่า ผู้คนในสังคมต้องทำตามที่วาทกรรมกำหนดในชีวิตประจำวันโดยที่หลีกเลี่ยงได้ยาก ภาษาที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่ได้หมายถึงเฉพาะในการพูดหรือเขียนเท่านั้น พฤติกรรมของมนุษย์ก็น่าจะถือว่าเป็น “ภาษา” ชนิดหนึ่งได้เช่นกัน

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับวาทกรรมเพิ่มเติมว่า วาทกรรมมิใช่ตัวอำนาจ กล่าวคือ เป็นการมองว่าวาทกรรมเป็นรอยต่อระหว่างอำนาจกับความรู้ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ได้อธิบายต่อว่า สังคมทุกสังคมจะมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซ้อนทับกันอยู่ และเป็นตัวแทรกอยู่ทุกส่วนในสังคมจนอาจกล่าวได้ว่าสังคมก็คือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ประสานกันเป็นตัวสังคมนั่นเอง แต่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเหล่านี้ไม่สามารถถูกจัดตั้ง รวบรวม หรือเอาไปใช้การได้ หากไร้การผลิต สะสม หมุนเวียน และการทำงานของวาทกรรม

2.3.4.2 ปราบกฏการณ์ขอทานในสังคมไทยต่อการให้ความหมาย “คนขอทาน”

จากนิยามความหมายของคนขอทานตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 อาจจะสรุปให้เห็นถึงความหมายของคนขอทานที่ประจักษ์ในสังคมไทยปัจจุบันได้ไม่เพียงพอ เนื่องด้วยวิธีการ หรือรูปแบบที่คนขอทานหลายรายใช้นั้น อาจจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น บางรายขายดอกไม้ หรือลูกอม บางรายร้องเพลงเพื่อแลกกับเงินที่ได้รับ เป็นต้น เป็นผลให้ผู้คนใน

สังคมบางกลุ่มเกิดตั้งคำถามขึ้นแล้วว่าจริง ๆ แล้วความหมายของ “ขอทาน” นั้นครอบคลุม หรือกล่าวถึงในมุมมองใดบ้าง

คนขอทานล้วนแล้วแต่มีรูปแบบการขอทานที่แตกต่างกันออกไป โดยรูปแบบการขอทานที่คนขอทานแต่ละคนเลือกใช้นั้น นอกจากจะเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความต้องการในสิ่งที่ตนอยากได้แล้ว รูปแบบยังสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการแสวงหากลวิธีต่าง ๆ มาสร้าง “คุณค่าให้กับตนเอง” และบางครั้งยังเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงความเป็นพวกพ้องเดียวกัน หรือการมาจากถิ่นฐานบ้านเกิดเดียวกันอีกด้วย ตัวอย่างเช่น มอเตอร์ไซค์รับจ้างกลุ่มหนึ่งรับรู้ได้ว่า “คุณยายแก่ ๆ คนหนึ่งเดินขายโดยถือตะกร้าลูกอมไว้ มีพื้นเพมาจากจังหวัดร้อยเอ็ด” จุฑามณี สมบูรณ์สุทธิ (2547) หากพิจารณาในมุมมองของคนทั่วไปก็จะเกิดข้อสงสัยว่า การขายลูกอมถือว่าเป็นรูปแบบการขอทานไหม ในเมื่อมีลักษณะที่เป็นการแลกเปลี่ยนสิ่งของแก่กัน ถ้าตามนิยามของ พรบ. ควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 ถือว่าไม่ตรงเกณฑ์ หากพิจารณาถึงมุมมองของผู้ปฏิบัติการจากภาครัฐ เวลาที่จะทำการคัดกรอง หรือเชิญตัวนั้นต้องยึดตามความหมายของตัว พรบ. ควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 มิเช่นนั้นจะเป็นการยากที่จะสามารถระบุอย่างชัดเจนว่าผู้ใดเป็นคนขอทาน

ในทางกลับกันในมุมมองของทางคนขอทานเอง การปรับเปลี่ยนรูปแบบจากการนั่งขอทานอาจหมายถึงการสร้าง “คุณค่าให้กับตนเอง” บุคคลทั่วไป หรือเจ้าหน้าที่รัฐอาจจะยังไม่เข้าใจวิถีชีวิตของพวกเขาอย่างที่เขา “เป็น” พวกเขาอาจจะมองคนขอทานผ่านมุมมอง หรือประสบการณ์ชีวิตในแบบตนเอง แต่ไม่ได้พยายามทำความเข้าใจในแบบที่เขา “เป็น” การขายลูกอมอาจไม่ใช่รูปแบบที่เข้าข่ายตามความหมายของคนขอทานก็จริง แต่จริง ๆ แล้วตัวตนของเขาอาจจะยังคงเป็นคนขอทานอยู่ เพียงแต่ว่าพวกเขาเหล่านี้ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อสร้าง “คุณค่าให้กับตนเอง” เท่านั้น หรืออาจจะเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกเชิญตัวจากเจ้าหน้าที่รัฐก็เป็นได้ ในมุมมองทางวิชาการเมื่อ 15 ปีก่อนนั้น งานศึกษาที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มองว่าเป็นการศึกษาที่มอง “คนเร่ร่อน” เป็น “คนขอทาน” ซึ่งถือว่า มีความผิดตาม พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 คนเร่ร่อน คนขอทาน จึงถูกกล่าวถึงในฐานะ “ปัญหา” ที่ทางภาครัฐต้องดำเนินการแก้ไข งานศึกษาลักษณะนี้แม้จะมีเจตนาที่ดี คือ พยายามทำความเข้าใจสาเหตุ และหาแนวทางแก้ไข แต่ไม่ใช่การศึกษาเพื่อจะเข้าใจวิถีชีวิตของพวกเขาอย่างที่พวกเขา “เป็น” (บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2560) อีกทั้งกรอบแนวคิดการศึกษายังมีอาจอธิบายเกี่ยวกับคนเร่ร่อน หรือคนไร้บ้านจำนวนมากที่ไม่ได้เป็นขอทาน และเป็นการมองพวกเขาในฐานะคนไร้ความสามารถที่ต้องได้รับการสงเคราะห์มากกว่าจะเห็นมิติการดิ้นรนต่อสู้ หรือความสามารถในการปรับตัวเพื่อการอยู่รอด นอกจากนี้การศึกษาที่ผ่านมามักใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่าง

เป็นทางการ ทำให้มีข้อจำกัดในการเข้าถึงชีวิตที่มีความซับซ้อน และหากผู้ให้ข้อมูลมีความหวาดกลัวด้วยแล้วก็อาจให้ข้อมูลที่ปรุงแต่ง บิดเบือน ซึ่งยากแก่การตรวจสอบ

การแยกแยะสถานะระหว่างว่าบุคคลใดคือคนไร้บ้าน หรือคนขอทานนั้น ปัจจุบันเป็นคำถามที่ผู้คนในสังคมส่วนใหญ่ยังตั้งคำถามอยู่เสมอว่า วิธีการที่บ่งบอกว่าคนไหน คือคนไร้บ้าน คนไหนคือขอทาน จะแยกแยะได้เช่นไร ประเด็นคำถามในลักษณะแบบนี้หากถามจากบุคคลทั่วไป อาจไม่ได้คำตอบที่ชัดเจนมากนัก แต่ถ้าหากเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายต่อการตั้งคำถามก็จะได้คำตอบในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ตัวอย่างเช่น หน่วยงานจากภาครัฐได้นิยามความหมายของคนไร้บ้านว่าคือหนึ่งในกลุ่ม “คนไร้ที่พึ่ง” ตามมาตราที่ 3 ของ พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 “คนไร้ที่พึ่ง” หมายความว่า “บุคคลซึ่งไร้ที่อยู่อาศัย และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และให้รวมถึงบุคคลที่อยู่ในสภาวะยากลำบากและไม่อาจพึ่งพาบุคคลอื่นได้ ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด” ส่วนคนขอทานภาครัฐก็ได้นิยามความหมายตามมาตรา 13 ใน พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 ดังที่กล่าวไว้แล้ว ดังนั้นแล้วการดำเนินการต่าง ๆ จากภาคส่วนของรัฐก็จะยึดความหมายตาม พรบ. เป็นสำคัญ ในส่วนของภาคประชาสังคมนั้น (โสภณ พรโชคชัย, 2561) ประธานกรรมการมูลนิธิอิสรชน อธิบายว่าคนไร้บ้านแตกต่างจากขอทานโดยสิ้นเชิง โดยค่าเฉลี่ยของรายได้ของขอทานรายหนึ่งเป็นเงินประมาณ 2,000 - 5,000 บาทต่อวัน และรายได้ต่ำสุดที่ได้คือ 500 บาท ขอทานที่มีรายได้สูง ส่วนใหญ่จะพบเจอในลักษณะที่จะทำตัวเองให้สกปรกที่สุด นำสงสารเวทนาที่สุด บางรายแสร้งทำแผลให้เหวอะหวะ แสร้งทำแขน หรือขาด้วนด้วยแล้ว ยังมีรายได้สูงขึ้น บางคนลงทุนสืบคลานไปตามพื้นเปียกแฉะ บ้างก็ใช้ลูกต้อ การกระทำลักษณะนี้ถือเป็นการสร้างความเดือดร้อนรำคาญให้กับผู้คนในสังคมอีกด้วย ส่วนในด้านของคนไร้บ้านจะไม่สร้างความเดือดร้อนให้ใคร ดำรงชีวิตได้เก่ง หาเงินใช้เองจากการเก็บขวด หรือของเก่าขาย เป็นแรงงานรับจ้างรายวันทั่วไป หรือค้าขาย ๆ ซึ่งโดยรวมแล้วลักษณะของคนไร้บ้านจะไม่ใช่ออกขอ และจะไม่แบมือขอเงินคนอื่น ซึ่งต่างจาก “คนเดินชนตั้งค์” ที่วัน ๆ ไม่ทำอะไร นอกจากเดินขอเงินจากคนทั่วไป (ไทยรัฐออนไลน์, 2562)

ในส่วนของภาควิชาการนั้น บุญเลิศ วิเศษปรีชา (2559) ได้อธิบายถึงสถานะของคนไร้บ้านนั้น เป็นการมองในมุมของที่อยู่อาศัยเป็นหลัก คนไร้บ้านคือ กลุ่มคนที่ไม่มีบ้านหรือที่อยู่อาศัย มีความจำเป็นที่ต้องอาศัยพื้นที่สาธารณะในการใช้เป็นที่พักพิงอาศัย คนไร้บ้านในพื้นที่สาธารณะจะมีวิธีการยังชีพที่แตกต่างกันออกไป โดยจะมีกลุ่มคนไร้บ้านกลุ่มหนึ่งจะยังชีพด้วยการขอทาน และกลุ่มคนไร้บ้านอีกจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้ยังชีพด้วยการขอทาน โดยจะเก็บของเก่าบาง เร่ขายของเก่าตาม

งานวัดบ้าง ส่วนการมองจากมุมมองคนขอทานนั้น เป็นมุมมองในเรื่องของอาชีพเป็นสิ่งสำคัญ โดยคนขอทานเสมือนเป็นอาชีพหนึ่ง ซึ่งมีรายได้ดี และคนขอทานจำนวนไม่น้อยไม่จำเป็นต้องเป็นคนไร้บ้านเสมอไป คนขอทานที่มีรายได้ประจำจำนวนมาก สามารถเช่าที่พักอาศัยอยู่ได้ด้วยตนเอง โดยสรุปคือ คนขอทานนั้นจะมีรายได้ที่ประจำ และมั่นคงกว่ากลุ่มคนไร้บ้าน เช่นเดียวกับในงานศึกษาขอทานในเขตเมืองเจนีวาที่ระบุว่า คนขอทานไม่จำเป็นต้องเป็นคนไร้บ้านเสมอไป แต่ท้ายที่สุดศาลสูงของสวิสเซอร์แลนด์ก็มีคำตัดสินในวันที่ 9 พฤษภาคม ค.ศ. 2008 ห้ามมิให้มีการขอทานในเขตเมืองเจนีวา (Coulon, Reynaud, Annamária, & Wiget, 2015)

อีกประเด็นที่ในโลกของคนไร้บ้านเองก็มีการแบ่งชนชั้น ซึ่งบุญเลิศ วิเศษปรีชา (2560) ได้แบ่งออกอย่างคร่าว ๆ ดังนี้ (1) คนเดินชนดั่งค์ หรือพวกที่เดินไปขอเงินคนอื่นตรง ๆ และคอยปั้นเรื่องหลอกหลวง เช่น ไม่มีเงินกลับต่างจังหวัด การหารายได้จากการโกหกของคนกลุ่มนี้ไม่เพียงแต่สร้างความรำคาญให้กับคนที่ถูกขอเท่านั้น แต่ยังส่งผลให้ภาพลักษณ์ของคนไร้บ้านถูกมองในแง่ลบอีกด้วย คนเดินชนดั่งค์จึงมักถูกกีดกันจากกลุ่มคนไร้บ้านอื่น ๆ (2) ฝี หรือคนที่ไม่ทำงานประจำ ซึ่งก็แยกย่อยออกได้ตามลักษณะงานที่ทำ หรือวิธีการที่ได้เงินมา อย่างเช่น พวกที่รอจะได้เงินหรืออาหารจากการแจกทานเพียงอย่างเดียว และกลุ่มที่ทำงานไม่ประจำอย่าง คนแจกใบปลิว หรือคนขายของมือสอง (3) ในส่วนระดับกลาง และระดับสูงจะถูกแบ่งจากการมีทุน โดยระดับกลางก็เช่น คนหาของเก่าที่ไม่มีรถเข็น หรือคนขายกระดาษพลาสติกกรองนึ่งทุนน้อย ซึ่งเพราะรายได้ที่ไม่มากนัก พวกเขาจึงมีระดับที่ไม่ต่างกับฝีสักเท่าไร ยังคงต้องอาศัยกินข้าวจากวัด ต่างกับคนไร้บ้านระดับสูงที่ก็คือกลุ่มที่มีรถเข็นเป็นของตัวเอง หรือกลุ่มคนขายกระดาษพลาสติกกรองนึ่งที่มีทุนมากหน่อย โดยคนกลุ่มนี้จะไม่ซื้อข้าวกินเอง และไม่ยอมไปขอข้าวแจกเพราะไม่ยากไปปะปนตัวเองกับชนชั้นอื่น ๆ

โดยสรุปแล้วในแง่มุมมองของความหมายของ “คนขอทาน” ขึ้นอยู่กับมุมมองที่ความเข้าใจภายใต้ประสบการณ์ชีวิต ชุดขององค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ตนเองสั่งสมมา เราอาจจะเข้าใจว่าคนนั้นอาจจะมีสถานะไม่ใช่คนขอทาน แต่ตัวเขาเองนั้นอาจจะรับรู้ว่าคุณเองนั้นยังมีสถานะของการเป็นคนขอทานอยู่ เพียงแต่ปรับเปลี่ยนรูปแบบการขอทานอย่างเดียว เป็นลักษณะของการขายของบางอย่าง เพื่อเพิ่ม “คุณค่าให้กับตนเอง” หรือบางคนอาจจะเปลี่ยนสถานะตนเองจากคนขอทาน เป็นผู้ค้าขายของเพื่อแลกเงินก็เป็นได้ ส่วนในอีกกรณีคือ “การเหมารวม” ว่าคนไร้บ้านบางกลุ่มก็คือ กลุ่มเดียวกับคนขอทาน ซึ่งหากไม่มีความเข้าใจต่อประเด็นปัญหาที่ว่าด้วย ทำไม่คน ๆ หนึ่งถึงต้องออกมาใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะก็อาจจะมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้เช่นกัน โดยท้ายที่สุดแล้วการแก้ไขปัญหา หรือการให้ความช่วยเหลือแก่คนขอทานนั้น ขึ้นอยู่กับบริบทความเข้าใจของหน่วยงานที่เข้าไปให้ความ

ช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ประชาสังคม ภาคส่วนวิชาการ หรือบุคคลทั่วไป ว่าเข้าใจต่อสภาพปัญหาที่คนขอทานออกมาขอทานได้เช่นไรทั้งเบื้องต้น และเชิงลึก

2.3.4.3 ความหลากหลายของ “คนขอทาน”

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นทั้งมุมมองด้านคนทั่วไป เจ้าหน้าที่จากภาครัฐ ภาคประชาสังคม ตัวคนขอทานเอง หรือแม้แต่พนักงานวิชาการเอง การที่จะตีกรอบ หรือการกำหนดนิยามที่ชัดเจนต่อความหมายของการ “ขอทาน” นั้นเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนต่อการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ประเด็นสำคัญที่ชวนให้คิดต่อก็คือ การทำความเข้าใจต่อบริบทพื้นฐานของคนขอทานว่าสิ่งใดคือสิ่งที่เขาควรจะได้รับ และมีความเหมาะสมกับตัวเขาเองมากที่สุด อย่างในกรณีของนายเอี่ยม คัมภีรานนท์ หรือที่สังคมส่วนใหญ่รู้จักกันในนามว่า “ลุงเอี่ยม ขอทานเงินล้านแห่งวัดไร่ขิง” โดยจุดเริ่มต้นในตอนแรกลุงเอี่ยมไม่ได้มีความตั้งใจที่จะทำการขอทานเลย แต่เนื่องด้วยลักษณะทางกายภาพของลุงเอี่ยมที่เป็นผู้พิการโรคโปลิโอ โดยลุงเอี่ยมนั่งพักอยู่ที่หลังโบสถ์วัดไร่ขิง แต่ผู้คนที่เดินผ่านมาคิดว่าแกเป็นขอทานจึงมอบเงินให้แก่ลุงเอี่ยม ในปีพ.ศ. 2552 (ไทยรัฐออนไลน์, 2560) ประเด็นที่ชวนให้คิดคือเรื่องของมุมมองที่มีต่อภาพลักษณ์ผู้พิการที่ส่วนใหญ่มักจะมาพร้อมกับการมีสถานะเป็นผู้ที่ต้องรอการได้รับการช่วยเหลือ มากกว่าที่จะชวนให้คิดว่าผู้พิการเหล่านี้มีสิทธิ์ที่จะเข้าถึงการศึกษา การรักษาพยาบาล การเข้าถึงรูปแบบการทำงานต่าง ๆ และสิทธิ์ต่าง ๆ ที่พึงควรจะได้รับ มุมมองที่จะตระหนักว่าผู้พิการนั้นเป็นหนึ่งในทรัพยากรมนุษย์ ที่ไม่ได้มีความแตกต่างจากคนทั่วไป เพียงแต่กลุ่มคนเรานี้เพียงต้องการการเปิดรับโอกาส และการยอมรับจากสังคมในหลาย ๆ ประเด็น ดังนั้นการเป็นคนขอทานมักจะมาพร้อมกับภาพลักษณ์ความน่าสงสารเป็นหลักเสมอ ซึ่งความน่าสงสารนั้นก็ขึ้นอยู่กับมุมมอง ประสบการณ์ชีวิตที่แต่ละคนพึงมี และเคยประสบผ่านมา โดยสาเหตุหลักที่ยังทำให้คนขอทานยังหาเลี้ยงชีพด้วยการขอทานยังสามารถดำเนินต่อไปได้นั้น มาจากความน่าสงสาร เห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ที่คนไทยมีให้กันใญามที่ลำบาก

ว่าด้วยยุคสมัยปัจจุบันที่พื้นที่ในสื่อออนไลน์ต่าง ๆ นั้นมีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคมโลกอย่างมาก “ขอทานออนไลน์” จึงเป็นสถานะที่เกิดขึ้นใหม่ภายในสังคมยุคปัจจุบัน อย่างกรณีศึกษาในสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตส์ว่าด้วยผู้หญิงที่มีสถานะเป็น “ขอทานออนไลน์” (Ians, 2019) กับการสร้างรายได้ 50,000 ดอลลาร์สหรัฐ (183,500 ดอลลาร์) ภายใน 17 วัน โดยวิธีการที่ใช้คือ การใช้พื้นที่บนแพลตฟอร์มโซเชียล “อธิบายว่าเธอเป็นบุคคลที่ล้มเหลวจากการแต่งงาน เธอต้องดูแลค่าใช้จ่ายของลูก ๆ เพียงคนเดียว” ประเด็นที่น่าสนใจคือ สำนักงานตำรวจใน

ดูใบนั้นก็มีแพลตฟอร์มที่เรียกว่า “eCrime” ในการปฏิบัติการรับมือขอต่อกรณีที่เกี่ยวข้องกับขอลานออนไลน์อีกด้วย การขอลานในพื้นที่ออนไลน์นั้นมีความผิดเป็นโทษทางอาญา หากมีความผิดจะถูกปรับระหว่าง 25,000 ถึง 50,000 ดอลลาร์ หรือทั้งจำ และปรับ

ส่วนกรณีศึกษาในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2561 (ข่าวสดออนไลน์, 2561) มีกรณีที่บุคคลแอบอ้างใช้พื้นที่บนแพลตฟอร์มเฟซบุ๊ก เพื่อโพสต์ข้อความว่า “เพิ่งตงานไม่มีเงินซื้อข้าว ขอให้ผู้ใจบุญช่วยโอนเงินเข้าบัญชีคนละ 30-60 บาทเพื่อให้ครบ 100 บาท” โดยบุคคลดังกล่าวได้โพสต์ข้อความในลักษณะเดียวกัน ตามกลุ่มเฟซบุ๊กต่าง ๆ จำนวนหลายกลุ่ม และมีผู้คนหลงเชื่อโอนเงินให้จำนวนมาก ประเด็นที่ชวนให้คิดต่อคือ การขอลานบนพื้นที่สาธารณะ กับบนพื้นที่บนแพลตฟอร์มออนไลน์นั้น แตกต่างกันอย่างใด หากพิจารณาในมุมมองทางกฎหมาย การขอลานทั้ง 2 พื้นที่ย่อมมีความผิดตามพระราชบัญญัติ ควบคุมขอลาน พ.ศ. 2559 ในมาตรา 13 อย่างแน่นอน แต่ประเด็นที่น่าสนใจคือ การขอลานในพื้นที่บนแพลตฟอร์มออนไลน์นั้น หากสาเหตุของการขอเงินที่แจ้งไว้เพื่อที่จะนำไปซื้อข้าวกินแล้ว หากไม่ทำตาม หรือมีเจตนาหลอกลวงก็อาจจะเข้าข่ายฉ้อโกงประชาชน (กองปราบปราม, 2562) สิ่งที่ชวนให้คิดก็คือ หากนำหลักการที่ใช้พิจารณารูปแบบของการขอลานบนพื้นที่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ มาใช้กับการขอลานบนพื้นที่สาธารณะได้หรือไม่ เนื่องด้วยคนขอลานบนพื้นที่สาธารณะนั้น บุคคลทั่วไปไม่มีทางรู้ได้เลยว่า เงินที่พวกเขาได้บริจาคให้ไปนั้น จะถูกนำไปใช้กับสิ่งใด ต่อให้มีข้อความเขียนบนป้ายบอกว่า นำไปซื้อนมให้ลูก หรือขอเงินเพื่อนำไปใช้จ่ายค่ารักษาพยาบาลก็ดี จากกรณีศึกษาชี้ให้เห็นว่า ผู้คนในสังคมไทยมีทัศนคติมุมมองในด้านบวก เป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งที่บุคคลทั่วไปให้เงินแก่ผู้ที่เดือดร้อน เมื่อพบผู้ที่เดือดร้อนจะเกิดความสงสาร และวิธีที่ให้การช่วยเหลือได้ง่ายที่สุด คือ การมอบเงิน หรือโอนเงินให้ก็ตาม

ความสงสารที่ผู้คนในสังคมไทยมีต่อผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนนั้น เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิด “ขอลานออนไลน์” และทำให้คนขอลานรายหลายในสังคมไทยยังคงดำเนินต่อไปได้ กรณีศึกษาหนึ่งที่ชี้ให้เห็นชัดว่าผู้คนในสังคมไทยนั้น มีทัศนคติมุมมองในด้านบวกต่อการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนนั้น คือ กรณีของผู้สื่อข่าวสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (เดลินิวส์, 2563) ที่ได้เสนอเรื่องราวของคุณลุงสิทธิชัย ไกล่ซิด ที่ซึ่งประกอบอาชีพคนขับรถแท็กซี่วัย 72 ปี โดยคุณลุงสิทธิชัยนั้นเป็นหนึ่งในผู้ที่ได้รับผลกระทบจากไวรัสโควิด-19 ทำให้การประกอบอาชีพการขับแท็กซี่นั้นต้องเจอกับสภาวะผู้ใช้บริการขาดหาย ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนสถานะมาขับรถส่งพัสดุเพื่อหาเลี้ยงชีพตนเอง และครอบครัวแทน อีกทั้งยังไขว่เงินในกระเป๋าว่า เหลือติดตัวอยู่ 200 บาท ซึ่งไม่พอกับค่าเช่ารถรายวัน หลังจากที่ได้เสนอข่าวเพียงคืนเดียว ยอดบริจาคที่

เข้าบัญชีคุณลุงสูงถึง 8 ล้าน 3 แสนบาท ประเด็นศึกษานี้หากพิจารณาในมุมมองของยอดบริจาค นั้น แสดงให้เห็นว่า ผู้คนในสังคมไทยนั้นมีความเห็นอกเห็นใจแก่ผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนต่าง ๆ อย่างมาก ต่อให้บุคคลจะไม่ใช้คนขอทานก็ตามแต่ อีกทั้งคุณลุงสิทธิชัยยังมีเงื่อนไขที่สำคัญอีกประการ คือ วยชรา เป็นภาพลักษณ์ที่บ่งชี้ข้อต่อความรู้สึกลงสารของผู้คนขึ้นไปอีก อีกประเด็นที่น่าสนใจคือ อิทธิพลของพื้นที่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ที่สามารถกระจายข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว นับเป็น ปัจจัยที่สนับสนุนอีกประการที่ทำให้ขอทานออนไลน์ มีบทบาทในยุคสมัยปัจจุบัน

คนขอทานในพื้นที่สาธารณะ คือกลุ่มคนขอทานลักษณะทั่วไปที่สามารถพบเจอได้ เหมือนกันในแต่ละเขตเมืองทั่วโลก บางครั้งลักษณะของคนขอทานก็จะมีลักษณะที่จำเพาะแตกต่างกันออกไป ตามลักษณะพื้นที่ของเขตเมืองนั้น ๆ อย่างกรณีตัวอย่างของคนขอทานในเขตเมืองของประเทศอังกฤษ (ปริชกัต์ ทีคาสุช, 2561) ก็มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป โดยตัวอย่างแรกขอทานที่เมือง Lancaster นั้นลักษณะทั่วไปที่พบได้บ่อยคือมักจะอยู่เฉย ๆ นั่ง ๆ นอน ๆ อยู่ที่เดิม จุดจุดเดิม ที่ใครที่มันมีอาณาเขตบริเวณที่ค่อนข้างชัดเจน ไม่ค่อยเคลื่อนไหวไปไหน นอกจากห้องน้ำ หรือนำเงินไปซื้อเบียร์ที่ร้านสะดวกซื้อ ขอทานที่นั่นนั้น พวกเขาค่อนข้างจะรู้จักคนในเมือง และเป็นมิตรกับคนที่เดินผ่านไปผ่านมา รายได้ของขอทานที่เมืองนี้แม้จะไม่ได้ดีมากนัก แต่ก็พอมีคนให้เงิน พวกเขาอยู่บ้าง ยิ่งวันพุธ และวันเสาร์ตอนกลางวันที่เป็นวันจ่ายตลาดของคนในเมืองนี้ ยิ่งเห็นได้ค่อนข้างชัดว่า ซึ่งลักษณะทางภูมิศาสตร์ของเมือง Lancaster เป็นเมืองที่เล็ก และจุดที่คนเดินกันพลุกพล่านไปมานั้นก็มีเพียงแค่จุดจุดเดียว ถ้าไม่ใช่หน้าสถานีรถไฟ หรือปราสาทประจำเมืองที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งเดียวของเมืองนี้ ถึงแม้จะเป็นเพียงเมืองเล็ก ๆ แต่เศรษฐกิจการเงินในหมู่ขอทานนั้นก็ไม่ได้แย่ หรือแร้นแค้นเสียจนถึงขั้นหาเงินไม่ได้เลย เพราะแม้คนท้องถิ่นไม่ให้เงินขอทาน ก็มักจะมีนักศึกษาจากต่างชาติที่เดินผ่านไปมานั้นหยอดให้อยู่ดี หากเปรียบเทียบกับชีวิตการเป็นผู้ทำขอทานในเขตเมืองหลวง London นั้นสถานะทางเศรษฐกิจในหมู่ขอทานโดยเฉพาะกับบริเวณย่านการช้อปปิ้ง ย่านศูนย์การค้า นั้น คนขอทานสามารถมีรายรับได้ไม่ต่ำกว่าวันละ 100 ปอนด์ (4,039 บาท) หรือไม่ต่ำกว่า 300 ปอนด์ใน London (borland, 2019) บางรายอาจได้มากถึง 500 ปอนด์ต่อวัน หรือก็คือ 130,000 ปอนด์ต่อปี (Mansfield, 2019) ในกรณีเขตเมือง London นี้คนขอทานจะไม่ค่อยอดอยากสักเท่าไร บางรายก็มีเบียร์แพ็คเกจใหญ่วางไว้ข้างที่นอน กล่าวคือ คนขอทานนั้น สามารถดำรงชีพ และเลี้ยงตัวเองได้ด้วยเงินจากการขอทานแบบไม่มีขาค่มือ โดนลักษณะของคนขอทานใน London จะออกไปในทิศทางเชิงรุก จะมีลักษณะรูปแบบการเคลื่อนย้ายไปมาตั้งแต่ย่าน SOHO, ย่าน Chinatown, ย่าน Covent Garden, ย่าน Hyde Park, Oxford Street, ไปจนถึงย่าน

วงแหวนรอบกลางเกือบนอก อย่าง Greenwich ซึ่งลักษณะความเฉพาะของเขต London นั้นเป็นเขตที่มีกิจกรรม มีตลาดนัด มีงานเทศกาลจัดขึ้นแทบจะตลอดทุกวัน ตามจุดบริเวณต่าง ๆ ของตัวเมือง ไม่หยุดแม้วันเสาร์-อาทิตย์ (pettitt, 2019) ในแง่นี้จึงเป็นเสมือนโอกาสที่เปิดให้คนขอทานสามารถบริหารจัดการ และโยกย้ายเคลื่อนตัวเองเข้าหาแหล่งทำเล หรือแหล่งท่อน้ำเลี้ยงใหม่สลับไปเรื่อย ๆ

2.3.4.4 จุดเปลี่ยนของการขับเคลื่อนงานของภาครัฐ และภาคประชาสังคม

นโยบายและการดำเนินงานต่าง ๆ ของภาครัฐ โดยมีกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นเสาหลักในการดำเนินงาน ร่วมกับภาคีส่วนต่าง ๆ อันได้แก่ ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำรวจ กองบังคับการปราบปรามการค้ำมนุษย์ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ฯลฯ มีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นขอทาน ซึ่งมีการปฏิบัติงานโดยใช้หลัก “3P” ได้แก่ การขับเคลื่อนนโยบาย (Policy) การให้ความคุ้มครอง (Protection) และกลไกการป้องกัน (Prevention) มีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ “ให้ทานถูกวิธี ลดวิถีการขอทาน” และมีการบูรณาการการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ขอทานเป็นคนต่างด้าว จะมีการทำงานร่วมกันกับสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง (ตม.) เพื่อดำเนินการตรวจสอบหลักฐานการเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย ตาม พ.ร.บ. คน เข้าเมือง พ.ศ. 2522 และกรณีที่มีการดำเนินงานเกี่ยวกับการขอทานถูกขยายผลว่าเข้าข่ายการค้ามนุษย์ จะมีการดำเนินงานร่วมกับศูนย์ต่อต้านการค้ามนุษย์ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) กระทรวงยุติธรรม เข้ามามีบทบาทและมีอำนาจหน้าที่เฉพาะกับกลุ่มขอทานที่เข้าข่ายการค้ามนุษย์ ตั้งแต่กระบวนการ สืบสวนเก็บข้อมูล เผ่าสังเกตพฤติกรรม ติดตาม สละกรดยและการประสานส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เจ้าหน้าที่ทุกหน่วยงานทั้งไทยและกัมพูชาสำหรับกรณีคนขอทานต่างด้าว (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559)

นอกจากการปฏิบัติงานโดยใช้หลัก “3P” แล้วยังมีโครงการพัฒนาศักยภาพชีวิตคนไร้ที่พึ่ง และคนขอทานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิ โดยดำเนินการผ่านโครงการที่ชื่อว่า “ธัญบุรี Model” (อุมาภรณ์ ผ่องจิตต์, 2561) ซึ่งเป็นโปรแกรมรูปแบบหนึ่งของการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพครบวงจรสำหรับบุคคลขอทาน คนไร้ที่พึ่ง ดำเนินการนำร่องในพื้นที่สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายธัญบุรีและสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งหญิงธัญบุรีและมีการขยายผลไปยังสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง 11 แห่งทั่วประเทศ โดยกระบวนการของธัญบุรีโมเดลคือ การฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้เข้าร่วมโครงการทั้งทาง

จิตใจ สังคม สุขภาพและอาชีพ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านกิจกรรมด้านการเกษตรนิเวศ ในการปรับเปลี่ยนทัศนคติ โดยการเสริมพลังให้ผู้เข้าร่วมโครงการตระหนักในคุณค่าของตนเองและ พัฒนาทักษะตามความสนใจเพื่อฝักอาชีพ ทั้งนี้ระหว่างเข้าร่วมโครงการ ผู้เข้าร่วมโครงการจะได้รับการ ฝึกระเบียบวินัยตามตารางกิจวัตรประจำวัน ได้รับการฟื้นฟูสภาพจิตใจและการอบรมให้ความรู้ ภาควิชาและปฏิบัติโดยมี องค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1.) ด้านพื้นที่ 2.) ด้านคน 3.) ด้านกองทุน และ 4.) ด้านการบริหารและรายได้

หลักการสำคัญของธัญบุรีโมเดลคือ การช่วยให้ผู้เข้าร่วมโครงการกลับคืนสู่ครอบครัว โดยมี ทักษะที่ได้รับจากโครงการไปปรับใช้ในชีวิตและครอบครัวได้ ซึ่งมีสวนช่วยเหลือวิถีการกระทำขอทาน ข้ำ นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมโครงการในบางรายที่มีปัญหาด้านสุขภาพจิต เช่น โรคซึมเศร้า อาการ หวาดระแวงหรืออาการสมาธิสั้น การทำเกษตรกรรม เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการทำจิตบำบัดและ เสริมสร้างสุขภาพ สร้างสมาธิในการทำงานให้จิตใจจดจ่อกับการทำเกษตรกรรม เกิดแรงจูงใจด้าน รายได้และทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการตระหนักในคุณค่าของตนเอง

ผู้แสดงความสามารถ¹ เป็นอีกกลุ่มเป้าหมายที่ทางกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการให้ ความสำคัญในปัจจุบัน การดำเนินงานของโครงการพัฒนาศักยภาพผู้แสดงความสามารถ (Smart on street) จัดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาทักษะและยกระดับกลุ่มผู้แสดงความสามารถให้มี ศักยภาพเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลและรู้จักกับกลุ่มผู้แสดงความสามารถ ใน ฐานะที่เป็นผู้มีความสามารถในด้านการแสดงและใช้ความสามารถต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ชมและผู้ฟังเกิด ความพึงพอใจต่อการแสดงนั้น ๆ และส่งมอบเงินหรือทรัพย์สินให้เป็นการตอบแทน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ แสดงความสามารถเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีกำลังใจที่จะพัฒนาศักยภาพและยกระดับ ความสามารถจนนำไปสู่การเป็นมืออาชีพ ในปัจจุบันมีผู้มาทำบัตรประจำตัวผู้แสดงความสามารถ จำนวน 4,361 คน ซึ่งจำแนกประเภทเป็นคนปกติ จำนวน 2,571 คน และผู้แสดงความสามารถพิการ จำนวน 1,790 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 41 ของจำนวนผู้แสดงความสามารถทั้งหมด การแสดง ความสามารถของทั้งคนทั่วไปและคนพิการ ส่วนใหญ่เป็นการแสดงความสามารถ ด้านดนตรี มีจำนวน 3,773 คน รองลงมา ได้แก่ การแสดงความสามารถทางนาฏศิลป์ ศิลปะ กายกรรม และละคร ตามลำดับ (คมชัดลึก, 2562)

¹ ผู้แสดงความสามารถ คือ ผู้ที่ทำการแสดงความสามารถไม่ว่าจะเป็นการเล่นดนตรีหรือการแสดงอื่นใด เช่น การแสดงกายกรรม การ แสดงนาฏศิลป์ การแสดงศิลปะการแสดงละครหรือการนำสัตว์มาแสดงความสามารถ เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินหรือทรัพย์สินจากผู้ชมหรือผู้ฟัง โดยมีการแยกประเภทระหว่างขอทานกับผู้แสดงความสามารถใน พ.ร.บ ควบคุมการขอทาน 2559 ในมาตรา 13

ในโครงการพัฒนาศักยภาพผู้แสดงความสามารถ (Smart on street) มีการดำเนินงานในพื้นที่ 4 ภาค โดยจะเปิดรับสมัครผู้แสดงความสามารถที่มีบัตรประจำตัวผู้แสดงความสามารถที่อยู่ในภาวะยากลำบากและต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเองใน 3 ด้าน ประกอบด้วย 1.) ด้านดนตรี 2.) ด้านการขับร้อง 3.) ด้านการแสดงโครงการพัฒนาผู้แสดงความสามารถในที่สาธารณะ (Smart on Street) เป็นอีกหนึ่งโครงการสำคัญของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ อีกทั้งยังเป็นนโยบายเร่งด่วน (Flagship Project) ในการช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะความสามารถของผู้แสดงความสามารถในที่สาธารณะสู่ความเป็นมืออาชีพ และก้าวไปสู่การเป็นผู้แสดงความสามารถที่มีคุณภาพและได้รับการยอมรับในระดับสากลต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ยังเป็นแผนปฏิบัติงานตามแผนขับเคลื่อนการควบคุมการขอทาน ฉบับที่ 1 พ.ศ.2562 – 2564 ซึ่งมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในสาระสำคัญที่ว่าด้วย “การขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อให้ประชาชนมีศักยภาพและพึ่งพาตนเองได้” เพื่อการพัฒนาศักยภาพของผู้แสดงความสามารถเอง ให้มีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตและสามารถพึ่งพาตนเองและดูแลครอบครัวได้อย่างยั่งยืน

จากข้อมูลดังกล่าวถึงกลุ่มผู้แสดงความสามารถที่ทางกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการให้ความสำคัญในปัจจุบัน อย่างโครงการพัฒนาศักยภาพผู้แสดงความสามารถ (Smart on street) ด้วยสาระสำคัญที่ว่าด้วย “การขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อให้ประชาชนมีศักยภาพและพึ่งพาตนเองได้” โดยเจตนารมณ์ของพ.ร.บ การควบคุมขอทาน พ.ศ. 2559 ในมาตรา 13 คือ การนำคนขอทานออกจากผู้แสดงความสามารถ ซึ่งตอนที่ พ.ร.บ การควบคุมขอทานมีผลบังคับใช้ ฝ่ายบริหารของภาครัฐมีมุมมองที่ว่า บุคคลที่จะมาเป็นผู้แสดงความสามารถได้นั้น ต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถจริง ๆ มีการไปแสดงความสามารถให้คณะกรรมการประเมินและออกบัตรผู้แสดงความสามารถได้ที่ ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง (ดินแดง) ในส่วนภูมิภาคคือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ของจังหวัดนั้น ๆ แต่ในปัจจุบันยอดผู้ลงทะเบียนเป็นผู้แสดงความสามารถมีไม่ถึง 5,000 คน หลังจากที่ พ.ร.บ ควบคุมการขอทานมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 แต่มุมมองของภาคประชาสังคมมองว่าขอทานทุกคนควรได้รับการรับรองในการออกบัตรผู้แสดงความสามารถ

การดำเนินงานของภาครัฐต่อประเด็นโครงการที่ส่งเสริมผู้แสดงความสามารถและการดำเนินงานต่าง ๆ เป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่า รัฐมีสิทธิ์ชี้ขาดเลยว่า ใครจะเป็นขอทานที่ถูกกฎหมายในลักษณะของผู้แสดงความสามารถหรือใครจะเป็นขอทานที่ผิดกฎหมาย เนื่องจากมีความไม่สามารถไม่พอที่จะผ่านการประเมินในการออกบัตรผู้แสดงความสามารถ หากพิจารณาตามสาระสำคัญของโครงการพัฒนาศักยภาพผู้แสดงความสามารถที่ว่า “การขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ” ในทางทฤษฎี

สามารถให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนแก่ผู้แสดงความสามารถได้ แต่ในทางปฏิบัติมันคือ ความเหลื่อมล้ำสำหรับคนขอทานที่อยากจะยึดอาชีพผู้แสดงความสามารถในการหาเงินเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว นอกจากนี้ขอทานที่มีมาทำบัตรผู้แสดงความสามารถได้แล้ว ประชาชนทั่วไปก็สามารถมาทำบัตรผู้แสดงความสามารถได้เช่นเดียวกัน บางครอบครัวก็ถือว่ามีความฐานะที่ดีพอสมควรก็สามารถมาทำได้เช่นกัน ความสำคัญของการออกบัตรผู้แสดงความสามารถที่สำคัญอีกประเด็น คือ การเก็บข้อมูลลงในระบบของภาครัฐ ทำให้สามารถติดตามให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ หากมีการเชิญตัวขอทานหรือผู้แสดงความสามารถ จากตำรวจหรือหน่วยงานอื่น ๆ ก็มีฐานในข้อมูลของรัฐในการระบุตัวตนได้

สำหรับโครงการ “ธัญบุรีโมเดล” ในมุมของภาคประชาสังคมอย่างวิษณะพัฒน์ รัตนาวลีพงษ์ หัวหน้าโครงการรณรงค์ยุติธุรกิจเด็กขอทานมองว่า (สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2562) ยังไม่สามารถตอบโจทย์เรื่องการสร้างอาชีพ เพราะโครงการนี้เน้นสอนทักษะการใช้ชีวิตผ่านการทำเกษตร ซึ่งหากมองในมุมของกลุ่มขอทานหรือคนไร้บ้านแล้ว จะพบว่าเมื่อจบโครงการพวกเขาไม่มีต้นทุน เช่น ทุนทรัพย์ ที่ดิน ฯลฯ มากพอในการสานต่อทางด้านนี้ ที่สำคัญไม่มีหลักประกันความมั่นใจได้เลยว่ากลุ่มคนที่เข้ารับการฟื้นฟูหรือเข้าร่วมโครงการจะไม่กลับมาเป็นบุคคลเร่ร่อน ขอทานหรือไร้อาชีพเช่นดั้งเดิม นอกจากเรื่องต้นทุนแล้ว หากพิจารณาในมุมของคนขอทาน โดยส่วนใหญ่คนขอทาน เมื่อถูกเชิญตัวจะปฏิเสธการเข้ารับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิต ความคิดส่วนใหญ่ของคนขอทานคือการกลับมามีเงินเพื่อกลับมาทำการขอทานซ้ำ รายได้ที่คนขอทานสามารถหาได้ในหนึ่งวันนั้น มีมูลค่าที่สูงกว่าค่าแรงขั้นต่ำในปัจจุบันมาก เนื่องด้วยขอทานส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเช่นนี้แล้ว มันจึงส่งผลให้พวกเขาหลุดออกจากวงโคจรการขอทานได้ยากมาก

นอกจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่มีความสำคัญแล้ว การเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานของภาครัฐ อย่าง การลดชุดปฏิบัติการในการดำเนินงานด้านขอทาน เนื่องจากทางกรมพัฒนาสวัสดิการหันไปให้ความสำคัญต่อผู้แสดงความสามารถ ชุดปฏิบัติงานก็ต้องมาดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับผู้แสดงความสามารถแทนและชุดปฏิบัติการก็ถูกลดจำนวนลง เนื่องจากการลดงบประมาณด้านรายจ่าย นอกจากนี้ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการขอทานและคนไร้ที่พึ่งทั้ง 6 ศูนย์ก็ถูกปิดตัวลงกลายเป็นบ้านมิตร 4 มุมเมืองแทน² เนื่องจากบ้านมิตรทั้ง 4 สามารถดำเนินงานต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองจากแต่ก่อนต้องขอเบิกงบประมาณผ่านศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพฯ (ดินแดง)

² บ้านมิตรสายไหม เขตสายไหม บ้านมิตรห้วยขวาง เขตห้วยขวาง บ้านมิตรธนบุรี เขตธนบุรี และบ้านมิตรอ่อนนุช เขตประเวศ

ในส่วนของภาคประชาสังคมอย่างมูลนิธิกระจกเงา การดำเนินงานทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับขอทานถูกพักโครงการและการดำเนินงานไว้อยู่ เนื่องด้วยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ดำเนินงานต่าง ๆ อยู่แล้ว อีกทั้งยังมีเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนในการทำงานที่มากและด้วยความที่เป็นภาครัฐ ทำให้สามารถดำเนินงานหรือนโยบายต่าง ๆ ได้ครอบคลุมและมีเครือข่ายที่พร้อมให้ความช่วยเหลือ แต่ทางมูลนิธิกระจกเงายังดำเนินงานในฐานะการช่วยผลักดันนโยบายต่าง ๆ มีการเข้าไปคัดค้านหรือนำเสนอข้อเสนอนะต่าง ๆ ในบางประเด็นต่อภาครัฐ อีกทั้งการดำเนินงานในบางประเด็นยังต้องอาศัยความร่วมมือในด้านข้อมูลจากทางมูลนิธิกระจกเงา เนื่องจากภาครัฐในอดีตมีศักยภาพและความเชี่ยวชาญที่น้อยกว่าองค์กรภาคประชาสังคม จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรภาคประชาสังคมต่าง ๆ อย่าง มูลนิธิกระจกเงา มูลนิธิอิสรชนหรือมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก การที่ภาครัฐเข้ามามีบทบาทอย่างเต็มรูปแบบต่อการทำงานในประเด็นของขอทาน และมูลนิธิกระจกเงาลดบทบาทตนเองลง เสมือนเป็นการเสียมือดีขององค์กรการทำงานภายในประเทศไป ซึ่งเป็นมือที่สำคัญของภาคประชาสังคมได้หายไป โดยมูลนิธิกระจกเงาเป็นหน่วยงานแรก ๆ ที่ดำเนินงานด้านขอทานมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2547

หากพิจารณาในด้านการดำเนินงานของมูลนิธิกระจกเงาก่อนที่จะพักการดำเนินงานไป จะมีลักษณะในรูปแบบการลงพื้นที่ไปเก็บข้อมูล ไปเฝ้าสังเกตการณ์ ให้ความช่วยเหลือและอื่น ๆ ในปัจจุบันรูปแบบการดำเนินงานในลักษณะของการสงเคราะห์ ผ่านโครงการระดมสิ่งของเพื่อแจกจ่ายให้แก่ทุกกลุ่มที่ขาดแคลน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย 1.) แบ่งปันเพื่อการเปลี่ยนแปลง ของจำพวกเสื้อผ้า เฟอร์นิเจอร์ 2.) การอ่านสร้างชาติ รับบริจาคหนังสือ อุปกรณ์การเรียนทุกชิ้น 3.) โครงการคอมพิวเตอร์ การที่กระจกเงากลับไปสู่แนวคิดการให้ความช่วยเหลือแบบสงเคราะห์ เนื่องจากการถูกลดบทบาทในพื้นที่การทำงานของตนเองไป อาทิ การเป็นศูนย์รับแจ้งข้อมูลคนหาย ซึ่งอำนาจหน้าที่การดำเนินงานหลักเป็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจ อีกทั้งในกรณีที่กระจกเงาเคยมีปัญหากับหน่วยงานภาครัฐในเรื่องของการทำสื่อโฆษณาที่เด็กถือป้าย I don't want your call and I need your help เป็นการนำเสนอในมุมมองของเด็กขอทานที่ไม่ได้อยากได้เงิน เพื่อนำไปสนับสนุนขบวนการค้ามนุษย์ แต่อยากได้รับการช่วยเหลือจริง ๆ แต่ทางภาครัฐมีความเห็นว่าต้องดำเนินการตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก ให้มีการเบลอหน้าของเด็ก แต่เด็กที่โฆษณาคือ เด็กในชุมชนที่ได้กระจกเงาเข้าไปให้การช่วยเหลืออยู่ ไม่ใช่เด็กขอทานจริง ๆ การยืดหยุ่นในการปฏิบัติงานก็เป็นสิ่งสำคัญตามมุมมองของภาคประชาสังคม

ตามมุมมองการทำงานของภาคประชาสังคมด้วยกันอย่าง (มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก, 2558) อย่างครูจิว (ทองพูล บัวศรี) งานที่ครูจิวรับผิดชอบในมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กมี 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 รับผิดชอบดูแลต่อสองโครงการ คือ โครงการศูนย์เด็กก่อสร้างกับโครงการครูข้างถนน ที่ดูทั้งภาพรวม และลงพื้นที่เพื่อพูดคุยกับเด็กเร่ร่อนต่างดาว ส่วนที่ 2 เป็นการรวมเครือข่ายการทำงาน เพราะครูข้างถนนไม่ได้มีแต่มูลนิธิสร้างสรรค์เด็กแห่งเดียว แต่มีทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน เช่น กศน. (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย)ที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เทศบาลสังกัดกระทรวงมหาดไทย ตำรวจสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ศูนย์สร้างโอกาสเด็ก สังกัด กรุงเทพมหานคร และองค์กรภาคประชาสังคมอีก 22 แห่ง ส่วนที่ 3 คือดูการเคลื่อนย้ายของเด็กเร่ร่อน เน้นที่ประเด็นแม่และเด็กเร่ร่อนต่างดาวขอทาน ทางครูจิวได้มีโอกาสคุยกับกลุ่มเป้าหมายและพบว่าเขาไม่ได้เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์เลย เพราะองค์ประกอบการค้ามนุษย์มาจากเรื่องเงิน การถูกบังคับ ที่สำคัญต้องเป็นการแสวงหาผลประโยชน์จากเด็ก แต่แม่และเด็กก็มพูขามาเพราะความยากจน ต้องการมีชีวิตที่ดีกว่า ครูจิวเห็นตัวอย่างจากแหล่งก่อสร้าง เวลาเงินเดือนไม่ออก แม่จะพาลูกไปขอทาน ส่วนในมุมมองของกระเจกเงาจะมีวิธีการคิดที่แตกต่างจากครูจิว เนื่องด้วยทางกระเจกเงาดำเนินงานต่อประเด็นที่เกี่ยวกับเด็กที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ ทำให้การทำงานของ 2 องค์กรต้องมีความยืดหยุ่นกัน แบ่งการทำงานกัน กระเจกเงาดำเนินการในด้านการทำสื่อรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ ผ่านการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย สำหรับการแลกเปลี่ยนให้ความรู้และนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเด็กขอทาน รวมทั้งเป็นช่องทางหนึ่งในการรับแจ้งเหตุและให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนขอทาน ส่วนทางด้านครูจิว ทำงานในลักษณะการสนับสนุนให้กลุ่มเด็กเร่ร่อน และขอทานต่างดาวเข้าถึงระบบการศึกษา

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 ประเด็นศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ “สาเหตุปัจจัยของการเป็นขอทาน”

ในงานศึกษาของ ปฐมาวดี ปัทมโรจน์ (2542) เป็นการศึกษาถึงเรื่องปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจขอทาน อีกทั้งยังได้ศึกษาถึงภูมิหลังของชีวิตและการดำรงชีวิตในระหว่างขอทาน โดยในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาบุคคลที่เคยประกอบอาชีพขอทานที่อายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 10 คน แบ่งเป็นเพศชาย 5 คนและเพศหญิง 5 คน โดยกลุ่มเป้าหมายทั้ง 10 คนกำลังรับบริการอยู่ในสถานสงเคราะห์ของภาครัฐ จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นขอทานแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) ปัจจัยพื้นฐาน ซึ่งเป็นปัจจัยผลักดันสำคัญในชีวิตของเด็กกลุ่มนี้ อย่างปัญหาภายในครอบครัวที่ส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้ อบรม ขัดเกลาไม่มีความต่อเนื่อง ทำให้ไม่มีผลต่อการพัฒนา

ทางความคิดและพัฒนาการในภาพรวมของเด็ก (2) ปัจจัยจากสภาพแวดล้อม ได้แก่ กลุ่มเพื่อนแก๊งค์ ขอทานและสภาวะแวดล้อมรอบบ้าน โดยกลุ่มเพื่อนและแก๊งค์ขอทาน มีความเชื่อมโยงไปสู่ยาเสพติด และการติดเกมส์เป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญที่ทำให้เด็กเข้าสู่อาชีพขอทาน (3) ปัจจัยจากลักษณะของงาน ซึ่งงานขอทานเป็นงานที่เข้าถึงง่าย กระบวนการในการทำงานไม่ซับซ้อน ไม่ต้องใช้ความรู้ ได้เงินง่าย (4) ปัจจัยจากความยากจนและความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้ โดยความยากจนนั้นทำให้ บุคคลกลายเป็นผู้ที่ด้อยโอกาสทางสังคม ดังนั้นจากปัจจัยทั้งหมดของการศึกษาคั้งนี้บ่งบอกว่า สาเหตุของการเป็นขอทานนั้นปัจจัยทั้ง 4 ประเภทมีอิทธิพลต่อการสนับสนุนให้ออกไปขอทาน เพื่อ แก้ไขปัญหาของบุคคลที่ประสบปัญหาจากปัจจัยต่าง ๆ

จุฑามณี สมบูรณ์สุทธิ์ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง หญิงชรา ความจน คนชายขอบ ชีวิตริมฟุตบาท ของหญิงชราขอทาน ความน่าสนใจในการศึกษาคั้งนี้คือ ปัจจัยเพศสภาพมีส่วนผลักดันให้หญิงชรา ต้องกลายมาเป็นขอทาน โดยกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ได้แก่ หญิงชราที่มีอายุตั้งแต่ 60 ขึ้นไป ซึ่ง ดำรงชีพด้วยการขอทาน หรือทำอาชีพอื่นที่แฝงเร้นมากับการขอทานในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 8 คน ในผลการศึกษานั้นระบุว่า การจะทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ของหญิงชราขอทานนั้น ไม่สามารถแยกสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด นอกจากปัจจัยเพศสภาพจะเป็น แรงผลักดันให้เกิดการขอของหญิงชราแล้ว ยังเกิดข้อค้นพบว่าปัจจัยเรื่องเรื่องวิกฤตความจนใน ครอบครัว ปัญหาเรื่องมาตรฐานเชิงซ้อนว่าด้วยเรื่องวัยอคติและเพศอคติ รวมถึงการถูกกีดกันให้ออก จากตลาดแรงงานก็นับเป็นสาเหตุสำคัญที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการขอทาน ควบคู่ไปกับปัจจัยเพศ สภาพเช่นเดียวกัน ปัจจัยที่เป็นแรงหนุนให้การขอทานของหญิงชราดำรงอยู่คือ ปัจจัยเพศสภาพกับการแปรทุนทางร่างกายให้เป็นเงิน และปัจจัยเพศสภาพกับการผลิตซ้ำแรงงานสำรองของระบบชาย เป็นใหญ่

งานศึกษาของ จอมขวัญ ขวัญยืน และจุฑามาศ ชาญเจริญลาภ (2546) เป็นการศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตของผู้พิการทางสายตาที่ประกอบอาชีพวงฝักกับขอทาน โดยศึกษาทั้งความเป็นตัวตน การ ดำรงอยู่ รวมถึงการที่ผู้พิการทางสายคนหนึ่ง ต้องเปลี่ยนสถานภาพตนเองมาสู่การเป็นขอทานหรือ วงฝัก มีปัจจัยใดที่ส่งผลให้เกิดขึ้น กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาได้แก่ คนขอทานและวงฝักตาบอดที่มีได้มี ความพิการมาแต่กำเนิด จำนวน 6 ราย ทั้งเพศชายและหญิง โดยผลการศึกษาสามารถแบ่งออกเป็น ประเด็น ได้ดังนี้ (1) รูปแบบการประกอบอาชีพของผู้พิการตาบอด แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่ หนึ่ง กลุ่มวงฝัก มีทั้งที่ใช้การร้องเพลงและเล่นดนตรี กลุ่มที่สอง กลุ่มขอทานที่ไม่มีทักษะในการเล่น ดนตรีหรือร้องเพลง (2) ขอทานและวงฝักตาบอดนั้น มีพยายามในการพึ่งพาตัวเองอย่างมาก เนื่อง

ด้วยก่อนที่จะมาดำรงชีพด้วยการขอทาน ส่วนใหญ่ล้วนแต่ประกอบอาชีพอื่นมาก่อนทั้งนั้น เนื่องด้วยเงื่อนไขและปัจจัยต่าง ๆ จึงทำให้กลุ่มคนกลุ่มนี้ ยอมเปลี่ยนสถานะมาขอทาน ซึ่งเหตุผลเดียวที่กลุ่มเป้าหมายให้คำตอบคือ ความมั่งคั่งของตัวเองและครอบครัว เนื่องจากผู้พิการหลายคนเป็นกำลังหลักของครอบครัว

วรรณภา อรรถกุล (2543) เป็นการศึกษาเรื่อง มาตรการการจัดการปัญหาคนขอทานไทยในทศวรรษหน้า โดยกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาคือ คนขอทานที่อยู่รับการสงเคราะห์ในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายธัญบุรี และสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งหญิงธัญบุรี รวมทั้งคนขอทานที่กำลังขอทานตามที่สาธารณะต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวนทั้งสิ้น 30 คน จากผลการศึกษานั้น ได้อธิบายถึงสาเหตุหลักที่ผลักดันให้กระทำการขอทานนั้นเกิดจากความยากจน และระดับการศึกษาต่ำ เป็นสาเหตุปัจจัยที่ค้นพบมากที่สุด รองลงมาคือ สุขภาพที่ไม่ดี ปัญหาครอบครัว และการเสพติดสารเสพติดต่าง ๆ เป็นต้น

ในงานศึกษาของ Namwata, Mgabo, and Dimoso (2012) กล่าวว่าปัญหาขอทานในประเทศแทนซาเนีย นั้น เป็นปัญหาที่สามารถพบเจอได้ในทุกเขตเมืองของประเทศ พื้นที่ในการศึกษา คือ ภาคกลางของประเทศแทนซาเนีย เมืองหลวงโดโดมาและเขตเทศบาลเมืองซินดีกา โดยศึกษาจากขอทานบนท้องถนนและคัดเลือกจากพื้นที่สาธารณะ จำนวน 130 คน โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง convenience sampling technique โดยสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้คนออกมาทำการขอทานเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่เป็นกึ่งแห้งแล้ง รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพของภูมิอากาศที่ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรต่ำ ซึ่งเศรษฐกิจของเขตภาคกลางขึ้นอยู่กับการผลิตพืชผลและการปศุสัตว์ อีกทั้งยังมีอุปสรรคในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานที่ยังพัฒนาได้ในระดับที่ต่ำ โดยในงานศึกษาได้ระบุถึงประเภทของสาเหตุปัจจัยของการเป็นขอทาน จากมากปัจจัยที่พบเจอมากที่สุดไปสู่น้อยที่สุดได้ดังต่อไปนี้ 1.) ความยากจน 2.) ความพิการทางร่างกาย 3.) ความตายของพ่อแม่ (เด็กกำพร้า) 4.) การแตกแยกของครอบครัว 5.) ความชรา 6.) ถูกขังจูงจากเพื่อนหรืออิทธิพลกลุ่มเพื่อน 7.) ปัญหาการว่างงาน 8.) ไม่มีญาติดูแลอุปการะ 9.) ความเจ็บป่วยที่เกี่ยวข้องกับทางการแพทย์

Matei, Dumitrache, Manea, Cocos, and Mihalache (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่องปรากฏการณ์ขอทานในเมืองบูคาเรสต์: มิติและรูปแบบของการแสดงออก สำหรับคำอธิบายสำหรับขอทานในโรมาเนียนั้น นักวิจัยในสาขาวิชาเฉพาะต่าง ๆ ได้ใช้วิธีการที่แตกต่างกันในการวิเคราะห์ตัวอย่างเช่น นักจิตวิทยาจะเชื่อมโยงการขอทานกับปัญหาสุขภาพจิต และปัญหาการเชื่อมั่นนับถือ

ตนเองที่ต่ำ นักสังคมศาสตร์จะเชื่อมโยงเข้ากับความยากจน และการกีดกันทางสังคม โดยมุ่งเน้นไปที่บุคคลไม่มีที่อยู่อาศัย หรือความยากจนที่ส่งผลให้คุณภาพชีวิตตกต่ำลงไป โดยพื้นที่การศึกษาคือ เมืองบูคาเรสต์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีขอทานมากที่สุดในประเทศ เนื่องจากเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจมากที่สุดในประเทศ คนขอทานในบูคาเรสต์นั้นมีความหลากหลายในสถานะทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้ (1) เป็นกลุ่มที่มีสถานะความเสี่ยง (2) กลุ่มคนที่ต่อต้านสังคม (3) เป็นผู้ด้อยโอกาส (4) กลุ่มชาติพันธุ์โรมาเนียหรือยิปซี โดยสาเหตุปัจจัยของการเป็นขอทานในบูคาเรสต์นั้นเกิดขึ้นจากความยากจน ความเจ็บป่วย ภัยพิบัติ เด็กที่ถูกบังคับให้ขอทาน การกระทำผิดต่าง ๆ ระดับการศึกษาที่ต่ำ เป็นต้น

Ionw (2016) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ขอทานชาวโรมาเนียบนถนนในกรุงสต็อกโฮล์ม” ซึ่งขอทานส่วนใหญ่ในกรุงสต็อกโฮล์มเป็น “ขอทานผู้อพยพ” ปรากฏการณ์ขอทานผู้อพยพนั้น เริ่มเป็นประเด็นที่ถกเถียงในสังคมตั้งแต่ปีค.ศ. 2004 โดยหนังสือพิมพ์รายวันที่มีชื่อเสียงอย่าง Dagens Nyheter เป็นสื่อที่นำเสนอ โดยเงื่อนไขสำคัญส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้ชาวโรมาเนียเดินทางมาขอทานที่กรุงสต็อกโฮล์มนั้น เป็นผลมาจากการที่ประเทศโรมาเนียเข้าร่วมกับสหภาพยุโรป และประชากรในประเทศก็ได้รับประโยชน์จากการเคลื่อนไหวอย่างเสรีภายในสหภาพ ทำให้เกิดกรณีของชาวโรมาเนียเดินทางเพื่อขอทานภายในสหภาพยุโรปก็เกิดขึ้น ภูมิภาคสแกนดิเนเวียเป็นอีกจุดหมายปลายทางที่สำคัญสำหรับผู้เห็นว่า การขอทานเป็นกลยุทธ์ในการทำมาหากิน จากข้อมูลการศึกษาขอทานในกรุงสต็อกโฮล์มนั้น ขอทานที่มีสถานะเป็นคนต่างชาติส่วนใหญ่จะเป็นชาวโรมาเนีย ส่วนเรื่องสาเหตุปัจจัยในระดับบุคคลนั้นเป็นพฤติกรรมที่เรียกว่า “มองหาชีวิตที่ดีกว่า” หลายครอบครัวในงานศึกษากล่าวว่า เดินทางมาขอทานในกรุงสต็อกโฮล์ม เนื่องจากเป็นพื้นที่เศรษฐกิจระดับต้น ๆ ของประเทศ ทำให้สร้างรายได้ที่ดีต่อเดือน พอได้เงินแล้วก็นำเงินส่งไปให้ครอบครัว บางรายครอบครัวอยู่ที่โรมาเนีย บางรายก็พาครอบครัวเดินทางมาด้วย นอกจากการขอทานจะสร้างรายได้ที่ดี การเข้าถึงการศึกษาก็เป็นสิ่งที่หลายครอบครัวต้องการให้ลูกพวกได้รับขณะที่อาศัยอยู่ที่กรุงสต็อกโฮล์ม นอกจากนี้แล้วขอทานอีกจำนวนหนึ่งในสวีเดนนั้นดูเหมือนจะเป็นสาเหตุมาจากการ “ไม่มีทางเลือกอื่น”

Mansour (2017) ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมแสวงหาข้อมูลของขอทานชาวอียิปต์” เป็นการศึกษาในมุมมองของพฤติกรรมแสวงหาข้อมูล รวมถึงความต้องการข้อมูล อีกทั้งยังศึกษาความนึกคิด การรับรู้ แรงจูงใจ ทักษะคิด นิสัยความชอบและความท้าทายต่าง ๆ ที่อาจจะเป็นทั้งปัจจัยที่สนับสนุนหรือขัดขวางต่อการเข้าถึงและใช้ข้อมูล โดยในงานศึกษาชิ้นนี้จะศึกษาเฉพาะขอทานชาวอียิปต์ ซึ่งจะไม่ครอบคลุมถึงขอทานต่างประเทศในอียิปต์ แม้ว่าจำนวนขอทานต่างประเทศจะเป็น

องค์ประกอบสำคัญในตลาดแรงงานของอียิปต์อย่าง ชาวซีเรียและชาวแอฟริกัน เป็นต้น การขอลานในอียิปต์เกิดจากสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลหลัก ๆ ดังต่อไปนี้ (1) ปัญหาความยากจน (2) การไร้ที่อยู่อาศัย (3) การว่างงาน (4) พันธะทางศาสนา (5) การศึกษาของเด็กและ (6) การถูกรวบครีวทอดทิ้ง ผลกระทบที่ตามมาจากสาเหตุปัจจัยในการเป็นคนขอทานในประเทศอียิปต์ โดยเฉพาะขอทานบนท้องถนน ตัวอย่างเช่น การแสวงหาประโยชน์จากคนขอทาน การล่วงละเมิดทางเพศ การลักพาตัวและบังคับให้ก่ออาชญากรรม หรือการค้าประเวณี ความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุทั้งจากการจราจรและสภาพแวดล้อมที่เลวร้าย การคุกคามจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น ในด้านข้อมูลจำนวนที่แน่นอนของคนขอทานในอียิปต์ยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน ทั้งในระดับท้องถิ่นและภาพรวมทั้งประเทศ แต่มีการประเมินไปเมื่อปี 2014 ว่ามีคนขอทานในประเทศอียิปต์ประมาณ 2 ล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลวงไคโรมากที่สุด

งานศึกษาของ Cheng and Kumar (2012) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “รูปแบบของการแสวงหาประโยชน์ขององค์กรอาชญากรรม: กรณีศึกษาคนขอทานไร้บ้านในเมืองพัวนา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย” จำนวนขอทานในเมืองพัวนาที่ทำการสำรวจโดย Medha องค์การไม่แสวงหาผลกำไร ได้ทำการสำรวจและทราบว่ามีคนขอทานจำนวน 2,500 คน โดยสาเหตุปัจจัยของการเป็นขอทานในเมืองพัวนาถูกแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับบุคคลและระดับโครงสร้างหรือสภาพแวดล้อม ในระดับบุคคลแบ่งสาเหตุได้ดังนี้ (1) ปัญหาความยากจน (2) การขาดแคลนที่อยู่อาศัย หมายรวมถึงการขาดการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน (3) ความเจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ (4) ปัญหาภายในครอบครัว เช่น การทารุณกรรม โดยส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับผู้หญิงและเด็ก การถูกทอดทิ้ง เป็นต้น (5) การกระทำที่ผิดกฎหมาย (6) การเสพติดแอลกอฮอล์และสารเสพติดต่าง ๆ และ (7) การย้ายถิ่นฐานของผู้คนในเขตชนบท ส่วนสาเหตุปัจจัยในระดับโครงสร้างหรือสภาพแวดล้อมนั้น (1) เกิดขึ้นจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและอุบัติเหตุประเภทต่าง ๆ เช่น อุบัติเหตุทางจราจร อุบัติเหตุที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ส่งผลให้สูญเสียความสามารถในการทำงานแบบชั่วคราวหรือถาวร (2) การเสียชีวิตของผู้หารายได้หลักภายในครอบครัว (3) การเจ็บป่วยที่ร้ายแรงหรือความกังวลเรื่องสุขภาพ (4) การสูญเสียการจ้างงานด้วยเหตุผลหลายประการ (5) การลดบริการทางสังคมและสวัสดิการต่าง ๆ ผู้คนส่วนใหญ่จะเริ่มออกมาขอทานเพราะปัจจัยอย่างน้อยหนึ่งอย่างดังที่กล่าวไว้ นอกจากนี้แล้วปัจจัยดังกล่าว ก็ส่งผลให้บางคนกลายเป็นเป้าหมายของอาชญากรอีกด้วย

สรุปได้ว่าสาเหตุปัจจัยของการเป็นขอทานนั้นจากการศึกษางานในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะมีความสาเหตุปัจจัยที่คล้ายคลึงกัน ตัวอย่างเช่น ปัญหาความยากจนและปัญหาครอบครัว ซึ่งเป็น

สาเหตุปัจจัยที่พบเจอมากที่สุด สาเหตุปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ปัญหาจากสภาพแวดล้อม อย่างการถูกชักชวนโดยกลุ่มเพื่อน การติดสารเสพติด ปัญหาของระดับการศึกษาที่ต่ำ สาเหตุปัจจัยจากทัศนคติของคนในสังคมต่อการมองคนพิการทางสายตา ดังที่อธิบายในงานศึกษาของ จอมขวัญ ขวัญยืน และ จุฑามาศ ชาญเจริญลาภ (2546) ว่าทางเลือกอาชีพของคนพิการสายตามาอย่างจำกัด จึงส่งผลให้การขอทานเป็นหนึ่งในตัวเลือกที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาชีวิต นอกเหนือจากสาเหตุปัจจัยที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีเรื่องของปัจจัยเพศสภาพที่ผลักดันให้หญิงชราต้องกลายมาเป็นขอทาน ดังในงานศึกษาของ จุฑามณี สมบูรณ์สุทธิ (2547) รวมถึงสาเหตุปัญหาเชิงซ้อนที่ว่าด้วยเรื่องวัยอคติและเพศอคติ รวมถึงการถูกกีดกันให้ออกจากตลาดแรงงาน ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญส่งผลให้หญิงชราออกมาขอทาน

ในงานศึกษาของต่างประเทศสาเหตุปัจจัยที่มีความคล้ายคลึงกันคือ ปัจจัยความยากจน ปัจจัยด้านปัญหาครอบครัว ระดับการศึกษาที่ต่ำ อิทธิพลการชักชวนจากกลุ่มเพื่อน ปัญหาสุขภาพทั้งกายและจิตเวชเช่นเดียวกับงานศึกษาในประเทศไทย สาเหตุปัจจัยเรื่องการไร้ที่อยู่อาศัยนั้น ส่วนใหญ่คนขอทานในประเทศไทยจะไม่ประสบปัญหานี้ เนื่องจากส่วนใหญ่จะมีที่พักอาศัยเป็นหลักเป็นแหล่ง ในส่วนสาเหตุปัจจัยที่มีความเฉพาะในแต่ละประเทศ ตัวอย่างเช่น สาเหตุปัจจัยของการเป็นขอทานในประเทศแทนซาเนีย มีเงื่อนไขในเรื่องของสภาพแวดล้อมพื้นที่ สภาพภูมิอากาศที่ส่งผลต่อการเกษตร โครงสร้างพื้นฐานที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาที่ดี เนื่องจากเป็นประเทศในกลุ่มที่พัฒนาน้อยที่สุด สาเหตุปัจจัยของการเป็นชนกลุ่มน้อยหรือชาติพันธุ์โรมาเนีย หรือยิปซีในเมืองบูคาเรสต์ ประเทศโรมาเนีย ที่มีผลต่อการตัดสินใจเป็นขอทานเช่นเดียวกัน สาเหตุที่เกิดจากพันธะทางศาสนาสำหรับคนขอทานในประเทศอียิปต์ หรือกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ในประเทศ ในส่วนของสาเหตุปัจจัยคนขอทานในประเทศสวีเดน กรุงสต็อกโฮล์มนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ประเทศโรมาเนียเข้าร่วมกับสหภาพยุโรป ส่งผลให้ชาวโรมาเนียเดินทางเพื่อขอทานภายในกรุงสต็อกโฮล์ม ซึ่งรวมถึงการเข้าถึงระบบการศึกษาที่ดีในประเทศสวีเดน ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญ ที่ส่งผลให้ชาวโรมาเนียต้องการมาพักอาศัยในกรุงสต็อกโฮล์ม

2.4.2 ประเด็นศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ “พฤติกรรมและประเภทของคนขอทาน”

ในงานศึกษาของ จุฑามณี สมบูรณ์สุทธิ (2547) ยังได้อธิบายถึงวิธีการปรับตัว และเอาตัวรอดในสังคมเมืองของหญิงชราไว้ว่า หญิงชราจะพลิกแพลงรูปแบบการขอทานให้เป็นการค้าขาย หรือพยายามใช้ความสามารถมาแลกเปลี่ยนกับเศษเงินด้วยการดูหมอหรือสืซอ เป่าแคน เป็นต้น ข้อค้นพบที่น่าสนใจในงานศึกษาชิ้นนี้พบว่า สำหรับอนาคตของหญิงชราขอทาน ในกรณีที่หญิงชราอายุยังไม่มากและรู้ช่องทางในการหางานทำที่กรุงเทพฯ หญิงชราคาดหวังว่าอยากเลิกอาชีพขอทานและหันไป

ประกอบอาชีพค้าขายหรือเป็นแม่บ้าน ส่วนหญิงชราที่มีอายุมาก และมีพื้นอยู่ที่ชนบท คิดว่าจะขอทานต่อไปเรื่อย ๆ จะกว่าจะหมดลมหายใจ

จอมขวัญ ขวัญยืน และจุฑามาศ ชาญเจริญลาภ (2546) ได้อธิบายในการศึกษาครั้งนี้ว่า ต้องการสื่อให้เห็นถึงแนวความคิดในสังคมที่ยังยึดถือต่อภาพลักษณ์ขอทานว่า เป็นคนเกียจคร้าน ไร้ศักยภาพ ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ให้ความเข้าใจที่เหมาะสมขึ้นใหม่ โดยพฤติกรรมรูปแบบการประกอบอาชีพของกลุ่มวณิกมีทั้งที่ใช้การร้องเพลงและเล่นดนตรี ส่วนใหญ่เคยผ่านการเล่นในวงดนตรีคนตาบอดมาก่อน แต่ส่วนใหญ่ถูกบุคคลทั่วไปที่เป็นคูแฉวงโง่งและเอาเปรียบ พฤติกรรมของกลุ่มขอทานที่ไม่มีทักษะในการเล่นดนตรีหรือร้องเพลง แต่มีความน่าสนใจคือ มีความพยายามที่จะลดช่องว่างระหว่างการให้และการรับลง เช่น การให้พรทุกครั้งที่ได้ยินเสียงเงินกระทบภาชนะใส่เงิน อีกทั้งพฤติกรรมในขณะที่ปรับเปลี่ยนสถานะไปสู่การเป็นคนตาบอด ส่งผลให้ส่วนใหญ่ต้องเผชิญสภาวะที่ปราศจากข้อมูลที่ต้องเกี่ยวกับผู้พิการทางสายตา ทำให้มีผู้พิการทางสายตาอีกมากถูกครอบครัวกันไว้ที่บ้าน เพราะคิดว่าพวกเขาไม่สามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

วรรณ อรรถกุล (2543) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมถึงข้อค้นพบในกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาว่า คนขอทานที่ได้กระทำการขอทานมาเป็นระยะเวลายาวนานมากกว่า 1 ปีขึ้นไปนั้น ส่วนใหญ่มักจะทำการขอทานโดยอิสระมากกว่าขอภายใต้ผู้อยู่เบื้องหลัง หรือกระบวนกรต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่คนขอทานเคยถูกควบคุมตัวเข้ารับการสงเคราะห์มากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป และในระหว่างที่อยู่รับการสงเคราะห์ คนขอทานส่วนมากไม่เคยได้รับการฝึกอาชีพใด ๆ เลย

ในงานศึกษาของ Kihara (2017) ได้กล่าวถึงสังคมในอัมสเตอร์ดัมว่า ผู้คนส่วนใหญ่ถูกคนขอทานว่าพวกเขาตั้งใจที่จะมาขอทานตั้งแต่แรกแล้ว โดยไม่มีความคิดที่จะไปทำงานอย่างอื่น ซึ่งจากการศึกษานั้นคนขอทานโดยส่วนหนึ่งในอัมสเตอร์ดัม ไม่ได้มีความตั้งใจที่จะขอทานเลย แต่เนื่องจากไม่มีทักษะทางด้านอาชีพเลย จึงส่งผลให้ท้ายที่สุดต้องมาขอทาน หนึ่งในกลุ่มเป้าหมายอธิบายว่า ก่อนหน้าเขาขายซีดีราคาถูกให้กับผู้คน แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าไร แต่เขาก็ไม่คิดที่จะไปขอทานเลย ถ้าไม่จำเป็น เนื่องจากเขามีทัศนคติที่ว่า “การขายซีดีมันไม่ทำให้รู้สึกว่าเขาเป็นเหมือนกองขี้บนถนน แต่ถ้าฉันหมดหวังจริง ๆ ฉันจึงจะขอทาน” แต่ขอทานบางกลุ่มในลอนดอนนั้นกลับมีความเห็นที่ตรงกันข้าม และอธิบายว่าการขายของเล็กน้อยนั้น สร้างความน่าอายมากกว่าการขอทาน ในงานศึกษาชิ้นนี้ยังอธิบายถึง ภาพลักษณ์ของคนขอทานทั่วไปว่าเป็นคนสกปรก ซีดเซียวลือฉวย แต่คนขอทานส่วนใหญ่ที่เจอในลอนดอนกับอัมสเตอร์ดัมไม่เป็นดังภาพลักษณ์ที่กล่าวไว้เลย อีกความ

น่าสนใจของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ผลลัพธ์ของงานวิจัยบ่งบอกว่า กลุ่มเป้าหมายทุกคนต้องการเป็นเจ้าของ “เครื่องซัง” นวัตกรรมของการทดลองในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ และมีการคิดถึงประเด็นที่จะใช้ถามผู้คนที่มากมาย รวมถึงการรู้สึกว่าคุณเองไม่ได้เป็นคนขอทาน หรือคนจรจัด แต่รู้สึกว่าตนเองเสมือนเป็นนักแสดงข้างถนนมากกว่า

จากสาเหตุปัจจัยของการเป็นขอทานในงานศึกษาของ Namwata et al. (2012) ส่งผลให้เกิดสถานการณ์ที่ว่าด้วยการอพยพจากเขตชนบทเข้าสู่เมือง เพื่อมาขอทานตามถนน ซึ่งคำอธิบายของขอทานบนท้องถนนในงานศึกษาชิ้นนี้ได้อธิบาย โดยจัดหมวดหมู่ตามรูปแบบวิธีการของการใช้ถนนหรือพื้นที่สาธารณะ และรูปแบบความสัมพันธ์กับครอบครัว โดยแบ่งประเภทของขอทานออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งอธิบายจากประเภทที่พบเจอมากที่สุดไปสู่น้อยที่สุด ดังนี้ (1) *Beggars on the streets* ขอทานกลุ่มนี้จะสร้างรายได้เพื่อตนเองและครอบครัว โดยใช้เวลาทั้งวันบนถนน แต่ขอทานกลุ่มนี้มีบ้านพักอาศัยถาวร โดยจะกลับบ้านในตอนเย็นหรือค่ำ ขอทานกลุ่มนี้จะรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัวได้อย่างดี (2) *Beggars of the streets* ขอทานในกลุ่มนี้จะอาศัยและหลับนอนบนถนนหรือตามพื้นที่สาธารณะ และความสัมพันธ์ของครอบครัวจะเป็นแบบหลวม โดยจะใช้เวลาหลายคืนหรือหลายวันบนถนน หลังจากนั้นจึงจะเดินทางกลับบ้าน (3) *Beggars in the streets* ขอทานในกลุ่มนี้มีลักษณะที่แยกตัว หรือถูกทอดทิ้งจากครอบครัวและชุมชน โดยพวกเขาจะยึดการใช้ชีวิตแบบขอทานไปเลย (4) *Beggars of streets families* โดยขอทานในกลุ่มนี้จะเกิดและเติบโตบนถนน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีพ่อแม่เป็นขอทาน หากลูกเติบโตขึ้นมานั้นก็จะเป็นขอทานสืบต่อกันไป ความน่าสนใจในการศึกษายังระบุถึงกลยุทธ์การขอทานตามถนนไว้ว่า มีการโกหกว่าตัวเองเจ็บป่วย ขาดค่าโดยสารรถบัสเพื่อเดินทางกลับบ้าน แสร้งทำเป็นคนตาบอด หูหนวกหรือพิการ มีการส่งลูกไปขอทานที่ถนน หรือแม้กระทั่งหาเส้นทางที่ผู้คนพลุกพล่าน อย่างธนาคาร โรงแรม โบสถ์ เป็นต้น

Matei et al. (2013) ในการศึกษาได้บ่งชี้ว่า การรับรู้ของผู้คนในสังคมต่อสถานะทางเศรษฐกิจของขอทานในบูคาเรสต์นั้น มีความเชื่อที่ว่าขอทานส่วนใหญ่ที่มีความยากจนจริง ๆ แต่ก็ยังมีผู้คนมีหลายคนเชื่อว่าขอทานนั้นรวยจากการขอทาน และส่วนน้อยที่มีความเชื่อว่าเป็นขอทานนั้นไม่ได้รวยและจน พฤติกรรมของขอทานในบูคาเรสต์จากการศึกษาบ่งชี้ว่า มีความสัมพันธ์กับเส้นทางและเวลา เช่น ขอทานกระจุกตัวตามพื้นที่เดินรถสาธารณะ ช่วงกลางวันและเย็นจะกระจุกตามอาคารสำนักงานขนาดใหญ่ ส่วนวันอาทิตย์จะขอทานจะมุ่งหน้าไปสู่บริเวณกลางเมืองเก่า หรือที่ตั้งของคริสตจักรที่ตั้งอยู่ในละแวกใกล้เคียง เนื่องจากผู้คนที่เดินทางผ่านมาส่วนใหญ่จะมีรายได้ปานกลางไปจนถึงสูง ส่วนในวันหยุดสุดสัปดาห์ขอทานบางกลุ่มจะมุ่งหน้าไปยังทางเข้าและออกของเมือง

ในเวลากลางคืนจะอยู่ใกล้สถานีรถไฟทางทิศเหนือเท่านั้น จากรูปแบบที่อธิบายมานั้นแสดงให้เห็นว่า คนขอทานส่วนใหญ่มีความเข้าใจเรื่องพื้นที่และเวลาเป็นอย่างดี ส่วนข้อมูลในการแบ่งประเภทขอทานนั้น เป็นการจัดกลุ่มตามวิธีการกระทำของคนขอทาน ความสามารถในการหาผลประโยชน์ และการทำงาน รวมถึงสุขภาพของคนขอทาน โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้ (1) ขอทานชั่วคราว (2) ขอทานที่เสนอบริการต่าง ๆ เพื่อแลกเป็นเงิน (3) ขอทานมืออาชีพ รูปแบบพัฒนาการของขอทานในบูคาเรสต์คือ จากขอทานชั่วคราวพัฒนาไปสู่ ขอทานมืออาชีพ การขอทานแบบอิสระจะพัฒนาไปสู่ การขอทานที่มีเครือข่ายการจัดการ ซึ่งลักษณะของขอทานมืออาชีพนั้นเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุด เนื่องจากการขอทานแบบมืออาชีพ จะดำเนินการโดยคนที่ป่วยหรือมีสุขภาพที่แย่ เพราะจะมีแต้มต่อที่มองเห็นได้ และกลุ่มคนขอทานในลักษณะนี้จะปฏิเสธการหางานอยู่เสมอ ดังนั้นพวกเขาจึงถูกระบุว่าเป็น “ผู้หลอกลวง”

lonw (2016) ได้อธิบายในงานศึกษาว่า กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาหลายรายบอกว่า โดยปกติแล้วหากจะเดินทางมาขอทานที่กรุงสต็อกโฮล์มนั้น จำเป็นต้องรู้จักใครบางคนในสวีเดนก่อนที่จะมาที่นี่ มิฉะนั้นจะยากมากที่จะปรับตัวโดยไม่เข้าใจในภาษาเลย คนขอทานบางกลุ่มก็เดินทางมายังกรุงสต็อกโฮล์มจากคำชักชวนของกลุ่มเพื่อนที่เดินทางมาขอทานแล้วก่อนหน้านี้ และเรียนรู้เทคนิคต่าง ๆ จากเพื่อนของเขา คนขอทานหลายกลุ่มมีความละเอียดใจที่จะขอทาน พวกเขาจึงแสวงหาทางเลือกให้กับช่องทางการหารายได้แก่ตนเอง บางคนจะขายดอกไม้จากวัสดุทำมือ บางคนก็หาขวดพลาสติกเพื่อนำไปขาย แต่คนขอทานบางรายก็เป็นผู้ด้อยโอกาสซึ่งไม่สามารถค้นหาทางเลือกอื่นให้แก่ตนเองได้ การขอทานจึงเป็นทางเลือกเดียวสำหรับเขา สำหรับรายได้โดยเฉลี่ยที่คนขอทานสามารถขอภายในหนึ่งวันอยู่ที่ 150-200 SEK (ราว ๆ 630 บาท) บางรายสามารถหาได้สูงถึง 700 SEK ต่อวัน นอกจากพฤติกรรมขอทานแล้ว คนขอทานบางรายก็ดำเนินกิจกรรมอื่น อย่างเช่น วิทยุผู้หญิงคนหนึ่งเมื่อเธอไม่ได้ขอทาน บางครั้งเธอก็ช่วยชุมชนด้วยการแปลเอกสารต่าง ๆ เนื่องจากเธอสามารถเข้าใจภาษาอังกฤษได้จากสมัยเรียนโรงเรียนมัธยม ส่วนบางครั้งในวันอาทิตย์ก็เดินทางไปเรียนภาษาสวีเดนเป็นต้น จากข้อมูลในงานศึกษาจึงอธิบายถึงความรุนแรงที่คนขอทานโรมาเนียประสบเจอก็คือ การถูกเหยียดจากชาวสวีเดนบางกลุ่ม โดยพฤติกรรมที่แสดงออกมาคือ การถ่มน้ำลายใส่ สาปส่งหรือบอกให้กลับโรมาเนียไป ซึ่งกลุ่มคนที่อันตรายที่สุดคือชาวสวีเดนที่ดื่มแอลกอฮอล์ ส่งผลให้ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ดี และก็แสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีแก่คนขอทาน โดยคนขอทานส่วนใหญ่ระบุว่า ช่วงเวลาที่อันตรายที่สุดคือ ตอนกลางคืนในฤดูหนาว เนื่องจากจะมีเร็วกว่าปกติมาก

พฤติกรรมและประเภทของคนขอทานในงานศึกษาของ Mansour (2017) ได้อธิบายว่าประเภทของคนขอทานในประเทศอียิปต์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้ (1) ขอทานตามฤดูกาล ซึ่งคนขอทานจะรวมตัวกันในโอกาสตามฤดูกาลต่าง ๆ เช่น วันหยุดราชการและเทศกาล พฤติกรรมของคนขอทานในประเภทนี้จะมีการเคลื่อนย้ายจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง โดยจะค้ำจนถึงสถานที่ที่ดีที่สุดในการขอทาน หมายรวมถึงเงิน อาหารและสิ่งของอื่น ๆ โดยฤดูกาลที่ได้รับความนิยมจากคนขอทานในอียิปต์คือ เทศกาลทางศาสนาต่าง ๆ อย่างวันอีด (Eid) ซึ่งเป็นวันเฉลิมฉลองในศาสนาอิสลาม หรือจะเป็นช่วงเดือนรอมฎอน โดยถือว่าเป็นเดือนแห่งการชำระล้างจิตวิญญาณ ผู้คนต่างถือศีลอดสำหรับชาวมุสลิม ซึ่งจะเป็นช่วงที่ได้รับความนิยมสูงสุดจากคนขอทานในประเทศอียิปต์ รวมถึงในประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามอีกด้วย เนื่องจากชาวมุสลิมส่วนใหญ่มีความเชื่อในการให้ความช่วยเหลือแก่คนยากจนจากคำสอนของพระศาสดา (2) ขอทานที่ยึดมั่นในสถานที่ใดสถานที่หนึ่งเป็นเวลานาน ซึ่งขอทานในประเภทนี้จะรวมตัวกันในสถานที่ที่หนึ่งตลอดทั้งเดือนหรือปี โดยสถานที่ที่ได้รับความนิยมสำหรับคนขอทานประเภทนี้ ได้แก่ โรงพยาบาล มัสยิด โบสถ์ สถานบันเทิงที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพ ห้างสรรพสินค้า ธนาคาร หรือแม้กระทั่งเครื่องเอทีเอ็ม เป็นต้น ซึ่งสถานที่ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดสำหรับคนขอทานประเภทดังกล่าวคือ รถไฟฟ้าใต้ดิน สถานีรถไฟและศูนย์กลางการขนส่งสาธารณะ

ในงานศึกษาของ Cheng and Kumar (2012) ได้อธิบายถึงพฤติกรรมของคนขอทานภายใต้การควบคุมขององค์กรอาชญากรรม รวมถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่ประสบเจอขณะที่มีสถานะเป็นคนขอทาน โดยมีการอธิบายถึงอุปสรรคออกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้ (1) การแสวงหาผลประโยชน์ของคนขอทานจากสมาชิกแก๊งค์ โดยคนขอทานต้องจ่ายเงินให้กับแก๊งค์ในจำนวน 60 ถึง 70 เปอร์เซ็นต์ของรายได้ทั้งวัน เพื่อสวัสดิภาพของตนเอง หากไม่ยอมจ่ายก็จะถูกทุบตีอย่างรุนแรง ซึ่งเงินที่สมาชิกแก๊งค์ได้จากขอทานไปนั้นจะนำไปเป็นสินบน ให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจท้องถิ่นอีกทอดหนึ่ง โดยสถานที่ขอทานยอดนิยมคือ สถานีรถไฟฟู้ด (2) การแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศ โดยผู้หญิงที่ถูกทอดทิ้งจากครอบครัวจะมีแนวโน้มถูกทำร้ายร่างกายหรือทางเพศที่สูงกว่าสองถึงสี่เท่า หากเทียบกับผู้หญิงอื่นที่ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน ในขบวนการจะประกอบไปด้วยนายหน้าที่เป็นผู้หญิงกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยจะมองหาเหยื่อ เพื่อมาทำงานและเป็นผู้จัดหาสถานที่และกำหนดเวลา (3) การใช้สารเสพติดและการขายสารเสพติด ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 10 ปี สมาชิกแก๊งค์จะบังคับให้เด็กเสพยาเสพติด และเมื่อมีอาการติดแล้วก็จะพยายามหาเงินเพื่อมาซื้อเพิ่ม โดยงานที่มอบหมายให้เด็กทำได้แก่ การส่งสารเสพติดในจุดต่าง ๆ การล้างกระเป๋และขโมยของ (4) อุปสรรค

ในการเข้าถึงโครงการและแผนงานต่าง ๆ ของภาครัฐสำหรับผู้ที่อยู่อาศัย โดยอุปสรรคที่คนขอทานประสบเลยคือ การรับรู้เกี่ยวกับโปรแกรมและโครงการต่าง ๆ ในระดับที่ต่ำมาก อีกทั้งคนขอทานส่วนใหญ่ไม่มีบัตรประชาชน หรือใบรับรองที่อยู่อาศัยของตน ทำให้ไม่สามารถรับสิทธิ์ใด ๆ ได้เลย (5) ความท้าทายและอุปสรรคในขบวนการยุติธรรม เงื่อนไขสำคัญของอุปสรรคในข้อนี้คือ การเป็น “หุ้นส่วน” ระหว่างองค์กรอาสาสมัครกับเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่ ในกรณีที่ผ่านมาสู่กระบวนการยุติธรรมแล้ว ค่าใช้จ่ายในระหว่างดำเนินการที่สูงเกินที่คนขอทานคนหนึ่งจะสามารถจ่ายได้ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ในเขตพัฒนาหลายท่าน ก็ขาดข้อมูลและความรู้ในการให้บริการผ่านกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้โยยโอกาส

สรุปพฤติกรรมและประเภทของคนขอทานในงานศึกษาไทยได้ว่า ขอทานไทยมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การขอทานตามเงื่อนไขของสภาพของตนเอง ตัวอย่างเช่น หญิงชราจะใช้ความสามารถมาแลกเปลี่ยนด้วยการดูหมอหรือสืซอ เป่าแคน เป็นต้น ส่วนคนพิการทางสายตาก็มีความสามารถทางดนตรีก็ใช้ความสามารถแลกกับเงิน ส่วนคนไม่มีความสามารถก็จะเปลี่ยนเป็นการให้พรเมื่อมีคนให้เงินกับเขา ส่วนในงานของ วรณา อรัญกุล (2543) ก็อธิบายว่าขอทานส่วนใหญ่จะขอแบบอิสระ ไม่ได้ขอทานภายใต้กลุ่มหรือกระบวนการ และขอทานส่วนใหญ่เคยถูกเชิญตัวเข้าสู่สถานสงเคราะห์ อีกทั้งไม่เคยได้รับการฝึกอาชีพใด ๆ เลยในสมัยนั้น

พฤติกรรมและประเภทของคนขอทานในงานศึกษาต่างประเทศนั้น คนขอทานในอัมสเตอร์ดัมส่วนใหญ่จะมีความตระหนักถึงศักดิ์ศรีภายในตนเอง และจะไม่ยอมลดสถานะตนเองไปขอทาน แต่จะปรับเปลี่ยนการเลี้ยงชีพเป็นการขายสิ่งของต่าง ๆ แทน อีกทั้งมีความคิดที่จะต่อยอดหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองให้ดีขึ้นผ่านกระบวนการต่าง ๆ อย่างการยอมรับในนวัตกรรม “เครื่องชั่ง” ดังที่อธิบายในงานศึกษาของ Kihara (2017) ในกรณีนี้มีความคล้ายคลึงกับประเด็นศึกษาของงาน Ionw (2016) ที่ว่าด้วยขอทานส่วนใหญ่มีความละเอียดในการกระทำของตนเอง จนปรับเปลี่ยนการเลี้ยงชีพของตน อย่างการขายดอกไม้จากวัสดุทำมือ การเก็บขวดพลาสติกไปขาย คนขอทานบางรายที่มีพื้นฐานชีวิตที่ดีกว่านั้น ก็นำทักษะที่ตนเองได้เรียนรู้มาใช้กับงาน เช่น การช่วยชุมชนในการแปลภาษา หรือการไปเรียนภาษาเพิ่มเติม เป็นต้น ในส่วนข้อมูลของการแบ่งประเภทคนขอทานนั้นในงานศึกษา Namwata et al. (2012) ได้แบ่งประเภทขอทานตามลักษณะของการใช้พื้นที่สาธารณะหรือท้องถนน รวมถึงระดับความสัมพันธ์ของครอบครัว โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ส่วนในงานศึกษา Mansour (2017) ได้แบ่งประเภทคนขอทานตามการใช้งานของพื้นที่สาธารณะเฉกเช่นเดียวกัน แต่การใช้พื้นที่สาธารณะของคนขอทานในอียิปต์นั้น จะเป็นไปตามความหนาแน่นของ

ผู้คนที่สัญจรในพื้นที่นั้น ๆ แต่จะมีเงื่อนไขของเทศกาลของศาสนาต่าง ๆ ที่ประกอบเข้ามาด้วย ส่วนพฤติกรรมของคนขอทานในเมืองบูคาเรสต์นั้น มีความเข้าใจเชิงประจักษ์อย่างดีต่อพื้นที่และเวลา ส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายจุดขอทานตามเวลา ส่วนการแบ่งประเภทจะแยกหมวดหมู่ตามพฤติกรรม การขอทาน ส่วนในคนขอทานในเมืองพัฏฐนาจะแสดงพฤติกรรมภายใต้เงื่อนไขที่ว่าโดนควบคุมจากองค์กรอาชญากรรม เพื่อให้ชีวิตตนเองเป็นไปอย่างสวัสดิภาพ

กล่าวได้ว่าทั้งคนขอทานในประเทศไทยและต่างประเทศนั้น มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองตามสภาพแวดล้อมโดยรอบที่ตนเองขอทานอยู่ และเงื่อนไขของสถานภาพของตนเองว่ามีขีดจำกัดใดสนับสนุนหรือขัดขวางทั้ง เพศสภาพ วัย ความพิการ การนับถือศาสนา การถูกแสวงหาผลประโยชน์ เป็นต้น อีกทั้งความละเอียดต่อการขอทานก็ส่งผลให้พฤติกรรมของตนเองหาทางปรับเปลี่ยนรูปแบบการยังชีพตนเองด้วยวิธีต่าง ๆ

2.4.3 ประเด็นศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ “การแก้ไขปัญหาคคนขอทาน”

รณรงค์ จันโต (2560) ได้ศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนงานตาม พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ.2559 มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบ และกลไกกระบวนการควบคุมการคุ้มครอง และพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทานในสถานคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิต และศึกษาปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะในการควบคุมการขอทาน และการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทานที่เหมาะสม และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ ควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 เพื่อนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทานที่สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมและทิศทางนโยบายของรัฐบาล ในการศึกษาพบว่ารูปแบบและกลไก กระบวนการควบคุม การคุ้มครอง และพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทานในสถานคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิต มีการดำเนินงาน 2 ระดับ ได้แก่ (1) การดำเนินงานระดับนโยบาย มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเสนอแนะนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการควบคุมการขอทานและคุ้มครอง พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทาน แนวทางการป้องกัน และแก้ไขปัญหาคคนขอทาน (2) การดำเนินงานระดับปฏิบัติการในพื้นที่ หรือระดับจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ กำหนดนโยบาย มาตรการและแนวทางบูรณาการการปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทาน จัดทำแผนปฏิบัติการคุ้มครอง และพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทานประจำปี ในการศึกษานี้ยังพบปัญหา อุปสรรคในการควบคุมการขอทาน และการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทาน ได้แก่ (1) ปัญหาด้านตัวบทกฎหมาย เนื่องจากเป็นกฎหมายใหม่ จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานยังขาดความเข้าใจในการดำเนินงานร่วมกัน อันเป็นแนวมาตรฐานการทำงานเดียวกัน เช่น การประสานงาน ส่งต่อกลุ่มเป้าหมายไปตามกฎหมายเฉพาะ การคาบเกี่ยวกับกฎหมายเฉพาะ เช่น

พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก ซึ่งยังคลุมเครือในขั้นตอนการปฏิบัติงานกับกรณีขอทานแม่และเด็ก (2) ปัญหาด้านการนำไปปฏิบัติ พบว่าผู้ปฏิบัติงานเกิดความลำบากใจในการดำเนินการกับกลุ่มขอทาน เป็นผลมาจากประชาชนทั่วไปยังไม่เข้าใจในการปฏิบัติตามหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงาน และมีการตำหนิผู้ปฏิบัติงาน และเครือข่ายในการปฏิบัติงานกับกลุ่มคนขอทานยังมีไม่เพียงพอต่อการสนับสนุนการปฏิบัติงาน เช่น ขาดล่ามแปลภาษาในการเป็นตัวกลางสื่อสารกับกลุ่มขอทานต่างด้าว จึงยากต่อการได้ข้อมูลเชิงลึก หรือข้อเท็จจริงจากกลุ่มขอทานต่างด้าว

จอมขวัญ ขวัญยืน และจุฑามาศ ชาญเจริญลาภ (2546) ยังอธิบายถึงการทำงานของรัฐบาลว่า ด้วยการที่รัฐเข้าไปดำเนินการเชิงรุกตัวไปนั้น เป็นการทำงานที่ไม่คำนึงถึงบริบท สภาพความเป็นจริงในชีวิตของผู้พิการ อีกทั้งในปัจจุบันการสร้างความสำเร็จในเรื่องอาชีพที่ผู้พิการสามารถทำได้ยังมีกรอบที่แคบอยู่ ซึ่งภาพของผู้พิการทางสายตาที่คนในสังคมส่วนใหญ่ได้รับรู้ ทั้งจากสื่อต่าง ๆ และจากความเป็นจริงที่ได้พบเห็นคือ อาชีพขายล็อตเตอรี่ พนักงานรับโทรศัพท์ เป็นต้น

วรรณมา อรรถกุล (2543) เป็นการศึกษาถึงสถานการณ์และสาเหตุของปัญหาคนขอทานไทยในที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในทศวรรษหน้า ด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) โดยในส่วนด้านการศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญต่อมาตรการการจัดการปัญหาคนขอทานไทย ประกอบไปด้วยมาตรการทั้ง 4 ด้านควบคู่กันไป ได้แก่ (1) ด้านการแก้ไขปัญหา ควรบัญญัติกฎหมายให้มีความเหมาะสมแก่บริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อให้คนขอทานช่วยเหลือตัวเองได้ในสังคม (2) ด้านการป้องกันปัญหา ควรกำหนดนโยบายและจัดสวัสดิการสังคมในรูปแบบต่าง ๆ อย่างพอเพียง ทั้งถึงและเหมาะสม ให้สถาบันในสังคมที่เกี่ยวข้องประชาสัมพันธ์ และตระหนักถึงความเสี่ยงของการขอทานและการเป็นคนขอทาน (3) ด้านการดำรงชีวิตในสภาพปกติ ควรปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนในสังคมที่มีต่อผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ให้อยอมรับเขาเป็นสมาชิกคนหนึ่งคนหนึ่งในสังคม และ (4) ด้านการพัฒนาสังคม ควรเสริมสร้างแนวคิดประชาสังคม มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจให้แก่ชุมชนสามารถปกครองตนเองได้โดยอิสระ

ธวัชรัตน์ ชุมพลชัย (2554) เป็นการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิเด็กศึกษากรณีเด็กขอทาน โดยศึกษาผ่านตัวบทพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 เนื่องจากมีความบกพร่องเกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมาย ที่ไม่ได้กำหนดคำนิยามที่ชัดเจนของคำว่า “เด็ก” ไว้ในกฎหมาย ส่งผลให้เด็กไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างที่ควรจะเป็นไปตามความเหมาะสมของบริบท และการกำหนดลักษณะใน มาตรา 6 วรรค 3 ที่ว่าด้วย “การขบรอง การตีตีตีเป่า การแสดงการเล่นต่าง

ๆ หรือการกระทำอย่างอื่นใน ทำนองเดียวกันนั้น เมื่อมิได้มีข้อตกลงโดยตรงหรือโดยปริยายที่จะเรียกเก็บค่าพึ่งค่าดู แต่ขอรับทรัพย์สินตามแต่ผู้ฟังผู้ดูจะสมัครใจในนั้น มิให้รับฟังเป็นขอแก้ตัวว่าไม่ได้ทำการขอทานตาม บทบัญญัติแห่งมาตรานี้” เสมือนเป็นการกระทบต่อสิทธิเด็กที่จะพึงมีในการแสดงออกผ่านความสามารถ และอาจก่อให้เกิดการทำลายศิลปะ วัฒนธรรมไทยในที่สุด อีกทั้งกฎหมายฉบับนี้ยังสะท้อนถึงการใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย โดยกฎหมายให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ที่สามารถเชิญตัวเด็กขอทานได้เลย ดังนั้นการคุ้มครองสิทธิของเด็กเพื่อไม่ให้ตกเป็นผู้รับเคราะห์จากตัวบทกฎหมายที่ไม่มีความชัดเจนของบริบทสังคม จึงควรปรับแก้ไขพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ให้เหมาะสมต่อบริบทต่าง ๆ ตามเงื่อนไขและปัจจัยต่าง ๆ ที่เด็กพึงจะได้ประโยชน์และเป็นธรรม

Kihara (2017) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ผู้อภิปรายข้างถนน” เป็นงานศึกษาที่ใช้แนวคิดการออกแบบทางเลือกทางสังคมเพื่อคนขอทานมาใช้ โดยแนวคิดในงานศึกษาชิ้นนี้คือ ใช้แนวคิด “เครื่องชั่ง” ที่ออกแบบมาเพื่อตั้งประเด็นคำถามต่อความสนใจของสาธารณชน ซึ่งทำให้เกิดการสนทนาที่เป็นมิตรแก่ผู้ที่สัญจรผ่านไปมาบนท้องถนน ถ้าคนเดินผ่านไปมาสนใจ ก็สามารถวางเหรียญไว้ที่ด้านข้างของมาตราส่วนที่แสดงเนื้อหาที่ตนเองสนับสนุนหรือสนใจได้ ตัวอย่างเช่น คุณเห็นด้วยไหมกับการถอนตัวออกจากสหภาพยุโรปของสหราชอาณาจักร (Brexit) หากใครเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยก็วางเหรียญในฝั่งนั้น ๆ โดยพื้นที่ที่เลือกทำการศึกษาคือ ลอนดอนกับอัมสเตอร์ดัม เป้าหมายของการออกแบบนวัตกรรมครั้งนี้ เพื่อเพิ่มศักดิ์ศรีของคนขอทานบนท้องถนน ที่มีไม่พักษาด้านอาชีพเลย โดยจุดประสงค์เพื่อให้คนขอทานหลุดพ้นสถานะการขอทานและกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข โดยเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาคือ 1.) ขอทานที่ทำการขอทานไม่เกิน 1 ปี 2.) มีความตั้งใจที่จะหลุดพ้นจากความยากจนจริง ๆ และมีความประสงค์ที่จะขอทานเพียงเพื่อให้ผ่านปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น 3.) ไม่มียาเสพติดหรือแอลกอฮอล์ในครอบครอง และไม่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทุกรูปแบบ โดยผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า นวัตกรรมที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ สามารถช่วยให้คนขอทานสร้างรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 13.5 ปอนด์ต่อชั่วโมง (ราว ๆ 490 บาทไทย) ซึ่งมากกว่ารายได้ประจำที่คนขอทานเคยได้รับ อีกทั้งยังมีผู้คนที่ให้ความสนใจโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 12.5 คนต่อชั่วโมง ซึ่งความน่าสนใจใการศึกษานี้ เป็นการส่งเสริมการแข่งขันและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้คนในสังคมที่สัญจรผ่านไปมาประเด็นหัวข้อต่าง ๆ ที่ออกแบบไว้

Namwata et al. (2012) ได้อธิบายถึงปัญหาของการแก้ไขปัญหาค้นขอทานในประเทศแทนซาเนียว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาค้นขอทาน ไม่ได้ถูกระบุไว้อย่างชัดเจนใน

รัฐธรรมนูญของประเทศ จึงส่งผลให้กระปฏิบัติการต่าง ๆ ไม่ประสบความสำเร็จอย่างที่ควรและเหมาะสม อีกทั้งหน่วยงานจากภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งทางตรงและอ้อม ขาดข้อมูลรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับขอทาน จึงไม่สามารถเข้าใจต่อรากเหง้าของปัญหาได้ โดยงานศึกษาชิ้นนี้ระบุว่าหน่วยงานท้องถิ่นควรจะมีบทบาทที่สำคัญในการดำเนินการแก้ไขปัญหาร่วมกับส่วนกลาง อีกทั้งยังควรเปลี่ยนทัศนคติของชุมชนที่มีต่อคนขอทานที่เป็นเด็กพิการ ซึ่งจำเป็นต่อการให้การศึกษาแก่เด็กพิการ เพื่อให้พวกเขามีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดี

ในงานศึกษาของ Matei et al. (2013) ยังชี้ให้เห็นว่านอกจากภาครัฐที่มีส่วนในการแก้ไขปัญหาขอทานเป็นหลักแล้ว ยังมีภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาให้ความช่วยเหลืออีกด้วย อย่างคริสตจักรก็มีบทบาทสำคัญในการกำจัดหรือบรรเทาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการขอทาน โดยมุ่งประเด็นการช่วยเหลือไปที่เด็กเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการให้เงิน หรือให้โอกาสพวกเขาได้รับสิ่งจำเป็นพื้นฐาน รวมถึงการศึกษาอีกด้วย คริสตจักรบางแห่งได้รวบรวมเด็ก ๆ ตามท้องถนนโดยการเสนอเสื้อผ้า ที่พัก และการส่งเข้าโรงเรียน แต่พวกเขาเด็ก ๆ ก็หนีกลับไปขอทานที่ถนนเช่นเดิม ในส่วนของภาคประชาสังคมก็มีมูลนิธิที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาสังคมในสวนนี้ ให้การสนับสนุนงานของคริสตจักรทั้งในด้านกองทุน โครงสร้างและการเป็นหุ้นส่วนต่าง ๆ โดยจะให้ความช่วยเหลือแก่คนไร้บ้านและคนที่มีความเสี่ยงเป็นหลัก โดยปัญหาหลักในการแก้ไขปัญหาคือ คนขอทานส่วนใหญ่ปฏิเสธที่จะทำงานให้กับเงินเดือนขนาดเล็กตามคุณสมบัติของคนขอทาน ซึ่งส่งผลให้คนขอทานหลายคนกลับไปขอทานตามถนนเช่นเดิม การแก้ไขปัญหาก็ประเด็นที่มีความสำคัญคือ การสร้างคำอธิบายต่อความชัดเจนของการแยกขอทานมืออาชีพ ออกจากคนขอทานที่เป็นผู้ด้อยโอกาสให้คนในสังคมเข้าใจ ส่วนในด้านของตัวบทกฎหมายนั้นในประเทศโรมาเนียถือว่าการขอทานนั้นผิดกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา (The Romanian Criminal Code)

การแก้ไขปัญหาคคนขอทานในงานศึกษาของ Ionw (2016) ได้อธิบายผ่านมุมมองที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ภาคประชาสังคมและภาครัฐ โดยในภาคประชาสังคมได้อธิบายองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องที่สุดในประเด็นคนขอทานชาวโรมาเนีย อันได้แก่ (1) Crossroads Stockholm วัตถุประสงค์หลักขององค์กรคือ “ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในสหภาพยุโรป และบุคคลจากประเทศที่สามที่มีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศอื่น ๆ ในสหภาพยุโรปที่อาศัยอยู่ในความยากจน ไร้บ้าน และ / หรือมีสถานะว่างงานในสต็อกโฮล์ม” (2) Föreningen HEM: Hemlösa EU-Migranter (หรือสมาคม HEM สำหรับผู้อพยพจากสหภาพยุโรปที่ไร้ที่อยู่อาศัย) ทั้งสององค์กรนั้นได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ในงานศึกษาได้ระบุว่า HEM มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการแก้ไขปัญหาคคนขอทานบน

ถนนในสต็อกโฮล์มได้มากกว่า Crossroads Stockholm อีกทั้งผู้ปฏิบัติการจาก HEM กล่าวว่า “เขารู้สึกว่า Crossroads ไม่ได้อยู่ข้างเดียวกับเขา” ในส่วนการแก้ไขปัญหาของภาครัฐนั้น รัฐจะดำเนินการโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ ในการแก้ปัญหาคนขอทานดังต่อไปนี้ (1) การขับไล่และการเนรเทศ (2) สั่งห้ามการขอทาน (3) การออกนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในประเทศอียิปต์นั้น เคยประสบปัญหาการจลาจลของคนขอทานในกรุงไคโร ในช่วงเดือนพฤศจิกายนปี 1959 ทำให้รัฐบาลอียิปต์ตั้งเดือนพฤศจิกายนของทุกปี เป็นสัญลักษณ์ในการต่อสู้กับปรากฏการณ์ขอทานที่เป็นปัญหาในประเทศอียิปต์ แต่ในทางปฏิบัติด้วยจำนวนขอทานที่เพิ่มขึ้นทุกปีนั้น รัฐบาลมีความตระหนักถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนขอทานในเมืองใหญ่ต่าง ๆ แต่ก็ไม่มีการดำเนินการใด ๆ ที่มีความชัดเจน ในขณะที่ภาคประชาสังคมได้มีการจัดตั้งสหภาพหรือสมาคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการของตน เช่น สมาคมแพทย์ สมาคมครู สหภาพนายความ เป็นต้น ในปัจจุบันนั้นได้มีองค์กรที่ดำเนินงานและสิทธิที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับขอทานได้ถูกจัดตั้งขึ้นในปี 2014 ในประเทศจอร์แดน แต่ไม่สามารถดำเนินการกิจการใด ๆ ที่ชัดเจนในอียิปต์ได้ เนื่องจากรัฐบาลอียิปต์ให้เหตุผลว่าการขอทานนั้นเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย (The Egyptian law No.49 of 1933) ในกรณีที่คนขอทานจะถูกดำเนินการจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ส่วนใหญ่จะสร้างทำเป็นร้านขายของตามข้างถนน หรือเป็นงานเสนอบริการต่าง ๆ ให้ผู้สัญจร ไม่ว่าจะเป็นการแสดงโชว์อะไรก็ตาม ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถทำอะไรได้ เพราะยากต่อการจับกุมหรือเชิญตัว (Mansour, 2017)

การแก้ไขปัญหาคขอทาน Cheng and Kumar (2012) อธิบายว่าประเทศอินเดียได้จัดตั้งหน่วยงานที่ดูแลผู้ด้อยโอกาสทางสังคมโดยเฉพาะขึ้นในปี 2009 โดยมีชื่อว่า “State Society of Rehabilitation of Ultra Poor” (SSRUP) ภายใต้การกำกับดูแลของกรมสวัสดิการสังคม วัตถุประสงค์ของ SSRUP คือการกำหนดโปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพและแผนการสำหรับประชากรที่ด้อยโอกาสในสังคม เช่น คนขอทาน คนข้ามเพศ คนที่ไร้ที่อยู่อาศัย คนยากจน เด็กเร่ร่อนและกลุ่มเสี่ยงอื่น ๆ ส่วนในด้านการแก้ไขปัญหามิติดของกฎหมายนั้น การขอทานในประเทศอินเดียเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ตามประมวลกฎหมาย “Bihar prevention of Beggary Act, 1951” ซึ่งในมุมมองของภาคประชาสังคม ได้ให้ความเห็นว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่ไร้มนุษยธรรมต่อประชากรที่ด้อยโอกาสทางสังคม รวมถึงคนไร้ที่อยู่อาศัยอีกด้วย การไปบังคับใช้กฎหมายในลักษณะเช่นนี้ เสมือนการตีตราความผิดให้แก่คนขอทาน ซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคกรากเหง้าของปัญหาจริง ๆ ได้ อีกทั้งปัญหาที่เจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่นั้น ๆ มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำผิดต่าง ๆ หรือกระบวนการ

ยุติธรรมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ในการแก้ไขปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์จากคนขอทานของประเทศอินเดียเสมือน “การชุกปัญหาไว้ได้พรม”

สรุปการแก้ไขปัญหาคนขอทานในประเทศไทยนั้น ประสบปัญหาในเรื่องของตัวบทกฎหมาย เรื่องของความชัดเจนในการนำไปปฏิบัติใช้ต่อกลุ่มเป้าหมาย อย่างการคาบเกี่ยวกับกฎหมายเฉพาะ เช่น พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก ซึ่งยังคลุมเครือในขั้นตอนการปฏิบัติงานกับกรณีขอทานแม่และเด็ก ซึ่งจะมีความสอดคล้องกับงานศึกษาของ ธวัชรัตน์ ชุมพลชัย (2554) ปัญหาด้านการนำไปปฏิบัติใช้จริง ประชาชนทั่วไปยังไม่เข้าใจในการปฏิบัติตามหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงาน ส่วนการแก้ไขปัญหาออกจากภาคส่วนของรัฐแล้ว การปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนก็มีความสำคัญเช่นเดียวกับตัวบทกฎหมาย การสร้างความเข้าใจและการเปิดโอกาสที่เหมาะสม ให้แก่กลุ่มคนพิการในลักษณะต่าง ๆ โดยปัญหาของกระบวนการแก้ไขปัญหาคนขอทานในประเทศไทยนั้น ยังขาดความชัดเจนและเหมาะสมต่อบริบทต่าง ๆ ทั้งในด้านกฎหมาย การปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ รวมถึงทัศนคติของคนในสังคม เป็นต้น

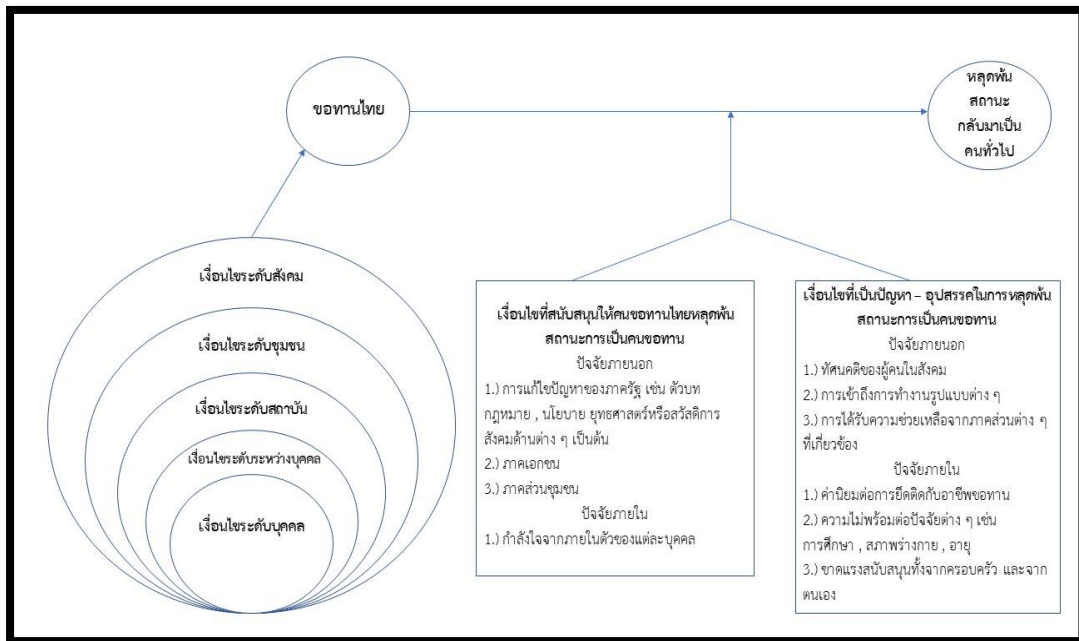
การแก้ไขปัญหาคนขอทานในต่างประเทศนั้น ภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องก็มีความสำคัญในการแก้ไขปัญหาไม่แพ้กับทางภาครัฐเลย ตัวอย่างเช่น การแก้ไขปัญหาคนขอทานในบรูคาเรสต์ โดยคริสตจักรจะมีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือกับการขอทาน โดยมุ่งประเด็นการช่วยเหลือไปที่เด็กเป็นสำคัญ และได้รับการสนับสนุนจากภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาสังคมในส่วนนี้ เป็นการสนับสนุนงานของคริสตจักรทั้งในด้านกองทุน โครงสร้างและการเป็นหุ้นส่วนต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาคนขอทานในกรุงสตอกโฮล์ม ก็มีการดำเนินการช่วยเหลือจากภาคประชาสังคมเป็นหลัก แต่ความสัมพันธ์ของภาคประชาสังคมทั้ง 2 องค์กรนั้นเป็นไปในลักษณะที่ไม่ค่อยราบรื่นเท่าไร ส่วนการทำงานของภาครัฐสวีเดนจะเป็นแนวคิด ในมุมมองที่ว่าคนขอทานเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย และมีความเด็ดขาดในการบังคับใช้กฎหมาย โดยคนขอทานจะถูกสั่งห้ามขอทานและในกรณีร้ายแรงนั้นจะถูกเนรเทศ ส่วนการแก้ไขปัญหาในประเทศอินเดีย อียิปต์ แทนซาเนีย จะมีความสอดคล้องกันในเรื่องของการที่ภาครัฐละเลย หรือแก้ไขปัญหาที่ไม่เหมาะสมต่อบริบทในการแก้ไขปัญหาคนขอทาน ในประเทศแทนซาเนียนั้นไม่มีการระบุข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือ หรือการห้ามการขอทานอย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญของประเทศ ส่งผลกระทบอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานของภาคส่วนต่าง ๆ ส่วนในประเทศอินเดียนั้นได้มีการจัดตั้งหน่วยารเฉพาะมาดูแลปัญหาในประเด็นนี้ แต่ก็ยังมีประสบปัญหาเรื่องของการคอร์ปชั่นของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่แก้ไขได้ยาก ส่วนการแก้ไขปัญหาที่ไม่มาจากภาครัฐหรือภาคประชาสังคม แต่เกิดจากนวัตกรรมในการศึกษาของ Kihara (2017) ที่ว่าด้วยการใช้นวัตกรรม “เครื่องชั่ง” ก็เป็นการแก้ไขเฉพาะหน้าที่เหมาะสมกับคนที่

ต้องการหาทางเลือกในการเลี้ยงชีพตนเอง โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐที่ต้องใช้เวลาในการดำเนินงานที่นาน

จากการศึกษาข้อมูลทั้ง 3 ประเด็นนั้น ขอทานเป็นส่วนหนึ่งของภาพสะท้อนทางเศรษฐกิจในสังคมนั้น ๆ โดยในสภาพปัญหาของประเทศที่พัฒนาแล้วนั้น หากมีการพัฒนามากเท่าไร ก็จะมีเกิดกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสทางสังคม อย่างคนขอทานและกลุ่มอื่นมากยิ่งขึ้น โดยแนวคิดในการดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นจะคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม หรือแนวคิดความรักเพื่อนมนุษย์ของศาสนาต่าง ๆ โดยประเด็นสำคัญของประเทศที่พัฒนาแล้วจะใช้รัฐสวัสดิการในการแก้ไขปัญหาคนขอทานเป็นหลัก ในส่วนสภาพปัญหาของประเทศที่กำลังพัฒนาและพัฒนาน้อยนั้น จะดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเป็นการควบคุมทางสังคมผ่านกลไกต่าง ๆ ของภาครัฐ หรือการดำเนินการพัฒนาเพื่อนำผู้คนกลับคืนสู่สังคม โดยในการศึกษางานวิจัยในประเด็นของคนขอทานในประเทศไทยยังมีจำนวนที่น้อย โดยสภาพปัญหาคนขอทานในประเทศไทยนั้น จะใกล้เคียงประเทศที่พัฒนาแล้วก็ไม่เชิง หรือจะใกล้เคียงกับประเทศที่กำลังพัฒนาหรือพัฒนาน้อยก็ไม่เชิง ซึ่งการเลือกงานวิจัยจากประเทศต่าง ๆ ที่มาศึกษาทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยได้เลือกงานวิจัยจากประเทศที่พัฒนาแล้ว กำลังพัฒนา และประเทศที่พัฒนาน้อย เพื่อเห็นถึงความแตกต่าง และความหลากหลายของความเป็นพลวัตในงานที่เกี่ยวข้องกับคนขอทาน และข้อค้นพบอีกประการคือ ผู้วิจัยไม่พบว่าประเทศที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประเทศไทยนั้นมีงานศึกษาต่อประเด็นปัญหาคนขอทานโดยตรงเลย

สรุปแล้วทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ ก็มีเงื่อนไขของความซับซ้อนในการแก้ไขปัญหาคนขอทานที่แตกต่างกันออกไป ทั้งความซับซ้อนในตัวบทกฎหมาย นโยบายของภาครัฐ การดำเนินการของภาคประชาสังคม หรือแม้กระทั่งความช่วยเหลือของศาสนจักร ล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อคนขอทานทั้งในด้านบวกและด้านลบ โดยข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้นเป็นเพียงการอธิบายถึงแง่มุมของสาเหตุปัจจัยพฤติกรรมและประเภท รวมถึงการแก้ไขปัญหาของคนขอทานผ่านการศึกษางานวิจัยของประเทศต่าง ๆ ว่ามีข้อค้นพบอะไรบ้าง มีมุมมองในการศึกษาเช่นไร รวมถึงการศึกษาประโยชน์ของงานศึกษาต่าง ๆ อีกด้วย อีกทั้งงานที่ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนสถานะของคนขอทาน เข้าสู่สถานะของคนทำงานในประเทศไทยนั้นยังไม่มีงานศึกษาใดที่แน่ชัด ซึ่งทำให้งานวิจัยชิ้นนี้จะช่วยเติมช่องว่างของการศึกษาที่ว่างอยู่ ว่าทำไมคนขอทานถึงสามารถเปลี่ยนสถานะไปสู่คนทำงานได้

ภาพประกอบที่ 3 กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากกรอบแนวคิดดังกล่าวอธิบายได้ว่าการศึกษาคั้งนี้จะเป็นการศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการที่ขอทานไทยก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน โดยอาศัยปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก รวมถึงศึกษาปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรค ซึ่งการศึกษาคั้งนี้จะเป็นลักษณะของการศึกษาแบบย้อนกลับ ตั้งแต่ก่อนจะมาเป็นขอทาน ระหว่างที่เป็นขอทาน จนกระทั่งก้าวผ่านเข้าสู่โลกแห่งการทำงานในท้ายที่สุด การศึกษาคั้งนี้เพื่อเป็นการอธิบายถึงสาเหตุของรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ของขอทานไทยที่สามารถเข้าสู่โลกแห่งการทำงานได้ ผ่านประสบการณ์ของประวัติชีวิตของกลุ่มเป้าหมายว่ามีความเป็นมาเช่นไร

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การเข้าสู่โลกแห่งการทำงานของขอทานไทย” เพื่อศึกษาถึงปัจจัยผลักดันที่สนับสนุนรวมถึงรูปแบบและวิธีการที่ขอทานไทยตัดสินใจกลับเข้ามาสู่โลกแห่งการทำงาน การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งมีระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษาดังนี้

3.1 วิธีการศึกษา

1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการค้นคว้าข้อมูลหรือศึกษาหลักการ ทฤษฎี ผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องในประเด็นเนื้อหา โดยศึกษาจากหนังสือ บทความในวารสารหรือในฐานข้อมูลสารสนเทศ รวมถึงเอกสารทางวิชาการและวิทยานิพนธ์

2. การศึกษาในรูปแบบภาคสนาม (Field Study) เป็นการศึกษาในรูปแบบการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม (Contextual) ซึ่งปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตผู้ทำกรขอทานและการเข้าสู่โลกแห่งการทำงานของขอทานไทย ซึ่งมีความซับซ้อนและยากต่อการอธิบายโดยทั่วไป จึงต้องอาศัยบริบทและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อนำมาอธิบายต่อปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยอาศัยการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ชีวิต (Life History) ที่เน้นการเล่า หรือบรรยายโดยบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมา หรือประวัติของบุคคลหนึ่ง ซึ่งรวมถึงภูมิหลัง สถานการณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลในอดีตเคยประกอบอาชีพขอทานในแต่ละบุคคล ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพเชิงเศรษฐกิจที่สามารถหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวได้ และใช้ระเบียบวิธีการศึกษาแบบเปรียบเทียบ (Comparative Method) ในการอธิบายความเป็นมาของบริบทในประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกันของกลุ่มเป้าหมาย

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว สามารถแบ่งได้ 2 ส่วนดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายหลัก โดยจะทำการศึกษาเป็นจำนวน 6 กรณีศึกษา ได้แก่ คนขอทานที่เปลี่ยนสถานะมาประกอบอาชีพเชิงเศรษฐกิจในการหาเลี้ยงชีพด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยจะศึกษา กลุ่มเป้าหมายหลักโดยพิจารณาจากเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

- 1.) บุคคลที่เคยมีสถานะเป็นคนขอทานมาก่อนทั้งเพศชายและหญิง อายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป
- 2.) ปัจจุบันประกอบอาชีพเชิงเศรษฐกิจ และไม่ได้มีสถานะเป็นคนขอทานแล้ว
- 3.) อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร / หรืออพยพมาจากต่างจังหวัดเพื่อมาประกอบอาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร
- 4.) เป็นบุคคลที่ไม่มีความบกพร่องทางจิต สติปัญญาหรือระบบประสาทที่จะเป็นอุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร
- 5.) เป็นบุคคลที่มีความสมัครใจและความพร้อมต่อการให้ข้อมูล
- 6.) เป็นบุคคลที่ได้รับการยืนยันจากหน่วยงาน ผู้เชี่ยวชาญหรือบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องว่าหลุดพ้นจากสถานะคนขอทานและสามารถเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาได้

สำหรับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาผู้วิจัยได้ใช้วิธีแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selective) โดยในการศึกษากลุ่มเป้าหมายหลักตามเกณฑ์ครั้งนี้ จะพิจารณาประกอบกับคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายหลัก เพื่อความชัดเจนต่อข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้แบ่งผู้เชี่ยวชาญออกเป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

- 1.) นักวิชาการ ซึ่งเป็นนักวิชาการในสาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มานุษยวิทยา หรือสาขาอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง และมีความรู้ความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับขอทานไทยเป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากคุณสมบัติที่ว่าด้วยผลงานทางวิชาการทั้งจากฐานข้อมูลหรือที่แสดงออกผ่านการพูดผ่านช่องทางสื่อสารต่าง ๆ ซึ่งรวมไปถึงการเขียนผลงานวิชาการต่าง ๆ และการให้ความช่วยเหลือแก่ภาครัฐ ประชาสังคม เป็นต้น ประกอบด้วย อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาเพื่อการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 1 ท่าน และอาจารย์ประจำภาควิชานโยบายสังคม การพัฒนาสังคม และการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 1 ท่าน
- 2.) ภาคประชาสังคม โดยคุณสมบัติที่พิจารณาคือเป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับปัญหาสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นคนขอทานและผู้ด้อยโอกาสในสังคมไทย ที่มีการขับเคลื่อนงานที่เป็นรูปธรรมชัดเจนให้แก่สังคม เช่น มูลนิธิอิสสรชน มูลนิธิกระจกเงา มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก และอื่น ๆ ประกอบไปด้วย หัวหน้าโครงการรณรงค์ยุติธุรกิจเด็กขอทาน มูลนิธิกระจกเงา 1 ท่าน

3.) หน่วยงานภาครัฐ คุณสมบัติของหน่วยงานภาครัฐนั้นต้องเป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติงานที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงในประเด็นของคนขอทาน หรือคนเร่ร่อน รวมถึงผู้ด้อยโอกาสในสังคม อาทิเช่น ด้านกฎหมาย ด้านการปราบปราม ด้านสงเคราะห์ เป็นต้น โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบในการกำกับดูแลในประเด็นของคนขอทาน คือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กองคุ้มครองและส่งเสริมคุณภาพชีวิต ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรุงเทพมหานคร และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจะได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญระดับผู้บริหารและระดับปฏิบัติการ อันประกอบไปด้วย อดีตผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพฯ 1 ท่าน และนักพัฒนาสังคมประจำศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพฯ 1 ท่าน

2. นอกจากศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายหลักแล้ว ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของกลุ่มเป้าหมายรอง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายหลักในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกภายในครอบครัว อย่างคุณพ่อและคุณแม่ รวมไปถึงทักษะของบุคคลทั่วไป เช่น หลวงพี่ ที่มีหน้าที่ช่วยเหลือดูแลแก่กรณีศึกษาคั้งนี้ และเจ้าหน้าที่จากภาครัฐทั้งที่ปฏิบัติหน้าที่ภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายและหญิง และทั้งที่ปฏิบัติหน้าที่ภายนอกสถานคุ้มครอง เพื่อจะได้ทราบถึงวิถีชีวิตในหลากหลายแง่มุมที่นอกเหนือจากเพียงมุมมองของกลุ่มเป้าหมายหลัก เพื่อจะได้เห็นภาพรวมทั้งชัดเจนของข้อมูลในการวิจัยคั้งนี้ จากนั้นใช้การแนะนำบอกต่อ (snow ball) จากผู้เชี่ยวชาญเพื่อเข้าถึงการศึกษาใน 2 กลุ่มคือ 1) กลุ่มที่อยู่ในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง 2) กลุ่มที่อยู่นอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

การพิจารณาต่อผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูล ทางผู้จัดทำได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจากทางนักวิชาการ ภาคประชาสังคม และภาครัฐ ในเรื่องของ การยืนยันในศักยภาพของกรณีศึกษาที่มีความสมัครใจและความพร้อมต่อการให้ข้อมูล ซึ่งเป็นการการันตีในเบื้องต้นว่ากรณีศึกษาทุกรายนั้นมีความพร้อมต่อการให้ข้อมูลจริง ๆ ในลำดับถัดไป เมื่อได้พูดคุยกับกรณีศึกษาทุกรายทางผู้จัดทำได้อธิบายต่อผู้ให้ข้อมูลถึงการนำข้อมูลไปใช้ในด้านวิชาการว่า เป็นไปเช่นไร ด้วยความเข้าใจที่ง่าย กระชับและชัดเจน โดยทางผู้จัดทำย้ำกับผู้ให้ข้อมูลทุกรายว่าหากไม่พร้อม หรือไม่ยินยอมที่จะให้ข้อมูลต่อสามารถหยุดได้ทุกเวลา อีกทั้งทางผู้จัดทำคำนึงทุกบริบทช่วงชีวิตของแต่ละคนที่ผ่านมาว่าเคยผ่านเหตุการณ์ใดบ้าง หากมีความรุนแรงที่สามารถส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลทางผู้จัดทำก็จะไม่นำมาเผยแพร่ต่อสาธารณะ ในทุกชุดคำถามผู้จัดทำจะอธิบายโดยคร่าว ๆ ให้ผู้ให้ข้อมูลได้รับรู้ถึงรูปแบบของทิศทางคำถามก่อนที่จะให้ข้อมูล เมื่อในกรณีที่ทางผู้ให้ข้อมูลรู้สึกอึดอัดใจ หรือรู้สึกว่โดนบังคับที่จะเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล นอกจากนี้จะไม่ระบุความเป็นตัวตน

(anonymous) ของผู้ให้ข้อมูลในผลการวิจัยและในการรายงานผลทุกชิ้น ดังนั้นชื่อที่ปรากฏในบทความนี้เป็นนามสมมุติทั้งหมด และข้อมูลทั้งหมดจะถูกทำลายภายใน 6 เดือนเมื่อการวิจัยสิ้นสุด

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบแนวคำถามในลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ หรือในการดำเนินกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบแนวคำถามที่เกิดขึ้นหลังจากทบทวนเอกสารต่าง ๆ ทั้งแนวคิดทฤษฎี พร้อมทั้งกำหนดแนวทางของคำถามหรือคำสำคัญ ในประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องที่จะต้องศึกษาโดยผู้วิจัยได้กำหนดคำถามลักษณะที่กว้าง เพื่อให้เป็นกรอบแนวทางในการสอบถาม ซึ่งสามารถปรับและเปลี่ยนแปลงคำถามหรือถ้อยคำให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องไปตามบริบทของแต่ละกรณีศึกษา

นอกจากเครื่องมือในรูปของแนวคำถามแล้ว ผู้วิจัยยังต้องอาศัยเครื่องมือในลักษณะที่ช่วยในการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตการณ์ทั้งแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant observation) รวมไปถึงการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In dept Interview) และการจดข้อมูลลงในบันทึกภาคสนาม (Field note) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์ข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการจากบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมาย อาทิเช่น กลุ่มเพื่อน สมาชิกภายในครอบครัว รวมถึงภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์และชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการบันทึกเสียงกับการบันทึกภาพประกอบการสัมภาษณ์อีกด้วย โดยได้ขออนุญาต และได้รับความยินยอมจากผู้ถูกสัมภาษณ์

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.) ศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

1.1) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยให้กลุ่มเป้าหมายหลักคือ ผู้ที่เคยมีสถานะขอทานมาก่อน แต่ในปัจจุบันประกอบอาชีพเชิงเศรษฐกิจและเป็นบุคคลที่เล่าเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของตนเอง สำหรับประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แบ่งแนวทางการสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 : ประสบการณ์ชีวิตในช่วงก่อนที่มีสถานะเป็นคนขอทาน

- ข้อมูลส่วนตัวและข้อมูลภูมิหลังทางครอบครัว

- ปัจจัยในด้านสภาพความเป็นอยู่ของชีวิตในอดีต รวมถึงฐานะความเป็นอยู่ในด้านเศรษฐกิจ-ปัญหาและ อุปสรรค ในการใช้ชีวิตประจำวันทั้งในด้านการพึ่งพากันภายในสมาชิกครอบครัว เศรษฐกิจ สุขภาพและ ชุมชนมีประเด็นอะไรบ้าง- รูปแบบวิธีการของแก้ไขปัญหาและขจัดอุปสรรค ภายในชีวิต รวมถึงการให้ คุณค่ากับตนเอง และการพึ่งพาตนเอง

- ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกทั้งในระดับภายในครอบครัว ชุมชนเป็นเช่นไร

ส่วนที่ 2 : ประสบการณ์ชีวิตในช่วงที่มีสถานะเป็นคนขอทาน

- บอกเล่าถึงกิจกรรมในชีวิตประจำวันว่าช่วงที่เป็นคนขอทาน ดำเนินไปเช่นไร

- จุดเปลี่ยนหรือจุดพลิกผันภายในชีวิตที่ส่งผลให้ต้องเข้ามาสู่สถานะการเป็นคนขอทาน

- คนขอทานมองตนเองอย่างไรและมองว่าอาชีพขอทานเป็นเช่นไร

- ปัญหาและอุปสรรคในขณะที่เป็นคนขอทานและวิธีการรับมือหรือแก้ไขปัญหาเป็นเช่นไร

- รูปแบบลักษณะความสัมพันธ์ที่แปรเปลี่ยนของสมาชิกทั้งในระดับภายในครอบครัว ชุมชน เป็นเช่นไร หลังจากมาเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทาน

ส่วนที่ 3 : ประสบการณ์ชีวิตในช่วงที่เปลี่ยนสถานะคนขอทานมาเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน

- จุดเปลี่ยนหรือจุดพลิกผันภายในชีวิตที่ส่งผลให้ตัวเองกลับเข้ามาสู่โลกแห่งการทำงาน มี ปัจจัยอะไรบ้างที่ สนับสนุน

- รูปแบบของชีวิตในการทำงานที่แตกต่างจากตอนที่เป็นคนขอทาน เช่น มีความภูมิใจจากรายได้ที่สามารถหามาเองได้ด้วยความสามารถ ใช้จ่ายเงินไปกับสิ่งใดบ้าง มองตนเองในปัจจุบันในลักษณะใด

- วิธีการรับมือหรือปรับตัวต่อปัญหาและอุปสรรคในช่วงที่เริ่มกลับมาทำงานช่วงแรกเป็นอย่างไร ปัจจุบัน เป็นอย่างไร

- รูปแบบของความสัมพันธ์มีความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด มีความแตกต่างจากอดีตอย่างไร

- ความมั่งหวังหรือความปรารถนาของชีวิต เช่น ทำงานเก็บออมเพื่อซื้อที่พักอาศัย จะไม่กลับไปเป็นผู้ทำ การขอทานอีกแล้ว ถ้าแก่ตัวไปแล้วช่วงชีวิตของตนจะไปเป็นอย่างไร

1.2 สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับกลุ่มเป้าหมายรอง อาทิเช่น กลุ่มเพื่อน สมาชิกภายในครอบครัวหรือชุมชนของกลุ่มเป้าหมายหลัก ผู้ปฏิบัติงานจากหน่วยงานของภาครัฐและภาคประชาสังคม นักวิชาการ เป็นต้น เนื่องจากเพื่อจะให้เห็นภาพรวมที่ชัดเจนของข้อมูลในการวิจัย

2.) ศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร รายงานวิจัย วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ ใบบลิว ข่าวหนังสือพิมพ์หรือข่าวในฐานข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ รายงานการประชุมสัมมนาวิชาการ เอกสารสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่ออกโดยหน่วยงานภาครัฐ เอกชนหรือสถาบันทางการศึกษา รวมถึงสื่อดิจิทัล ในประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม

3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

1.) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเนื้อหาในเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมถึงแนวคิดทฤษฎีแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ให้เกิดความชัดเจนเพื่อให้ทำความเข้าใจแก่ปรากฏการณ์ทางสังคมและปัจจัยต่าง ๆ ในเบื้องต้นและตอบคำถามในประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษา

2.) ข้อมูลในส่วนที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย คือ การนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียง จัดแจงอย่างเป็นหมวดหมู่และเป็นระบบ หลังจากนั้นนำข้อมูลมาสรุปและเชื่อมโยงความสัมพันธ์พร้อมอธิบายในรูปแบบพรรณนาที่มีแนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยหยิบยกมาอธิบาย เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและงานวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพครั้งนี้

ขั้นตอนการวิเคราะห์คือ ถอดเทปบันทึกเสียง บันทึกข้อมูล อ่านทบทวนข้อมูลอย่างละเอียดหลาย ๆ ครั้ง เพื่อทำความเข้าใจและให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาทั้งหมด ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการถอดเทปและบันทึกข้อความที่เกี่ยวข้องของผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละรายในภาพรวม จนกระทั่งเข้าใจและจับประเด็นหลัก ๆ พร้อมทั้งจัดหมวดหมู่ นำประเด็นหลักที่ได้มาจากการจัดกลุ่มของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อหาความเชื่อมโยงกับการศึกษาขยายความเชื่อมโยงตีความและหาความหมายเพื่อหาคำอธิบายกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา เพื่อหาข้อสรุปที่เป็นสาระหลักของผลการวิเคราะห์และตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้โดยผู้วิจัยนำข้อความหรือประโยคสำคัญจากคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของผู้ให้ข้อมูลมา

อธิบายให้เกิดความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ โดยเป็นการนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการบรรยายเชิงพรรณนา
(descriptive analysis)

บทที่ 4

ชีวประวัติที่หลากหลายของคนขอทาน

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลจากอดีตคนขอทานทั้งใน และนอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เพื่อให้ทราบถึงชีวประวัติความเป็นมา และภูมิหลังชีวิต ก่อนมีสถานะเป็นคนขอทาน จุดหักเหที่ต้องเปลี่ยนผ่านมาสู่การกลายเป็นคนขอทาน และจุดเปลี่ยนที่ทำให้บุคคลหนึ่งสามารถเปลี่ยนสถานะกลับมาเป็นคนทั่วไป โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษานั้น มีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันอย่างหลากหลาย เช่น มีทั้งผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร และผู้ที่อพยพมาจากชนบท มีทั้งผู้ที่สามารถเปลี่ยนสถานะของตนเองกลับมาจากความช่วยเหลือภาคประชาชน และความช่วยเหลือจากภาครัฐ โดยมีช่วงอายุตั้งแต่เด็กจนถึงวัยชรา แต่ในกลุ่มที่ศึกษานั้นทุกคนล้วนมีสุขภาพที่ยังคงแข็งแรง และสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ โดยชื่อที่ใช้ในการอธิบายผลการศึกษานี้ ล้วนเป็นนามสมมุติทั้งสิ้น

ในส่วนของข้อมูลลักษณะพื้นฐานโดยสรุป จากชีวประวัติของทั้ง 6 กรณีศึกษา ซึ่งสถานที่ที่ผู้ศึกษาเลือกที่จะเข้าไปเก็บข้อมูล คือ นอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ได้แก่ ถนนเกษตรนวมินทร์ ตอม่อ 251 เขตบึงกุ่ม , วัดบางมดโสธราราม เขตทุ่งครุ , ชุมชนสถาพร เขตราชบุรีบูรณะ ในส่วนของการเก็บข้อมูลภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง โดยจะเป็นการเก็บข้อมูลทั้งสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชาย และหญิงธัญบุรี

4.1 เรื่องราวของอดีตคนขอทานนอกสถานคุ้มครอง

ในเรื่องราวของส่วนแรกจะเป็นเรื่องราวของชีวประวัติจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่อาศัย และใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง โดยจะมีด้วยกัน 2 กรณีศึกษาได้แก่ 1) พี่บุญมี และ 2) น้องเต้กับน้องตัน โดยเรื่องราวของทั้ง 2 กรณีศึกษาจะแสดงให้เห็นถึงช่วงชีวิตก่อนที่จะได้มีการเปลี่ยนผ่านไปสู่สถานะคนขอทาน และเหตุการณ์ใดที่ส่งผลให้ช่วงชีวิตของทั้ง 2 กรณีนั้นกลายเป็นคนขอทาน เมื่อเข้าสู่การเป็นคนขอทานปัจจัยใดนำพาให้ชีวิตของพวกเขา กลับกลายเป็นคนปกติ โดยที่สามารถเปลี่ยนผ่าน และกลับมาใช้ชีวิตเป็นคนปกติได้โดยไม่ต้องเข้ารับบริการภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

4.1.1 พี่บุญมี อดีตขอทานคนเมืองสู่ธุรกิจการขายแซนวิช

4.1.1.1 ช่วงชีวิตก่อนมีสถานะเป็นคนขอทาน

พี่บุญมี เด็กชายผู้ที่เติบโต และใช้ชีวิตในกรุงเทพมหานครมาตั้งแต่สมัยยังจำความไม่ได้ โดยในปัจจุบันพี่บุญมีอายุ 35 ปี พี่บุญมีได้บอกเล่าถึงเรื่องราวตั้งแต่สมัยเมื่อเริ่มจำความได้ว่า ก่อนหน้านั้นไม่มีบ้าน หรือที่พักอาศัยในลักษณะที่เป็นหลักเป็นแหล่งเลย ตั้งแต่ที่พี่บุญมีเริ่มจำความได้นั้นก็

อาศัย กินนอน และการดำเนินชีวิตประจำวันต่าง ๆ อยู่ที่ใต้สะพานลอยย่านบางบัว มาตลอดในระยะเวลา 13 ปี การที่พี่บุญดำเนินชีวิตในย่านบางบัวมาตลอดระยะเวลา ทำให้พี่บุญได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของย่านบางบัว และบอกเล่าว่า

“แต่ก่อนบางบัวมีลักษณะที่เป็นป่า ๆ อยู่เลย สมัยก่อนมันยังไม่มีอุโมงค์บางบัว ถนนบางเส้น แลวมหาลัยเกษตรก็ยังไม่ มี เป็นป่าหมดเลย แต่ผมรู้ว่าตรงไหนเป็นป่า เพราะชำนาญพื้นที่ ผมอยู่กับมันมานาน”

จุดเริ่มต้นของชีวิตการเป็นคนขอทานของพี่บุญมี เริ่มตั้งแต่พี่บุญมีอายุได้ 4 ขวบ ในสมัยนั้นพี่บุญมีได้อาศัยอยู่กับคุณแม่ และน้องชายที่ใต้สะพาน โดยในช่วงแรกของการเป็นคนขอทาน คุณแม่ได้พาพี่บุญมี และน้องชายออกไปขอทานด้วย เรียกได้ว่าเป็น “ครอบครัวคนขอทาน” พี่บุญมีกล่าวด้วยสีหน้า และท่าทีที่ยอมรับในโชคชะตาในตอนนั้นแม้ว่าวัยเด็กของพี่บุญมีจะได้รับโอกาสเข้าไปอยู่ในวัด แต่ก็ต้องออกมาในช่วงวัยรุ่นและกลับมาเป็นขอทานแบบเดียว กล่าวได้ว่า พี่บุญมีเป็นทั้งขอทานแบบครอบครัวที่ต้องขอกับแม่และน้องชาย กับช่วงเวลาที่ยอดมาขอคนเดียวเป็นขอทานแบบเดียว ในช่วงอายุประมาณ 16 ถึง 17 ปี พี่บุญมีนั้นไม่เคยผ่านการใช้ชีวิตในรั้วโรงเรียน กล่าวคือ พี่บุญมีนั้นไม่เคยได้เรียนหนังสือ หรือไม่เคยได้รับการศึกษาใด ๆ เลย แม้กระทั่งภายในครอบครัวของตนเอง สิ่งที่พี่บุญมีได้รับการเรียนรู้จากคุณแม่ คือ การใช้ชีวิตให้ผ่านไปในแต่ละวัน และวิธีการขอทานก็เป็นการเรียนรู้ที่ได้รับมาจากครอบครัวของตน พี่บุญมีได้พยายามที่จะอธิบายว่าช่วงชีวิตที่ตนนั้นไม่ได้เรียนหนังสือเนื่องด้วยในสมัยก่อนไม่เหมือนกับยุคสมัยปัจจุบัน โดยพี่บุญมีได้ยกตัวอย่างว่า ไม่ว่าจะใครจน หรือ รวยก็มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าต้องจบระดับ ม.3 ในยุคสมัยของพี่บุญมีนั้นต้องมีเงินถึงจะสามารถเข้ารับการการศึกษาได้ ในมุมมองของพี่บุญมีมีความเห็นต่อเรื่องการศึกษาว่า “ค่าเทอมในสมัยผมยังเด็กมันแค่ 100กว่าบาท คนอื่นเขาอาจจะดูถูกว่า 100 กว่าบาทยังเรียนไม่ได้อีก หรือ อย่าลืมนะว่าสมัยนั้นค่าเงินอาจจะถูกจริง แต่เงินมันก็หายากอยู่ดีครับ” แม้แต่ในยุคสมัยปัจจุบันเงินก็ยังหายากอยู่ดี มีหน้าซำราคาของต่าง ๆ ก็ยิ่งแพงขึ้นไปอีก เพราะฉะนั้นจำนวนเงินเพียง 100 กว่าบาทนั้นหาไม่ง่ายเลย ซึ่งบางคนนั้นอาจจะคิดไม่เหมือนกันในเรื่องของจำนวนเงิน โดยพี่บุญมียังยืนยันว่าในสมัยนั้นของถูกจริง ค่าเงินถูกจริง แต่การได้มาซึ่งเงินทองนั้นหายากมาก แม้แต่ปัจจุบันก็หายากเช่นเดียวกัน

ฐานะความเป็นอยู่ และสภาพชีวิตในอดีตของพี่บุญมีนั้นมีความลำบากมาก โดยพี่บุญมีแสดงทัศนคติไว้ว่า “คนอื่นอาจจะคิดว่า มันมีคนอื่นที่ลำบากกว่าผมก็จริง ไข่มั่นก็จริง ผมก็ไม่ได้บอกว่าชีวิต

ผมลำบากอยู่คนเดียวในโลก มันแน่นอนล่ะว่าผมลำบาก แต่อาจจะโชคดีที่ว่าผมอาจจะไม่ลำบากเท่ากับพวกเขาเท่านั้นเอง” พี่บุญมีเป็นคนที่ชอบการยกตัวอย่าง เพื่อมาเปรียบเทียบกับชีวิตของตนเองอยู่เสมอ และในตลอดการพูดคุยกับพี่บุญมีจะมีตัวอย่าง หรือเหตุการณ์สมมติอื่น ๆ อีกมากมาย

สภาพการดำเนินชีวิตของพี่บุญมีในทุก ๆ วันตั้งแต่สมัยยังก่อนเป็นคนขอทาน จนถึงปัจจุบันได้ดำเนินตามคำสอนของหลวงตาที่รู้จักว่า “เราต้องอยู่อย่างพอเพียง” ซึ่งเป็นคำพูดจากหลวงตาที่พี่บุญมีเคารพ และรัก แต่พี่บุญมีนั้นก็จำชื่อหลวงตาทำไม่ได้แล้ว เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมานานมากแล้ว ซึ่งพี่บุญมีเริ่มต้นชีวิตการเป็นเด็กวัดในช่วงประมาณ 9 ขวบ จุดเริ่มต้นของการใช้ชีวิตภายใต้ร่มของศาสนาเกิดจากการที่หลวงตาได้เดินบิณฑบาตแถวที่พี่บุญมีอยู่พอดี ซึ่งขณะนั้นพี่บุญมีกำลังนั่งขอทานอยู่ หลวงตาก็กลับหยุดแล้วมาคุยกับพี่บุญมี หลวงตาเกิดความเอ็นดูแก่พี่บุญมีที่ในขณะนั้นยังเป็นแค่เด็กขอทานคนหนึ่ง ในท้ายที่สุดก็รับเป็นพี่บุญมีเป็นลูกศิษย์ พี่บุญมีบอกกล่าวว่าการเป็นเด็กวัดมันไม่ใช่เรื่องง่าย โดยที่ทางวัดจะไม่ได้รับใครที่ไหนก็ได้ จะมีการคัดกรองคนแบบเบื้องต้น วัดที่พี่บุญมีอาศัยอยู่นั้น ทางพี่บุญมีจำได้แค่ว่าอยู่บริเวณทางไปตลาดบางซื่อ³ หลังจากที่หลวงตาได้รับพี่บุญมีเป็นลูกศิษย์แล้ว พี่บุญมีก็ได้ใช้ชีวิตในฐานะเด็กวัดจนถึงช่วงอายุราว ๆ 13 - 14 ปี ถึงจะทำการบวชได้ เนื่องจากขณะนั้นทางวัดยังไม่อนุมัติให้มีการบวช เนื่องจากยังเด็กเกินไปที่จะบวช อีกทั้งยังต้องมีพระที่รู้จักจำพรรษาอยู่ภายในวัดนั้นอีกด้วย ถึงพี่บุญมีจะเป็นเพียงแค่เด็กวัด แต่พี่บุญมีก็ช่วยเหลือหลวงตาอยู่เสมอมา พี่บุญมีได้ยกเหตุผลของการอยากออกบวช คือ การตอบแทนที่หลวงตาให้ข้าวเรากิน และรับมาเป็นเด็กวัดในวันนั้น ซึ่งในขณะนั้นพี่บุญมียังไม่เริ่มบวช จะเริ่มบวชตอนอายุราว ๆ 13 - 14 ปี แต่หลวงตาทำนุมาขณะภาพช่วงพี่บุญมีอายุ 10 ขวบ โดยหลังจากนั้น 3 ถึง 4 ปี ถึงได้มาบวชทดแทนคุณให้แก่หลวงตา

อุปสรรค หรือปัญหาในช่วงชีวิตก่อนมาเป็นขอทานแล้ว ในการดำรงชีวิตของตัวพี่บุญมีเองกลับไม่ได้มองว่าปัญหานั้นเป็นเรื่องใหญ่ โดยพี่บุญมีจะมองว่าปัญหาต่าง ๆ เป็นครูของเรา คอยสอนเรา จะได้ให้เรา มีประสบการณ์ในวันข้างหน้า พี่บุญมีได้ยกคำกล่าวหนึ่งขึ้นมาอธิบายเกี่ยวกับอุปสรรคของตนไว้ว่า “ผมเป็นคนที่ชอบเดินไปข้างหน้า ไม่ชอบเดินกลับหลัง” แต่ในกรณีปัญหาอุปสรรคของครอบครัวของพี่บุญมี พี่บุญมีไม่สามารถบอกเล่าให้ฟังได้ เพียงได้แต่บอกไว้ว่า “ถ้าแล้วจะยาวยิ่งกว่าหน้” อีกทั้งยังเป็นเรื่องที่สะท้อนใจสำหรับพี่บุญมี ถ้าหากพยายามกลับไปคิดถึงเรื่องครอบครัวในอดีตของตนเอง โดยประเด็นที่น่าสนใจของชีวิตพี่บุญมี คือ การไม่เคยได้เจอกับเจ้าหน้าที่จากกรม

³ ในปัจจุบันวัดที่อยู่บริเวณโดยรอบของทางไปตลาดบางซื่อประกอบไปด้วย วัดมัสถัมคิการาม (วัดน้อย) , วัดประชาศรีธารธรรม (วัดเสาหิน) , วัดเชิงหวาย , วัดเวตะวันธรรมาวาส , วัดทองสุธาราม เป็นต้น

ประชาสงเคราะห์เลยสักครั้งเดียว หรือจะเป็นการโดนไล่ที่ในขณะที่ขอทาน เป็นต้น แต่เหตุการณ์ที่พี่บุญมีประสบเจอส่วนใหญ่ก็คือ การโดยแม่ค้าในตลาดเอาน้ำมาสาดไล่

พี่บุญมีได้อธิบายถึงลักษณะของอุปสรรคการเอาตัวรอดในแต่ละวันของตนเองไว้ว่า “ชีวิตการขอทานของผมนั้นก็เหมือนเสียงโชค เหมือนการไปซื้อลอตเตอรี่ ถ้าวันนี้เราออกมาขอทานได้เงินประมาณ 50 ถึง 60 บาท ถือว่าเรารอด และมีเงินไปซื้อข้าวกิน และเป็นความโชคดี สมมติถ้าวันไหนออกมาขอทานไม่ได้เงินเลย ก็อดข้าวไม่มีกิน ต้องเก็บผักมากิน ผักในตลาด ซึ่งพ่อค้าแม่ค้าจะตัดส่วนที่เสียทิ้ง แล้วเราจะต้องคัดส่วนที่พอกินได้อีกที”

ในด้านปัญหาของเรื่องสุขภาพพี่บุญมีประสบปัญหามาตั้งแต่วัยเด็กแล้ว คือ โรคกล้ามเนื้อขาอ่อนแรงที่ข้างขวา ประกอบกับปัญหาการได้ยินที่หูข้างซ้าย ลักษณะของการได้ยินเสียงแตกต่าง และได้ยินเบากว่าข้างขวามาก ๆ หูข้างซ้ายเหมือนการได้ยินเสียงเพียงแค่ 30 ถึง 40 เปอร์เซ็นต์ ส่วนหูข้างขวาได้ยินเป็นปกติ เวลาพูดคุยกับคนอื่นถ้าคุยเสียงเบาผ่านหูข้างซ้ายแทบจะไม่ได้ยินเสียงเลย จำเป็นต้องพูดในลักษณะของเสียงที่ตั้ง ในส่วนของสาเหตุของอาการพี่บุญมีก็เคยไปหาคุณหมอ โดยล่าสุดที่ไปหาคุณหมอ คือ ไปหาที่โรงพยาบาลวชิระ แต่ผลสรุปจากอาการทางคุณหมอก็บอกถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นจริง ๆ ไม่ได้ คุณหมอบอกเพียงแต่ว่ามันอาจจะเกิดขึ้นจากธรรมชาติ

เรื่องการอาศัยตามชุมชนต่าง ๆ พี่บุญมีได้อาศัย และใช้ชีวิตได้สะพาน 9 ปีเต็ม ๆ เมื่ออายุ 9 ปีก็ออกจากพื้นที่ได้สะพานลอย แล้วความบังเอิญก็ไปเจอหลงตาในวันนั้น พี่บุญมีเริ่มเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยครั้งแรกตอนอายุประมาณ 15 ปี ซึ่งสาเหตุที่เริ่มย้ายที่อยู่อาศัย เนื่องจากพี่บุญมีต้องการที่จะออกมาชีวิตภายในสังคมภายนอกให้มากขึ้น โดยเริ่มต้นพักที่แรกบริเวณบางบัว พี่บุญมีเป็นคนที่มีลักษณะนิสัยชอบเก็บออมวันละวันละหนอย ตัวอย่างเช่น วันนี้พี่บุญมีขอทานได้เงินมา 70 บาท พี่บุญมีจะเก็บเงินไว้ 30 บาท โดยพี่บุญมีแสดงทัศนคติว่า “เราอาจจะเก็บเงินวันละ 10 บาทเมื่อไรจะครบ 500 หรือ 1000 บาท ถ้าสมมติว่าเราเก็บเรื่อย ๆ มันก็จะมีเงินเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ” ถ้ามีลักษณะของการเก็บออมเช่นนี้เป็นประจำ โดยเป็นระยะเวลา 1 ปี วันละ 10 บาท เราก็อาจจะมีเงินพอไปเช่าบ้านอยู่ได้ คนอื่นทั่ว ๆ ไปอาจจะมองว่าการเก็บเงินลักษณะแบบนี้เมื่อไรจะได้เช่าบ้าน พี่บุญมีตอบกลับมาว่า “จะรีบทำไมล่ะ” พี่บุญมีได้พูดกับผู้ศึกษาว่า “สมมติที่⁴นั่งรถไฟฟ้า ผมนั่งรถเมล์ จุดหมายปลายทาง คือ ห้างสรรพสินค้า สยามพารากอน ผมถามพี่ว่า พี่ถึงก่อนผมถึงทีหลัง แต่ท้ายที่สุด

⁴ พี่บุญมี จะใช้คำนำหน้าเรียกแทนผู้ศึกษาว่า “พี่” โดยให้เหตุผลว่า พี่บุญมีจะชินกับการที่เรียกคนอื่นว่า พี่ มาตลอด ประกอบกับเป็นการให้เกียรติแก่ตัวผู้ศึกษาอีกด้วย

จุดหมายปลายทางมันอยู่ที่เดียวกัน” ด้วยเหตุผลเหล่านี้ที่บุญมีจึงไม่รีบที่จะหาเงินเยอะ ๆ เพื่อมาใช้ในการเช่าบ้าน หรือนำไปใช้จ่ายด้านอื่น ๆ “ผมเป็นคนแบบค่อย ๆ ไป หลวงตาบอกกับผมว่า คนที่รีบไป หรือ รีบทำอะไรสักอย่าง เขาเรียกว่าคนประมาท” พี่อาจจะมองว่าฉันเก่ง ฉันขึ้นรถไฟฟ้าแปบเดียวถึง แต่พี่อย่าลืมนะความประมาท ถ้าเผื่อสมมติ วันดีไม่เกิดไฟดับบนรถไฟฟ้า แต่ผมนั่งรถเมล์ไปเรื่อย ๆ ไม่ต้องกลัวไฟดับ เพราะ รถเมล์ใช้น้ำมันในการขับเคลื่อน หรือใช้แก๊ส เป็นคำพูดที่บอกแก่ผู้ศึกษา โดยในวันที่เดินทางมาหาที่บุญมีผู้ศึกษาได้โทรติดต่อหาที่บุญมีขณะที่โดยสารด้วยการนั่งรถไฟฟ้า ดังนั้นเวลาที่บุญมีจะทำอะไร จะมีลักษณะที่ค่อย ๆ ไป ค่อย ๆ คิด ค่อย ๆ เดิน ที่บุญมียังยกตัวอย่างประกอบว่า “มันก็เหมือนเต๋กอะพี เต๋กมันก็เหมือนหัดเดินที่ละก้าว เด็กทุกคนเดินที่ละสองก้าวไหม?” ที่บุญมีจะเดินที่ละก้าว และจะใช้ชีวิตให้เหมือนนิทานเรื่อง กระจาดกับเต่า โดยสรุปแล้วกระบวนการต่อวิถีคิดในการขจัดอุปสรรค และปัญหาต่าง ๆ ของที่บุญมี โดยส่วนใหญ่จะได้รับอิทธิพลมาจากหลวงตาในสมัยที่บุญมีเป็นเด็กวัด

การปรับตัว และการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง ที่บุญมีได้อธิบายว่าการที่เราจะสร้างคุณค่าให้ตนเอง “ผมถามพี่ว่า พี่เคยเห็นก้อนหินข้างทางถนนไหม” สมมติว่าก้อนหินที่อยู่ข้างริมถนน พี่อาจจะมองว่ามันไม่มีราคา พี่ว่าคุณค่าของคนเรามันอยู่ที่ไหน สมมติว่าผมเอาก้อนหินก้อนหนึ่ง ไปวางไว้ในห้าง พี่คิดว่าก้อนหินก้อนนี้มันจะมีคุณค่าของตัวเองไหม เพราะตอนนี้ก้อนหินก้อนนี้อยู่ในห้างแล้ว หรือถ้าสมมติว่าผมเอาก้อนหินก้อนนี้ไปวางอยู่ที่เขาประมุล สมมติเขาประมุลกัน ราคา มันก็จะสูงขึ้นเรื่อย ๆ “พี่คิดว่าก้อนหินนี้มันจะมีคุณค่าไหม” นั่นก็คือ “คุณค่าของเรา มันขึ้นอยู่กับตัวเราว่าจะเอาไปวางไว้ที่ไหน” หลวงตาผมบอกว่า “คุณค่าของเราเมื่อจะมีคุณค่าได้ เราต้องวางคุณค่านั้นให้อยู่ในตัวเราเอง” ถ้าเราวางถูก เราวางที่ดี มันคืออยู่ที่การกระทำตัวของเราเอง ทางผู้ศึกษาจึงแลกเปลี่ยนความเห็นกับที่บุญมีว่า มันอาจจะเป็นเรื่องของกาลเทศะอีกด้วย ไม่ว่าจะ เป็นความเหมาะสมต่อเวลา และ สถานการณ์ ตัวอย่างอีกตัวอย่างที่ที่บุญมียกมาอธิบายเกี่ยวกับประเด็นก้อนหิน โดยก้อนหินที่พวกก่อสร้างใช้ผสมเพื่อทำถนนหรือสร้างสิ่งต่าง ๆ พี่อาจจะมองว่ามันไม่มีค่า “แต่ถ้าเมื่อไรก้อนนี้เหล่านี้ไปอยู่ในร้านก่อสร้าง มันก็เกิดความจำเป็นและสำคัญขึ้นมา มีคุณค่าขึ้นมา” วันหนึ่งพี่จะคิดว่าทำคอนกรีต หรือห้าง พี่ก็ต้องโทรหาร้านเพื่อใช้ก้อนหินเหล่านี้ ส่งผลให้ก้อนหินเหล่านี้มีค่าขึ้นมาทันที “ผมเป็นคนที่ชอบทำตัวอยู่ในกรอบ ไม่นอกกรอบ แล้วเราจะมีคุณค่าของเราเอง” กรอบในความหมายของที่บุญมี คือ การไม่พูดเท็จ พูดความจริง เห็นอะไรก็พูดแบบนั้น ไม่มีบิดพลิ้ว นิสัยของผม คือ ผมเห็นของ ผมจึงพูด ถ้าไม่เห็นจะไม่พูด หลวงตาท่านสอนอะไรหลายอย่าง เช่น สอนการใช้

ชีวิตประจำวัน สอนเรื่องคุณค่าในตัวเรา , ความพอเพียง เป็นต้น พี่บุญมีได้อธิบายว่าตัวเองเป็นคนที่มีลักษณะที่เวลาใครสอนอะไรมา จะชอบรับฟัง ถ้าดีก็จะเก็บและนำไปใช้ ถ้าไม่ดีก็ปล่อยผ่านไป

4.1.1.2 การดำเนินชีวิตในขณะที่เป็นคนขอทาน

เหตุผลของการออกมาขอทานของพี่บุญมี คือ พี่บุญมีเปรียบเทียบการขอทานว่า “มันก็เหมือนการทำงาน ถ้าไม่ขอทานแล้วจะเอาเงินที่ไหนไปซื้อข้าวกิน ” ถ้าไม่ขอทานผมจะมีเงินซื้อน้ำกินไหม พี่บุญมีกล่าวพร้อมยกกระตักน้ำใจให้ผู้ศึกษาดู พี่บุญมียังบอกอีกว่า ถ้าไม่ขอทานจะทำอย่างไรมาเพื่อให้ได้เงิน ยกเว้นว่าจะขโมยอย่างเดียว โดยลักษณะนิสัยส่วนตัวของพี่บุญมีเป็นคนที่ไม่ชอบการขโมย ถ้าไม่มีเงินจริง ๆ พี่บุญมีจะออกมาขอทานอย่างเดียว “บางทีคนอื่นอาจจะทำสายตา มองเราด้วยท่าที่รังเกียจ ผมถือว่าผมมีศักดิ์ศรีพอ ” เป็นคำพูดที่พี่บุญมีย้ำเตือนใจเสมอเวลาเมื่อออกไปขอทาน โดยในคำอธิบายเปรียบเทียบที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีนั้นพี่บุญมีได้อธิบายไว้ดังนี้ “ศักดิ์ศรีไม่ใช่ว่าคนอื่นจะมีแค่ของเขาคนเดียว ผมก็มีศักดิ์ศรี เราต้องมีเกียรติในตัวเองด้วย ไม่ใช่เพราะที่มีคนเดียว คนจนก็มี เลือดที่ลืออะไร คนจนก็เลือดสีเดียวกัน คนจนก็มีครอบครัวเหมือนกัน ” พี่บุญมีอธิบายต่ออีกว่า “เหมือนนั่งรถทัวร์ไปโคราช เราก็ต้องฝากชีวิตไว้กับคนขับ และร่วมชีวิตกับอีกหลาย ๆ คนบนรถทัวร์”

ปัจจัยด้านสุขภาพ หรือความพร้อมของสภาพร่างกาย เป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญที่เป็นจุดหักเหที่ส่งผลให้พี่บุญมีเข้าสู่การเป็นคนขอทาน เรื่องร่างกายเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก ๆ สำหรับการเข้าถึงการทำงานของพี่บุญมี โดยประสบการณ์ที่ผ่านมาของพี่บุญมีนั้น เคยเดินเข้าไปสมัครงานพร้อมไม่ค่า พี่บุญมีบอกกับผู้ศึกษาว่า ในใจตอนนั้นคิดเอาไว้ว่า “คนที่รอรับสัมภาษณ์จะมองเราแบบไหนวะ” ถ้าสภาพผมเดินเข้าไปแบบนั้นเป็นที่ พี่จะมีความคิดเห็นอย่างไร เป็นคำถามที่ทางผู้ศึกษาเองก็ไม่สามารถตอบกลับได้ทันทีเช่นกัน พี่บุญมียังเล่าถึงประสบการณ์ของการสมัครงานอย่าง งานล้างจาน แต่เจ้าของไม่ได้รับไว้ เพราะเนื่องด้วย เมื่อเห็นสภาพร่างกายของพี่บุญมีแล้วคิดว่าต้องทำงานไม่ได้แน่ ๆ พี่บุญมีพูดด้วยน้ำเสียงน้อยใจว่า “แค่จะเดินแบบปกติก็ยังเดินลำบากเลย” ส่วนเรื่องสมัครงานมันไม่มีทางเป็นไปได้อยู่แล้ว ใคร ๆ ก็บอกว่ามันไม่ได้อยู่แล้ว อีกประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออก คือ เรื่องของปากท้อง การไม่สามารถเข้าถึงการประกอบอาชีพใด ๆ ได้เลย สำหรับพี่บุญมีจึงส่งผลให้ไม่มีทางเลือกใด นอกจากต้องออกมาขอทาน เพื่อที่จะได้มีรายได้ใน การนำไปซื้ออาหาร หรือน้ำเพื่อประทังชีวิตในแต่ละวัน “ถ้าเลือกได้พี่อยากเป็นลูกคนจนไหม?” เป็นคำพูดที่พี่บุญมีถามด้วยสีหน้าจริงจังกับผู้ศึกษา พี่บุญมียังถามต่ออีกคำถาม สมมติพี่เห็นผมขอทาน แล้วพี่ดูถูกผม และถ้าผม

ถามพี่กลับว่า ถ้าเลือกได้พี่อยากมาขอทานแบบผมไหม แล้วผมที่เป็นขอทานอยากจะเป็นเหมือนพี่ไหม? เป็นอีกหนึ่งคำถามที่ผู้ศึกษาไม่สามารถตอบกลับไปได้เช่นกัน แต่ถึงแบบนั้นพี่บุญมีก็ได้อธิบายแทนคำตอบที่ผู้ศึกษาไม่สามารถตอบได้ว่า “พี่ก็ต้องมองว่าขอทานอยากเป็นเหมือนพี่อยู่แล้ว เพราะไม่ต้องออกมาขอทาน ใช้ชีวิตสบาย ๆ สุดท้ายคือ ชีวิตมันเลือกเกิดไม่ได้” หลวงตาผมยังสอนอีกว่า “เราสามารถเลือกเส้นทางเดินได้ เรากำหนดชีวิตเราได้ บางครั้งมนุษย์เราชอบแบบโทษฟ้าดิน มันไม่เกี่ยวกับฟ้าดิน มันขึ้นอยู่กับตัวเราด้วย” ในช่วงเวลาที่พี่บุญมีพูดถึงหลวงตา พี่บุญมีก็นึกย้อนกลับมาพูดถึงคำเปรียบเทียบกับสมัยที่เริ่มหางานทำงานว่า “โอกาสเมื่อเขาไม่เปิด เราก็ไม่รู้จะทำยังไง” เหมือนเวลาพี่มาบ้านผม ถ้าผมไม่เปิดประตูพี่จะเข้าได้ไหม เหมือนโอกาสที่คนอื่นมอบให้

ชีวิตประจำวันของพี่บุญมีโดยเบื้องต้น ในขณะที่มีสถานะเป็นคนขอทาน พี่บุญมีได้ทำความย้อนไปในเวลาที่ยังอาศัยอยู่กับหลวงตา ในช่วงเวลาตอนเช้าจะติดตามหลวงตาเพื่อออกไปบิณฑบาต โดยตื่นนอนในช่วงเวลาตั้งแต่ตี 4 ครึ่ง และช่วงเวลาตี 5 ก็จะไปบิณฑบาตพร้อมกับหลวงตา เส้นทางดำเนินชีวิตประจำวันของพี่บุญมีลักษณะเป็นเช่นนี้ จนถึงช่วงที่หลวงตาทำนุภาพไป ต่อมาในช่วงเวลาที่พี่บุญมี มีอายุได้ประมาณ 17 ปี ช่วงนั้นพี่บุญมีได้เริ่มออกมาขอทานสักระยะแล้ว จึงทำให้มีเงินเก็บจำนวนหนึ่ง พอที่จะสามารถอาศัยอยู่ในลักษณะที่เป็นบ้านเช่าได้แล้ว อีกทั้งชีวิตความเป็นอยู่ในหลาย ๆ ด้านก็มีทิศทางที่ดีขึ้น กว่าตอนที่ยังไม่ได้เริ่มต้นออกมาขอทาน พี่บุญมีเริ่มต้นอาศัยอยู่ในลักษณะของบ้านเช่ามาตั้งแต่อายุ 17 ปี โดยจุดเริ่มต้นของการเช่าบ้านอยู่ที่ชุมชนบางบัวเป็นแห่งแรก ค่าใช้จ่ายในการเช่าบ้านต่อ 1 เดือนอยู่ที่ราคา 550 บาท หลังจากที่พี่บุญมีได้อธิบายถึงราคาเช่าบ้านจบ ก็ได้แสดงสีหน้าที่จริงจังและพูดว่า “แต่ก่อนราคานี้ถูกมากก็จริง แต่เงินทองมันก็หายาก” หลังจากนั้นพี่บุญมีก็ยังยกเหตุการณ์เปรียบเทียบมาอธิบายอีกเช่นเคยว่า “อย่างที่ผมบอกพี่ ตอนนั้นแก้วน้ำมีเงิน 1 บาทก็ซื้อได้ และถ้วยเดียวราคา 50 สตางค์ แต่เดี๋ยวนี้บาทหนึ่งซื้ออะไรไม่ได้เลย อย่างต่ำ 40 – 50 บาท”

พี่บุญมีได้อาศัยอยู่ในชุมชนบางบัวในระยะเวลา 5 ปี แต่ก็ยังเป็นชุมชนที่ไม่ได้อาศัยในระยะเวลาที่นานที่สุด โดยชุมชนที่เคยอาศัยมานานสุดก็คือ ชุมชนที่อาศัยอยู่ในช่วงเวลาปัจจุบัน แถวช่วงคูบอนอาศัยอยู่มาแล้วในระยะเวลา 6 ปี ซึ่งจะอาศัยอยู่มานานกว่าทุก ๆ ที่ที่เคยอาศัยมาก่อน บางที่ที่อาศัยเต็มที่แค่ปีกว่า ๆ ก็ต้องทำการย้ายออก พี่บุญมีได้บอกเล่าถึงเรื่องราวสาเหตุของการย้ายที่พักอาศัยบ่อย ๆ ว่า “โดนเขาไล่ที่ เขามีโครงการ อย่างก่อนที่เขาให้ผมมาอยู่ เขาก็บอกผมก่อนแล้ว

ว่า ถ้าวันหนึ่งฉันมีโครงการ⁵นะ ฉันขอเอาคืนนะ ไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ที่ตายตัว เป็นคำพูดที่เจ้าของที่พูดกับผม” แต่ถึงกระนั้นแล้ว พี่บุญมียังรู้สึกว่าคุณเองนั้นเป็นคนโชคดียิ่งว่า เนื่องจากเวลาไปไหนมาไหนแล้ว จะพบเจอแต่คนดี โดยให้เหตุผลว่า “อย่างที่หลวงตามผมบอกว่า คิดดี ทำดี พูดดี แน่แน่นอนแล้วว่าจะต้องเจอแต่คนดี ๆ ทั้งเพื่อนบ้าน เจ้าของที่ ไปไหนมาไหนมีแต่คนเอ็นดูผม” พี่บุญมีได้ยกตัวอย่างของประเด็นความโชคดีของตนเองไว้ว่า “สมมติที่เดินเจอผม แล้วพี่เห็นว่ามีคนต่อผมอยู่ แล้วผมถามว่า พี่จะไม่ช่วยผมหรือ พี่คิดจะช่วยผมไหมละครับ แน่แน่นอนพี่ต้องช่วยผมอยู่แล้ว พี่อาจจะเข้ามาช่วยไกลเกลี่ย แต่ไม่ได้ถึงขั้นที่จะเข้าไปต่อเขาหรอก พี่แค่ห้ามเฉย ๆ เสมือนเข้ามาช่วยไกลเกลี่ยแล้วฟังความทั้ง 2 ข้าง” หากพิจารณาจากตัวอย่างที่พี่บุญมียกมานั้น เป็นประเด็นเรื่องของการให้ความช่วยเหลือที่พี่บุญมีนั้นได้รับมาตลอดชีวิตของการเป็นคนขอทาน ชุมชนที่พี่บุญมีเคยพักอาศัยอยู่ในช่วงแรกคือ บางบัว ต่อมา วังเวียงใหญ่ มหาชัย และคูบอน สำหรับเส้นทางชีวิตขอทานของพี่บุญมีเปรียบได้ว่าไม่มีหลักแหล่งที่อยู่อย่างแน่นอน พี่บุญมีบอกว่า ในระยะเวลาของช่วงที่พักอาศัยในชุมชนต่าง ๆ นั้นในหัวต้องคิดอยู่เสมอว่าปีนี้เราอาจจะสามารถอยู่ได้เป็น 9 ถึง 10 เดือน แต่ปีหน้านั้น เราอาจจะสามารถพักอาศัยได้แค่ 3 ถึง 6 เดือน หลังจากนั้นเราก็อาจจะต้องย้ายไปเรื่อย ๆ อีกประเด็นที่สำคัญที่ส่งผลต่อการย้ายที่อยู่อาศัย คือ เรื่องของการใช้พื้นที่ของชุมชนที่พี่บุญมีพักอาศัยอยู่ เพราะว่าเนื่องจากเจ้าของที่ดินนั้นมีโครงการต่าง ๆ ก็ต้องทำให้พี่บุญมี และผู้พักอาศัยรายอื่น ๆ ทำการย้ายออกจากพื้นที่ไป ในระยะเวลาที่กำหนด ส่วนในเรื่องของชีวิตประจำวันของพี่บุญมีในช่วงที่มีสถานะเป็นคนขอทาน พี่บุญมีบอกเพียงว่า “ก็ทั่ว ๆ ไป ไปขอทานแบบเช้า เย็นกลับ”

ความโชคดีของพี่บุญมี อีกประเด็นคือ การที่แต่ก่อนนั้นพี่บุญมีไม่เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานประชาสงเคราะห์⁶ เลยแม้แต่ครั้งเดียว เป็นอีกครั้งที่พี่บุญมีย้ำว่า “ไปไหนมาไหนมีแต่คนเอ็นดูผมเยอะ” ในการใช้ชีวิตขอทานของพี่บุญมี ยังมีการเคลื่อนย้ายออกไปขอทานยังต่างจังหวัดอีกด้วย ในอาทิตย์นี้พี่บุญมีอาจจะอยู่ในกรุงเทพฯ อาทิตย์หน้าอาจจะไปอยู่ต่างจังหวัด อย่างภาคใต้ หรือ เชียงใหม่ โดยพี่บุญมีจะหมุนเวียนตามภาคอยู่เรื่อย ๆ การกระทำ

⁵ โครงการในความหมายของพี่บุญมีที่ได้อธิบายไว้ก็คือ การที่บุคคลที่มีเงิน จะเข้ามาลงทุนกับเจ้าของที่ดิน โดยเจ้าของที่ดินจะเข้ามาคุยกับพี่บุญมีว่าให้เวลาอีก 3 เดือนในการหาที่อยู่ใหม่ เพราะเจ้าของที่ดินจะเอาที่ดินไปใช้ในการลงทุนต่าง ๆ เช่น การปลูกบ้าน หรือการทำสิ่งต่าง ๆ โดยพี่บุญมีเรียกว่า “โครงการ”

⁶ ในปัจจุบัน กรมประชาสงเคราะห์ ได้เปลี่ยนแปลงมาเป็น “กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ” โดยมีภารกิจหน้าที่ในการพัฒนาสังคม การจัดสวัสดิการสังคม การสังคมสงเคราะห์ การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ และการให้บริการสวัสดิการสังคมแก่คนไร้ที่พึ่ง คนขอทาน สมาชิกนิคมสร้างตนเอง ราษฎรบนพื้นที่สูง และกลุ่มเป้าหมายพิเศษ รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาสังคม และการจัดสวัสดิการสังคมโดยการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการจัดกิจกรรมตามโครงการพิเศษ

เช่นนี้พี่บุญมีให้คำอธิบายไว้ว่า “เพื่อเอาตัวเองให้อยู่รอด” วิธีการที่พี่บุญมีเดินทางนั้น จะเดินทางในรูปแบบของการโดยสารรถทัวร์ตลอดทุกครั้ง พี่บุญมีไม่เคยนั่งรถไฟออกต่างจังหวัด และจะพยายามหลีกเลี่ยงทุกครั้ง โดยพี่บุญมีให้เหตุผลว่า การเดินทางด้วยรถไฟจะมีความเสี่ยง เนื่องด้วยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจคอยตรวจ ในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตามคำบอกเล่าของพี่บุญมี คือ คอยตรวจนักท่องเที่ยวที่โดยสาร แต่การเดินทางโดยรถทัวร์จะตรวจน้อยมาก ๆ ยกเว้นแต่ว่าจะมีการตั้งด่านตรวจ แต่รถไฟนั้นจะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจประจำขบวนเสมอ ถ้าตำรวจตรวจพบเจอบุคคลที่มีลักษณะที่คล้ายกับคนขอทานก็จะทำการเข้าพูดคุยและทำยที่ก็โดนดำเนินคดี สมมติถ้าเหตุการณ์ในตอนนั้นพี่บุญมีสะพายกระเป๋า แล้วไม่ได้เก็บขึ้นหรือแก้วน้ำให้อยู่พ้นจากสายตา ก็จะถูกเจ้าหน้าที่เพ่งเล็ง และทำยที่ก็จะโดนจับได้ แต่ทางพี่บุญมีไม่เคยโดนจับเลย เนื่องจากเวลาจะเดินออกไปต่างจังหวัดนั้น จะทำการศึกษาเส้นทางเดินทาง และที่สำคัญ คือ การแกล้งลองถามเจ้าหน้าที่สถานีก่อน แต่โดยส่วนใหญ่พี่บุญมีจะไปขึ้นรถทัวร์แถวเอukum ซึ่งแต่ก่อนนั้นแถวหมอชิตจะยังไม่มีสถานีขนส่ง แต่ก่อนยังเป็นป่าอยู่ตามคำบอกเล่าของพี่บุญมี

ในช่วงเวลาที่เดินทางไปต่างจังหวัด พี่บุญมีจะอาศัยนอนตามปั้มน้ำมันส่วนหนึ่ง และในส่วนของเงินที่ขอทานได้จะทำการเก็บซ่อนเอาไว้ สมมติพี่บุญมีทำการขอทานได้ 50 บาท ถ้าเก็บไว้ในตัวเองมันก็อาจจะมึอันตรายได้ นิสัยของพี่บุญมี คือ การขอพบหาพื้นที่ที่มีลักษณะแบบโปร่ง ในความหมายของพี่บุญมี คือ ลักษณะพื้นที่ที่อันตราย นั้นหมายถึงพื้นที่ที่ปลอดภัยมากที่สุดเช่นกัน อันตราย และปลอดภัยในเวลาเดียวกัน ตามความหมายที่พี่บุญมีได้อธิบายมา นั้นหมายถึงว่า “สมมติถ้าเจอบ้านร้างจะมีใครกล้าเข้าไปไหม นั้นแหละคือสถานที่ที่ปลอดภัยมากที่สุดของผม ผมไปนอนอยู่ในนั้น แล้วเงินอยู่ในนั้นปลอดภัย” ในความรู้สึกของผู้คนทั่วไปนั้น จะไม่กล้าที่จะเข้าไปในบ้านร้าง ยิ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจถ้าไม่มีเหตุก็จะไม่เข้าไปตรวจสอบ ตำรวจก็อาจจะสันนิษฐานว่าบ้านร้างไม่มีใครอาศัยอยู่ แต่จริง ๆ แล้วพี่บุญมีนอนอยู่ข้างในนั้น ในส่วนของปั้มน้ำมันก็อันตรายเช่นกัน เพียงแต่ว่าผู้คนเข้าออกตลอดเวลา และพี่บุญมีจะคอยพยายามสังเกตการณ์ตลอดเวลา ถ้ายังไม่ได้นอน หรือถ้านอนแล้วจะพยายามรู้สึกตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ตลอดชีวิตที่พี่บุญมีขอทานมาไม่เคยมีประสบปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่จากกรมประชาสงเคราะห์เลยสักครั้งเดียว เรียกได้ว่าพี่บุญมีเป็นคนโชคดีตลอด 23 ปีที่ผ่านมาช่วงชีวิตของการเป็นคนขอทานมา แต่ก็ถึงกระนั้นแล้วพี่บุญมีก็ต้องเคยประสบกับเหตุการณ์ที่หนักที่สุดในระหว่างการเป็นคนขอทาน คือ การไม่มีเงินไปซื้อข้าวกิน ต้องอาศัยการเก็บผักจากข้างทางบ้าง เก็บผักจากที่แม่ค้าในตลาดสดนำไป

ทั้งข้างมากิน โดยวิธีคือ การเอาผักมาต้มฆ่าเชื้อก่อน แล้วเอาเกลือใส่ผักให้เค็ม ๆ กินแต่ผักอย่างเดียว ไม่มีข้าว นั้นเป็นเหตุการณ์ที่แย่มากที่สุดในชีวิตที่เคยประสบมาแล้วสำหรับช่วงชีวิตของพี่บุญมี

ในช่วงเวลาตอนที่พี่บุญมีได้เดินทางขึ้นเหนือ หรือลงใต้นั้น เป็นช่วงเวลาที่ยังไม่มีครอบครัว เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้พี่บุญมีสามารถเดินทางไปไหนก็ได้ โดยไม่มีห่วง แต่ในสมัยปัจจุบัน ซึ่งเวลาจะเดินทางไปไหนมาไหน ก็จะคิดเสมอว่าภรรยา และลูกสาวจะอยู่ยังไง กินอะไร เป็นต้น ในการเลือกระหว่างการใช้ชีวิตในกรุงเทพฯ กับต่างจังหวัด พี่บุญมีพิจารณาว่าการใช้ชีวิตในต่างจังหวัดมีความสุขที่มากกว่ากรุงเทพฯ โดยให้เหตุผลว่า เพราะ เมื่อตื่นนอนมาแล้ว โดนส่วนใหญ่ จะเจอกับอากาศที่ดี ประกอบกับอะไรหลาย ๆ อย่าง อีกทั้งมันดีตรงที่ว่า “ผมไปขอตั้งค์ และการไปขอตั้งค์มันก็เหมือนการไปเที่ยวในตัว สมมติพี่สัมภาษณ์งานที่เชียงใหม่ นั่นก็คือพี่ได้ไปเที่ยวในตัวละ ถึงพี่ไปทำงานจริง แต่พี่ก็ได้ไปเที่ยวด้วย ก็เหมือนกับชีวิตของผมนะ” ชีวิตประจำวันของพี่บุญมีเมื่อเดินทางไปต่างจังหวัด คือ ในช่วงเช้าตื่นมาก็จะไปยังปั้มน้ำมัน เพื่อล้างหน้า อาบน้ำ และแปรงฟัน เมื่อเสร็จเรียบร้อย ถ้านอนบ้านร้างก็จะเดินออกกลับไปยังบ้านร้าง หรือถ้าอาศัยที่ปั้มน้ำมัน ก็จะออกจากเดินทางในช่วงเวลาเวลาใกล้ ๆ เที่ยง เฉกเช่นเดียวกับการพักอาศัยที่บ้านร้าง ซึ่งในช่วงเวลานั้นจะเป็นช่วงเวลาที่คุณคนสัญจรผ่านไปมาน้อย กล่าวคือ พี่บุญมีชอบทำอะไรที่ไม่ให้บุคคลอื่น ๆ รับรู้ในจำนวนที่มาก ไม่ให้คนทั่วไปรู้ว่าพักอาศัยอยู่ในบ้านร้าง เพื่อเป็นการป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นต่อชีวิตของตัวพี่บุญมีเอง พี่บุญมีได้อธิบายถึงข้อดีของการอยู่บ้านร้างไปแล้ว แต่ก็ได้อธิบายส่วนที่เป็นข้อเสียไว้ว่า “พี่อย่าลืมนะว่า ถ้าโจรมันรู้ มันเข้าไปบ้านร้างมันฆ่าเรา ซึ่งจะไม่มีใครรับรู้เลย อย่างที่ผมบอกไป คือ ที่อันตรายก็คือที่ปลอดภัยมากที่สุด ถึงบ้านร้างจะอันตราย แต่ก็ต้องคิดถึงว่าจะทำยังไงให้เราปลอดภัยมากที่สุด” ในส่วนของจังหวัดที่พี่บุญมีชอบมากที่สุด พี่บุญมีได้บอกว่าไม่สามารถบอกได้ เนื่องจากอากาศในการรับรู้ของพี่บุญมีนั้นมีลักษณะที่เหมือนกันหมดเลย ทั้งภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีความแตกต่างเพียงแค่ ภาคใต้นั้น เพราะว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ติดกับทะเล ส่วนประเด็นของการเดินทางไปภาคไหนแล้วได้เงินจากการขอทานมากที่สุด พี่บุญมีก็ไม่สามารถตอบได้ โดยพี่บุญมีได้ให้เหตุผลว่า “การขอทานมันเหมือนการเสี่ยงโชค วันนี้อาจโชคดีได้มา 300 ซึ่งที่ว่าเยอะมากในสมัยก่อนสำหรับเด็กขอทานแบบผม”⁷

ในมุมมองของพี่บุญมีได้พิจารณาตนเองตอนที่มิสสถานะเป็นคนขอทานว่า ก็เป็นเหมือนคนปกติทั่วไป มีความคิดเพียงแค่ว่า ถ้าวันที่พี่บุญมีจะออกไปขอทานก็จะคิดว่า “ขอให้ได้เหอะวันนี้” ซึ่ง

⁷ ในส่วนของเรื่องจำนวนเงินที่ได้มากที่สุดที่เคยขอทานได้ คือ 300 บาท ส่วนจำนวนที่ได้น้อยที่สุดจะอยู่ที่ราว 20 ถึง 30 บาท โดยพี่บุญมีกล่าวว่า การได้เงิน 300 บาท นั้นถือว่าวันนั้นดวงดีมาก ๆ โดยเหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 13 ถึง 14 ปีที่แล้ว

ในปัจจุบันคุณลักษณะนิสัยเช่นนี้ก็ยังคงติดตัวที่บุญมีมา นิสัยของที่บุญมีเวลาจะออกไปขอทาน หรือ ขยายแขนวิส จะบอกว่ากับตนเองเสมอว่า “ขอให้ได้เงินเหอะ ขอให้ขายหมดเหอะ แต่เนี่ยผมจะคิดแค่นี้” ที่บุญมีได้อธิบายกับผู้ศึกษาว่า ตนเป็นคนที่ชอบอธิษฐานกับพระเจ้าเสมอ “ตอนนี้ข้าพเจ้ากำลังออกไปขอให้ได้ ขอให้หมด” โดยจะเป็นลักษณะของการอธิษฐานแบบนี้ ซึ่งถ้าหากเป็นตั้งคำอธิษฐานที่บุญมีจะพูดในใจว่า “ขอขอบคุณพระเจ้า” (ในความเป็นจริงที่บุญมีนับถือศาสนาพุทธ) ที่บุญมีความเชื่อว่าพระเจ้าคงได้ยิน และรับรู้ ที่บุญมีนั้นมีความเชื่อมั่นว่าพระเจ้าสามารถช่วยได้ แต่มันไม่ได้หมายถึงช่วยได้ในทุก ๆ เรื่อง แต่พระเจ้าสามารถช่วยได้ในแค่บางเรื่อง กล่าวคือ “เราอย่าลืมนะว่า ก่อนที่จะให้พระเจ้าช่วยเรา เราต้องช่วยตัวเราก่อน” ถ้าตัวเราไม่ออกไปทำมาหากิน เรามัวแต่นั่งอธิษฐานกับพระเจ้า ผมถามว่า “พระเจ้าท่านจะช่วยเราได้จริง ๆ ไหม” ถ้าจะพึ่งบารมีพระเจ้าได้ ก็ตอนเมื่อที่ช่วยเหลือตนเองได้ ที่บุญมีกล่าวจบประโยคด้วยสีหน้าที่จริงจัง

ความรู้สึกเมื่อนั่งขอทานครั้งแรกในชีวิตของที่บุญมีเริ่มต้นครั้งแรกเมื่อตอน 4 ขวบ เป็นการออกมาขอทานพร้อมคุณแม่ โดยคุณแม่ของที่บุญมีได้ให้เงิน 1 ใบ วางไว้ข้างหน้าตัวเรา และคุณแม่ก็เดินไปนั่งขอทานอีกมุมหนึ่งไกล ๆ โดยที่บุญมีบอกว่าความรู้สึกตอนนั้นมันปกติทั่วไป อีกทั้ง ณ ช่วงเวลานั้นที่บุญมียังคงเป็นเด็ก ทำให้การรับรู้ต่าง ๆ ก็เป็นไปตามช่วงวัย ถ้ามีใครให้อะไรมา ก็รับไว้หมดเลย เพราะด้วยความที่เป็นเด็ก 4 ขวบ “อย่างที่ผมเคยได้ตอบในรายการคุณปัญญาไปแล้วในรายการกล่องของขวัญ⁸ว่า คือ ใครจะมาให้ของกินอะไรก็ไม่รู้เลย”

ในส่วนของการขอทานครั้งสุดท้าย เป็นการขอทานที่แยกแยะ - นวมิตร โดยความรู้สึกการขอทานครั้งแรกกับครั้งสุดท้ายนั้น แตกต่างกันตรงที่ “มันไม่เคยขอทานตามแยกไฟแดง” เพราะว่า ทั้งชีวิตของการขอทานมานั้น ที่บุญมีเดินขอทานแค่ตามตลาดนัด แต่ทั้งชีวิตไม่เคยเดินขอทานที่แยกไฟแดงเลยสักครั้ง แล้วที่บุญมีก็กล่าวไม่นึก ไม่ฝันเลยว่าจะมาพบกับจุดเปลี่ยนที่สำคัญของชีวิตตนเอง ก็คือ การเดินขอทานแล้วได้พบเจอกับพี่เจี๊ยะ ตรงที่แยกแยะ - นวมิตร พี่เจี๊ยะก็คือ คนทำงานทั่วไป เมื่อพี่เจี๊ยะสัญจรผ่านแยกนี้ที่ไร พี่เจี๊ยะจะมอบเงินให้เงินที่บุญมี 100 บาททุกครั้ง⁹ แล้วอยู่ ๆ วันหนึ่งพี่เจี๊ยะได้ขับรถมา และเรียกที่บุญมีมาคุยตรงฝั่งป้อมตำรวจ ซึ่งในปัจจุบันตรงแยกแยะ - นวมิตร ไม่มีป้อมตำรวจแล้ว โดยทางพี่เจี๊ยะได้สอบถามข้อมูลของที่บุญมีโดย

⁸ รายการกล่องของขวัญออกอากาศในช่อง workpoint ปัจจุบันรายการดังกล่าวไม่ได้ออกอากาศแล้ว แต่ช่วงเวลาของการออกอากาศของที่บุญมีนั้นออกอากาศเมื่อ วันที่ 27 - 28 พฤศจิกายน 2562

⁹ ระดับความสัมพันธ์ของที่บุญมีกับพี่เจี๊ยะนั้น เป็นเพียงความสัมพันธ์ในระดับเพียงผิวเผินเท่านั้น ตอนเจอพี่เจี๊ยะครั้งแรกอายุโดยประมาณ 57 ปี แต่หลังจากนั้นพี่เจี๊ยะได้เสียชีวิตในช่วงอายุตอนเกือบ ๆ 60 ปี

เบื้องต้น เช่น “บ้านอยู่ที่ไหน กินอะไรยังไง ขอทานมานานยัง” พี่เจี๊ยบถามต่ออีกว่า “แล้วอายุไหมที่ขอทาน” พี่บุญมีก็กล่าวว่ามีคำถามหนึ่งที่จะไม่มีวันลืมได้เลยคือ การที่พี่เจี๊ยบบอกว่า “ถ้าจะให้ทุนสักก้อนจะเลิกขอทานเลยไหม” ณ ช่วงเวลานั้นพี่บุญมีอายุกำลังจะย่าง 24 ปี หลังจากที่ได้ฟังขอเสนอของพี่เจี๊ยบจบ พี่บุญมีถามกับตัวเองว่ามันเป็นไปได้ใช่ไหม โอกาสที่วันนั้นจะมาถึง ทั้งชีวิตของพี่บุญมีก็เคยนั่งคิดตลอดเวลาว่า จะมีผู้ใหญ่ใจดีสักท่านที่เมตตาเรา และช่วยเหลือเรา และดึงเราขึ้นมา จนทำให้เราเลิกจากการเป็นคนขอทาน และจนมีอาชีพมั่นคงเลี้ยงตนเองกับครอบครัวได้ พี่บุญมีได้อธิบายกับผู้ศึกษาเกี่ยวกับประเด็นการให้เงินแก่ขอทานว่า “เด็กขอทานนั่งอยู่ตรงหน้า พี่ให้เงินขอทานเสร็จและพี่ไปไหน พี่ก็ต้องเดินไปตามเส้นทางของตนเองต่อ พี่ไม่ได้ติดตามสนใจชีวิตเด็กขอทานคนนั้นต่อหลังจากให้เงินไปแล้วว่าเด็กขอทานคนนั้นจะเป็นเช่นไรต่อไป” แต่สำหรับเด็กขอทานคนนั้นรู้สึกโชคดีมาก ๆ ที่เจอพี่เจี๊ยบในวันนั้น ในปัจจุบันพี่เจี๊ยบได้เสียไปสักกระยะแล้ว พี่บุญมีย้ำคำว่าเสียไปแล้วประมาณ 3 รอบ แสดงให้เห็นว่าพี่บุญมียังคงระลึกถึง และเคารพศรัทธาในพี่เจี๊ยบมาก การเสียชีวิตของพี่เจี๊ยบนั้น พี่บุญมีได้ทำการบวชที่วัดบางนากนอกเพื่อตอบแทนบุญคุณของพี่เจี๊ยบ แต่ในช่วงเวลาที่พี่บุญมีทราบข่าวตอนที่พี่เจี๊ยบเพิ่งเสียชีวิตในช่วงแรก ๆ นั้น ยังไม่มีโอกาสได้บวช หลังจากนั้นเวลาได้ผ่านมาสักกระยะแล้ว หลังจากเริ่มต้นของการเริ่มขายแซนวิชแล้ว ก็พี่มีโอกาสได้มาบวชตอบแทนพี่เจี๊ยบ โดยเป็นการบวชในระยะเวลา 15 วัน

ช่วงระยะเวลาที่พี่บุญมีขอทานมาตลอดชีวิตอยู่ที่ 23 ปี โดยลักษณะของรูปแบบการขอทานของพี่บุญมีนั้นเป็นไปในลักษณะของการ “เอาขาพิการขึ้นคอกแล้วก็เอาเชือกมัดไว้” ส่วนในประเด็นด้านลักษณะการใช้จ่ายเงินที่ขอทานมาได้ของพี่บุญมีนั้นกล่าวไว้ว่า “ถ้าผมได้เงินเยอะ สมมติว่าได้ 300 บาท ผมจะเก็บออมสัก 30 บาท และอีก 270 บาทให้แม่” ในช่วงเวลาที่เก็บเงินให้คุณแม่เป็นช่วงเวลาที่พี่บุญมีกลับมาจากการขอทานที่ต่างจังหวัด โดยจะเป็นการนำเป็นเงินสดกลับไปให้ ในการออกไปขอทานของพี่บุญมีนั้นใช้เวลาเยอะสุด 1 สัปดาห์ได้ประมาณ 400 บาท ภายในอาทิตย์หนึ่งเงินที่ได้จากการขอทานก็จะไว้ซื้อกับข้าว จ่ายค่าบ้าน ค่าน้ำ โดยการไปขอทานนั้นพี่บุญมีจะทำการเดินทาง และขอทานด้วยตัวคนเดียว ไม่มีเพื่อน หรือคนรู้จักที่เป็นกลุ่มขอทานด้วยกันเอง โดยลักษณะที่อยู่อาศัยในแต่ละครั้ง จะไม่มีการมาไล่ที่ แต่จะเป็นการเข้ามาพูดคุยด้วยแบบดี ๆ คือ ส่วนใหญ่ตอนนั้นยังไม่ค่อยมีใครรู้จักผมสักเท่าไร¹⁰ โดยเขาจะเรียกผมว่า “เหี้ยเด็กขอทานเดียวพี่ให้อีก 3 เดือนนะ

¹⁰ สิ่งที่พี่บุญมีอธิบายว่าไม่ค่อยมีใครรู้จักสักเท่าไร เนื่องจากในปัจจุบันสื่อช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นช่องทางออนไลน์ หรือรายการที่ออกอากาศในโทรทัศน์ ได้นำเสนอเรื่องราวของพี่บุญมี และทำให้คนในสังคมต่างรู้จักพี่บุญมีกันมากขึ้น ทำให้เป็นข้อสนับสนุนที่ว่าทำไมพี่บุญมีถึงกล่าวว่า ไม่มีใครรู้จัก

หาที่อยู่ใหม่ เดียวที่จะทำอะไร ๆ ก็ว่าไป” อยู่ดี ๆ จะมาไล่ที่ผมไม่ได้หรอกครับ ต่อให้เจ้าของที่จะนำเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ หรือศาลมาไล่ ก็ทำไม่ได้ ในกรณีแบบนี้ต้องมีระยะเวลาของมัน ยิ่งกว่านั้นศาลจะเข้าข้างตัวของผมอีกด้วย พี่บุญมีกล่าว “ยิ่งผมพิการอีกด้วยได้เปรียบอยู่แล้ว ศาลเขาจะมองยังไง เผลอ ๆ ฟ้องเลย ให้อยู่อีก 3 ถึง 4 ปี ศาลอาจจะปรับให้ผมอยู่อีก 3 – 4 ปีมีคนกล้าหือ ต่อให้เป็นเจ้าของที่จริง ๆ จะกล้าไล่ผมหือ” ถ้าผมอยู่ในบ้านแล้วเจ้าของที่ดินจะเอาแม่โคโครมาไล่หรือ ถ้าเขาเห็นคำสั่งศาลเขาจะกล้าหรือหือไม่ ต่อให้เป็นเจ้าของที่ดินเขาก็ไม่กล้า พี่บุญมีกล่าวด้วยสีหน้าที่จริงจัง และแสดงท่าทีที่เชื่อมั่นในคำพูดของตนเอง

ประเด็นของทุนทางสังคม หรือกลุ่มเพื่อนของพี่บุญมีนั้น พี่บุญมีกล่าวว่าส่วนใหญ่ผมคุยได้หมด ส่วนถ้าคนไหนไม่ดีพี่บุญมีจะถอยห่างเท่านั้นเอง ถ้าบุคคลไหนมีลักษณะที่ชอบบยุแหยให้ทะเลาะกัน ก็จะถอยห่างทันที แต่ก็ยังสามารถพูดคุยต่อได้ แต่ก็จะเป็นการคุยที่มีระยะห่างที่มากขึ้น พี่บุญมีกล่าวว่าตนเองมีลักษณะที่เป็นมิตรกับทุกคน ไม่มีทางเลือกคนคบ แต่ถ้ากล่าวถึงคนที่สนิทมากที่สุดมีด้วยกัน 2 คน ที่เป็นเพื่อนสนิท แต่ระดับของฐานะดีกว่าพี่บุญมี โดยเพื่อนทั้ง 2 ของพี่บุญมีนั้นไม่ได้เป็นคนขอทาน แต่เคยผ่านช่วงเวลาที่เป็นเด็กวัดมาด้วยกัน แต่เมื่อเวลาผ่านมาจนถึงตอนโตก็ไม่ค่อยได้พบเจอกันเท่าไร ในช่วงเวลาที่บวชจะเป็นช่วงที่เจอเพื่อนมากที่สุด พี่บุญมีย้ำกับผู้ศึกษาว่าเพื่อนแท้ ๆ ของผมมีอยู่แค่ 2 คน ที่เหลือนั้นผมคุยได้หมด เวลาที่นั้นบวชต่างคนต่างมาบวช โดยไม่ได้นัดกันมาบวชเลย เพียงแต่แค่เคยเป็นเด็กวัดมาด้วยกัน เมื่อก่อนพี่บุญมีเป็นเด็กวัดภายใต้การดูแลของหลวงตาแล้วได้มีโอกาสมาเจอกันเลยผ่านช่วงเวลาต่าง ๆ มาด้วยกัน ที่สำคัญ คือ การเป็นเด็กวัดที่เดียวกัน แต่ทางตัวพี่บุญมีนั้นมาเป็นเด็กวัดที่หลังสุด พี่บุญมีได้บอกถึงเล่าเรื่องราวโดยมีท่าทีที่ยิ้มแย้มว่า “เอ็งชื่ออะไรวะ ชื่อบุญมีครับ บ้านอยู่ไหน บ้านอยู่ใต้สะพานลอย ไม่มีบ้านอยู่ นอนอยู่ใต้สะพานบางบัว ที่นี้วันหนึ่งเพื่อน ๆ มาขอเล่นด้วยก็เล่นด้วย และก็เล่นกันมายาวตั้งแต่นั้นมา ผมรู้เลยว่าคนนี่ดีนะ ไม่รังเกียจ ถ้าบางคนฉันไม่คบหือหือ เด็กใต้สะพาน” บางคนเวลาเขาจะมองว่าเขาอยู่สูง แต่สำหรับผมทุกคนยืนเท่ากันหมด เขาไม่ได้สูงกว่าผมหือหือ เขาก็ยืนติดพื้นเหมือนกันแหละ เพียงแต่ฐานะเขาดีกว่าเท่านั้นแหละ เมื่อพูดจบพี่บุญมีเปลี่ยนสีหน้าจากท่าทียิ้มแย้มเป็นสีหน้าที่จริงจังขึ้นมาทันที

โดยส่วนตัวของพี่บุญมีแต่ก่อนนั้นมีอาการน้อยใจค่อนข้างบ่อย แต่ในช่วงปัจจุบันอาการดังกล่าวก็ถูกแปรสภาพให้กลายเป็นความขึ้นไปในที่สุด ใครจะคิด หรือตัดสินใจอะไรก็ปล่อยคนอื่นคิดไป “สมมติว่า มีคนมาว่าผมว่า ไอ้เด็กชายแซนวิลชั้นต่ำ ผมไม่สนหือหือถ้าผมไม่ได้ขอข้าวเขากิน ผมไม่ได้แบมือขอข้าวเขากิน ผมขายของ” เหตุการณ์ที่รู้สึกวุ่นวายใจกับคำพูดของคนมากที่สุด คือ การมีคนว่าว่า “ไอ้เด็กกระจอก ไอ้เด็กขอทาน” ลักษณะของคนพี่บุญมีชอบจะเป็นในลักษณะของคน

เสมอต้นเสมอปลาย หน้ามือเป็นเช่นไร หลังมือก็เป็นเช่นนั้น ซึ่งพี่บุญมีกล่าวว่าตนเองก็มีลักษณะที่เป็นแบบนั้น จึงชอบบุคคลที่มีลักษณะนิสัยใกล้เคียงที่ตนเองเป็น พี่สนิท 2 คน ของพี่บุญมี มีชื่อเล่นว่า พี่บอย และพี่อัน (นามสมมติ) เวลาปกติก็จะเรียกว่า ไอบอย กับไออัน โดยพี่อันนั้นเขารับราชการทหารในตอนนี่ยศร้อยตรี โดยพี่อันบางครั้งก็แะมาหา และก็รู้ว่าพี่บุญมีนั้นขายแซนวิสอยู่ตรงแยกเกษตร - นวมินทร์ ส่วนพี่บอยนั้นประกอบอาชีพเป็นทนายความ เป็นนักกฎหมาย พี่บุญมีกล่าวว่าไม่เคยแบ่งว่า ตนนั้นมีเพื่อนเป็นทหาร หรือเป็นทนายเลย อีกทั้งเพื่อน ๆ เคยมาให้กำลังใจในช่วงเวลาที่ทุกข์ด้วย มีการพูดคุยกันว่า “แต่ก่อนเราเป็นเด็กวัดยังผ่านมาได้เลย แล้วทำไมปัญหาแค่นี้ยังผ่านไม่ได้วะ” ก็มีช่วงเวลานาน ๆ ที่เจอกันที่ เวลาเจอกัน เพื่อนของพี่บุญมีก็จะตี้มเหล่า แต่ส่วนตัวพี่บุญมีจะตี้มแต่น้ำอัดลม เพราะ พี่บุญมีไม่ตี้มเหล่า และไม่สูบบุหรี่ แต่การตี้มเหล้านั้นนาน ๆ ที่ก็จะตี้มที่หนึ่ง แต่ตี้มเพียงแก้วเท่านั้น บางที่เพื่อน ๆ ก็ซื้อข้าวซื้อน้ำมาให้ แต่โดยปกติพี่อันเจอน้อยครั้งกว่าพี่บอย เนื่องจากเขารับราชการเป็นทหาร มันภาระหน้าที่ที่ต้องทำตลอด น้อยครั้งที่จะมีโอกาสเจอ แต่เหตุการณ์สำคัญที่ได้เจอตลอด คือ วันเด็กจะเจอพี่อันในส่วนตรงที่เขาเย็นคุมงานวันเด็กในฐานทัพอากาศดอนเมือง

ชีวิตครอบครัวของพี่บุญมี เริ่มต้นจากการที่เจอพี่ปี (นามสมมติ) แฟนของพี่บุญมี เมื่อช่วงตอนอายุประมาณ 18 ถึง 19 ปี ตอนนั้นพี่บุญมียังมีสถานะเป็นคนขอทานอยู่ แต่ทางด้านของตัวพี่ปี ยังไม่รู้ตัวว่าพี่บุญมีเป็นขอทาน โดยพี่บุญมีปิดบังความจริงมาถึง 5 ปี ถึงทางตัวพี่ปีจะได้รับความจริงในช่วงระยะแรก พี่ปีได้ตั้งข้อสงสัย ถึงที่มาของเงินว่าได้มาอย่างไร มาจากที่ไหน สิ่งที่ส่งผลทำให้พี่ปีสงสัย คือ ในอาทิตย์นึง พี่บุญมีจะกลับบ้านเพียงแค่ 2 วัน โดยในอาทิตย์นึงจะกลับมาบ้านเพื่ออาบน้ำพักผ่อน หลังจากนั้นเมื่อพร้อมก็จะออกเดินทางไปขอทานอีก มันทำให้พี่บุญมีนึกย้อนกลับไปว่า ถ้าในวันนั้นไม่ได้เจอกับพี่เจี๊ยะ ผมก็ยังคงยั้งขอทานอยู่ จุดเปลี่ยนของช่วงชีวิตคือ การที่ได้พบพี่เจี๊ยะตรงแยกไฟแดง ตอนช่วงที่เจอพี่เจี๊ยะนั้นก็คบกับพี่ปีมาแล้วเป็นเวลา 6 ปี รวมระยะเวลาที่คบกับพี่ปีนั้น 12 ปีเต็ม บางทีก็ลองคิด ๆ อยู่ว่าจากคนที่ไม่มีอะไรเลย ในวันนี้ค่อย ๆ เริ่มสร้างเนื้อ สร้างตัวได้แล้ว มันทำให้พี่บุญมีเกิดความรู้สึกภูมิใจกับตนเอง “เวลาเราสร้างได้แล้วมันดีใจนะ ว่าอย่างน้อยเราก็ไม่ได้ขอใคร และไม่สร้างความเดือดร้อนใคร เราสร้างด้วยตนเอง” วัฒนาการของพี่บุญมีนั้นจากการเป็นเด็กขอทานที่ต้องนอน และต้องใช้ชีวิตอยู่ใต้สะพาน ต่อมาก็ได้พัฒนามาเป็นบ้านเช่ามีพัดลม และสุดท้ายก็เป็นห้องแอร์ บางคนคิดว่าสิ่งที่พี่บุญมีอธิบายมานั้นคือ การโอ้อวด แต่มันคือ จุดเปลี่ยนที่ละก้าวทีละก้าว และเป็นเครื่องยืนยันว่าชีวิตของพี่บุญมีนั้นผ่านอะไรมาเยอะมาก

ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของพี่บุญมีจากการที่ไม่ยอมเปิดเผยความจริงให้กับพี่ปีได้รับรู้ถึงสถานะของตนที่เป็นคนขอทานนั้น ก็ไม่ได้ส่งผลให้เกิดการทะเลาะกันขึ้นเลย เพราะว่า พี่บุญมีกับพี่ปีนั้นมีประสบการณ์ที่ไม่เข้าใจกันก็ชอบมานั่งคุยกัน เพื่อหาทางออกอยู่เสมอ *“สมมติว่าลูกค้าคนนี้ไม่ชอบผม ผมเดินเขาไปเลยถามว่าพี่ไม่ชอบผม เพราะอะไร ผมลองคิดนะถ้าต่างคนต่างหันหลังคุยกัน พี่คิดว่าปัญหานี้จะจบไหม?”* เราต้องหันหน้าพูดคุยกัน เมื่อประสบปัญหาที่ไม่เข้าใจกัน อยากให้พูดออกมาเลยว่าไม่ชอบกัน หรือมีปัญหากันเพราะอะไร ทางตัวพี่บุญมีจะกลับไปแก้ไขให้เลย และจะพยายามปรับปรุงให้มันดีขึ้น ในช่วงเวลาที่พี่ปีรู้ว่าพี่บุญมีขอทานครั้งแรก พี่ปีก็ไม่ได้ว่าอะไร หรือสับสนประมาทใด ๆ พี่ปีได้กล่าวกับพี่บุญมีครั้งแรกหลังรับรู้ว่าออกไปขอทานคือ *“ไม่เป็นไรดีกว่าพวกไอพวกที่ไปขโมยของ หรือไปข่มขืน”* และในท้ายที่สุดก็สามารถปรับความเข้าใจกันได้ ทางตัวของพี่บุญมีนั้นไม่มีเพื่อนที่เป็นขอทานเลยสักคน แต่พี่บุญมีก็ยังย้ำในประเด็นเรื่องของการคบเพื่อนอีกว่า *“ผมคบได้หมดจะจน จะปานกลาง จะรวย”*

4.1.1.3 ชีวิตหลังจากหลุดพ้นสถานะคนขอทาน / ชีวิตในการทำงาน

จุดพลิกผัน หรือจุดเปลี่ยนภายในชีวิตที่ส่งผลให้ทางตัวพี่บุญมีหลุดพ้นสถานะคนขอทานได้ คือ ปัจจัยเรื่องครอบครัวเป็นสำคัญ พี่บุญมีอยากเปลี่ยนชีวิตของตนเองเพื่อให้ครอบครัวมั่นคงขึ้น โดยพิจารณาแล้วว่าถ้ายังประกอบอาชีพขอทานไปตลอดชีวิต เพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวนั้น มันไม่สามารถเป็นไปได้ โดยพี่บุญมีนั้นก็ขบคิดมาตลอด เพียงแต่ไม่มีโอกาส หรือช่วงเวลาจังหวะที่เหมาะสม แต่พอเมื่อทางตัวของพี่บุญมีได้รับโอกาสนั้นแล้ว แน่ใจว่าจะรักษาโอกาสให้ดีที่สุด ดังกรณีที่ได้พบเจอพี่เจี๊ยบ *“ก็เหมือนวันนี้ ยกตัวอย่างวันนี้ วันนี้ผมได้โอกาสจากพี่และ พี่เหมาแซนวิสทั้งหมดจากผม¹¹ ผมได้กลับไปพักอีกวันหนึ่งและ นั่นคือโอกาสของผมนะ ถ้าถามว่าแล้วพรุ่งนี้ละ พรุ่งนี้ไม่มีโอกาสนี้และนะ แน่ใจว่า ถ้าวันนี้พี่เหมาผม แล้วผมจะไม่รีบคว้าไว้รอมาคว้าพรุ่งนี้ ก็ เป็นไปไม่ได้ เพราะพรุ่งนี้ผมก็จะไม่เจอพี่แล้ว จะเจอพี่อีกที่เมื่อไรก็ไม่รู้”* หากพูดถึงในประเด็นของโอกาส ซึ่งหมายรวมถึงการเจอพี่เจี๊ยบด้วย และทุก ๆ โอกาสที่พี่บุญมีได้รับมาตลอดช่วงชีวิตที่ผ่านมา รวมถึงโอกาสด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อช่องทางต่าง ๆ ที่เข้ามา อีกด้วย แต่ถึงกระนั้นพี่บุญมีก็ย้ำเสมอว่าพี่เจี๊ยบเป็นจุดเริ่มต้นของการได้รับโอกาส ปัจจัยเรื่องของสื่อนั้นก็เป็จุดเปลี่ยนที่สำคัญไม่แพ้กัน อีกทั้งรองลงมายังมีกลุ่มนักศึกษาที่เข้ามาศึกษาเรื่องราวชีวิตของพี่บุญมี ประกอบกับให้ความช่วยเหลือใน

¹¹ ในวันที่นัดสัมภาษณ์ พูดคุยกับพี่บุญมีทางผู้ศึกษาเองได้ทำการเหมาแซนวิสจำนวนทั้งหมด 52 กล่อง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำแซนวิสไปมอบให้ผู้รับบริการที่ ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพฯ หรือบ้านมิตรไมตรีดินแดง อีกทั้งเพื่อยังเป็นการขอบคุณที่พี่บุญมีที่ยอมสละเวลาในการขายของเพื่อมาพูดคุยกับทางผู้ศึกษาอีกด้วย

การช่วยขายแซนวิส ในประเด็นของสื่อ นั้น พี่บุญมีกล่าวว่า มันเป็นเสมือนโอกาสที่ทำให้ผมมีพื้นที่ใน ส่วนของสื่อ ทำให้ผู้คนในสังคมได้รับรู้เรื่องราวของตน อีกทั้งเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์ธุรกิจแซน วิสของตนเองอีกด้วย

ประสบการณ์ของพี่บุญมีที่ผ่านมากลูกสาว คือสิ่งที่ตลใจให้พี่บุญมีลุกขึ้นมาสู้กับปัญหาในชีวิต ลูกสาวของบุญมี น้องโบบัว (นามสมมติ) ตอนที่น้องโบบัวได้ลืมตาออกมาดูโลกก่อนสักกระยะหนึ่ง ก็ได้ เริ่มต้นชีวิตใหม่ประกอบกับการเริ่มต้นขายแซนวิส แต่ในการเริ่มต้นช่วงแรก เริ่มจากการเป็นลูกน้อง ก่อน โดยการเป็นลูกจ้างร้านขายแซนวิสตรงช่อมรถแยกเกษตร - นวมินทร์ เวลาเริ่มงานคือ การขาย ตั้งแต่ 6 โมงเช้า และเสร็จจากการขายกลับบ้านในเวลา 6 โมงเย็น ในช่วงเริ่มต้นทำงานนั้น จะทำให้ ไม่มีเวลาที่ได้เจอครอบครัวสักเท่าไร หลังจากนั้นต่อมาก็ได้ลาออก และมาเริ่มต้นทำการขายเอง พี่บุญ มีหยุดพูด และทำการหยิบกล่องแซนวิสขึ้นพร้อมพูดกับผู้ศึกษาด้วยสีหน้าที่จริงจังว่า “ผมก็ไม่ได้เอา สูตรเขามา เพราะเอาสูตรเขาไม่ได้แน่นอน เหมือนโดเรมอน ละเมิดลิลิทธิโดนจับไหม ผมไม่มีคำ สลวยงามที่จะพูดให้พี่เข้าใจ ก็มีแต่คำแบบนี้ คิดเอาไว้ถ้าเราก็อปปี้เขาเมื่อไร เราโดน เราต้องพยายาม ค้นหาสูตรของเราเอง แล้วตัวโลโก้เราก็ต้องสร้างด้วยตัวเอง” การอธิบายของพี่บุญมีนั้น แสดงให้เห็น ถึงความจริงจังในเรื่องของสูตรแซนวิสของตนเอง ประกอบกับโลโก้ของตนเอง

บุคคลที่มีลักษณะที่สามารถเข้ามาคุยกับพี่บุญมีได้ และคน ๆ นั้นสามารถเข้ามาเปลี่ยนแปลง พี่บุญมีได้ โดยพี่บุญมีย้ำอีกครั้งว่า พี่บุญมีสามารถพูดคุยได้กับทุกคน ไม่มีการแบ่งแยกเลย แต่ถ้าจะ เจาะจงถึงลักษณะแบบที่พี่บุญมีชอบที่สุดก็คือ “เป็นคนง่าย ๆ คุยง่าย เข้าใจง่าย กินง่าย อยู่ง่าย เป็น คนแบบใจเขาใจเรา แบบที่เอาใจผมไป ผมเอาใจพี่ไป ผมชอบแบบนี้ ไม่ใช่แบบว่า ผมเอาใจพี่แล้ว พี่ เอาใจผมกันตัวเองมันไม่ได้ แล้วเมื่อไรพี่จะรู้ว่าใจเขาใจเรา ประมาณนี้”

ในชุดความคิด และประสบการณ์การที่ผ่านมาของพี่บุญมีที่เคยผ่านการเป็นคนขอทานมา ก่อนนั้น ได้อธิบายว่าคนขอทานในประเทศไทยนั้นมีหลากหลายรูปแบบ คือ สมัยก่อนนั้นพี่บุญมี ขอทานด้วยวิธีการหลายรูปแบบ แต่ไม่เคยขอทานแบบหลอกลวงเลยสักครั้ง พี่บุญมียกตัวอย่างว่า อาจจะมีการขอทานในรูปแบบการหลอกลวงอย่าง รูปแบบของซองผ้าป่า หรือการหลอกลวงว่าคุณแม่ ของตนเองป่วย หรือคนในครอบครัวป่วย หรือแม้กระทั่ง การหลอกว่าเป็นพระสงฆ์ แต่ตัวตนจริง ๆ แล้วไม่ได้เป็นพระ แต่ทางตัวพี่บุญมีเน้นย้ำว่า อย่างทางตัวของพี่บุญมีนั้นเดือดร้อนของแท้ “ถ้าหลอก คนนี้ได้ 10,000 บาท เราเอาแม่ แม่ผมป่วย ผมต้องการใช้เงิน” ถามว่าเพื่ออะไร ไม่จำเป็นต้องหลอก เขา เราเป็นยังไง อยู่ยังไง สักวันหนึ่งพี่ก็จะมาเห็นว่าคน ๆ คนนี้เดือดร้อนแท้ คนนี้หลอกเรา มันก็

เหมือนพระสงฆ์แท้กับปลอม สักวันหนึ่งก็ต้องรู้อยู่แล้ว พระสงฆ์แท้ หรือปลอม มาจากวัดโดยตรงไหม หรือคนนี่ไม่มีวัด วันหนึ่งเวลานานเท่าไหนที่ก็ต้องรู้อยู่ดี ขอโทษนะครับพี่ พี่กินข้าวนะครับ ไม่ได้กินหญ้าถูกไหมครับ” กล่าวโดยสรุปว่า ขอบทานในชุดความคิด และประสบการณ์ที่ผ่านมาของพี่บุญมี นั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) กลุ่มคนที่ได้รับความเดือดร้อนจริง หรือที่พี่บุญมีเรียกว่า “เดือดร้อนแท้” 2) กลุ่มคนที่หลอกกลวงที่มีรูปแบบการหลอกอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเรื่องโกหก มาในรูปแบบของการหยิบยกศาสนาบางหน้า อย่างกรณีของซองผ้าป่า หรือการปลอมแปลงตนเป็นพระสงฆ์

ปัญหาสุขภาพของพี่บุญมีที่ประสบอยู่ในตอนนี้ นอกเหนือจากประเด็นความไม่พร้อมของร่างกาย คือ ร่างกายไม่สามารถปรับให้ทันต่อสภาพอากาศ เนื่องด้วยบางที่อากาศเดี๋ยวร้อน เดี่ยวหนาว เดี่ยวเย็น เดี่ยวเจอฝน ซึ่งร่างกายของพี่บุญมีจะแสดงอาการว่าป่วยในทุกปี โดยไม่ใช่ว่าเป็นปีแรกที่เริ่มปรับตัวไม่ทัน แต่ในเรื่องของลักษณะของความรุนแรงนั้นจะเท่าเดิมในทุก ๆ ปี ตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่าพี่บุญมีป่วยนั้น คือ วันก่อนที่พี่บุญมีได้คุยกับตัวผู้ศึกษาอย่างแข็งแรงอยู่ แต่พอรุ่งขึ้นอีกวันกลับมา เนื่องด้วยสภาพอากาศร้อน ร่างกายปรับไม่ทัน ก็ป่วยขึ้นมาทันที ทำให้ต้องเลื่อนนัดกับผู้ศึกษาออกไป อีกประเด็นที่มีความสนใจคือ เรื่องปัญหาของฝุ่น PM 2.5 โดยพี่บุญมีกล่าวว่าสภาพร่างกายของตนเองไม่มีปัญหากับเรื่องของฝุ่นสักเท่าไร สาเหตุที่สภาพร่างกายของพี่บุญมีไม่แสดงอาการ พี่บุญมีให้เหตุผลว่า “ขอโทษนะผมเคยนอนใต้สะพาน ลอยซึ่งมันเยอะกว่านี้อีก เพราะงั้นเรา ร่างกายผมมันเลยชิน”

วิธีการรับมือ หรือปรับตัวในช่วงแรกที่เริ่มทำงานของพี่บุญมี ในช่วงแรก คือ เริ่มต้นจากการขายน้ำส้ม เป็นช่วงเวลาที่เจอพี่เจียบ ก่อนหน้านั้นพี่เจียบให้ทุนมา¹² เข้าวันมะรืนก็เริ่มมาขายน้ำส้มเลย และมีความรู้สึกที่ดีใจมาก ๆ จากเด็กที่นังยกมือไหว้ขอทาน แล้ววันนี้เราสามารถยื่นแล้ว “สมมติว่าตอนนี้พินั่งอยู่ พี่ลองยื่นดู พี่จะมองว่ามันแตกต่าง ตอนนั้นเรานั่งอย่างเดียว แต่ตอนนี้เรายื่นแล้ว มันก็เหมือนกับมองว่า “คุณค่าของเรา” มันขึ้นมาแล้ว มันก็คล้าย ๆ ทำนองนั้น บางครั้งผมขอโทษด้วย ที่ผมไม่ได้เรียนหนังสือ สมองมันไม่มีค่าสวยงาม อีกร้อยอย่างมันอาจจะซ้ำนิดหนึ่ง” ในช่วงแรกของการเริ่มขายน้ำส้ม การปรับตัวของพี่บุญมีรู้สึกว่าได้มีความยากสักเท่าไร ความรู้สึกจากตอนนั้นจนถึงปัจจุบันพี่บุญมีได้บรรยายออกมาว่า “มันมีคุณค่ามากกว่าตอนนั้นอีกนะ” ในปัจจุบันพี่บุญมีเป็นที่รู้จักในสังคมที่กว้างมากขึ้น ซึ่งการเป็นที่รู้จักก็ส่งผลให้พี่บุญมี รับรู้ถึงคุณค่าในตนเองที่เพิ่มขึ้น อีก

¹² โดยเป็นจำนวนเงินเท่าไร ทางพี่บุญมีไม่สามารถตอบได้

ทั้งพี่บุญมียังมีความภูมิใจว่า ตนเองเสมือนเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงแล้วในระดับหนึ่ง *“มันมีความสุขอีกแบบหนึ่ง”* พี่บุญมีกล่าวด้วยสีหน้าที่ยิ้มแย้มกว่าทุกครั้ง

พัฒนาการของลักษณะความสัมพันธ์รอบตัวของพี่บุญมีจากแต่ก่อนจนถึงปัจจุบันนั้น โดยในแต่ก่อนพี่บุญมีจะไม่ค่อยมีเวลา แต่ในปัจจุบันสามารถแบ่งเวลาได้แล้ว สามารถแบ่งได้ว่า วันอาทิตย์จะเป็นช่วงเวลาให้ครอบครัว ยิ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่ยังเป็นขอทานนั้น เรียกได้ว่าไม่มีเวลาเลย ในช่วงแรกตอนมาเริ่มขายน้ำส้มก็ไม่มีเวลาเท่าไร เช่นกัน เนื่องด้วยเป็นช่วงเวลาที่ต้องขยันเพื่อสร้างเนื้อสร้างตัว กล่าวคือ การที่ขยันก็เพื่อให้มีคนที่รู้ว่า แยกไฟแดงตรงนี้มีน้ำส้มขาย ก็เสมือนว่ามีร้านเปิดใหม่ ยกตัวอย่าง ถ้าร้านเปิดใหม่ ถ้าเขาไม่ขยันเปิดร้านทุก ๆ วัน *“พี่คิดว่าตรงนี้มีร้านใหม่ไหม ถ้าเขาขยันเปิดทุกวันไม่มีวันหยุด แล้วพี่คิดว่าวันหนึ่งมีคนรู้ใหม่ว่าตรงนี้มีร้านค้า”* พี่บุญมีขายน้ำส้มได้ประมาณ 3 ปีกว่า ๆ ก่อนจะไปเริ่มต้นใช้ชีวิตเป็นลูกน้องร้านขายแซนวิส และทำงานเป็นลูกน้องได้ 1 ปีกว่า ๆ จึงจะมาเริ่มต้นธุรกิจขายแซนวิสของตนเอง ในส่วนของความสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ นั้น ช่วงหลังนาน ๆ ถึงจะได้เจอกันที แต่ก็ยังพูดคุยกันเหมือนเดิม เพียงแต่ว่าต่างคนต่างก็มีครอบครัวของตนเองเช่นกัน จะให้มาพบกันเหมือนเดิมแต่ก่อนก็ไม่ได้ เนื่องจากภาระหน้าที่ของแต่ละก็ต้องมากขึ้นกว่าเดิม แต่พี่บุญมีย้ำว่า *“เพื่อนไม่ทิ้งกัน”* แต่ก็ต้องให้เกียรติทางภรรยาของเขา จึงอาจจะต้องหาจังหวะคุยกันที่มันเหมาะสม แต่ละคนก็ต้องมีเวลาส่วนตัว

ภาพลักษณ์ของพี่บุญมีต่อผู้คนในสังคมในปัจจุบันมองว่า มีความแตกต่างจากอดีตอย่างมาก เนื่องจากในอดีตพี่บุญมีโดนดูถูกเยาะ แต่เดี๋ยวนี้พี่บุญมีเป็นที่รู้จักในสังคมมากขึ้น มีสื่อจากช่องทางต่าง ๆ นำเสนอเรื่องราวออกอากาศไป ทำให้ภาพลักษณ์ของตนเองมีทิศทางที่ดีขึ้นอย่างมาก ตอนนี้มีธุรกิจแซนวิสของตนเองแล้ว และต่อไปในวันข้างหน้า แซนวิสของพี่บุญมีจะไปเปิดขายที่ห้างสรรพสินค้าสยามพารากอน โดยได้รับการสนับสนุนและร่วมมือกับรุ่นพี่คนหนึ่ง ซึ่งรุ่นพี่คนนี้ได้เปิดร้านขายกาแฟ ก็จะนำเอาแซนวิสไปขายที่ร้านของเขา อีกทั้งช่องทางการขายแซนวิสของพี่บุญมีก็มีการตั้งเพจเฟซบุ๊กอีกด้วย โดยได้รับการช่วยเหลือจากพี่หม่อมถนัดแดรก¹³ ซึ่งทางพี่หม่อมนั้นได้สร้างเพจ โดยใช้ชื่อว่า *“แซนวิสต้นบัว”* พี่บุญมีได้เล่าถึงความรู้สึกจากอดีตจนถึงในปัจจุบันเกิดคาตมาก ๆ พี่บุญมีเปรียบเทียบกับชีวิตของตนเอง เสมือนทองราคามันก็จะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตามกาลเวลา

¹³ หม่อมถนัดแดรก เป็นหนึ่งในคนที่มีอิทธิพลในสื่อของโลกออนไลน์ อีกทั้งเป็นเจ้าของช่อง “หม่อมถนัดแดรก” และมีผู้ติดตามกว่า 3.65 ล้านคนในช่องทางของสื่ออย่าง youtube (ข้อมูล ณ วันที่ 25 ตุลาคม 2563)

การสร้าง หรือตระหนักถึงคุณค่าในตนเองของพีบุญมีนั้น มันเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ช่วงเวลาที่ เป็นขอทานแล้ว เงินก้อนแรกที่ได้จากการขอทาน ทางตัวของพีบุญมีนั้นสามารถหาได้ด้วยตัวเอง มันภูมิใจ กล่าวคือ ถึงคนทั่วไปอาจจะมองว่าเป็นไอ้เด็กขอทาน เงินที่ได้มาก็ได้จากการขอทาน แต่ทางตัวพีบุญมี กลับคิดว่าตนเองไม่ได้ไปขโมยของจากใคร อีกทั้งพีบุญมียังมีความรู้สึกที่ว่ายังดีกว่าคนที่ขโมยของ โดยอธิบายว่า “พวกนั้นเขาไม่ขออะพี เขาขโมยเลย แต่อย่างผมอะขอ แล้วแต่น้ำใจที่พีให้เลย” ส่วนเงินก้อนแรกที่ได้จากการขายของ ก็พัฒนาเป็นความภูมิใจขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง “ก็เหมือนกับบันได้ สะพานลอยอะ เวลาขึ้นพีจะขึ้นก้าวเดียวหมดเลยใหม่ ต้องค่อย ๆ ขึ้นทีละก้าว เป็นไปไม่ได้หรอกที่ก้าวเดียวจะขึ้นไปถึงเลย” สำหรับช่วงเวลาที่ดีใจ และเกิดความภูมิใจมากที่สุด คือ ช่วงเวลาในปัจจุบันตอนนี้ ซึ่งตอนนี้มีโลโก้เป็นของตนเองแล้ว มันบ่งชี้เห็นถึงวิวัฒนาการอย่างชัดเจนว่าแซนวิสของพีบุญมีนั้นไปไกลขึ้นเรื่อย ๆ จากในช่วงแรกได้ถูกนำไปวางขายที่ศูนย์การค้าอเวนิว ในช่วงต่อมาก็ได้รับการสนับสนุนจากนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในการนำแซนวิสไปขายที่มหาวิทยาลัย จนในปัจจุบันก็ได้มีโอกาสได้นำเข้าไปขายในห้างสรรพสินค้าอย่าง สยามพารากอน

หากพิจารณาถึงประเด็นการสร้างคุณค่าของตนเองแล้ว ทางผู้ศึกษาก็ได้สอบถามแก่พีบุญมี ว่าถ้าหากให้เปรียบเทียบชีวิตของตนเองจะสามารถอธิบายออกมาเป็นสิ่งใดได้บ้าง พีบุญมีได้ตอบอย่างตั้งใจว่า “วันเวลายังนานเท่าไร ทอมมันก็จะมีคุณค่า มันก็เหมือนทองอะพี คุณค่ามันอยู่ตรงนั้น และ อดีตมันก็มีคุณค่า แต่มันก็ไม่ได้ขนาดปัจจุบันนี้” นอกจากนี้เปรียบเทียบว่าชีวิตตนเองคล้ายกับทองคำแล้ว พีบุญมีก็เปรียบเทียบชีวิตตนเองเหมือนกับเพลง “เลิกคุยทั้งอำเภอเพื่อเธอคนเดียว” โดยให้เหตุผลไว้ว่า เพลงเลิกคุยทั้งอำเภอเพื่อเธอคนเดียวสามารถเป็นกระแสยอดนิยมในสังคมได้โดยใช้ระยะเวลาสั้น ๆ เหมือนกับเรื่องราวชีวิตของพีบุญมีที่สื่อจากช่องทางต่าง ๆ มาขอถ่ายทำ และได้นำเสนอออกอากาศไป ทำให้ผู้คนในสังคมได้รู้จักมากยิ่งขึ้นไป ในวันนี้กลายเป็นว่าพีบุญมีนั้น เวลาเดินทางไปไหนมาไหน รู้สึกเหมือนคนมีชื่อเสียง มีคนรู้จักเข้ามาขอถ่ายรูปด้วย “มันก็เหมือนเพลงชีวิตผมก็เหมือนเพลง เพลงไม่เพราะต่อให้ก็คืน ๆ ยอดมันก็อยู่ยงนั่นเท่าเดิม”

หลังจากที่พีบุญมีได้รับความช่วยเหลือจากภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะมาจากภาคส่วนประชาชน อย่างเป็นที่เจ็บบ หรือสื่อช่องทางต่าง ๆ แต่พีบุญมีไม่เคยคิดจะขอความช่วยเหลือจากภาครัฐเลย เนื่องด้วย พีบุญมีพิจารณาแล้วว่า ชีวิตของตนเองนั้นยังไม่เดือดร้อนเท่าไร โดยมีคนที่ประสบความสำเร็จเดือดร้อนมากกว่าชีวิตของตน ถ้ารัฐจะยื่นความช่วยเหลือมาให้ พีบุญมีก็จะรู้สึกซาบซึ้งมาก ๆ แต่ทางตัวพีบุญมีจะแนะนำให้ไปช่วยคนอื่นก่อน เพราะ ถือว่าชีวิตของตนไม่ได้เดือดร้อนมาก วันนี้ในปัจจุบันพีบุญมีถือว่าสามารถให้ความช่วยเหลือแก่ผู้คนที่กำลังลำบากได้อีกด้วย เนื่องจากตนเองได้รับโอกาส

แล้ว ซึ่งได้รับโอกาสจากพี่เจี๊ยบนั่นเอง จนวันนี้พี่บุญมีมีโอกาส และพร้อมที่จะแบ่งปันให้แก่คนอื่น ๆ ต่อไป พี่บุญมีพิจารณาการช่วยเหลือจากภาครัฐไว้ว่าจะไปขอความช่วยเหลือจากภาครัฐก็ต่อเมื่อ มีเหตุการณ์ที่เดือดร้อนจริง ๆ เช่น เกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติ หรือเหตุการณ์อื่น ๆ ที่ร้ายแรง เราจึงจะไปขอความช่วยเหลือจากภาครัฐได้ สมมติว่า “ตอนนี้ผมอยู่คูบอน แต่ตอนนี้ในสยามพารากอนน้ำท่วม เป็นพี่จะไปเลือกช่วยคูบอน หรือสยาม คูบอนไม่มีคนหรือ ไซ้มีคน แต่คูบอนไม่ได้น้ำท่วมตอนนี้ สยามพารากอนเดือดร้อน เขายังหากินกันไม่ได้ ผมยังหากินได้อยู่” แต่ถ้าวันหนึ่งเกิดป่วยหนักจริง ๆ วันนั้นจะไปขอความช่วยเหลือจากภาครัฐ ในสมัยก่อนพี่บุญมีก็ยังไม่มียัตตราประจำตัวผู้พิการ สาเหตุที่ไม่ได้ไปทำบัตร เพราะพี่บุญมีเล็งเห็นว่าไม่ได้มีความจำเป็นต้องไปทำบัตรแต่อย่างใด คนทั่วไปอาจจะมองว่า “ไปทำสิพี่บุญมี รัฐเขาช่วยเหลือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ มากมาย” แต่พี่บุญมียังมองว่า “ผมยังไม่เดือดร้อนแท้” ยังมีคนอื่นที่เดือดร้อนกว่า ไปช่วยเหลือคนอื่นเสียดีกว่า ลักษณะนิสัยที่สำคัญอีกอย่างของพี่บุญมี คือ “การใช้ในยามจำเป็น” หมายรวมถึง การที่ถ้าเมื่อไรที่เดือดร้อนจริง ๆ พี่บุญมีถึงจะขอความช่วยเหลือเอง

ธุรกิจแซนวิสในมุมมองของพี่บุญมีนั้นจะสามารถดำเนินการไปได้อย่างยั่งยืนแน่นอนครับ เพราะว่า ในภาพรวมหลาย ๆ อย่าง ตั้งแต่ช่วงชีวิตการขอทานจนถึงปัจจุบัน พี่บุญมีคิดว่าตนนั้น พฤติกรรมดี เป็นคนดีมาโดยตลอด ผลบุญมันก็รวม ๆ กัน พี่บุญมีกล่าวว่า ตนนั้นเป็นคนที่ชอบให้ ตั้งแต่ช่วงที่ตนเองเป็นขอทานแล้ว ให้คนที่ไม่มีกินทั้ง ๆ ที่ถามว่าตนเองเองมีกินแล้วหรือยัง แต่ถึงแบบนั้นพี่บุญมีก็ชอบให้ โดยเป็นการถือว่ายึดคำสอนของหลวงตา “เราเป็นผู้ให้ เราก็จะมีความสุข” สรุปว่าพี่บุญมีนั้นเป็นคนให้มาตลอด ประพฤติดีมาตลอด จึงเป็นเหตุผลที่ว่าสิ่งที่เราทำมาตลอดจะส่งผลแก่เราในท้ายที่สุด การให้โอกาส ให้ของ ก็เลยคิดว่าสิ่งดี ๆ จะตอบแทนกลับมาเลยคิดพิจารณาแล้วว่าธุรกิจแซนวิสของเราต้องยั่งยืนแน่ ๆ นอกจากประเด็นเรื่องความยั่งยืนของธุรกิจแล้ว โอกาสที่ธุรกิจของพี่บุญมีจะไปต่อในลักษณะก้าวหน้าขึ้น หรือถดถอยลง พี่บุญมีก็มีความเห็นว่า ควรจะปล่อยให้อนาคตเป็นตัวจัดการเองดีกว่า เพราะเราก็ไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างไรต่อไป แต่สิ่งที่แน่นอนคือตอนนี้ทางตัวพี่บุญมีเองกำลังพยายามทำให้ก้าวหน้าขึ้นไปอย่างเดียว แต่ในส่วนเรื่องอนาคตก็ไม่สามารถตอบอีกเช่นกัน โดยในปัจจุบันพี่บุญมีได้บอกเล่าถึงเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นกับธุรกิจของตนว่า “ตอนนี้ฟาร์มเข้าก็มาเซ็นสัญญาแล้ว ส่วน CP กำลังอยู่ในขั้นพิจารณา เดอะมอลล์บางกะปิก็เช่นกัน ผมให้ไม่เกิน 3 เดือนอีกข้างหน้า ผมจะกระจายสินค้าออกไปให้เร็วที่สุด เหลือแค่ต่างประเทศอย่างเดียวและครับ เพราะว่าอย่าลืมนะครับ แค่ CP ก็มีสาขามากมาย ผมต้องกระจายออกไปให้เร็ว” และสิ่ง

ที่ทำได้ในตอนนี้เป็นคือ พี่บุญมีกำลังหาพื้นที่ และทำเลในการเปิดร้านขายเป็นของตนเอง โดยลักษณะเป็นห้อง ๆ อีกทั้งกำลังพิจารณาว่าอาจจะต้องรับคนเพิ่ม เพื่อให้ผลิตสินค้าให้ทัน¹⁴

ช่วงชีวิตที่ผ่านมาของพี่บุญมีตั้งแต่ก่อนเป็นขอทาน จนมาถึงปัจจุบันที่ไม่ได้เป็นขอทานแล้ว พี่บุญมีให้คะแนนกับตนเอง 10 คะแนน เพราะว่า ณ เวลานี้ตัวเราเป็นเพียงแค่อดีตขอทาน ตอนนี้ตัวเราเป็นคนที่ทำธุรกิจแล้ว อีกทั้ง şans ของเรามีโอกาสได้ไปขายถึงสยามพารากอน ซึ่งถือว่าไม่ธรรมดาเลยสำหรับอดีตเด็กขอทานอย่างตัวพี่บุญมีเอง ประกอบกับบริษัท CP ก็เตรียมจะมาเซ็นสัญญาอีกด้วย เรื่องการเซ็นสัญญาของ CP นั้นเป็นสิ่งที่ทางตัวพี่บุญมีบอกกับนักศึกษาเป็นกลุ่มคนแรก ๆ เลย เพราะยังไม่มีใครทราบข่าวนี้ “ชีวิตผมตอนนี้ก็เปรียบเทียบบเหมือนทอง ราคาพุ่งเรื่อย ๆ สมัยก่อนพี่ให้ผม 500 ผมซื้อทองได้เลย 1 บาท สมัยนี้เอา 1 บาทยุคนี้มาขายยุคนี้ ผมได้กำไรมหาศาลเลยนะ ชีวิตของผมเลยเหมือนคุณค่าของทองคำ” พี่บุญมีกล่าวด้วยสีหน้าที่ภูมิใจและยิ้มแย้ม

นอกจากเรื่องของการเซ็นสัญญากับบริษัทต่าง ๆ เพื่อกระจายสินค้าของตนเองแล้ว พี่บุญมียังกล่าวกับนักศึกษาไว้อีกว่า อีก 5 ปีข้างหน้าฉัน มีแผนการที่ตั้งเป้าหมายว่าจะเปิดโรงงานของตนเอง จากน้ำพักน้ำแรงของตัวเอง การเกิดขึ้นของโรงงานนั้นพี่บุญมีอธิบายว่า จะเป็นการเปิดโอกาสให้แก่ลูกน้องของตนเองในอนาคตด้วย เสมือนที่ตนได้โอกาส และส่งต่อโอกาสแก่รุ่นน้อง หรือคนทั่วไปที่อยากได้สูตรแซนวิสเอาไปขาย พี่บุญมีให้หมดเลย เพราะถือว่าเป็นการกระจายโอกาสสู่คนอื่น ๆ ต่อไป

นอกจากแผนการตั้งโรงงาน และการเซ็นสัญญากับบริษัทอื่น ๆ ทางตัวพี่บุญมีก็วางแผนการเพื่อรองรับกับการแก้ตัวของตนเองว่าอยากมีร้านขายเป็นของตนเอง เร็ว ๆ โดยในเร็ววันนี้ร้านจะเปิดอย่างทางการ หากไม่มีอะไรขัดข้อง โดยพี่บุญมีจะขายแซนวิสไปจนกว่าร่างกายของตนจะขายไม่ไหว ประกอบจะยกกิจการทั้งหมดให้ลูกสาวเป็นคนสืบทอดทายาทรุ่นต่อไป การเปิดร้านเป็นของตนเองนั้นก็ เป็น 1 ในความมุ่งหวังของตนเลยก็ว่าได้ แต่ตอนนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตพี่บุญมี นอกจากจะเป็นเรื่องของธุรกิจแล้วก็คือ ตัวลูกสาว ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตของพี่บุญมี “เขาเป็นคนที่น่ารัก ความรู้สึกของผม เวลาผมมองเขาแล้ว ทำให้ผมหายเหนื่อยมีแรงบันดาลใจในการสู้ชีวิต” ตอนที่ลูกสาวของพี่บุญมีลืมตาดูโลก พี่บุญมีอธิบายว่ารู้สึกดีใจมาก ๆ จนบอกไม่ถูก หลังจากนั้นก็ได้อุ้มเขา เล่นกับเขา

¹⁴ ในช่วงเวลาที่สัมภาษณ์นั้น เป็นช่วงเวลาที่ยังไม่เกิดวิกฤตการณ์โควิด 19 ในประเทศไทย แต่ในปัจจุบันนั้นสภาพคล่องทางเศรษฐกิจของพี่บุญมีมีสภาพที่ย่ำแย่มาก ดังนั้นการวางแผนเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องใช้งบประมาณด้านเงินทุนจำเป็นต้องเลื่อนไปอย่างไม่มีกำหนดทุกแผนการ

ความสุขของพี่บุญมี คือ การเป็นผู้ให้ แต่การให้ของพี่บุญมีนั้น คือ การให้แล้วผู้รับจะเอาไปทำอะไรต่อ ก็สุดแล้วแต่ความต้องการของผู้รับว่าจะนำไปทำอะไรต่อไป “สมมติพี่จะเอาไปซื้อkawdam gin เหล้าก็เรื่องของพี่ ผมถือว่าผมเป็นผู้ให้แล้ว ผมถือว่าผมมีความสุขและ” สุดท้ายแล้วช่วงชีวิตที่ผ่านมาของพี่บุญมี อยากจะบอกว่า ตอนนี้เราทำสำเร็จแล้ว กล่าวคือ พัฒนาการจากเด็กขอทานในวันนั้น ตอนนี้กลายเป็นเจ้าของธุรกิจแซนวิสต้นบัวแล้ว ชีวิต และคุณค่าในตอนนี้อยู่เปรียบเทียบเหมือนทองคำ พี่บุญมีกล่าวปิดท้ายด้วยว่า “จะไปให้รางวัลตัวเอง โดยการไปกิน MK คือ ตั้งแต่เล็กจนโต เด็ก ๆ เคยคิดว่าวันหนึ่งผมต้องนั่งกิน MK ให้ได้ ถ้าย้อนกลับไปสมัยนั้น ถือว่ายากลำบากมาก ๆ” พี่บุญมีกล่าวประโยคสุดท้ายพร้อมกับน้ำตาที่ไหลลงมาบนแก้มทั้งสอง

4.1.2 น้องเต้ และน้องตันอดีตพี่น้องขอทานย่านฝั่งธน

4.1.2.1 ช่วงชีวิตก่อนมีสถานะเป็นคนขอทาน

จุดเริ่มต้นก่อนที่น้องเต้ และน้องตันจะย้ายเข้ามาใช้ชีวิตในกรุงเทพฯ นั้น แต่ก่อนอาศัยอยู่กับคุณย่าที่ อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี สาเหตุหลัก ๆ ที่ทำให้น้องเต้ และน้องตันต้องย้ายมากรุงเทพฯ คือ คุณย่าชอบดู และก็ทำการตีน้องทั้งสองคน และขณะที่ดู และตีนั้นคุณย่าจะมีอาการเมาทุกครั้ง เป็นอาการเมามาจากการดื่มเหล้า ทางน้องเต้ที่เป็นน้องชายคนโตอธิบายความรู้สึกกับเหตุการณ์ดังกล่าวว่า “ผมเลยรักคุณย่าเป็นบางครั้ง” น้องทั้งสองเลยติดต่อกับคุณพ่อที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ซึ่งคุณพ่ออาศัยอยู่ที่ชุมชนสภาพร ซอยประชาอุทิศ 15 คุณพ่อย้ายมาใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2550 โดยน้อง ๆ ให้คุณพ่อมารับกลับไปอยู่ด้วย ดังนั้นคุณพ่อเลยขับรถซาเล้งไปรับที่บ้านที่กบินทร์บุรี เป็นการใช้ระยะเวลาในการเดินทางที่นานมาก การย้ายเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ ของน้องทั้งสองคนทางคุณพ่อได้ให้เหตุผลคนละทิศทางกับน้องทั้งสองว่า ทางตัวคุณแม่ของน้องตันนั้นเป็นคนกัมพูชา กล่าวคือ น้องตันไม่ได้เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของทางครอบครัวฝั่งกบินทร์บุรี¹⁵ ทำให้คุณพ่อคิดว่า คงอาจจะเป็นเพราะ การที่ไม่ได้เป็นลูกหลานทางตรงเลยอาจจะทำให้ไม่สามารถเข้ากับครอบครัวที่กบินทร์บุรีได้ แต่คุณพ่อก็ได้รับรู้ถึงเหตุการณ์ที่คุณย่าชอบเมาแล้วดู ทีวี ๆ ของตน เพียงแต่คิดว่า น่าจะมีเหตุผลอื่น ๆ อีกด้วย

¹⁵ คุณพ่อของน้องเต้ และน้องตันนั้น เคยมีภรรยามาแล้วทั้งหมด 3 คน ภรรยาคนแรก คือ คุณแม่ของน้องเต้ ซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว อาศัยอยู่ที่อำเภอกบินทร์บุรี โดยได้ฝากลูกทั้งสองคนให้ทางครอบครัวภรรยาคนแล้วไว้ที่นั่น ต่อมาก็มีอีกคนที่ซึ่งเป็นคุณแม่ของน้องตัน โดยมีสัญชาติเป็นคนกัมพูชา ในปัจจุบัน คุณแม่น้องตันนั้นเสียชีวิตไปแล้วด้วยโรคมะเร็งตับ ใน ปีพ.ศ. 2554 ส่วนทางคุณพ่อก็ได้เดินทางมาทำงานทำที่กรุงเทพฯ หลังจากนั้นก็มีครอบครัวใหม่ โดยอาศัยอยู่กับภรรยาคนปัจจุบัน แต่ไม่ได้มีลูกด้วยกัน

ลักษณะพื้นฐานของครอบครัวน้องเต้ และน้องตันเป็นครอบครัวที่มีความยากจน อีกทั้งน้องเต้ และน้องตันไม่ได้เป็นพี่น้องกันแท้ ๆ และก็อาศัยอยู่กับคุณแม่เลี้ยงที่ย้ายเข้ามาอาศัยด้วยเป็นเวลา 9 ปี น้องเต้ก่อนที่จะย้ายไปอาศัยอยู่กับคุณย่านั้น คุณพ่อเคยพาไปสมัครเข้าเรียนที่โรงเรียนวัดนาคนิมิต น้องเต้ได้เล่าเรียนจนจบชั้น ประถมศึกษาที่ 3 ทำให้ทางตัวของน้องเต้สามารถอ่านออก และเขียนได้ หลังจากนั้นก็เลยพาไปอยู่กับรินทร์บุรี ในส่วนของน้องตัน เนื่องด้วยคุณแม่เป็นคนกัมพูชา และช่วงที่น้องตันเกิดนั้น คุณพ่อได้ทำใบเกิดหาย ประกอบกับช่วงนั้นคุณพ่อไม่มีบัตรประชาชน เลยไม่ได้ทำการเซ็นรับรอง ทำให้น้องตันในช่วงแรกนั้น จึงไม่ได้มีสัญชาติเป็นคนไทย ในปัจจุบันทางตัวของ คุณพ่อ และคุณแม่เป็นอัมพฤตครึ่งซีก ทางซีกขวา ซึ่งมีอาการลักษณะเดียวกันทั้งตัวคุณพ่อ และคุณแม่ โดยทางอาการของทางคุณพ่อนั้น ค่อย ๆ แสดงผลหลังจากที่ย้ายเข้ามาในกรุงเทพฯ สาเหตุเกิดจากการที่ดื่มเหล้ามากเกินไป ส่วนทางคุณแม่ก็เกิดจากประสบอุบัติเหตุทางถนน เหตุการณ์เกิดขึ้นในช่วงประมาณปีพ.ศ. 2555 ระยะเวลาที่ทั้งสองประสบกับโรคนั้น อาการทางฝั่งคุณพ่อจะเริ่มแสดงผลก่อน ซึ่งทางคุณแม่จะเกิดขึ้นหลังคุณพ่อ แต่ความรุนแรงของอาการทางคุณแม่ประสบนหนักกว่า ซึ่งทางอาการของคุณพ่อนั้นค่อย ๆ แสดงผลมาเรื่อย ๆ จนมาเริ่มหนักขึ้นในช่วงปีหลังที่คุณแม่ประสบอุบัติเหตุไปแล้ว โดยคุณแม่มีโดนรถชนขณะที่นั่งซ้อนท้ายซาเล้งของคุณพ่อ บริเวณที่เกิดอุบัติเหตุคือ หน้าวัดดอนเมือง ซึ่งทางตัวคุณพ่อโชคดีมาก ๆ ไม่ได้รับบาดเจ็บเท่าไร ส่วนค่าใช้จ่ายทั้งหมดทางคุณครุณีได้มอบเงินมาให้เพียงแค่ 5,000 บาทเท่านั้น “พิการเกือบทั้งชีวิตหนูได้มาแค่ 5,000 บาท” คุณแม่พูดด้วยสีหน้าที่ตัดพ้อ ส่งผลให้ทางตัวคุณพ่อและคุณแม่ ต้องเป็นผู้รับผิดชอบเอง เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ให้คำแนะนำเพียงว่า ถ้าอยากให้คุณครุณีออกค่ารักษาพยาบาลให้ ต้องจ้างทนายความเพื่อเรียกค่าเสียหายจากคุณครุณี ทางตัวคุณพ่อและคุณแม่ที่ได้รับการศึกษาที่น้อยก็ไม่มีรู้ถึงวิธีการต่าง ๆ ว่าจะต้องทำเช่นไรบ้าง จึงไม่ได้ติดตามคุณครุณีต่อ และก็ปล่อยให้เหตุการณ์ผ่านไปเท่านั้นเอง

หากเล่าย้อนความก่อนหน้าที่คุณพ่อจะป่วยนั้น คุณพ่อประกอบอาชีพ ขายเสื้อผ้ามือสอง โดยการขับรถซาเล้งตระเวนตามชายที่ตลาดนัดบ้าง บริเวณวัดสนกัซาย ในช่วงเวลาที่ขายเสื้อผ้ามือสอง รายได้พอเพียงกับรายจ่าย อีกทั้งยังมีเหลือให้เก็บอีกด้วย โดยเสื้อผ้าที่นำมาขาย จะไปรับเสื้อผ้าที่จากตลาดโรงเกลือ โดยเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการรับมาขาย รอบละ 10,000 ถึง 20,000 บาท นอกเหนือจากอาชีพรับเสื้อผ้ามือสองมาขายแล้วนั้น ทางคุณพ่อยังเคยประกอบอาชีพเข็นรถขายผลไม้ บริเวณป้ายรถเมล์แถว ๆ บางประกอก ประกอบอาชีพขายผลไม้ได้ 1 ปีกว่า ๆ แล้วก็เลิกไปโดยให้

เหตุผลว่า เลิกทำเพราะเกิดป่วยขึ้นมาก่อน ส่วนอาชีพขายเสื้อผ้ามือสองคุณพ่อไม่ยอมบอกสาเหตุของการเลิกขาย

แต่เมื่อพ่อคุณพ่อ และคุณแม่เกิดป่วยขึ้นมาพร้อม ๆ กันในเวลาใกล้เคียงกัน ก็ประสบกับปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายภายในบ้าน หัวหน้าครอบครัวอย่างคุณพ่อจากการที่เป็นคนบริหารจัดการเรื่องภายในบ้าน ก็ต้องเปลี่ยนมาเป็นน้องเต้ที่เป็นลูกชายคนโตแทน โดยน้องเต้ได้บอกเล่าถึงความรู้สึกในช่วงนั้นว่า อยากช่วยแบ่งเบาภาระให้พ่อแม่ ความคิดในช่วงนั้นนอกจากออกมาขอทานแล้ว ก็คืออยากมีโอกาสที่จะได้บวช สาเหตุที่อยากจะบวช ก็คือ ทางคุณพ่อและคุณแม่อยากให้บวช ก็เลยตามใจทั้งสองท่าน ส่วนเหตุผลของการออกมาขอทาน คือ เพียงแค่อยากช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ส่วนในประเด็นของลักษณะความเป็นอยู่นั้น สภาพชีวิตครอบครัว เรียกได้ว่าลำบากมาก อาหารการกิน คือ ทานข้าวกับปลาร้า บางครั้งก็คลุกกับไข่ต้ม บางครั้งก็กินมาอย่างเดียว ในส่วนของปลาร้า คุณพ่อเป็นคนทำเอง ในเรื่องรสชาติน้องทั้งสองการันตีว่า อร่อยมากครับ ๆ ในส่วนของลักษณะที่พักอาศัยเป็นห้องเช่า 1 ห้องขนาดเล็ก ค่าเช่า 1,000 บาทต่อเดือน มีห้องน้ำในตัว และเวลาที่จะต้องทำครัวก็ต้องใช้พื้นที่ภายในห้อง ไม่มีส่วนครัว เวลาจะนอนก็ต้องนอนเบียดกันเล็กน้อย ส่วนปัญหา หรืออุปสรรคในการดำเนินชีวิตของครอบครัวนั้น มีปัญหาเพียงแค่เรื่องเงิน ต้องหาเงินเพื่อไปจ่ายค่าเช่าบ้านในแต่ละเดือน ประกอบกับค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ภายในบ้าน ในด้านปัญหาเรื่องสุขภาพก็ดังที่อธิบายไปแล้ว คือ ทั้งตัวคุณพ่อ และแม่เป็นอัมพฤกษ์ นอกจากเรื่องภายในครอบครัวแล้ว ทางครอบครัวของน้องก็ไม่เคยมีปัญหาเกี่ยวกับคนภายในชุมชนอีกเช่นกัน อีกทั้งทางชุมชนก็ให้เข้ามาช่วยเหลืออีกด้วย เมื่อตอนที่เลิกมาเป็นขอทานแล้ว แต่ในก่อนหน้านั้นไม่ได้เข้ามาช่วยเหลือ เนื่องจากไม่ทราบถึงปัญหาที่ทางครอบครัวของน้องเต้ และน้องต้นกำลังประสบอยู่ ทางชุมชนเพิ่งมาทราบข่าวภายหลัง ในขณะที่บ้านมิตรไมตรีธนบุรีเข้ามาให้ความช่วยเหลือแล้ว

ลักษณะของระดับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ทางด้านของน้องทั้งสองรักคุณพ่อมากกว่าคุณแม่ โดยในขณะที่ผู้ศึกษาได้ถามคำถามนี้แก่น้องทั้งสอง ทั้งสองได้ตอบว่ารักพ่อกว่าอย่างรวดเร็ว ประกอบกับน้องทั้งสองให้เหตุผลไว้ว่า ทางคุณแม่เป็นแม่เลี้ยง อีกทั้งคุณแม่ชอบด่าอยู่เป็นประจำ “แต่ทำอะไรนิด ๆ หน่อย ๆ ก็ด่าแล้วครับ” น้องเต้พูดด้วยสีหน้าที่ไม่พอใจเล็กน้อย จึงทำให้ทั้งสองนั้นรักคุณพ่อมากกว่าทางตัวคุณแม่ก็รับรู้ว่าคุณ ๆ ทั้งสองนั้นไม่ได้รักตนเองเท่าที่ควร “หนูก็ไม่รู้ว่าเขารักหนูหรือเปล่า” คุณแม่พูดด้วยสีหน้าที่เศร้าเล็กน้อย ในส่วนของระดับความสัมพันธ์กับชุมชนนั้นในช่วงที่ยังไม่ได้ออกไปขอทาน อยู่ในระดับที่ไม่ได้สนิทสนม หรือมีการพูดคุยกันเท่าไร จนกระทั่งคนในชุมชนทราบข่าวว่าน้องทั้งสองออกไปขอทานจึงทำให้ระดับความสัมพันธ์เริ่มดีขึ้นเป็นระยะ ๆ

แต่ก็ไม่ได้มีความสัมพันธ์อะไรที่พิเศษ อยู่กันแบบทั่ว ๆ ไป มีเพียงประธานชุมชนที่คอยให้ความช่วยเหลือ ทางตัวน้องเด็นนั้นก็มีเพื่อน ๆ อยู่ในชุมชนเช่นกัน เวลาที่น้องเด็จะออกไปเที่ยวเล่นกับเพื่อน ก็พาน้องต้นออกไปเล่นด้วย เรียกได้ว่า เพื่อน ๆ ของน้องเด็ก็คือ เพื่อน ๆ ของน้องต้นเช่นเดียวกัน

กิจกรรมยามว่างของน้องทั้งสองก่อนที่จะเปลี่ยนสถานะมาเป็นขอทานเต็มตัว คือ การเล่นเกม กับดูการ์ตูนอยู่ที่บ้าน แต่กิจกรรมโดยส่วนใหญ่จะเป็นการเล่นเกม ลักษณะของเกมที่เล่นจะเป็นรูปแบบของเกมออนไลน์ ซึ่งลักษณะของเกมออนไลน์ คือ การเล่นกับผู้เล่นคนอื่น ๆ จากหลาย ๆ ที่ แต่การเล่นเกมของน้องทั้งสอง จะเป็นการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ ในชุมชน ผ่านเกมที่มีชื่อว่า Infestation¹⁶ หรือคนไทยส่วนใหญ่จะเรียกกันว่า “WarZ” รูปแบบการเล่นเกม WarZ ของน้องทั้งสอง คือ วมทีมกับเพื่อน ๆ ชุมชน เพื่อสะสมของต่าง ๆ ภายในเกม อีกทั้งทำการกำจัดผู้เล่นอื่น ๆ และทำภารกิจภายในรอบนั้น ๆ ให้สำเร็จ นอกจากเกม WarZ แล้ว น้อง ๆ ทั้งสองก็เล่นเกม Free Fire¹⁷ อีกด้วย แต่เกม Free Fire จะเป็นลักษณะของเกมออนไลน์ที่เล่นบนมือถือ ในส่วนของเกม Free Fire จะเป็นเกมที่เล่นกับน้องต้นเท่านั้น ซึ่งจะแบ่งแยกกันอย่างชัดเจนว่าเกมไหนเล่นกับใคร สำหรับน้องต้นนั้น จะชอบเล่นเกม Roblox¹⁸ ซึ่งเป็นเกมที่เล่นคนเดียว แต่ก็สามารถเล่นออนไลน์ได้ แต่น้องต้นเลือกที่จะเล่นคนเดียว ลักษณะของเกมที่กำลังพูดถึงทั้งหมดนั้น เกม Roblox เป็นเกมที่สร้างสรรค์ และช่วยเสริมสร้างจินตนาการของผู้ใช้งานที่สอดคล้องกับช่วงอายุของน้องทั้งสองคนมากที่สุด นอกจากการเล่นเกมแล้ว การดูการ์ตูนที่ช่อง 89 ซึ่งเป็นช่องที่ชื่อว่า Boomerang โดยช่องนี้จะออกอากาศแต่การ์ตูนเท่านั้น สำหรับการ์ตูนที่น้องทั้งสองชอบ คือ เรื่อง Tom and Jerry กับ Ben 10

การเล่นเกมของน้อง ๆ คือ อีก 1 วิธีการหลีกเลี่ยงเวลาที่คุณพ่อคุณแม่ทะเลาะกัน ระดับความสัมพันธ์ก่อนช่วงที่น้อง ๆ ทั้งสองจะออกไปขอทานนั้น หากแปรเป็นระดับของการให้คะแนนน้อง ๆ ให้คะแนน 5 เต็ม 10 โดยน้องทั้งสองให้ความเห็นกับเหตุการณ์ตอนที่ทะเลาะว่า “พวกผมไม่ชอบ

¹⁶ โดยเกมเป็นลักษณะแนวเอาชีวิตรอดจาก Zombie เป็นเกมแนว MMOFPS (multiplayer online first-person shooter) ผสมกับ MMOTPS (multiplayer online third-person shooter) ลักษณะของแผนที่ภายในเกมจะเป็นลักษณะของ Open world สามารถทำภารกิจได้ดังใจตามผู้เล่น จะไม่มีการบังคับให้เดินตามเส้นทางภารกิจ

¹⁷ Free Fire เป็นลักษณะของเกมมือถือออนไลน์ประเภท Tactical-TPS Survival Open World และรูปแบบเกมจะดำเนินไปในลักษณะ Battle royale หาผู้ชนะเพียงคน หรือทีมเดียวเท่านั้น

¹⁸ Roblox เป็นแพลตฟอร์มสำหรับเนื้อหาที่ผู้ใช้สร้างขึ้น ซึ่งหมายความว่าเกมทั้งหมดและประสบการณ์เกี่ยวกับ Roblox สร้างขึ้นโดยผู้เล่นเอง เมื่อผู้เล่นได้สร้างบัญชีและเลือกตัวละครแล้วพวกเขาจะได้รับแผนที่ 1 ชิ้นพร้อมด้วยกล่องเครื่องมือเสมือนสำหรับการสร้างสิ่งต่าง ๆ

ตอนที่เวลาพ่อกับแม่โมโห แล้วมาโกรธใส่เลย” แต่การทะเลาะทุกครั้งของพ่อแม่ฉันนั้น จะอยู่ในระดับที่ไม่รุนแรงถึงขั้นลงไม้ลงมือทำร้ายร่างกายกัน วิธีการรับมือคือ น้องเต้จะเป็นคนบอกให้ทั้งสองหยุดทะเลาะกัน ซึ่งการบอกให้หยุดทะเลาะกันนั้น ได้ผลเพียงไม่กี่ครั้ง แต่โดยส่วนใหญ่ น้องทั้งสองจะเลือกใช้วิธีการที่จะออกจากบ้านทุกครั้งทีพ่อกับแม่ทะเลาะไปแทน จุดมุ่งหมายที่น้อง ๆ ไปคือ ร้านเกมแถวชุมชนโดยเข้าไปเล่นเกมประมาณ 4 ถึง 5 ชั่วโมง ซึ่งค่าบริการในการเล่นชั่วโมงละ 15 บาท แต่คนที่ไปตามกลับบ้านนั้น จะเป็นหน้าที่ของคุณพ่อที่ไปตามกลับบ้าน แต่บางครั้งก็มอบหน้าที่ให้วินมอเตอร์ไซค์รับจ้างที่รู้จักกับทางครอบครัวเป็นอย่างดี เมื่อน้องทั้งสองกลับถึงบ้านแล้ว ทั้งคุณพ่อและคุณแม่ก็เลิกทะเลาะกันแล้ว โดยทางตัวคุณพ่อและคุณแม่ก็ไม่ได้ว่าอะไรกับเหตุการณ์ที่ลูก ๆ ของตนนั้นหนีออกจากบ้านไปตอนที่ทะเลาะกัน

4.1.2.2 การดำเนินชีวิตในขณะที่เป็นคนขอทาน

สิ่งที่เป็นแรงจูงใจให้น้องทั้งสองคนต้องออกมาขอทาน คือ การเห็นพ่อแม่ของตนเองประสบความลำบาก “ผมเห็นพ่อป่วย น้ำตามันก็ไหล” ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการออกมาขอทานของผม โดยน้องเต้เป็นคนารู้สึกแบบนี้มานาน เป็นระยะเวลา 1 เดือนโดยประมาณก่อนที่จะตัดสินใจออกมาขอทาน แต่ ณ ปัจจุบันวันที่ได้สัมภาษณ์คุณพ่อคุณแม่คือวันที่น้องทั้งสองไม่มีสถานะเป็นคนขอทานแล้ว อาการของคุณพ่อหลังจากที่ได้พบคุณหมอ และทานยาตามที่สั่งจากโรงพยาบาลสุขสวัสดิ์ ก็ดีขึ้นตามลำดับแล้ว ในตอนนี้สามารถปั่นจักรยานเองได้แล้ว ส่วนอาการของคุณแม่ก็ดีขึ้นตามลำดับ หลังจากพบคุณหมอที่โรงพยาบาลเจริญกรุงเช่นกัน แต่ก็ยังไม่ได้ดีขึ้นเท่าที่ควร

จุดเริ่มต้นของการออกไปขอทาน ทางตัวน้องเต้เป็นคนเริ่มที่ชวนน้องตันให้ออกไปขอทานพร้อมกับตน คำพูดที่ชักชวนน้องตันออกไปขอทาน คือ “เอาตังค์ไปให้พ่อใช้” โดยสรุปแล้ว จุดพลิกผันที่ส่งผลให้น้องทั้งสองต้องออกมาขอทานนั้น เพียงเพื่ออยากช่วยลดภาระแก่พ่อแม่ของตนเองเท่านั้น

ความรู้สึกของคุณพ่อและคุณแม่ในขณะที่น้องทั้งสองคนต้องออกไปขอทาน ได้กล่าวอ้างไว้ว่า “ผมป่วยอยู่ครับ ไม่รู้ว่าเขาออกไปขอทาน รู้อีกทีตอนที่ทางเขตพามาหา” ทางตัวของคุณแม่ก็บอกว่า “นึกว่าเขาออกไปเล่นเฉย ๆ มารู้ตอนหลังเหมือนกัน”¹⁹ แต่ทางตัวน้องทั้งสองบอกเล่ากับผู้ศึกษาว่า เงินที่หามาได้ในแต่ละวันนั้น พวกเขาจะนำเงินไปให้คุณพ่อบริหารจัดการค่าใช้จ่ายอื่น ๆ โดยหน้าที่หลัก ๆ ของพวกเขาวันนี้จะแค่คอยออกไปขอทานเพื่อหาเงินมาให้เท่านั้น ชีวิตประจำวันโดยคร่าว ๆ

¹⁹ ทางคุณพ่อและคุณแม่ต่างรู้ว่าลูก ๆ ของตนออกไปขอทานเพื่อนำเงินมาให้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้าน แต่ด้วยความที่ยังไม่สนิทสนมกับผู้ศึกษาในช่วงแรก ทางคุณพ่อและแม่ก็ไม่กล้าที่จะพูดความจริงในช่วงแรกที่สนทนากัน

ของน้องทั้งสองในขณะที่มีสถานะเป็นคนขอทาน โดยส่วนใหญ่ของช่วงเวลาที่จะออกไปขอทาน คือ ช่วงเย็น ๆ ประมาณ 5 โมง และใช้เวลาในการขอทานถึง 4 ทุ่ม โดยเดินทางไปขอทานแถวพระประแดง นั่งขอแถวบนสะพานลอย บริเวณห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี สาขาพระประแดง บางครั้งก็มาขอบริเวณสะพานลอยใกล้ ๆ กับตลาดบางประกอก แต่น้องทั้งสองจะไปขอทานบริเวณพระประแดงบ่อยกว่า ช่วงระยะเวลาในการขอทาน รวมทั้งหมด คือ 4 – 5 เดือน การขอทานในช่วงตอนนั้นที่เป็นการขอทานอย่างอิสระด้วย เนื่องจากน้องทั้งสองคนนั้นไม่ได้เข้าเรียนที่โรงเรียน จึงทำให้ชีวิตประจำวัน โดยส่วนใหญ่ คือ การขอทานเป็นหลัก กิจวัตรอื่น ๆ ก็ต้องงด หรือปรับเวลาทำให้น้อยลงทุกกิจกรรม เพื่อที่จะใช้เวลานั้นไปขอทานหาเงินมาให้คุณพ่อคุณแม่ แต่ก็มีกิจกรรมหนึ่งที่น้องทั้งสองยังคงทำเช่นเดิม อีกทั้งยังเพิ่มเวลาทำกิจกรรมนั้นด้วย คือ การเล่นเกม

ในช่วงที่น้องทั้งสองต้องใช้ชีวิตเป็นเด็กขอทานนั้น ก็ไม่ลืมที่จะหากิจกรรมที่ทำให้พวกตนนั้นเกิดความสนุกสนานอย่างการเล่นเกมน้องได้ผู้เป็นพี่กล่าวว่าก่อนหน้าที่จะออกมาขอทาน ใช้เวลาในการเล่นเกมนั้นอยู่ 3 ถึง 4 ชั่วโมง แต่หลังจากเริ่มมาใช้ชีวิตเป็นเด็กขอทานแล้วก็ใช้เวลาในการเล่นเกมนั้นมากขึ้น โดยอยู่ที่ 4 ถึง 5 ชั่วโมง และบางวันก็เล่นมากกว่านั้น หลังจากนั้นผู้ศึกษาได้สอบถามคุณพ่อเกี่ยวกับเรื่องบริหารจัดการเงินที่น้องทั้งสองได้มาจากการขอทานที่กล่าวไว้ก่อนหน้านั้น ในที่สุดคุณพ่อก็ยอมพูดความจริงว่าในวันหนึ่งให้เงินไว้ใช้โดยประมาณ 200 ถึง 300 บาท เอาไว้ให้ลูก ๆ ซื้อข้าวกินครับ แต่น้องทั้งสองจะเก็บเงินไว้ส่วนหนึ่งเพื่อนำไปเล่นเกม ค่าใช้จ่ายในการเล่นเกมที่ร้านเกมจะตกอยู่ที่ 1 ชั่วโมง 15 บาท ในทางคุณแม่บอกว่า “พวกเขาได้นิด ๆ หน่อย ๆ พวกเขาออกไปขอแป๊บเดียว ในช่วงเย็นแป๊บเดียว พวกเขาไม่ได้ขอทั้งวัน” เงินที่ได้จากการขอทานวันหนึ่งเฉลี่ยอยู่ที่ 700 บาทต่อวันครับ โดยจำนวนเงินที่ได้เยอะมากที่สุด คือ 1,000 ถึง 1,200 ครับ จำนวนน้อยสุดอยู่ที่ราว ๆ 100 ถึง 200 กว่าบาท จากข้อมูลนี้น้องทั้งสองแฉงมานั้น หากมาลองคำนวณคร่าว ๆ ก็ถือได้ว่าสามารถนำเงินที่ขอทานได้นั้น มาจัดสรรใช้จ่ายภายในบ้านอย่างสบาย อีกทั้งทางครอบครัวก็ไม่ได้ไปกั๊กหนี้สินใครมาอีกด้วย ก็ทำให้ไม่มีปัญหาในส่วนหนี้สินอีกด้วย แต่ทางตัวคุณแม่อธิบายว่ารายได้ที่น้องได้มาแต่ละวันนั้นพอใช้จ่ายแค่ค่าข้าว บางวันถ้าไม่ได้เลยก็ต้องมือ กินมือ ในส่วนของค่าเช่าบ้านบางเดือนก็ไม่พอที่จะจ่าย ลักษณะของการจ่ายค่าเช่าบ้านคือ “เดือนชนเดือน” บางทีก็ติดไว้ 4 ถึง 5 วันค่อยนำเงินที่หาได้ไปจ่าย

ชีวิตประจำวันใน 1 วันของน้องทั้งสองคร่าว ๆ จะเริ่มต้นวันด้วยการใช้เวลาดูแลคุณพ่อคุณแม่ ตลอดช่วงเช้าถึงช่วงบ่าย ๆ ในการดูแลบางครั้งก็ไปซื้อยามาให้ทาน บางทีก็มีการพาคุณพ่อคุณแม่ไปหาหมอที่โรงพยาบาลสุขสวัสดิ์ สำหรับคุณพ่อ ส่วนคุณแม่คือ โรงพยาบาลเจริญกรุง สิทธิที่

ใช้ในการรักษาของคุณพ่อและคุณแม่ ก่อนที่จะประสบอุบัติเหตุใช้สิทธิ์ บัตรทอง 30 บาท แต่ในปัจจุบัน ใช้สิทธิ์ผู้พิการแล้ว ถึงแม้น้องทั้งสองจะดูแลคุณพ่อและคุณแม่มากเท่าใดก็ตาม คนที่เป็น “เสาหลัก” ภายในครอบครัวอีกส่วน ก็คือ คุณแม่ เพราะช่วงเวลาน้อง ๆ ออกไปขอทาน หรือไปเล่นเกม คุณแม่ก็ต้องทำหน้าที่ดูแลคุณพ่อเช่นกัน หลังจากที่คุณพ่อและคุณแม่เสร็จแล้ว น้องทั้งสองก็จะออกไปเล่นเกม 4 ถึง 5 ชั่วโมง บางครั้งก็อาจจะน้อย หรือมากกว่าตามจำนวนเงิน และอารมณ์ของน้อง ๆ ซึ่งการเล่นเกมนอกจากเป็นวิธีการรับมือเมื่อเวลาพอกับแม่ทะเลาะกัน ก็เป็นวิธีการคลายความเครียดจากการขอทานของน้อง ๆ อีกด้วย ถ้าวันไหนได้เงินที่ได้จากการขอทานน้อย ก็จะเล่นจำนวนชั่วโมงที่น้อยลง หรือบางวันก็นั่งดูการ์ตูนอยู่บ้านเลยทั้งวัน จนออกไปขอทาน แต่น้อยครั้งมาก ๆ ที่จะนั่งดูการ์ตูนอยู่ที่บ้าน ชีวิตประจำวันของน้องทั้งสองก็จะดำเนินไปเช่นนี้

ในช่วงเวลาระหว่างที่น้องขอทานน้องเต็มมองตนเองว่า “เป็นลูกของพ่อครับ ผมต้องช่วยเหลือคุณพ่อให้ได้ ส่วนคุณแม่ก็ไม่รู้ครับ” ซึ่งการที่มองตนเองในลักษณะเช่นนี้ เพื่อเป็นการจัดการกับความรู้สึกอาย ความรู้สึกลำบาก และความรู้สึกอื่น ๆ ของตนเองเวลาที่ไปนั่งขอทาน แต่สำหรับน้องต้นที่มีความเป็นเด็กกว่าน้องเต้ ไม่สามารถจัดการกับความอายของตนเองได้ ทำได้แค่เพียงข่มไว้ภายในใจ ซึ่งการที่ยอมออกมาขอทานพร้อมกับพี่เต้ เพราะว่า น้องต้นนั้นรักพี่เต้มาก ๆ แต่บางครั้งก็อาจจะตื้อบ้างเป็นบางที่ น้องต้นบอกกับผู้ศึกษาว่า เหตุผลที่พี่เต้ชวนไปขอทานคือ “เอาตังค์ไปให้พ่อใช้” นอกจากความรู้สึกลำบากในด้านของจิตใจแล้ว อุปสรรคในการขอทานที่น้องทั้งสองต้องประสบเจอก็คือ เวลาที่ออกไปขอทานจะหิวข้าว เพราะฉะนั้นต้องกินข้าวให้อิ่มที่สุดก่อนออกไปขอทานในแต่ละครั้ง ถึงแม้จะกินข้าวให้อิ่มก่อนออกไปขอทาน น้องทั้งสองก็บอกว่า ส่วนใหญ่ก็ยังมีการหิวข้าวอยู่ดี เนื่องด้วยในแต่ละครั้งกว่าจะได้เงินในแต่ละบาทใช้เวลาอันหลายชั่วโมงกว่าจะได้มา ซึ่งเงินส่วนใหญ่ที่จะได้นั้นเป็นเหรียญส่วนใหญ่ และแบ่งคัมตามลำดับปะปนกันไป

ส่วนในประเด็นของวิธีการ หรือลักษณะของรูปแบบการขอทาน น้องทั้งสองใช้วิธีการ แยกมือไหว้อย่างเดียว ไม่มีเทคนิคพิเศษใด ๆ ขณะที่ยกมือไหว้ ก็ก้มหน้าไม่ได้มองหน้าผู้คนที่เดินผ่านไปมา ภาพขณะที่ใช้เป็นแก้วน้ำพลาสติกในการรองเงินที่ขอมมา ในส่วนของเงินที่ได้จากการขอทานในหนึ่งวันที่ได้มาจากการจัดสรรของคุณพ่อ จะนำไปซื้อกับข้าวกิน กับข้าวที่ซื้อเป็นลักษณะของข้าวแกง แต่ น้องทั้งสองอธิบายถึงรสชาติของข้าวแกงว่าไม่สามารถสู้รสชาติของปลาร้าที่คุณพ่อทำได้เลย เนื่องจากเป็นสูตรของคุณพ่อโดยเฉพาะ คุณพ่อบอกว่ากรรมวิธีทำปลาร้านั้นทำได้ไม่ยาก ในส่วนของลักษณะการกินปลาร้าคือ นำไปคลุกกับข้าวแล้วทานได้เลย โดยในส่วนของข้าวแกงที่ชอบบางอย่างก็มีสิ่งที่น้อง ๆ ชอบเช่นกัน อย่างแกงเขียวหวานไก่ ที่น้องเต้ และน้องต้นจะชอบเป็นพิเศษ นอกจากประเด็น

เรื่องการกินแล้ว ประเด็นเรื่องของปัญหาด้านสุขภาพเมื่อเวลาที่น้องทั้งสองเกิดป่วยขึ้นมา จะวิธีการรักษาอย่างไร ในกรณีของน้องเต้เคยป่วยมากที่สุด คือ การเป็นไข้อย่างเดียว สาเหตุเกิดจากการตากฝน ในส่วนของการดูแลโดยเบื้องต้น คือ การทานยาพาราเซตามอล น้องเต้กล่าวว่าทั้งชีวิตของตนไม่เคยป่วยเป็นอะไรที่ร้ายแรงเลย ส่วนน้องต้นเวลาที่ เป็นไข้ จะทานยาทิฟพีแทน และก็ได้ผลเช่นเดียวกันเหมือนกับน้องเต้

การออกมาขอทานของน้องทั้งสองนั้น ไม่ได้เกิดจากการชักชวน แต่ทางน้องเต้ได้บอกกับทางผู้ศึกษาภายหลังว่า ทางคุณแม่ก็เคยออกไปขอทานเช่นเดียวกัน และข้อมูลนี้ไม่เคยแจ้งกับใครเลย แต่ทางน้องเต้ก็ยืนยันกับผู้ศึกษาว่าพฤติกรรมดังกล่าวล้วนเกิดขึ้นมาจากเจตจำนงของตัวน้องเต้ล้วน ๆ ว่าจะต้องออกไปขอทาน ในส่วนรายได้ที่คุณแม่สามารถหามาได้จากการขอทาน ก็สามารถประคับประคองครอบครัวต่อไปได้ ไม่ว่าจะเป็นค่าเช่าบ้าน และค่าใช้จ่ายภายในบ้าน แต่ท้ายที่สุดคุณแม่ก็ไม่ได้ขอทานอีก เนื่องจากปัญหาสุขภาพที่ตนประสบอยู่ อีกประเด็นที่สำคัญคือ ในช่วงก่อนที่จะออกไปขอทาน ทางครอบครัวนั้นไม่เคยขอความช่วยเหลือจากใคร หรือหน่วยงานใด ๆ เลย แม้กระทั่งผู้คนในชุมชนตนเองเพียงแต่เคยติดต่อเรื่องการยืมเงินจากคุณน้ำที่กบินทร์บุรี เพื่อขอยืมเงินจำนวนหนึ่ง เพื่อมาตั้งตัวตอนที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่กรุงเทพฯ พร้อมคุณแม่ พ่อ ทางตัวของคุณน้ำประกอบอาชีพคือ ขายลูกชิ้นทอด โดยในปัจจุบันก็ยังคงขายอยู่เช่นเดิม

ในขณะที่น้องเต้ ได้พาน้องต้นออกไปขอทาน ทางตัวของน้องต้นเองยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับการขอทานเลยว่าเป็นอะไร สิ่งใด รู้เพียงอย่างเดียวมัน คือ วิธีการที่จะได้มาของเงิน โดยทางตัวพี่เต้จะเป็นคนอธิบายให้ทางน้องต้นนั้นเข้าใจ ในส่วนของทางคุณแม่กับคุณแม่ ก็รู้สึกว่าการออกไปขอทานของน้อง ๆ ไม่ได้มีปัญหาแต่อย่างใด แต่ก็ไม่ได้ชื่นชม ในส่วนของคุณแม่รู้สึกในตอนที่เป็นขอร้องครั้งแรก น้องทั้งสองคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “รู้สึกอายครับ” ส่วนวิธีการจัดการยังไปกับความอาย น้องทั้งสองก็ไม่สามารถหาวิธีการใด ๆ มาแก้ไขได้ นอกจากนั่งขอทาน และผ่านพ้นไปในแต่ละวัน ในส่วนของการคลายความเครียดจากภาระการขอทานก็ คือ การเล่นเกม ดังที่ผู้ศึกษาได้อธิบายไว้แล้วข้างต้น เวลาที่น้องทั้งสองนั่งขอทานก็มองผู้คนที่เดินผ่านไปผ่านมาแล้วก็คิดว่า “ทำไมเราถึงต้องมานั่งขอทานแบบนี้ด้วย” โดยความคิดแบบนี้เกิดขึ้นเกือบทุก ๆ วัน ซึ่งในช่วงแรกที่เริ่มออกมาขอทานใหม่ ๆ ยังไม่ค่อยมีอาการลักษณะแบบนี้ พี่จะเริ่มเป็นในช่วงระยะหลัง ๆ ประกอบกับหลัง ๆ ก็เริ่มมีความรู้สึกที่อยากจะเลิกมานั่งขอทาน แต่ท้ายที่สุดมันก็ทำไม่ได้ ถึงแม้ว่าน้องทั้งสองจะอาย หรือทุกข์เช่นไร ก็จะมีเหตุการณ์ที่ช่วยเยียวยาความทุกข์ภายในใจบ้างเล็กน้อย อย่างเหตุการณ์ที่มักจะมีผู้คนเอาของมาให้ ทั้งผู้ชาย และผู้หญิง เมื่อกล่าวถึงเหตุการณ์ในลักษณะนี้ น้องต้นก็รีบตอบทันทีว่า “มีคนเอาป๊อป

คอร์นเอาให้กินด้วยครับ อร่อยมากครับ” ของส่วนใหญ่ที่เอามาให้น้อง ๆ จะเป็นจำพวกของกิน และเสื้อผ้า

นอกจากเหตุการณ์ที่ช่วยเยียวยาความทุกข์แล้ว เหตุการณ์ที่น่ากลัวก็มีเช่นกัน อย่างในกรณีที่เคยมีคนพยายามจะชักชวนน้องทั้งสองไปอยู่ด้วย ซึ่งเป็นที่ไหนก็มีอาชญากรรมได้ นอกจากมีคนได้เชิญชวนไปอยู่ด้วยแล้วก็ยังประสบกับปัญหาในการเจอกับขอทานเจ้าถิ่นอีกด้วย เป็นเหตุการณ์ที่เจอบริเวณสะพานลอยแถว ๆ บิ๊กซีพระประแดงโดน เป็นลักษณะของการด่าทอในเชิงการแย่งที่ทำมาหากินของขอทานเจ้าถิ่น ลักษณะโดยคร่าว ๆ ของขอทานเจ้าถิ่นเป็นผู้ชาย อายุโดยประมาณ 50 ถึง 60 ปี “น้อยกว่าพ่อแม่เล็กน้อยครับ” น้องได้รีบตอบทันทีแสดงให้เห็นถึงความทรงจำที่ย่ำแย่ และยังคงจำเหตุการณ์นั้นได้ดี การพบกับขอทานเจ้าถิ่นจะเจอในเกือบทุกวัน ทางผู้ศึกษาขออนุญาตในการเรียกขอทานเจ้าถิ่นว่า “ลุงขอทาน” ซึ่งลุงขอทานคนนี้ ส่วนใหญ่ที่พบเจอเป็นช่วงเวลาเย็นจนถึงเกือบ ๆ ค่ำ โดยลุงขอทานมีกิริยาที่ขู่จะทำร้ายร่างกายว่าจะเตะน้องทั้งสอง แต่น้องทั้งสองก็ไม่ได้กลัวลุงขอทานคนนี้สักเท่าไร ลักษณะของผู้คนที่น้องทั้งสองไม่ชอบระหว่างนั่งขอทานอยู่ คือ คนไม่ดี ซึ่งคนไม่ดีในนิยามของน้องทั้งสองตั้งแต่มาขอทานที่ไม่ชอบจริง ๆ เลยคือ ลุงขอทานเจ้าถิ่น ในช่วงระยะเวลา 4 ถึง 5 เดือนที่ออกมาขอทาน จะเจอกับลุงขอทานเจ้าถิ่น วันเว้นวันเลยทีเดียว แต่ในช่วงเวลาที่มีความทุกข์ก็จะนึกถึงหน้าคุณพ่อเป็นคนแรก ทั้งในช่วงเวลาที่มีความสุขก็ด้วยเช่นกัน น้องทั้งสองให้เหตุผลว่าที่นึกถึงหน้าคุณพ่อ เพราะ เป็นพ่อแท้ ๆ ส่วนคุณแม่เป็นเพียงแม่เลี้ยงเท่านั้น ส่วนรูปแบบวิธีการทำอย่างไรให้ชีวิตเรามีความสุขในทุก ๆ วัน น้องทั้งสองก็มีเพียงแค่วิธีการเล่นเกมให้หายทุกข์แค่นั้น บางครั้งน้องเด็กก็จะคุยกับน้องต้นระหว่างที่นั่งขอทานอยู่ บางครั้งน้องต้นก็ไปเดินเล่นแถว ๆ สะพานในชุมชน หลังจากที่เลิกขอทานในวันนั้นแล้ว

ความสัมพันธ์ต่อเพื่อน ๆ ภายในชุมชนหลังจากที่เริ่มออกมาขอทานแล้ว ภายในกลุ่มเพื่อน 5 คน มีคนรู้เพียง “คนเดียว” ที่รู้ว่าน้องทั้งสองออกมาขอทาน เพื่อนคนเดียวที่รู้ว่าเป็นขอทาน เพราะตัวน้องเองเป็นคนบอกเล่าให้ฟัง ซึ่งเพื่อนคนที่รู้ก็ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือใด ๆ แต่ก็ยังมีความรู้สึกที่โอเคที่จะคบกับพวกน้องต่อไป นอกจากกลุ่มเพื่อนในชุมชนแล้ว ก็ไม่ได้มีกลุ่มเพื่อนที่ไหนอีกเลย เพื่อนที่เป็นขอทานก็ไม่มี ส่วนความสัมพันธ์กับเพื่อนคนอื่น ๆ ในชุมชนก็ยังคงเป็นไปได้ดี นอกจากระดับความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อนที่เปลี่ยนไประหว่างตอนที่ไปขอทานฐานะที่บ้านก็มีระดับดีขึ้นเล็กน้อย แต่ทางตัวคุณพ่อก็ยังไม่ได้ออกไปทำงาน ซึ่งค่าใช้จ่ายภายในบ้าน คือ เงินที่ได้จากการที่น้องทั้งสองหามาให้ ส่วนเรื่องอาหารการกินภายในครัวเรือนก็ดีเช่นกัน จากช่วงก่อนที่น้องทั้งสองจะออกไปขอทาน ก็จะกินแค่ปลาร้าคลุกข้าว แต่เมื่อฐานะดีขึ้นเล็กน้อย ก็เปลี่ยนมาเป็นข้าวแกงถุง เป็น

ทอดมันบ้างบางครั้ง แต่ในเรื่องของรสชาติความอร่อยนี่ทั้งสองก็ยังคงการันตีว่าสู้ปลาร้าฝีมือคุณพ่อไม่ได้อยู่ดี ทำให้การกินปลาร้าเป็นสิ่งที่นำมากินคู่กับ กับข้าวชนิดอื่น ๆ อยู่เสมอ

นอกจากฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว ระดับของความสัมพันธ์ภายในบ้านก็ดีขึ้นเช่นกัน ทางคุณพ่อรักน้องทั้งสองมากขึ้น ทางคุณแม่ก็ว่าน้องสองคนน้อยลงเช่นกัน ส่วนใหญ่ถ้าคุณแม่จะว่าเป็นเรื่องของการงานภายในบ้าน เช่น ภูบ้าน กวาดบ้าน สิ่งที่ทำให้คุณพ่อเป็นที่รักของน้องทั้งสองคือ คุณพ่อจะคอยปกป้อง ในช่วงที่คุณแม่ว่า ทางคุณแม่เองก็ฟังคุณพ่อเป็นบางครั้งเท่านั้น นอกจากสมาชิกครอบครัวในกรุงเทพฯแล้ว ครอบครัวทางกบินทร์บุรี อย่าง คุณย่ากับคุณน้า ก็เพิ่งมาทราบข่าวภายหลังว่า น้องเต๋กับน้องตันออกมาขอทาน เหตุผลที่น้องทั้งสองไม่ยอมบอกคุณย่ากับน้า เนื่องจากไม่อยากไปรบกวนทั้งสองท่าน ซึ่งพอตอนที่คุณน้ากับคุณย่าทราบข่าวก็รีบติดต่อมาหาเลย แต่รายละเอียดเป็นเพียงแค่การสอบถามเฉย ๆ ไม่ได้ให้ความช่วยเหลืออะไร

4.1.2.3 ชีวิตหลังจากหลุดพ้นสถานะคนขอทาน

จุดเปลี่ยนที่ทำให้เลิกขอทานโดยหลัก ๆ คือ “เรื่องของเงินอย่างเดียวครับ” เป็นคำตอบแรกที่น้องเต๋ได้กล่าวไว้ จุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกประเด็น คือ เกิดจากการที่ผู้สื่อข่าว ช่อง 1 2 3 คนดีมีน้ำใจ ไปพบเจอน้องทั้งสองนั่งขอทานอยู่บนสะพานลอยบริเวณตลาดบางประกอก เมื่อข่าวได้ออกอากาศไป ประกอบกับทางสำนักข่าวได้ถ่ายรูป และนำเนื้อหาข่าวมาลงในแฟนเพจ facebook ของช่องทางสำนักข่าวเอง ซึ่งส่งผลให้ผู้คนในสังคมต่างได้รับรู้ถึงการมีอยู่ของน้องทั้งสองคนว่า เป็นเด็กที่กำลังประสบปัญหาชีวิตจนทำให้ต้องออกมาขอทาน และมีทางพลเมืองดีติดต่อไปยังสายด่วน 1300 ศูนย์ช่วยเหลือสังคมที่เป็นหนึ่งในหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ในการรับแจ้งเรื่องของ ปัญหาคนขอทาน และปัญหาอื่น ๆ ทำให้ทางบ้านมิตรไมตรีธนบุรีได้ไปลงพื้นที่ร่วมกับศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพฯ (บ้านมิตรไมตรีดินแดง) และหน่วยงานบ้านพักเด็กและครอบครัวกรุงเทพมหานคร เพื่อลงไปสอบถามครอบครัวโดยเบื้องต้น และช่วยหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

หลังจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ได้ลงพื้นที่ และสอบถามข้อเท็จจริงต่าง ๆ แล้วนั้น บ้านมิตรไมตรีธนบุรีที่เป็นหน่วยงานหลักในการดูแลกรณีนี้ การให้ความช่วยเหลือในส่วนแรก คือ กระบวนการสังคมสงเคราะห์ อย่างการเข้าไปเยี่ยมบ้าน สอบถามความเป็นมา และสอบถามถึงประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ข้อมูลจากคำบอกเล่าของนักพัฒนาสังคม ประจำบ้านมิตรไมตรีธนบุรี หรือนาย ญัฐพงศ์ เพียรศรี (พีมิทซ์) อายุ 40 ปี ผู้ซึ่งทำงานในตำแหน่งนี้มาร่วม 10 ปี กล่าวว่า “เราก็มารู้ช่วยนั่งคิดว่า จะช่วยยังไงให้พ่อแม่ ไม่กอดตันลูกให้ไปขอทาน เราก็สอบถามไปก่อนว่า เรื่องราวของเด็ก ๆ เป็นยังไง

โดยสรุปแล้วว่าเด็ก (น้องต้น) ไม่มีใบเกิด ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร เราจึงต้องติดต่อทางสำนักงานเขตให้มาจัดการเรื่องนี้” การให้ความช่วยเหลือแก่น้องต้น เพื่อที่น้องต้นจะได้มีสิทธิ์ในการรักษา สิทธิ์ในการเรียนหนังสือ อีกทั้งในตอนนั้นน้องต้นยังไม่สามารถอ่าน และเขียนหนังสือได้เลย ดังนั้นเลยต้องรีบส่งน้องต้นเข้าเรียนตามระบบ ซึ่งอาจจะช้ากว่าเพื่อนคนอื่น ๆ ในส่วนน้องต้นเนื่องจากเคยรับการศึกษามาก่อนจึงทำให้อ่านออก และเขียนได้

การให้ความช่วยเหลือจากทางบ้านมิตรไมตรีธนบุรี ในช่วงแรกจะเป็นเรื่องของการทำเงินสงเคราะห์จำนวน 3,000 บาท โดยในปีนี้จะไม่เกิน 3 ครั้ง ทางบ้านมิตรไมตรีก็แนะนำทางคุณพ่อให้เอาเงินจำนวนนี้มาเป็นทุนตั้งต้นในการประกอบอาชีพขายน้ำส้มคั้น ซึ่งในช่วงเวลานั้นเป็นช่วงที่อาการป่วยของคุณพ่อและคุณแม่ดีขึ้นจนสามารถช่วยเหลือตนเองได้แล้ว โดยให้ประธานชุมชนสภาพอย่างพี่น้องช่วยดูแลเงินจำนวนนี้ ในส่วนของรายได้และกำไรก็ให้คุณพ่อไป แต่ทุนจะถูกเก็บอยู่ที่พี่น้อง นอกจากช่วยดูแลเรื่องเงินแล้ว พี่น้องยังทำหน้าที่เป็นคนกลางในการหาซื้อน้ำส้มมาให้คุณพ่อในราคาขวดละ 6 บาท ทางคุณพ่อก็จะนำไปขายต่อในราคา 10 บาท บริเวณที่ตั้งวางขายคือบริเวณหน้าที่ทำการไปรษณีย์ สาขาราชบุรณะ ซึ่งขายได้อยู่ปีกกว่า ๆ โดยตอนนี้ทางคุณพ่อและคุณแม่ไม่ได้ขายต่อแล้ว สาเหตุหลักเนื่องมาจากแบกรับต้นทุนไม่ไหว โดยคุณพ่อบอกไว้ว่า “ผมเหนื่อยครับ ผมหยุดร้านมาเดือนหลายและครับ ขายไม่ดีครับ 50 ขวด กว่าขายให้หมด 4 ถึง 5 วัน ทุนยังไม่ค่อยจะได้ กำไรไม่ต้องพูดถึงเลย ไหนจะค่าน้ำแข็งอีก ตอนแรกเขาให้ผมเก็บวันละ 100 ผมจะเก็บอะไร ขายไม่ได้เลย มันแล้วแต่ช่วงด้วย อีกอย่างมันต้องลงน้ำแข็งทุกวัน กำไรที่ไหนมันจะมี เราไม่ได้ขายประจำแบบคนอื่น กระติกก็ต้องเปิดให้คนอื่นรู้ว่าเราขายน้ำส้ม เปลืองน้ำแข็งอีก ไหนจะค่าข้าวอีกด้วย”

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ความคาดหวังต่อการให้ความช่วยเหลือน้องทั้งสองคนได้ พี่มิกซ์อธิบายว่าอยากให้น้องทั้งสองได้มีความรู้ไว้ติดตัว ดังนั้นการเรียนหนังสือจึงมีความสำคัญมาก ๆ เพื่อที่น้องทั้งสองโตไปจะได้ไปประกอบอาชีพของแต่ละคน และที่สำคัญจะเป็นการป้องกันการกลับมาสู่วงจรการเป็นเด็กขอทานอีกด้วย น้องต้นตั้งใจว่าจะเรียนให้จบจน ม.6 ส่วนน้องเต้ปัจจุบันได้บวชเป็นสามเณรอยู่ที่วัดบางมดโสธราราม แต่ตัวของคุณพ่อและคุณแม่ทางภาครัฐเองก็ไม่สามารถบังคับให้พวกเขาทำงานได้ แต่ความคาดหวังก็อยากให้พวกเขาประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับพวกเขาได้ สรุปแล้วความคาดหวังของการให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐ คือ การที่อยากให้น้องทั้งสอง รวมถึงตัวคุณพ่อคุณแม่สามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเอง และมีความพร้อมด้านปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพที่เหมาะสม เพื่อที่จะได้ส่งเสริมให้ปัจจัยความพร้อมด้านอื่น ๆ ดีขึ้นไปอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการการศึกษา หรือปัจจัยความมั่นคงด้านที่

อยู่อาศัย ในส่วนความคาดหวังของคุณพ่อที่มีต่อลูก คือ “อยากให้พวกเขาเรียนสูง ๆ กันครับ ผมป่วย ยังงี้ไม่มีปัญหาเลยหรือครับ แล้วแต่เขาจะมีปัญหาคู่แลตัวเอง ชีวิตของเขาครับ ผมก็ไม่รู้เขาอยากทำอะไร แล้วแต่ชีวิตเขาเลยครับ ผมให้เขาอยู่วัดผมก็ไม่ปล่อยทิ้งหรือครับ ผมก็ไปเยี่ยมทุกวันครับ”

การที่ทางตัวคุณพ่อและคุณแม่ป่วยพร้อมกันนั้น ส่งผลกระทบต่าง ๆ มากมายภายในครอบครัว อย่างประเด็นเรื่องการที่สามเณรเขียววชนั้น ทางสามเณรยืนยันว่าเป็นความตั้งใจของตนเอง ไม่มีการบังคับใด ๆ ประกอบกับทางท่านเจ้าอาวาสวัดบางมดพิจารณาคุณแล้วว่า ตัวของเณรเขียวนั้นมีแววทางด้านการศึกษา ท่านเลยยอมรับไว้ และให้ทางสามเณรเรียนบาลี ในปัจจุบันนี้ สามเณรเป็นนักเรียนบาลีประโยค 1-2 ทางด้านพระอำนวยการอภิบาล ทัศน (หลวงพี่ไก่) อายุ 42 ปี พรรษาที่บวช 8 พรรษา ซึ่งเป็นพระพี่เลี้ยงหลักของสามเณรเด็กกล่าวว่า ทางตัวสามเณรเขียวนั้น เป็นพระนักเทศน์โดยเบื้องต้นแล้ว และกล่าวได้ว่าตัวสามเณรเขียวมีความสามารถในทางธรรม หากพิจารณาถึงชุดความคิดเบื้องต้นหลังที่สนับสนุนให้สามเณรเขียววชนั้น จุดเริ่มต้นเริ่มมาจากการที่เสาหลักครอบครัวทั้งสองป่วย ทำให้คุณพ่อคิดว่าตนเองนั้นไม่สามารถเลี้ยงดูลูกทั้งสองได้ “ผมดูแลไม่ได้ ผมป่วยอยู่ จะให้ไปอยู่บ้านต่างจังหวัด ที่นั่นเขาก็ปัญหาอีก น้องเต๋ก็ไม่ค่อยอยู่กับที่นั่น” คุณพ่อกล่าวด้วยสีหน้าที่น้อยใจตนเอง คุณพ่อก็อยากให้อุบลชายคนโตบวชและให้น้องชายไปอาศัยอยู่ที่วัดด้วย ในด้านของความรู้สึกการมาอยู่ที่วัดของทั้งสองคน ทำให้เกิดความรู้สึกสบายกว่าบ้านของตนอีก อีกทั้งยังมีความสุขอีกด้วย

การปรับตัวเมื่อเริ่มมาอาศัยอยู่ที่วัด ในช่วงระยะแรก ๆ ที่มาอยู่วัด น้องทั้งสองร้องไห้ เพราะคิดถึงบ้าน และคิดถึงทางคุณพ่อคุณแม่ โดยใช้ระยะเวลา 4 ถึง 5 วัน ถึงจะชิน และในที่สุดก็ไม่ร้องไห้ แต่กว่าที่น้องเต๋จะได้บวชนั้นต้องรอถึง 3 ถึง 4 เดือนถึงจะได้บวช เนื่องจากจำเป็นต้องมาใช้ชีวิตเป็นเด็กก่อน เรียนรู้อะไรต่าง ๆ ภายในวัด ซึ่งตอนที่เด็กวัดก็เป็นช่วงเวลาที่สนุกเช่นกัน ทางด้านน้องตันก็รอ 3 ถึง 4 เดือนเช่นเดียวกันกว่าที่จะได้เข้าเรียนที่โรงเรียนชุตินทองประดิษฐ์อนุสรณ์ ในด้านคนที่พาเข้าเรียนก็เป็นหลวงพ่อบุญเจ้าอาวาสฝากกับทางโรงเรียนไว้ให้ ทางด้านหน่วยงานจากภาครัฐที่ ๆ จากบ้านมิตรไมตรีธนบุรีก็กลับมาเยี่ยมในระยะแรก ๆ เพื่อติดตามผลการช่วยเหลือ สำหรับคนที่คอยจัดการเรื่องต่าง ๆ ให้น้องทั้งสองจะเป็นหน้าที่ของหลวงพี่ไก่ กับหลวงพี่อ้วน แต่ทางหลวงพี่อ้วนนั้นได้ศึกษาออกไปแล้ว ก็จะเหลือเพียงหลวงพี่ไก่พระอาจารย์พี่เลี้ยงผู้รับผิดชอบหลัก ๆ ประกอบหลวงพี่ท่าน ๆ ภายในวัดที่ช่วยกันดูแล

ในด้านความรู้สึกก่อนบวช และหลังจากบวช ทางน้องได้บอกกับผู้ศึกษาว่า ณ ตอนที่พูดคุยกันยังรู้สึกดีใจอยู่ และมีความสุขกับการเรียนบาลีมาก ในช่วงระยะเวลาที่บวชแรก ๆ เป็นสิ่งที่ยากมาก สำหรับการปรับตัว 5 เดือน คือ ระยะเวลาที่ทางสามเณรได้รู้สึกชินกับการอาศัยภายในวัด ในปัจจุบันสามเณรบวชมาแล้ว 1 ปีกับ 5 เดือน และก็คิดว่าจะบวชต่อไปเรื่อย ๆ แต่ก็ไม่ได้มีแผนการว่าจะบวชไปตลอดทั้งชีวิตครับ หรือว่าจะสึกในช่วงไหน ที่วัดบางมดโสธรารามมีการเรียนการสอนบาลีถึง ประโยค 9 เลย สามเณรได้ตั้งใจไว้ว่าจะพยายามศึกษาเล่าเรียนให้ถึงประโยคที่ 9 อีกด้วย แต่ไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าจะสำเร็จในปีไหน

วิธีการปรับตัวในช่วงแรกของทั้งสองคนที่เข้ามาอยู่วัด คือ การทำงานอย่างเดียว ตั้งแต่การกวาดลานวัด ยกของ งานต่าง ๆ ภายในวัดที่หลวงพี่สั่ง หรือที่เจ้าอาวาสสั่ง ทั้งตัวสามเณร และน้องต้น ในส่วนความสัมพันธ์กับเจ้าอาวาสนั้นมีผลกับน้องทั้งสองโดยตรง กล่าวคือ บางครั้งน้องต้นก็โดนหลวงพี่เจ้าอาวาสทรมานดี ทานว่า เพราะทำผิดไฉนเยอะ เนื่องจากบางครั้งก็ไม่เฝ้าโบสถ์ บางครั้งก็ไม่ทำความสะอาด ส่งผลให้เป็นเรื่องที่น้องต้นเสียใจที่สุดในเวลานี้ แต่เมื่อเวลาที่หลวงพี่เจ้าอาวาสอารมณ์ดีมาก ๆ ก็จะกลายเป็นเรื่องที่น้องต้นดีใจที่สุดในเวลาเดียวกัน ในด้านของระดับความสัมพันธ์ในครอบครัว ช่วงเวลาที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในวัดแล้วนั้น ความสัมพันธ์กับคุณพ่อ และคุณแม่ก็ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด น้องทั้งสองให้คะแนนความสัมพันธ์จาก 1 ถึง 10 น้องทั้งสองให้ 10 คะแนนด้วยกันทั้งคู่ ในช่วงเวลาที่น้องได้กำลังจะบวชนั้นคุณพ่อคุณแม่ก็มาแสดงความยินดีด้วย และที่สำคัญทางคุณย่า และคุณน้าก็เดินทางมาแสดงความยินดีและบางครั้งก็เดินทางเยี่ยมเยียนเช่นกัน หลังจากที่สามเณรและน้องต้นมาอยู่ที่วัด คุณพ่อก็บอกกับผู้ศึกษาว่า ตัวคุณพ่อเองไม่ได้ปล่อยให้ทั้งสองต้องอยู่วัดเองตามลำพัง ในช่วงแรกที่สามเณรบวชใหม่ ๆ ทางคุณพ่อกับคุณแม่ก็ไปหาน้อง ๆ ทุกวัน ทางคุณพ่อจะไปคนปั่นจักรยานมาหาที่วัดในทุกเช้า โดยอาการของคุณพ่อดีกว่าเมื่อก่อนมากแล้ว จนในปัจจุบันสามารถปั่นจักรยาน และเริ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แล้วเช่นกัน ในช่วงระยะแรกคุณพ่อจะมาอยู่กับคุณแม่ แต่ในช่วงระยะหลังทางตัวของคุณแม่บอกว่า เวลาไปหาสามเณรเมื่อไรจะถูกคนนินทาว่าไปขอเงินลูกมาเล่นการพนัน อย่างวินมอเตอร์ไซค์แถว ๆ ชุมชนก็นินทาประจำ ทางคุณแม่เลยปล่อยให้คุณพ่อไปคนเดียว สาเหตุหนึ่งที่คุณพ่อต้องไปหาลูก ๆ เป็นประจำเนื่องจากต้องไปเอาข้าวที่สามเณรบิณฑบาตได้ส่วนหนึ่งกลับมาทาน เพราะ ที่บ้านขาดคนหารายได้เข้ามาในครอบครัว ทางคุณพ่อและคุณแม่หลังจากที่น้องทั้งสองไม่ได้มีสถานะเป็นเด็กขอรทานแล้ว ในช่วงแรกก็ยังชีพด้วยรายได้จากการขายน้ำส้มตามคำแนะนำของพี่เจ้าหน้าที่จากบ้านมิตรไมตรีธนบุรี แต่หลังจากแบกรับภาระต้นทุนไม่ไหว

ปัจจุบันจึงยังชีพด้วยเบี้ยผู้พิการ 800 บาท กับเบี้ยผู้สูงอายุอีก 600 บาท ถึงจะเป็นเงินจำนวนที่ไม่มาก แต่ก็พอที่จะทำให้ทั้งสองสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้

ลักษณะของคนที่จะเข้ามาคุยเพื่อให้ความช่วยเหลือ สำหรับมุมมองของน้องทั้งสองคิดว่า ก็ยังไม่แน่ใจว่าบุคคลนั้น ๆ จะเข้ามาเพื่อช่วยเหลือเราจริง ๆ หรือเปล่า โดยเบื้องต้นก็ต้องก็ระแวงระวังตนเองไว้ก่อน แต่ลักษณะนิสัยต้องเป็นคนดี และที่สำคัญต้องไม่ว่า และไม่ด่าน้อง ๆ อีกด้วย ส่วนในประเด็นของชุดความคิดของทางสามเณร และน้องต้นที่ว่าด้วยขอทานในความคิดของตนเองมีกี่ประเภท ทางด้านสามเณรตอบด้วยความรวดเร็วว่า “10 แบบครับ คิดขึ้นมาเองนะครับ ในความคิดผมนะครับ” ทางด้านน้องต้น “3 แบบครับ” แต่มีลักษณะแบบไหนซึ่งทั้งสองไม่สามารถอธิบายต่อได้ ภาพลักษณ์ก่อนที่เป็นขอทาน ระหว่างที่เป็นขอทาน หลังจากไม่มีสถานะเป็นขอทาน น้องทั้งสองไม่สามารถบอกได้ว่าสังครอบข้างมองพวกเขาเองเปลี่ยนไปเช่นไรบ้าง แต่น้องทั้งสองรับรู้ได้ว่าพวกตนนั้น เป็นที่รู้จักในสังคมพอสมควรหลังจากที่มีผู้สื่อข่าวมาทำข่าวตอนที่ขณะนั่งขอทานอยู่ มีผู้คนจากหลากหลายสายงานมาขอสัมภาษณ์บ้าง ขอถ่ายวิดีโอบ้าง ถึงแม้จะไม่ว่ามุมมองของสังคมโดยรอบของตนนั้นจะมองว่าพวกเขาเป็นเช่นไร แต่ทางตัวของสามเณรแต่ก็บอกกับนักศึกษาว่า “ดีใจนะครับ ที่มายืนอยู่จุดนี้”

ความรู้สึกต่อคุณค่าในตนเองของน้องทั้งสอง จากอดีตจนถึงปัจจุบัน น้องทั้งสองยืนยันเป็นเสียงด้วยกันว่า “สูงชันครับตอนนี้” หากจะให้น้องทั้งสองให้คะแนนแก่ตนเอง โดยถ้าเป็นช่วงตอนเป็นขอทานจะให้ 5 คะแนน แต่ในปัจจุบันนี้ให้เต็ม 10 คะแนนเลย โดยในอดีตนั้นน้องมองว่าตนเองเป็นคนหนึ่งที่ต้องช่วยเหลือพ่อเพียงเท่านั้น ส่วนในปัจจุบันมองว่าเป็นเพียงสามเณรธรรมดารูปหนึ่ง กับนักเรียนคนหนึ่ง ในส่วนของแผนการอนาคตภายภาคหน้าจะทำเช่นไรต่อ สามเณรแต่อธิบายว่า เมื่อโตไปจะฝึกเพื่อออกมาทำงาน โดยวางแผนไว้ว่าจะฝึกในช่วงอายุประมาณ 30 แต่เป้าหมายสำคัญในตอนนี้เป็น การเรียนให้ถึงบาลีให้ถึงประโยค 9 ก่อน ทางด้านน้องต้นอยากบอกให้ตัวเองขยัน และตั้งใจเรียน เนื่องจากค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทางวัดกับหลวงพี่ไก่อ จะเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลืออยู่ เช่น ค่าการเล่าเรียนต่าง ๆ ค่าอุปกรณ์การเรียน สิ่งนี้น้องต้นพยายามบอกกับตนเองให้ขยัน เพื่อจะได้ตอบแทนสิ่งที่ทางผู้ใหญ่หลาย ๆ ท่านคอยให้ความช่วยเหลือตนเอง ส่วนในอนาคตภายภาคหน้าน้องต้นอยากรับราชการเป็นตำรวจ โดยให้เห็นผลว่าเป็นอาชีพที่มีความเท่ และใฝ่ฝันอยากเป็นมานานตั้งแต่ช่วงยังเด็กมาก ๆ เลย และที่สำคัญอยากจับผู้ร้าย แต่น้องต้นก็บอกว่ายังไม่รู้ว่าจะเป็นที่ไหน นอกจากอาชีพตำรวจที่อยากเป็นแล้ว น้องต้นก็อยากที่จะมีบ้านเป็นของตนเอง ภายในบ้านจะมีครอบครัวของตน

อนาคตในภายภาคหน้าของทางคุณพ่อยังมองไม่เห็นเลยว่าจะทำอะไรต่อในอีก 5 ปีข้างหน้า แต่ความคิดแรกเลย คือ การหายป่วยจากทุกโรค ในปัจจุบันคุณพ่อก็ไปพบคุณหมอตตามนัดทุกครั้ง ทานยาตามเวลาอย่างสม่ำเสมอ ไม่ขาดการทานยา เพื่อที่จะให้ร่างกายของตนกลับมาดีขึ้นให้ไวที่สุด ถ้าเกิดว่าสุขภาพของตนกลับมาเป็นปกติแล้ว ก็จะรีบกลับไปทำงานให้ไวที่สุด เพราะถ้าทำงานก็จะมีเงินเก็บ ส่วนประเด็นที่ว่า ถ้าหายป่วยแล้ว มีงานทำแล้วจะให้ลูก ๆ กลับมาอยู่ด้วยไหม ก็สุดแล้วแต่ทางลูก ๆ จะตัดสินใจเลยว่าจะกลับมาอยู่ด้วยไหม ณ ตอนนี้อยู่เพียงว่าอยากให้ลูก ๆ เรียนสูง ๆ และตอนนี้ก็รู้สึกภูมิใจที่น้องเต้ได้บวชสักที ในส่วนอนาคตภายภาคหน้าของคุณแม่นั้น อยากค้าขาย เนื่องจากตอนนี้รายได้จากการทำงานเลย ปัญหาสุขภาพก็เป็นเงื่อนงำที่สำคัญเช่นเดียวกับคุณพ่อ อีกประเด็นที่สำคัญคือ ทางคุณแม่ลูกอยากให้ลูกชายคนโตออกจากคุกเร็ว ๆ ซึ่งเป็นลูกชายอีกครอบครัวหนึ่งก่อนหน้านี้ที่คุณแม่จะมาอยู่กับคุณพ่อ คุณแม่กล่าวว่ายิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันอย่างวิกฤตการณ์ของโรคโควิด 19 ก็กลัวว่าลูกตนเองจะติดโรคภายในเรือนจำ เพราะช่วงโควิดที่ผ่านมาไม่ได้รับจดหมายสักฉบับจากลูกของตนเองเลย โดยก่อนหน้านี้จะได้รับประจำ ระยะเวลาที่จำคุกของลูกชายคนโตอยู่ที่ 26 ปี 6 เดือน คดีที่โดนคือ ฆ่าคน คุณแม่เล่าให้ฟังว่า เพื่อน ๆ ของลูกชายพยายามที่จะปล้นรถของลูกชายคนโต แต่ประเด็นสำคัญคือ น้องชายคนเล็กที่ไปด้วยเสียชีวิตจากการโดนลูกหลงจากการปล้นครั้งนี้ โดยทางตัวลูกชายคนโตยังตอบโต้จนมีคนตาย และท้ายที่สุดชีวิตก็ต้องจบลงด้วยการถูกจำคุก และลูกชายคนเล็กก็เสียชีวิตจากเหตุการณ์ครั้งนี้ ปัจจุบันลูกชายคนโตติดคุกมาแล้ว 13 ปี ทางคุณแม่กล่าวว่า อยากอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากับลูก และถ้าลูกชายออกมาแล้วจะให้เขาไปบวช ณ ขณะที่คุณแม่เล่าเหตุการณ์ทั้งหมดเกี่ยวกับลูกชายคนโต และลูกชายคนเล็กให้ผู้ศึกษาฟัง ทางด้านสามเณรเต้กับน้องตันกั๊นังฟังอยู่ในห้องด้วยเช่นกัน ทั้งสองมีสีหน้าไม่พอใจเล็กน้อยแสดงผ่านออกมา

ในอนาคตจากมุมมองของทั้งสามเณรเต้ และน้องตันกั๊นัง ไม่คิดว่าตนเองนั้นจะกลับไปขอกทานอีกครั้งแล้ว ในมุมมองของพี่มิคซ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐจากบ้านมิตรไมตรีธนบุรีก็อธิบายไว้ว่า น้องทั้งก็จะไม่กลับไปขอกทานเช่นกัน เนื่องด้วยน้องทั้งสองได้เข้าไปอยู่ในกระบวนการที่พวกเขาไม่ต้องมาติดคุกในการใช้ชีวิตอีกแล้ว อย่างวันหนึ่งพวกเขาจะต้องเอาเงินจากที่ไหนเพื่อนำไปให้คุณพ่อใช้ พวกเขาจะไปเรียนได้ยังไง โดนเพื่อนว่ายังไงบ้าง ไม่มีคนอบรบดูแลสั่งสอน แต่ในปัจจุบันน้อง ๆ ได้รับการสอนสั่งจากเจ้าอาวาส และหลวงพี่รูปอื่น ๆ ภายในวัดช่วยกันดูแล พวกเขาจะรู้ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด ในส่วนของคุณพ่อ และคุณแม่ก็มีเครือข่ายของประธานชุมชนคอยดูแล และความช่วยเหลือเท่าที่จำเป็นอยู่ ดังนั้นแล้วการที่น้องทั้งสองจะกลับไปเป็นขอกทานนั้นก็คงเกิดขึ้นได้ยากมาก ๆ และในปัจจุบันพวกเขา มีทางเลือกที่ดีกว่าในช่วงเวลานั้น พวกเขาคงไม่หวนกลับไปอีกแน่นอน ในมุมมองของหลวงพี่ไก่อ

พิจารณาว่าพระพุทธศาสนานั้น เป็นสิ่งที่ช่วยเข้ามาเสริม หรือสนับสนุนเพื่อรองรับพวกเขาตรงนี้อยู่แล้ว การที่จะกลับไปใช้ชีวิตเป็นฆราวาสอย่างนั้นมันก็ไม่ได้อีกแล้ว เพราะว่าผ้าเหลืองของพระพุทธเจ้าก็โอบอุ้มไว้ด้วยเช่นกัน ในประเด็นสุดท้าย คือเรื่องของความสุขในชีวิตของสามเณรคือสิ่งใดทางสามเณรบอกกับผู้ศึกษาว่า “ความสุขก็คือคุณพ่อครับ” ในส่วนความสุขของน้องต้น คือ “การที่ได้ไปโรงเรียน ได้เรียน ได้เจอเพื่อนครับ”

4.2 เรื่องราวของอดีตคนขอทานในสถานคุ้มครอง

ในเรื่องราวของส่วนที่สองจะเป็นเรื่องราวของชีวประวัติจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่อาศัย และใช้ชีวิตอยู่ภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายและหญิงธัญบุรี โดยจะมีด้วยกัน 4 กรณีศึกษาได้แก่ 1) พี่หนึ่ง 2) ลุงสมหมาย 3) พี่แมน และ 4) ป้าศรี โดยเรื่องราวของทั้ง 4 กรณีศึกษานี้จะมีทั้งจุดที่คล้ายและแตกต่าง ทั้งในช่วงชีวิตก่อนที่ได้มีการเปลี่ยนผ่านไปสู่สถานะคนขอทาน และช่วงระยะที่เปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทานทั้ง 4 กรณี และเมื่อเปลี่ยนสถานะเป็นคนขอทานปัจจัยความช่วยเหลือจากภาครัฐก็นำพาให้ชีวิตของพวกเขา กลับกลายเป็นคนปกติ โดยที่ทั้ง 4 กรณีศึกษาต้องมีสถานะเป็นผู้รับบริการและใช้ชีวิตอยู่ภายใต้สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายและหญิงธัญบุรี

4.2.1 พี่หนึ่งอดีตขอทานผู้ทำทุกอย่างเพื่อพี่ชาย

4.2.1.1 ช่วงชีวิตก่อนมีสถานะเป็นคนขอทาน

พี่หนึ่งวัย 30 ปี ชายผู้มีภูมิลำเนาเป็นคนพิจิตร ในช่วงที่ยังเด็กอาศัยอยู่กับคุณแม่ที่พิจิตร บ้านที่พิจิตรจะอยู่บริเวณแถวตลาดในตัวเมืองพิจิตร ในบ้านที่อยู่อาศัยนั้นจะมีทางคุณแม่อาศัยอยู่กับคุณป้า แต่บ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน อาศัยอยู่ในเขตบางกะปิ อยู่ภายในซอยบริเวณใกล้ ๆ กับอุฬากรมเมล์สาย 8 ซึ่งบ้านที่อยู่อาศัยเป็นบ้านของพี่ชาย ตัวของพี่ชายนั้นเป็นคนชักชวนให้คุณแม่ กับพี่หนึ่งย้ายอยู่ด้วยกันที่กรุงเทพฯ ทางตัวพี่หนึ่งความจำไม่ค่อยดีเท่าไร จึงบอกกับทางผู้ศึกษาว่า ต้องถามวินมอเตอร์ไซด์บริเวณแถว ๆ นั้นว่าพี่ชายอยู่ซอยไหน ในด้านความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ทางตัวพี่หนึ่งจะไม่ถูกกับพี่สะใภ้ เนื่องจากพี่สะใภ้เคยไล่พี่หนึ่งออกจากบ้าน แต่ทางด้านพี่ชายก็ปกป้องพี่หนึ่งเสมอ “ตอนนี้หนูอยากให้พี่ชายมาเยี่ยมมากที่สุด ตอนนี้อย่างไม่ได้มาเยี่ยมเลย” พี่หนึ่งกล่าวด้วยสีหน้าที่คิดถึงพี่ชายของตน นอกจากพี่สะใภ้ที่ไม่ถูกกันแล้ว คนอื่นภายในครอบครัวก็เป็นความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทางด้านตัวพี่สะใภ้ก็ไม่เคยมีปัญหาเกี่ยวกับใครเลยนอกจากกับพี่หนึ่งเพียงคนเดียว แต่ถึงแม้ว่าพี่หนึ่งจะไม่ชอบพี่สะใภ้แต่ก็ไม่เคยทะเลาะกันเลย ความไม่ชอบเกิดจากการแค้นโดนไล่ออกจากบ้านเพียงเท่านั้น ในด้านความสัมพันธ์พี่หนึ่งจะรักพี่ชายมากที่สุด ซึ่งมีความสนิทมาตั้งแต่สมัยยังเด็ก

รองลงมา ก็จะเป็นคุณแม่ สถานภาพของพี่หนึ่งยังไม่เคยแต่งงาน และไม่เคยมีแฟนแม้แต่คนเดียว ใน ส่วนของระดับการศึกษาพี่หนึ่งไม่เคยมีโอกาสได้เรียนหนังสือเลย

การประกอบอาชีพของสมาชิกภายในครอบครัว พี่ชายเปิดแผงให้เช่าพระ โดยมีพี่สะใภ้คอย ช่วยเหลืองานต่าง ๆ คุณป้าขายลูกชิ้น ปลาหมึกสด แต่ทางคุณป้า นั้นไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้านพี่ชาย ปัจจุบันในบ้านที่อยู่อาศัยนั้นมีสมาชิกทั้งหมด 4 คน ได้แก่ พี่ชาย พี่สะใภ้ คุณแม่ด้วย และพี่หนึ่ง ทางด้านคุณแม่ในอดีตประกอบอาชีพขายกล้วยเดี่ยวหมู อยู่ภายในซอยระแวกที่พักอาศัย ทางด้านตัวพี่ หนึ่งไม่สามารถบอกได้อย่างละเอียดชัดเจนในเรื่องของสถานที่ว่าอยู่ภายในซอยอะไร หรือซอยที่เท่าไร รายได้ที่ได้จากการขายกล้วยเดี่ยวของคุณแม่นั้นเพียงพอกับรายจ่ายในบ้าน ซึ่งในปัจจุบันคุณแม่ล้มป่วย เป็นอัมพฤกษ์ ช่วยตนเองไม่ได้ ส่วนสาเหตุของการล้มป่วยทางพี่หนึ่งก็ไม่ทราบถึงสาเหตุเช่นกัน ทางด้านคุณพ่อเสียชีวิต เนื่องด้วยถูกคุณแม่เอาขวดกระติงแดงไปตีหัวคุณพ่อ คุณพ่อกินเหล้า และมีอาการเมา ในขณะที่คุณแม่กำลังซักผ้า แล้วเกิดการทะเลาะกัน สุดท้ายเรื่องราวก็จบลงตรงที่คุณพ่อ เสียชีวิต เรื่องราวที่พี่หนึ่งเล่าให้ฟังมานั้นเกิดขึ้นมานานแล้ว ตั้งแต่สมัยที่อยู่พิจิตร

ปัญหา และอุปสรรคในการเข้าถึงการทำงานสำหรับตัวพี่หนึ่ง คือ เรื่องของการสื่อสาร มีการ โต้ตอบในลักษณะที่ช้า และลงรายละเอียดต่าง ๆ ได้ไม่ค่อยชัดเจน ประกอบด้วยความจำที่ไม่ค่อยดี เท่าที่ควร อีกทั้งภาระหน้าที่ในการดูแลตัวคุณแม่ โดยหลักจะเป็นหน้าที่ของพี่หนึ่ง ซึ่งทำให้ทางตัวพี่ หนึ่งนั้นไม่ได้ประกอบอาชีพใด ๆ เลยนอกจากช่วยเหลือคุณแม่ขายกล้วยเดี่ยวก่อนหน้าที่จะล้มป่วย นอกเหนือจากเรื่องของการสื่อสารแล้ว พี่หนึ่งก็ประสบปัญหาเรื่องสุขภาพที่ต้องประสบเจอตั้งแต่ยัง เล็ก คือ โรคไขกระดูกบกพร่อง ซึ่งก่อนหน้าที่คุณแม่จะล้มป่วยคุณแม่ก็ช่วยดูแลมาตลอด แต่เมื่อพอ คุณแม่ล้มป่วยไป พี่ชายก็มารับหน้าที่ตรงนี้แทนคุณแม่ แต่อาการของพี่หนึ่งไม่ได้รุนแรงจนส่งผลให้ไม่ สามารถใช้ชีวิตประจำวัน หรือช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ด้วยอาการที่ทางคุณแม่ได้ล้มป่วยไปนั้น ทำให้ รายได้ที่ได้จากการขายกล้วยเดี่ยวของคุณแม่ก็หายไป และแปรเปลี่ยนมาเป็นรอรับเบี้ยผู้พิการ และ เบี้ยผู้สูงอายุในทุก ๆ เดือน โดยในเบี้ยผู้พิการทางตัวพี่หนึ่งเองก็ได้รับเช่นเดียวกับคุณแม่ ถึงแม้ว่าจะ ไม่มีรายได้ในส่วนของการค้าขายแล้วทางครอบครัวของพี่หนึ่งก็ไม่เคยไปกู้หนี้ยืมสินจากใครเลย ใน ส่วนของการบริหารจัดการเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ภายในบ้านจะเป็นหน้าที่ของทางพี่ชาย และพี่สะใภ้

ความสัมพันธ์ต่อเพื่อนบ้าน ทางครอบครัวพี่หนึ่งนั้นไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ ต่อเพื่อนบ้านใน บริเวณนั้นเลย ทำให้ประเด็นในมิติเรื่องความช่วยเหลือเกื้อกูลของเพื่อนบ้าน หรือคนในชุมชนไม่ได้ เกิดขึ้น จะมีเพียงพี่ชายเท่านั้นที่ให้ความช่วยเหลือ อย่างในการนำยามาให้ทานทุกครั้ง ซึ่งเป็นยาของ

คุณแม่ ในส่วนของความแตกต่างระหว่างการใช้ชีวิตที่ต่างจังหวัด กับกรุงเทพฯ ทางตัวของพี่หนึ่งรู้สึก ว่ามีความแตกต่างกัน โดยส่วนตัวนั้นจะชอบลักษณะการใช้ชีวิตที่พิจิตรมากกว่า แต่ความชอบของตัว พี่หนึ่งขึ้นอยู่กับตัวบุคคลเป็นสำคัญ กล่าวคือ เพราะได้อยู่กับแม่ที่พิจิตร เลยเกิดความรู้สึกที่สบายใจ แต่การอยู่ที่กรุงเทพฯก็อาศัยอยู่กับคุณแม่เช่นกัน อาจจะกล่าวได้ว่า ชอบอยู่กับคุณแม่ที่พิจิตรมากกว่า ลักษณะของการใช้ชีวิตที่จังหวัดพิจิตร อาศัยอยู่ได้เงินผู้สูงอายุของคุณแม่ในการดำรงชีพ ลักษณะของ ตัวบ้านที่จังหวัดพิจิตรเป็นบ้านไม้สองชั้น ทางตัวของคุณแม่ไม่ได้บอกเหตุผลกับพี่หนึ่งว่าที่ย้ายเข้ามา อยู่ในกรุงเทพฯเพราะอะไร บอกเพียงแค่ว่าพี่ชายชวนเพียงเท่านั้น ทางด้านพี่สะใภ้พื้นเพอาศัยอยู่ที่ ตลาดพร้าวตั้งแต่แรกไม่เคยมาอยู่ หรือมาเที่ยวหาที่พิจิตรเลยสักครั้ง และพี่สะใภ้พี่ย้ายมาอยู่กับพี่ชาย ของตนภายหลัง และลงหลักปักฐานที่บางกะปิในปัจจุบัน ส่วนการใช้ชีวิตโดยรวมพี่หนึ่งกล่าวว่า “ชีวิตเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น สบายดีครับ”

4.2.1.2 การดำเนินชีวิตในขณะที่เป็นคนขอทาน

จุดเริ่มต้นของการขอทานเริ่มขึ้นเมื่อ 2 ปีที่แล้วที่พี่หนึ่งเริ่มออกมาขอทาน พี่หนึ่งให้เหตุผล ที่ว่า “พี่ชายบอกให้ออกมาขอทาน” โดยพื้นที่ในการขอทาน เริ่มต้นการขอทานบริเวณแถวจตุจักร และต่อมาก็เริ่มมีการพัฒนาไปขอทานที่บริเวณแถวตลาดรังสิต และตลาดมีนบุรีอีกด้วย ในชีวิตของพี่ หนึ่งจุดเปลี่ยนที่ทำให้ออกมาขอทาน คือ พี่ชายเป็นคนที่ไม่ให้ออกมาขอทาน เพราะทางตัวพี่หนึ่งรัก พี่ชายเลยออกมาขอทาน ในช่วงแรกคุณแม่เคยบอกกับพี่หนึ่งว่าให้ออกมาขอทาน โดยในตอนแรกพี่ หนึ่งไม่มีความคิดที่อยากจะขอทานเลย แต่เมื่อพี่ชายมาพูดคุยก็ทำให้พี่หนึ่งมีความคิดที่เปลี่ยนไป และท้ายที่สุดก็ออกขอทานตามคำแนะนำของพี่ชาย พี่หนึ่งบอกเล่าว่าก่อนที่จะออกไปขอทานนั้น พี่ หนึ่งเคยเป็นจิตอาสาปลูกต้นไม้แถวบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ หลังจากเสร็จ ภารกิจจึงออกมาขอทาน พี่หนึ่งมองการขอทานที่ตนเองกำลังทำว่าเป็นสิ่งที่ปกติ สบาย ๆ อีกทั้งยัง มองว่าการขอทานมีข้อดีที่ว่า สามารถหาเงินจากการขอทาน มาให้คุณแม่ และพี่ชายใช้จ่ายภายใน บ้านได้ ในการขอทานพี่หนึ่งจะใช้แก้วน้ำพลาสติกในการขอ ระยะเวลาที่พี่หนึ่งขอทานทั้งหมดอยู่ที่ ราว ๆ 7 เดือน ในด้านข้อเสียทางพี่หนึ่งเองกล่าวว่าไม่รู้สึกรู้ว่าการขอทานนั้นมีข้อเสียใด ๆ

รายได้ที่พี่หนึ่งได้รับจากการขอทาน โดยเฉลี่ยทั้งจากการขอทานที่จตุจักร ตลาดรังสิต และ ตลาดมีนบุรีอยู่ที่ราว ๆ 500 บาท ถึง 2,000 บาทต่อวัน และจำนวนเงินที่ได้มากที่สุดคือ 2,000 บาท แต่อุปสรรคที่พบเจอ คือ โดนคนพื้นที่ที่เมาเหล้ามาขโมยเงิน “พวกเขาจะรีบวิ่งมาคว้าแบงค์ 20 ให้ เต็มมือแล้ววิ่งหนี บางทีก็เป็นเหรียญ ถ้าคิดก็เต็มกระเป๋า” เวลาที่โดนขโมยจะเป็นช่วงระยะเวลา 1

หมู่บ้านบริเวณที่โดนขโมยคือ ตลาดรังสิต ซึ่งที่จุดจักรจะไม่โดนขโมยเหมือนตลาดรังสิต แต่ถึงจะโดยขโมยเงิน แต่ทางตัวพีหนึ่งก็ชอบไปขทานที่ตลาดรังสิตมากกว่าที่จุดจักร และตลาดมีนบุรี การเดินทางจากบางกะปิไปตลาดรังสิต พีหนึ่งนั่งรถเมล์สาย 95ก เพื่อไปลงบริเวณตลาดรังสิต ในส่วนของการเดินทางไปจุดจักร พีหนึ่งจะนั่งรถเมล์สาย 29 จากบางกะปิ และไปลงที่สวนจตุจักร ในส่วนของการเดินทางไปตลาดมีนบุรี จะเดินทางด้วยรถเมล์สาย 96 ในความรู้สึกของพีหนึ่งการเดินทางไปตลาดมีนบุรี เป็นการเดินทางไปขทานที่ไกลที่สุดแล้ว ในลักษณะหรือรูปแบบการขทานพีหนึ่งจะถือแก้วกินน้ำพลาสติก ขอนั่งแบบปกติทั่วไป เป็นการนั่งเฉย ๆ เพียงอย่างเดียวไม่มีการเปลี่ยนท่า หรือมีลักษณะพิเศษใด ๆ ในส่วนของชีวิตประจำวันโดยคร่าว ๆ ของพีหนึ่ง ก่อนที่คุณแม่จะล้มป่วยไปนั้น จะช่วยคุณแม่ชายกายเดี่ยวเป็นประจำ และในบางวันก็จะช่วยพี่ชายที่แฝงพระ ช่วงเวลา และวันที่พีหนึ่งจะออกไปขทาน คือ วันพุธ พฤหัสบดี และเสาร์ ช่วงระยะเวลา 6 โมงเย็น ถึง 2 ทุ่มโดยคร่าว ๆ หลังจากขทานเสร็จแล้วก็จะนั่งรถเมล์รอบติ๊กกลับ พีหนึ่งได้ให้เหตุผลว่าการที่ขทานถึงแค่ 2 ทุ่ม เพราะว่า ทางคุณแม่เป็นห่วงไม่อยากให้กลับบ้านดึกมาก

การออกมาขทานของพีหนึ่งทางญาติพี่น้องที่รับรู้เรื่องราวมีเพียงแคคนในบ้าน คือ คุณแม่ พี่ชาย และพี่สะใภ้ แต่ทางพี่สะใภ้ไม่นอยากให้พีหนึ่งออกไปขทาน โดยให้เหตุผลว่า เพราะเดี๋ยวลูก ๆ ของเขาเกิดพฤติกรรมเลียนแบบทำตามพีหนึ่ง ลูกของพี่ชายกับพี่สะใภ้มีอยู่ด้วยกัน 2 คนเป็นลูกผู้ชายทั้งสองเลย การที่พี่สะใภ้ไม่ยอมให้พีหนึ่งออกไปขทาน ทางตัวของพีหนึ่งก็เคยปรึกษาเรื่องพวกนี้กับทางพี่ชายว่าเมื่อไรจะเลิกขอ ซึ่งการพูดคุยกันเกิดขึ้นหลังจากที่ออกไปขทานมาแล้ว 7 เดือน ซึ่งพวกเขาพูดว่าไม่ต้องออกไปขอแล้ว ทางพีหนึ่งก็พูดว่ารายได้ที่มาจากขทานนั้นมากเพียงพอแล้ว ในบริเวณระแวกซอยที่พักอยู่อาศัยบ้านของพีหนึ่งนั้นไม่มีคนขทานเลย อีกทั้งไม่มีใครรู้ว่าพีหนึ่งนั้นออกมาขทาน ในมุมมองความรู้สึกของพีหนึ่งตอนขทานครั้งแรกมีความรู้สึกที่เหนื่อยและท้อ กว่าที่จะได้มาของเงินแต่ละบาท อีกทั้งยังมีความอายด้วยในช่วงแรก ๆ แต่ถึงเช่นนั้นเมื่อตอนที่พีหนึ่งเข้าสู่การเป็นขทานแล้ว ก็ดำเนินชีวิตต่าง ๆ ก็ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมซักเท่าไร เพียงแค่อาจจะต้องจัดสรรเวลาที่จะออกไปขทานเพียงเท่านั้น ในส่วนของเงินที่ได้จากการขทานมานั้นพี่ชายจะเป็นผู้รับผิดชอบบริหารจัดการเองทั้งหมด การจัดการเรื่องอาหารการกินในแต่ละวันทางพี่ชายจะเป็นคนทำให้พีหนึ่งในทุกมื้อ พีหนึ่งไม่จำเป็นต้องทำ หรือซื้อกินเอง แต่ถึงเช่นนั้นแล้ววันนึงค่าใช้จ่ายที่พีหนึ่งใช้ไปก็คือ การซื้อขนมกับน้ำทานบ้างเป็นบางเวลา ทางตัวของพีหนึ่งเองไม่มีเงินที่ไว้เก็บออมเลยสักบาท เนื่องจากให้พี่ชายทั้งหมดเลย โดยพี่ชายจะบริหารจัดการและนำไปให้พี่สะใภ้ และคุณแม่ใช้จ่ายค่าต่าง ๆ ภายในบ้าน ซึ่งเงินที่ได้จากการขทานในแต่ละครั้งพอเพียงกับ

การใช้ชีวิตทั้งภายในบ้าน และระหว่างที่ออกไปใช้ชีวิตเป็นขอทานข้างนอก แต่วันไหนเงินไม่พอใช้ ตัวพี่หนึ่งก็จะนั่งรถเมล์เพื่อกลับไปขอพี่ชาย

สิ่งที่พี่หนึ่งได้ยึดเหนี่ยวและขาดไม่ได้เลยเวลาที่ออกไปขอทานคือ ตัวพี่ชาย พี่หนึ่งกล่าวว่า “พี่ชายผมเป็นแก้วตาดวงใจ” ระหว่างที่ขอทานพี่หนึ่งได้บอกเล่าถึงเหตุการณ์ที่สำคัญที่เคยเกิดขึ้นกับตนเองทั้งที่รู้สึกดีใจ และที่น่ากลัว ว่าเคยมีคนมาชักชวนให้ไปขอทานด้วยกัน แต่ถ้าตัวของพี่หนึ่งเองกลัวว่าพวกเขาจะพาไปหลอก และคิดไม่ดีกับตนเอง เหตุเกิดบนสะพานลอยบริเวณหมู่บ้านรัตนโกสินทร์ 200 ปีระแวกใกล้เคียงกับตลาดรังสิต คนที่ชักชวนมา 2 คนเป็นผู้ชายทั้งคู่ ซึ่งทั้งคู่อธิบายว่า ถ้าไปอยู่กับพวกเขาจะได้รายได้ดีมาก ๆ แต่ทางพี่หนึ่งตอบกลับไปว่าจะไม่มาขอทานแล้ว ทำทีในตอนแรกที่ชักชวนอย่างถ้อยที่ถ้อยอาศัย พอหลังจากที่พี่หนึ่งปฏิเสธไปนั้น พวกเขาไล่พี่หนึ่งออกจากพื้นที่แถว ๆ นั้นทันที เหตุการณ์ลักษณะใกล้เคียงแบบนี้ก็เกิดขึ้นที่จตุจักรเช่นกัน พี่หนึ่งนั่งขอทานอยู่ตรงทางเดินบริเวณใกล้ ๆ กับป้ายรถเมล์ และใกล้เคียงกับรถไฟฟ้าย่านบีทีเอส เหตุการณ์คล้ายกับที่หมู่บ้าน 200 ปี ตรงที่เจอผู้ชาย 2 คนเช่นกัน แต่ของที่จตุจักรเป็นการมาไล่แทน ไม่มีการชักชวนใด ๆ “มึงไปไกล ๆ เลย” เป็นคำพูดที่ทำให้พี่หนึ่งต้องรีบออกจากพื้นที่บริเวณนั้น สำหรับเหตุการณ์ที่น่ากลัว และผูกใจเจ็บสำหรับพี่หนึ่งมากที่สุดคือ พวกเขาคนมาขโมยเงินที่ตลาดรังสิตตั้งที่ผู้ศึกษาได้ อธิบายไปแล้วนั้น พี่หนึ่งมาบอกเล่าภายหลังอีกครั้งว่าจำนวนเงินที่เคยถูกขโมยไปมากที่สุดอยู่ที่จำนวน 2,000 บาท คือจำนวนเงินที่พี่หนึ่งนั่งขอทานได้เป็นจำนวนที่สูงที่สุดใน 1 วัน

ในช่วงเวลาที่พี่หนึ่งนั่งขอทานไปในแต่ละวันบางทีก็มีความสุข และบางทีก็อาจจะทุกข์ปนบ้างเป็นบางครั้ง บุคคลที่มาให้เงินแก่พี่หนึ่ง ทางตัวของพี่หนึ่งจะชอบผู้ชายมากกว่าผู้หญิง เพราะผู้ชายจะให้เงินเยอะกว่า พี่หนึ่งรักในอาชีพขอทานตรงที่สามารถสร้างเงินให้ได้ในจำนวนที่เยอะ และอีกเหตุผลที่ชอบเพราะเป็นห่วงคุณแม่ การขอทานทำให้มีรายได้ เพื่อนำไปให้พี่ชาย และคุณแม่ได้เวลาบางครั้งที่พี่หนึ่งนั่งขอทาน ก็พิจารณาผู้คนที่เดินผ่านไปมา พวกเขาขึ้นรถเมล์บ้าง พวกเขาก็มองผ่านไป บางคนก็ซื้อขนมมาให้พี่หนึ่งทาน ผู้คนซื้อขนมมาให้ทานเยอะมาก ทั้งที่บริเวณรังสิต และจตุจักร แต่ตัวพี่หนึ่งจะไม่ค่อยพูดถึงเรื่องราวที่ไปขอทานบริเวณตลาดมินบุรีสักเท่าไร เพียงแค่บอกว่าไปขอทานไกลมากที่สุดคือที่นั่น เรื่องราวที่ทำให้พี่หนึ่งมีความสุขมากที่สุด และเสียใจมากที่สุดในช่วงเวลาที่ขอทาน พี่หนึ่งอธิบายเพียงแค่ว่า นั่งขอทานก็มีความสุขดีครับ ในส่วนเรื่องที่เสียใจที่สุดคือเรื่องที่คุณแม่ป่วยครับ เหตุการณ์ที่เสียใจที่สุดของพี่หนึ่ง นอกจากเหตุการณ์การถูกขโมยเงินนั้น ทางพี่หนึ่งเองก็ไม่เคยถูกกลุ่มมิชชันนารีขู่ขู่เลยสักครั้ง

ในแง่มุมมองของการไปขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานจากภาครัฐ ญาติพี่น้อง หรือเพื่อนบ้าน ทางพี่หนึ่ง และครอบครัวไม่มีเครือข่ายในส่วนนี้เลย ในขณะที่พี่หนึ่งเดินทางไปขอทานในแต่ละสถานที่ก็ไปในรูปแบบการเดินทางคนเดียว และไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ คนอื่นเลย ในท้ายที่สุดแล้วหลังจากที่พี่หนึ่งได้พูดคุยปรึกษากับที่บ้านหลังจากออกไปขอทานมาแล้วเป็นเวลา 7 เดือน ที่บ้านก็บอกให้พี่หนึ่งเลิกขอทาน แต่ตัวพี่หนึ่งก็บอกว่า “ก็ไม่ทันแล้ว โดนพาดัวมาที่นี้ ก่อน” หลังจากพี่หนึ่งโดนเชิญตัวมารับบริการที่สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายธัญบุรี ก็ไม่ได้ติดต่อถึงญาติ ๆ ที่บ้านเลย แต่ทางพี่หนึ่งบอกกล่าวกับผู้ศึกษาว่า “ที่บ้านรู้ว่าเรามาอยู่ที่นี้ ที่บ้านเขาไม่เป็นห่วงผมแล้ว”

4.2.1.3 ชีวิตหลังจากหลุดพ้นสถานะคนขอทาน

พี่หนึ่งเข้ารับบริการที่สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งธัญบุรีเมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2563 สาเหตุของการถูกเชิญตัว เนื่องจากโดนเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเทศกิจได้ลงตรวจพื้นที่ และพบเจอพี่หนึ่งกำลังนั่งขอทานอยู่ที่บริเวณใกล้ ๆ กับตลาดจตุจักร จากนั้นเจ้าหน้าที่ได้เชิญตัวพี่หนึ่งเพื่อไปเปรียบเทียบปรับที่โรงพักบางซื่อ จากนั้นก็ประสาน และส่งต่อพี่หนึ่งมายังสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งธัญบุรี สิ่งที่ตลใจลูกให้พี่หนึ่งลุกขึ้นมาสู้ชีวิต ทางตัวพี่หนึ่งกล่าวว่าไม่มีเลย นอกจากรักพี่ชายของตนเองมาก ถ้าไม่ถูกเชิญตัวมาที่สถานในวันนั้นก็เลิกขอทานแล้วกลับไปช่วยงานที่บ้าน แต่เมื่อต้องมาใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครองแล้ว ก็จิวตรโดยเบื้องต้นของพี่หนึ่งคือ พี่หนึ่งชอบทานข้าวต้มของที่สถานคุ้มครองมาก ๆ และพี่หนึ่งเป็นคนที่ชอบล้างจานไม่ว่าจะเป็นจานของตนเอง หรือของคนอื่น ๆ อีกกิจกรรมที่ชอบทำก็คือ การรดน้ำต้นไม้ ส่วนการฝึกอาชีพต่าง ๆ ที่ภายในสถานคุ้มครองมีไว้ให้ผู้รับบริการได้ฝึกอาชีพ ทางตัวของพี่หนึ่งยังไม่เคยลองฝึกอาชีพแม้แต่ครั้งเดียวเลย ซึ่งการฝึกอาชีพนี้นั้นจะเกิดขึ้นจากความสมัครใจของตัวผู้รับบริการเอง ซึ่งจะไม่มีการบังคับใด ๆ เกิดขึ้น แต่จะมีการให้คำแนะนำสำหรับผู้รับบริการที่มีความสนใจ เพื่อที่จะสามารถนำไปต่อยอดได้ หลังจากทีออกจากสถานคุ้มครองไปภายหลัง

ลักษณะของบุคคลที่จะเข้ามาคุยกับพี่หนึ่ง เพื่อมาแนะนำ หรือให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ ได้ นั้น ทางตัวของพี่หนึ่งบอกว่าไม่มีลักษณะที่เฉพาะเจาะจง ขอแค่เป็นคนดี และที่สำคัญต้องใจดีกับพี่หนึ่งแค่นั้นพอ ในมุมมองความคิดพี่หนึ่งคิดขอทานนั้นมี 2 แบบ แต่ไม่สามารถอธิบายต่อได้ว่าเป็นลักษณะแบบไหนบ้าง ในส่วนของอนาคตจะมีการกลับไปขอทานอีกครั้งไหม ทางพี่หนึ่งยืนยันว่าจะไม่ขอแล้ว เพราะไม่ได้อยากอยู่ที่สถานคุ้มครอง หากเป็นไปได้ ณ ตอนที่ผู้ศึกษาพูดคุยกับพี่หนึ่ง พี่หนึ่ง

กล่าวว่าอยากให้พี่ชายของตนมารับกลับ แต่ก็ยังไม่เคยติดต่อพี่ชายไปเลย โดยสาเหตุที่ยังไม่ได้ติดต่อพี่ชายนั้นทางพี่หนึ่งก็ไม่ได้บอกกับทางผู้ศึกษา ตั้งแต่มาอยู่ที่สถานคุ้มครอง แต่การอยู่ที่นี่ก็มีความสุขเช่นกัน แต่ก็อยากให้พี่ชายมารับกลับไปมากกว่า พี่หนึ่งให้คะแนนภาพรวมของชีวิตตนเองจากอดีต ถึงปัจจุบันอยู่ที่ 5 คะแนน ซึ่งพี่หนึ่งก็ไม่ได้อธิบายต่อไปว่าทำไมถึงได้ให้คะแนน 5 คะแนน บอกเพียงว่า “ผมไม่รู้ครับ” ภาพในอนาคต และแผนการอีก 5 ปีข้างหน้าของพี่หนึ่งวางแผนไว้ว่า หากพี่ชายมารับกลับไปแล้ว จะช่วยพี่ชายที่แวงเช่าพระ พี่หนึ่งบอกข้อมูลบางอย่างกลับผู้ศึกษา ภายหลังว่าทางคุณแม่ของตนนั้นเสียชีวิตไปแล้วเมื่อ 5 เดือนที่แล้ว แต่เป็นความโชคดียิ่งหนึ่งของพี่หนึ่งที่ช่วงที่คุณแม่จะเสียชีวิต เป็นช่วงที่พี่หนึ่งไม่ได้ออกไปขอตาน

ในมุมมองของพี่หนึ่งคิดว่าการฝึกอาชีพภายในสถานคุ้มครอง คิดว่ามีความยั่งยืนต่อผู้รับบริการ ในส่วนของอนาคตข้างหน้าพี่หนึ่งคิดว่าชีวิตของตนนั้นจะสูงขึ้น และไม่ตกลง ส่วนความมุ่งหวังในชีวิตตอนนี้มีเพียงแค่อะไรให้พี่ชายของตนมารับกลับบ้าน ในตอนนี้สิ่งที่สำคัญในชีวิตของพี่หนึ่ง คือ ร่างกายของตน เพราะถ้าหากร่างกายเป็นอะไรไปก็จะลำบาก อีกทั้งตอนนี้ยังมีโรคประจำตัวเองอีกด้วย อยากหายป่วยเร็ว ๆ เช่นกัน การจัดการเรื่องปัญหาสุขภาพทางพี่หนึ่งอธิบายว่าเมื่อก่อนนั้นทานยาหม้อ ประกอบกับยาสมุนไพร แต่เมื่อเร็ว ๆ นี้ก็ไม่ได้ทานต่อแล้ว ในประเด็นเรื่องการมองคุณค่าของตนเอง พี่หนึ่งมีความภูมิใจที่สามารถช่วยงานต่าง ๆ ภายในสถานคุ้มครองได้ ไม่ว่าจะเป็นการรดน้ำต้นไม้ หรือการล้างจาน ในปัจจุบันพี่หนึ่งมองตนเองเป็นว่าเป็นคนที่สบายดีเฉย ๆ ทางผู้ศึกษาคำถามกับทางพี่หนึ่งว่า หากอยากลองเปรียบเทียบชีวิตของตนเองกับสิ่งอะไรก็ได้ 1 อย่างทางพี่หนึ่งก็ไม่สามารถอธิบายได้ ได้แต่เพียงบอกว่า “ไม่รู้ครับ” เช่นเดียวกับคำถามที่ว่าอยากบอกอะไรกับตนเองไหม ทางพี่หนึ่งก็ทำแค่เพียงสายหน้า และไม่ได้พูดอะไรต่อ ท้ายที่สุดแล้ว ณ วันนี้เมื่อเวลาที่พี่หนึ่งทุกซึกใจจะนึกถึงหน้าพี่ชายของตน และเวลาที่สุขใจจะนึกถึงหน้าพี่สะใภ้เวลาที่เขาซื้อข้าวมาให้ตนเองทาน ปัจจุบันพี่หนึ่งคิดว่าตนเองสามารถทำประโยชน์ให้กับบุคคลอื่นได้ มีเพียงแค่พี่ชายของตนเองเท่านั้น นอกนั้นพี่หนึ่งยังไม่เคยให้ความช่วยเหลือใครเลย หากไม่นับรวมกิจกรรมที่ทำภายในสถานคุ้มครองอย่างรดน้ำต้นไม้ หรือช่วยงานล้างจาน

4.2.2 ลุงสมหมายอดีตกรรมการเมืองกรุงสู่การเป็นขอตาน

4.2.2.1 ช่วงชีวิตก่อนมีสถานะเป็นคนขอตาน

ลุงหมาย ลุงผู้ใหญ่หน้าตาใจดีวัย 61 ปี เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2502 ภูมิลำเนาโดยพื้นเพเป็นคน อำเภอบางบาล จังหวัดสงขลา แต่เดินเข้ามาทำงานทำที่กรุงเทพฯ โดยส่วนใหญ่จะ

ทำงานตามไซต์ก่อสร้างแถว ๆ ประตูน้้า “บ้านที่อยู่ทีหาคใหญ่จะอยู่ลึก ๆ หน่อย” ซึ่งทางลุงสมหมายไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจนว่าบ้านของตนเองนั้นอยู่ตรงส่วนไหนของหาคใหญ่ ในด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของลุงสมหมาย ครอบครัวของลุงสมหมาย แต่ก่อนยากจนมาก ๆ ทางคุณพ่อ และคุณแม่ต้องทำงานรับจ้างทั่วไป อะไรทีทำได้ก็ต้อง ทำให้สามารถทำอะไรได้หลาย ๆ อย่าง สมาชิกภายในบ้านทีพักอาศัยอยู่กัน 3 คนคือ คุณพ่อ คุณแม่ และลุงสมหมาย ถึงแม้ฐานะทีบ้านจะยากจนเพียงใด ทางลุงสมหมายก็บอกว่าทางคุณพอกับคุณแม่รักกันดี และความสัมพันธ์โดยภาพรวมก็ถือว่าดีแทบจะไม่เคยทะเลาะกันเลยภายในบ้าน สถานะภาพของลุงสมหมายเป็นโสดมาตลอดทั้งชีวิต ทางลุงสมหมายบอกเล่ากับผู้ศึกษาว่า “ชีวิตนี้จับใครไม่ติดเลย คุย ๆ อยู่เขาก็กินผมไปทั้งนั้น” ในด้านระดับของการศึกษาลุงสมหมายไม่เคยได้รับการศึกษาเลย แต่โชคคทีลุงสมหมายนั้นสามารถอ่านออก และเขียนหนังสือได้ บริเวณบ้านทีพักอาศัยทีหาคใหญ่ทางครอบครัวของลุงสมหมายมีความสัมพันธ์ทีดีกับเพื่อนบ้านโดยรอบ ลุงสมหมายอธิบายบ้านทีตนเองอยู่มีลักษณะเป็นชุมชน แต่อยู่ลึกเข้าไปหน่อย

ในช่วงระยะเวลาก่อนทีลุงสมหมายจะย้ายเข้ามาหางานทำทีกรุงเทพฯ ลุงสมหมายเคยผ่านการทำงานทีหลากหลายลักษณะรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นงานทีเกี่ยวกับการหาปลา งานเกี่ยวกับแอร์ มีการวางท่อแอร์ขนาดใหญ่ บนเพดาน งานของช่างไฟ และช่างก่อสร้าง กล่าวได้ว่าลุงสมหมายทำไปเรื่อย ๆ สารพัดงาน โดยจังหวัดทีลุงสมหมายเคยเดินทางไปทำงานได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ลุงสมหมายเริ่มต้นชีวิตของการทำงานทีอายุ 25 ปี ซึ่งก่อนหน้านั้นลุงสมหมายได้เริ่มต้นบวชตั้งแต่อายุ 15 ถึง 25 ปี ทีหาคใหญ่ เหตุผลทีลุงสมหมายบวชถึง 10 ปี เพราะวทีบ้านของลุงสมหมายยากจนมาก การมาบวชจึงส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญห ส่วนเป็นวัดไหนทางคุณลุงสมหมายก็จำไม่ได้เช่นกัน คุณลุงสมหมายดำเนินชีวิตในจังหวัดสงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จนกระทั่งอายุได้ครบ 30 ปี จึงได้ทำการย้ายเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ การเดินทางเข้ามากรุงเทพฯ นั้น เป็นการเดินทางด้วยตัวคนเดียวงานส่วนใหญ่ทีทำจะเป็นรูปแบบของงานก่อสร้าง และรับจ้างทั่วไปบางครั้ง ส่วนทีพักอาศัยลุงสมหมายจะอาศัยอยู่ทีพักคนงานก่อสร้างเพียงอย่างเดียว ไม่มีทีพักอาศัยเป็นหลักเป็นแหล่งของตนเอง การพักอาศัยจะขึ้นอยู่กบัไซต์งานทีลุงสมหมายทำงานอยู่ ในกรณีทีไม่มีงานก่อสร้าง ลุงบอกว่าก็จะพยายามทีจะหางานไซต์ใหม่ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได แต่ละอาชีพทีลุงสมหมายเคยทำงานมาช่วงระยะเวลาทีอยู่ภาคใต้ ลุงสมหมายจำได้ราง ๆ ว่ารายได้ไม่ค่อยดีเท่าไร ไม่ค่อยพอเพียงกบัการใช้ชีวิตในแต่ละวัน แต่ก็จำจำนวนทีชัดเจนไม่ได้ เพราะเวลามันผ่านมานานแล้ว

ความโชคคคอย่างหนึ่งของคุณลุงสมหมาย คือ การไม่เคยประสบกบัปัญหาอุปสรรคในการทำงานเลย ลุงสมหมายกล่าวว่า “ถ้ามีก็ทำงานไม่ได้ดี ต้องทำไปเรื่อย ๆ อะ” แต่ปัญหาของลุง

สมหมายนั้นอาจจะไม่อยู่ที่เรื่องของการเข้าถึงการทำงาน แต่เป็นเรื่องของที่พักอาศัยที่เป็นหลักเป็นแหล่ง หากไม่มีงานทำลุงสมหมายอาจจะต้องออกมานอนในพื้นที่สาธารณะก็เป็นได้ รายได้ที่ใช้จ่ายทั้งหมดในเวลานั้นทางลุงสมหมายเป็นผู้ที่หามาเองทั้งหมดจากการทำงานจากไซต์ก่อสร้าง อีกทั้งทางคุณลุงสมหมายไม่เคยกั๊กเงินยืมสินจากใครเลย ส่วนในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ๆ ตั้งแต่ย้ายมาอยู่ที่กรุงเทพฯ ไม่มีคนที่สนิทด้วยเลย โดยลุงสมหมายให้เหตุผลไว้ว่า เพราะต้องทำงานอย่างเดียว นอกจากเพื่อนแล้ว แฟนสักคนก็ไม่มี ในเรื่องมุมมอง และประสบการณ์ความรักที่ผ่านมาของลุงสมหมายได้อธิบายไว้ดังนี้ “จับไม่ติดเลย พอเวลาจับผู้หญิงก็หนีไปอีก จับ ๆ ก็หนีไป ว่าง่าย ๆ ไม่ติดเรียกว่า ยาก ทำให้ไม่ชอบใครเลยหลัง ๆ” ส่งผลให้ลุงสมหมายต้องอยู่ และใช้ชีวิตคนเดียวมาโดยตลอด แต่เมื่อเวลาทำงานก็ต้องทำกันหลายคน มีคนทำงานด้วยประมาณครั้งละ 20 ถึง 30 คนโดยเฉลี่ย

หลังจากที่ลุงสมหมายย้ายมาใช้ชีวิต และทำงานที่กรุงเทพฯ แล้วนั้น ลุงสมหมายเองก็ไม่ได้กลับไปบ้านที่หาดใหญ่อีกเลย เนื่องจากว่าไม่เงินที่จะใช้ในการเดินทางกลับบ้าน ทางคุณพ่อ และคุณแม่ก็ไม่ได้ติดต่อกลับไปอีกเลย ตั้งแต่ที่ย้ายมาอยู่ที่กรุงเทพฯ ชาวคราวต่าง ๆ ก็ไม่รู้เลย อีกทั้งลุงสมหมายยังกล่าวว่า เพราะ ต้องทำงานไปเรื่อย ๆ อีกด้วย ในเรื่องของการทำงาน ลุงสมหมายบอกกับผู้ศึกษาว่า ตนเองนั้นไม่เคยประสบปัญหาเรื่องสุขภาพที่กระทบกับการทำงานเลย เพราะถ้ามีปัญหาเมื่อไรก็จะไม่สามารถทำงานได้ ในช่วงระยะแรกของการย้ายเข้ามาใช้ชีวิตในกรุงเทพฯ ลุงสมหมายได้เริ่มต้นชีวิตของตน แถว ๆ ประตูน้า หลังจากนั้นนวนเวียนอยู่แถว สีลม บางรัก เป็นต้น ในช่วงระยะแรก ๆ ลุงสมหมายกล่าวว่าในช่วงที่งานเยอะมาก²⁰ แต่ในปัจจุบันแทบจะไม่มีเลยก็ว่าได้ อีกทั้งรายได้ก็ไม่ดีเท่าที่ควร การตัดสินใจเพื่อเลือกเส้นทางเดินของชีวิตในกรุงเทพฯ นั้น เป็นการตัดสินใจของตัวลุงสมหมายเองแต่เพียงผู้เดียว เริ่มต้นจากการนั่งรถตุ้มมาลงที่ประจวบคีรีขันธ์ในต่อเดียว ซึ่งเป็นราคาที่แพงมาก โดยใช้ระยะเวลาทั้งหมด 14 ชั่วโมง หลังจากถึงประจวบคีรีขันธ์แล้ว ก็ไปขึ้นรถใหม่เพื่อเดินทางไปยังมหาชัยในราคา 300 บาท การเลือกใช้ชีวิตระหว่างที่สงขลาที่กรุงเทพฯ ลุงสมหมายชอบที่จะใช้ชีวิตที่กรุงเทพฯ มากกว่าที่สงขลา โดยให้เหตุผลว่า เพราะมีงานทำอยู่เรื่อย ๆ จำนวนงานที่สงขลา มีน้อยกว่าในกรุงเทพฯ มาก ลุงสมหมายเลยเลือกที่จะชอบ และใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ มาตลอด

²⁰ หากลองคำนวณจากช่วงอายุของคุณลุงสมหมายที่ตอนนี้อายุ 61 ปี ย้อนกลับไป 30 ปี จะเป็นช่วงปี พ.ศ. 2532 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาของการพัฒนาโครงสร้างต่าง ๆ ภายในกรุงเทพฯ การเข้าถึงการทำงานก่อสร้างต่าง ๆ ก็จะมีโอกาสสูงขึ้นตามการพัฒนาที่เพิ่มขึ้นในช่วงเวลานั้นอีกด้วย

4.2.2.2 การดำเนินชีวิตในขณะที่เป็นคนขอทาน

จุดเริ่มต้นของการออกมาขอทานของคุณลุงสมหมาย คือ การประสบกับวิกฤตน้ำท่วมใหญ่ในปี พ.ศ. 2554 หลังจากประสบกับวิกฤตน้ำท่วมทำให้คุณลุงไม่มีงานทำ ส่งผลให้ไม่มีที่อยู่อาศัยอีกด้วย และท้ายที่สุดคุณลุงสมหมายก็ย้ายมาอยู่ที่สนามหลวง ในช่วงแรกผู้คนที่สนามหลวงเยอะมาก ๆ คุณลุงสมหมายเริ่มต้นจากการปล่อยให้เช่าพระ แต่ถึงอย่างนั้นเจ้าหน้าที่จากเทศกิจก็มาไล่ที่ไม่ให้อาศัยอยู่บริเวณสนามหลวง พอทางเจ้าหน้าที่มาไล่ ทางตัวคุณลุงสมหมายก็ย้ายไปนอนแถวสุขุมวิท วิธีการนอนของคุณลุงสมหมาย คือ การนอนตามหน้าร้านค้าต่าง ๆ หรือหน้าบ้านของคนอื่น แล้วรีบตื่นนอนในช่วงตอนตี 5 หลังจากนั้นก็เดินทางมาเปิดแผงเช่าพระที่รังสิต พื้นที่ที่ใช้ในการเปิดแผงเช่าพระคือสะพานลอยข้ามฝั่งหน้าห้างพิวเจอร์พาร์ครังสิต แต่การเปิดแผงเช่าพระของคุณลุงสมหมายไม่ได้ลูกค้าย่าที่ควร รายได้ที่ในแต่ละมีตั้งแต่ ไม่ได้เลย จนถึง 300 บาท ในช่วงระยะแรกของการเปิดแผงก็พอลูกค้า แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปสักพักก็ไม่มีลูกค้าเลย ลุงสมหมายเลยตัดสินใจลองนั่งขอทานดู ซึ่งผลปรากฏว่า รายได้จากการขอทานถึงจะไม่ได้ดีกว่าการเปิดแผงเช่าพระ แต่ก็ยังได้รับเงินอยู่เรื่อย ๆ ดีกว่าไม่ได้เงินเลยสักบาท รายได้ที่ได้จากการขอทานอยู่ที่ 200 ถึง 300 บาทต่อวัน เมื่อขายของ หรือขอทานเสร็จก็คุณลุงสมหมายก็จะนั่งรถเมล์กลับไปนอนแถวสุขุมวิทเช่นเดิมและ ในส่วนสาเหตุที่คุณลุงสมหมายยอมกลับมาอนที่สุขุมวิท เนื่องจากลุงสมหมายรู้สึกโอเคกับการที่จะนอนบริเวณสุขุมวิทมากกว่าบริเวณอื่น ซึ่งลุงสมหมายจะตื่นนอนช่วงเวลาตี 5 เช่นเคย ชีวิตของคุณลุงสมหมายจะมีลักษณะเป็นเช่นนี้ซ้ำ ๆ บางวันนอกจากนอนหน้าร้านค้า ก็นอนแถว ๆ บ้ายรถเมล์ที่เลยโอโศกไปนิดหน่อย

สิ่งที่เป็นจุดเปลี่ยนให้คุณลุงสมหมายเปลี่ยนจากการเปิดแผงเช่าพระมาเป็นการขอทาน คือ การที่คุณลุงสมหมายมีประสบการณ์ที่เคยเห็นคนขอทาน และค้นพบว่าการขอทานสามารถทำเงินได้เยอะ อีกทั้งยังได้จากหลาย ๆ คนที่เดินผ่านไปมา ในประสบการณ์ของคุณลุงสมหมาย เคยพบเห็นทั้งขอทานที่เป็นนักเรียน หรือคนขอทานที่อยู่ตามสะพานลอย ทางลุงสมหมายจึงเลยลองขอทานดู อีกทั้งยังไม่ต้องลงแรงขายของอีกด้วย จำนวนครั้งแรกที่ได้จากการขอทานอยู่ที่ 300 บาท รายได้โดยเฉลี่ยในแต่ละวันอยู่ที่ 200 ถึง 500 บาท แต่พอมาช่วงระยะหลัง ๆ แทบจะไม่ได้เลย ลุงสมหมายกล่าวว่า ผู้คนที่เดินผ่านไปมามีแต่คนหน้าเดิม ๆ ที่ใช้เส้นทางแถวนั้นประจำ ทำให้ไม่มีคนให้เงินเลย ในมุมมองของคุณลุงสมหมายมองการขอทานก็เป็นเพียงแค่การขอทานปกติ ไม่ได้มองว่าขอทานสร้างปัญหา หรือผลกระทบใด ๆ แต่ถึงอย่างนั้นคุณลุงสมหมายก็อธิบายการขอทานนั้นไม่ได้มีข้อดี เนื่องด้วยจำนวนที่ได้จากการขอทานได้เพียงแค่ 200 ถึง 300 บาทเท่านั้น คุณลุงสมหมายมองที่ตัวเงินเป็นหลักตั้งต้นในการพิจารณาถึงข้อดีของการเป็นขอทาน ในด้านของข้อเสียลุงสมหมายก็บอกว่าการขอทานไม่มีข้อเสีย

แต่ว่าการทำงานดีกว่า เพราะสามารถทำงานได้เรื่อย ๆ ถึงจะได้เงินน้อย แต่ในตอนนั้นที่ต้องมาขอทาน เพราะว่าไม่มีงานทำ และอยากลองขอทานดู เพื่อว่าจะได้รายได้ที่ดีกว่า แต่ท้ายที่สุดก็ไม่ได้แตกต่างกันมาก

ความรู้สึกเมื่อนั่งขอทานครั้งแรกของลุงสมหมายคือ ไม่ได้รู้สึกอะไรเป็นพิเศษเลย ก็แค่เพียงขอทานไปเรื่อย ๆ แต่ลุงสมหมายย้ำกับผู้ศึกษาว่า การขอทานนั้นไม่ดี และที่สำคัญผิดกฎหมาย ระยะเวลาของการขอทานทางลุงสมหมายไม่ได้บอกกับผู้ศึกษาอย่างชัดเจนว่าระยะเวลาทั้งที่ขอทานเท่าไร เพียงแต่บอกว่า สักพักหนึ่งเท่านั้น และจำจำนวนวันหรือเดือนที่แน่นอนไม่ได้ สถานที่ที่ลุงสมหมายเคยขอทาน มีเพียงแค่ที่สะพานลอยข้ามฝั่งหน้าห้างพิวเจอร์พาร์ครังสิตเท่านั้น ในด้านของชีวิตประจำวันของลุงสมหมาย ในช่วงระยะแรกก็เปิดแผงเช่าพระปกติ พอกิจการแผงพระไม่ดีเท่าที่ควรก็เปลี่ยนมาเป็นการนั่งขอทานแทน จำรายละเอียดวัน และช่วงเวลาที่นั่งขอทานไม่ได้เลย อยากจะนั่งขอทานตอนไหนก็นั่งขอเลย ทางคุณพ่อ คุณแม่ก็ไม่ได้ติดต่อกันตั้งแต่ย้ายมากอยู่กรุงเทพฯ ทำให้เรื่องที่ลุงสมหมายมาขอทานนั้นเป็นไปไม่ได้ที่ทางนั้นจะทราบข่าวได้ เมื่อชีวิตของลุงสมหมายลองมาใช้ชีวิตแบบคนขอทานแล้วนั้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับทางตัวลุงสมหมายเองก็แทบจะไม่แตกต่างจากเดิมสักเท่าไร เพียงแต่ช่วงที่มานั่งขอทานนั้น จะพบเจอกับเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเช่นมีคนมาไล่ที่ โดยคนที่ไล่นั้นเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจจะมาว่าลุงสมหมายทุกวัน ทางลุงสมหมายก็เลยเลิก และหันมารีบตั้งแผงเช่าพระแทน หากวันไหนไม่เจอเจ้าหน้าที่ก็จะกลับไปนั่งขอทานเหมือนเช่นเคย เหตุการณ์การไล่ที่มีเพียงแต่เจ้าหน้าที่ตำรวจเท่านั้น ไม่มีผู้คนทั่วไป หรือขอทานเจ้าถิ่นที่มาไล่คุณลุง ซึ่งจะแตกต่างจากกรณีศึกษาอื่น ๆ

การที่ลุงสมหมายเปิดแผงเช่าพระบ้าง นั่งขอทานบ้างก็ไม่ช่วยทำให้ลุงสมหมายมีเงินเก็บแม้แต่หน่อย ในด้านของค่าใช้จ่ายโดยคร่าว ๆ ใน 1 วันของลุงสมหมาย ใช้จ่ายไปกับค่ากิน และค่าเดินทางที่ต้องนั่งรถเมล์เพื่อกลับไปนอนแถวเส้นสุขุมวิท และบางทีก็อาจจะแวะกลับไปแถวสนามหลวงอีกด้วย ซึ่งการขอทาน และเปิดแผงเช่าพระบางวันก็ไม่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ลุงสมหมายได้เลย เรื่องดี ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ลุงสมหมายบอกว่าไม่มีเหตุการณ์แบบนั้นเกิดขึ้นเลย ในส่วนเรื่องที่เสียใจ คือ เวลาที่ลุงสมหมายกลับไปใช้พื้นที่ที่สนามหลวงกลับถูกเจ้าหน้าที่มาไล่ที่ตลอด ทำให้ลุงสมหมายต้องมาใช้ชีวิตแถวเส้นสุขุมวิท กับรังสิตแทน

4.2.2.3 ชีวิตหลังจากหลุดพ้นสถานะคนขอทาน

สิ่งที่ทำให้คุณลุงสมหมายเลิกเป็นขอทาน ไม่ได้เกิดขึ้นจากความตั้งใจของตนเอง แต่ลุงสมหมายถูกเชิญตัวมายังสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายธัญบุรีแทน “ผมไม่ได้เลิกอะ แต่เขาจับมานี่ ผมขอทานแปบเดียวเองนะ” เป็นความในใจที่ลุงสมหมายบอกกับผู้ศึกษา แต่สุดท้ายทางลุงสมหมายก็ไม่บอกจำนวนระยะเวลาที่ขอทานแน่นอน เพียงบอกแค่ว่าจำไม่ได้แล้วเท่านั้น วันที่ลุงสมหมายเข้ารับบริการที่สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายธัญบุรี คือ วันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2562 ลุงสมหมายอธิบายว่า ช่วงเวลาตอนที่โดนพามายังสถานคุ้มครองมีทั้งผู้ชาย และผู้หญิง ที่โดนเชิญตัวด้วยอีก 10 กว่าคน การมาอยู่ภายในสถานคุ้มครองครั้งนี้ ไม่ใช่ครั้งแรก แต่เป็นครั้งที่ 4 แล้ว ลุงสมหมายเล่าว่า แต่ก่อนโดนจับมาอยู่ที่สถานปีละครั้ง ช่วงประมาณ 4 ถึง 5 ปีก่อนหน้า ลุงสมหมายยังมีแรงพอที่จะสามารถสมัครใจลาออกจากการรับบริการได้ ทางเจ้าหน้าที่สถานคุ้มครองจึงอนุญาตให้ออกได้ แต่ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงกฎต่าง ๆ ทำให้ไม่สามารถลาออกเองได้เหมือนในสมัยก่อน เพราะทางเจ้าหน้าที่ต้องยืนยันว่ามีสมาชิกในครอบครัวสามารถมารับไปอยู่ด้วยได้ หรือประเมินแล้วว่าทางผู้รับบริการมีศักยภาพ และที่พักอาศัยที่แน่นอน ที่จะไม่ส่งผลให้ผู้รับบริการที่ออกไปแล้ว กลับมาใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะอีก

การอยู่ภายใต้สถานคุ้มครองคุณลุงสมหมายรู้สึกว่าคุณลุงเองนั้นไม่มีความสุขเลย เพราะ เนื่องด้วยระยะเวลาที่อยู่ภายในสถานคุ้มครองมันนานเกินกินเวลามาแล้ว 1 ปีกว่า จุดมุ่งหมายของลุงสมหมายในตอนนี่คือ การอยากจะออกจากสถานคุ้มครองเพื่อไปหางานทำในกรุงเทพฯ เช่นเดิม เพราะตนเองนั้นไม่ได้กลับไปบ้านที่สงขลามาทบครึ่งชีวิตของตนเองแล้ว อีกทั้งหากกลับไปสงขลาโอกาสการเข้าถึงงานอาจจะมึ้นน้อยกว่าที่กรุงเทพฯ ก็เป็นได้ ในชีวิตของลุงสมหมายไม่เคยมีใครที่เข้ามาให้คำแนะนำในเรื่องต่าง ๆ ที่จะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับชีวิตของตนเองได้ ทางตัวของลุงสมหมายเองก็อยากพบคนในลักษณะนี้เช่นกัน แต่ทั้งชีวิตไม่เคยได้พบเจอเลย ในมุมมอง และประสบการณ์ของลุงสมหมายที่ว่าด้วยการจำแนกขอทานว่ามีกี่แบบ กี่ลักษณะ คำตอบที่ทางลุงสมหมายบอกกับผู้ศึกษาว่า “มีหลายแบบ หลายอย่าง พวกร้องเพลง พวกนั้นเขารวย แต่คนที่นั่งขอทาน พวกนั้นเขาจน” แผนการในอนาคตของลุงสมหมาย ไม่คิดว่าตนเองนั้นจะกลับไปขอทานอีกแล้ว “ผมไม่ขอแล้ว ไม่เอาแล้ว ขอทานไม่ได้หรอก เดียวก็กลับมาอยู่ที่นี่อีก” การอยู่ในสถานคุ้มครองของลุงสมหมาย ทำให้ลุงสมหมายไม่มีโอกาสได้ทำงาน แม้ว่าอายุของลุงสมหมายจะ 61 ปีไปแล้ว ทางผู้ศึกษาได้ถามคำถามที่ว่า ลองให้ลุงสมหมายลองพิจารณาชีวิตของตนเองแล้วให้คะแนนตนเอง ลุงสมหมายก็ตอบเพียงว่า “ไม่รู้จะคะแนนอย่างไรดี “ชีวิตมีแต่ลงไปเรื่อย ๆ เงินสักบาทก็ไม่มี”

แผนการในอีก 5 ปีข้างหน้าภาพในอนาคตของลุงสมหมาย ลุงสมหมายมีแผนการว่า จะทำงานอยู่แถวประตูน้ำ รังสิต สีลม ทำงานก่อสร้างเหมือนเช่นเดิม หากไม่ได้มีงานก่อสร้าง ก็จะกลับไปเปิดแผงเช่าพระเช่นเดิม วิธีการคือ รับพระที่ทำพระจันทร์ ซึ่งแต่ก่อนคนสนใจเป็นจำนวนมาก เดียวนี้คนที่สนใจและซื้อน้อยลงมาก ๆ ทางผู้ศึกษาสงสัยว่า คุณลุงสมหมายที่ไม่มีญาติพี่น้องเลยแม้แต่สักคนเดียว หากแก่ตัวไปแล้วจะไปใช้ชีวิตอยู่ที่ไหน อย่างไร หากป่วยจะจัดการชีวิตตนเช่นไร ทางลุงสมหมายบอกเพียงว่า *“ไม่รู้ไปเรื่อย ๆ ก่อน ทำงานไปก่อน ถ้าป่วยก็ไม่รู้เลย ไม่ได้คิดไว้”* ตอนนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตของลุงสมหมาย คือ การหางานทำไปเรื่อย ๆ ไม่มีอะไรที่สำคัญเลย นอกจากนี้ ภาพในอนาคตคิดว่าชีวิตของตนเองจะสูงขึ้น หรือต่ำลง ทางลุงสมหมายก็กล่าวว่า *“ต่ำลง ไม่ขึ้นเลย หาเงินไม่ได้”* ลุงสมหมายคิดว่าตนเองนั้นสามารถทำประโยชน์ให้กับคนอื่นได้ ในแง่ของการทำงานอย่างงานก่อสร้าง แต่ตอนนี้มันไม่มีงานอะไรให้ทำเลย การรับรู้ของลุงสมหมายคิดว่า การทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น คือการที่จะสามารถทำงานต่าง ๆ ได้ มองเรื่องของการทำงานเป็นสำคัญ หากลุงสมหมายแก่ตัวไปการพึ่งพาของลุงหมาย คือ การพึ่งตนเองเท่านั้น และลุงสมหมายยังยืนยันว่าจะทำงานต่อไปเท่าที่ร่างกายตนยังไหว ทำยที่สุดแล้วเมื่อเวลาที่ลุงสมหมายทุกข์ใจ หรือสุขใจลุงสมหมายก็ไม่สามารถบอกได้ว่า นึกถึงใครเป็นใครแรงแอกจากตนเอง

4.2.3 พี่แมนอดีตขอทานผู้สู้ชีวิต

4.2.3.1 ช่วงชีวิตก่อนมีสถานะเป็นคนขอทาน

พี่แมนชายหนุ่มวัย 35 ปี เกิดวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2528 ภูมิลำเนาพื้นเพเป็นคนจังหวัด พิษณุโลก อาศัยอยู่บ้านของคุณพ่อคุณแม่ แต่ในปัจจุบันบ้านของคุณพ่อก่อนนั้นถูกรื้อไปแล้ว ลักษณะของตัวบ้านเป็นบ้านไม้ ปัจจุบันทางคุณพ่อกับ คุณแม่แม่เสียชีวิตไปแล้ว ด้านคุณแม่เสียชีวิตตอนพี่แมนยังเด็กมาก ๆ ส่วนทางคุณพ่อกับแม่เสียชีวิตตอนที่พี่แมนย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ แล้ว สาเหตุของการย้ายมากรุงเทพฯ เพราะพี่แมนต้องการมาหางานทำ เริ่มย้ายมาอยู่กรุงเทพฯ ตั้งแต่อายุ 15 ปี ในสมัยตอนที่อยู่ที่พิษณุโลกอาศัยอยู่กับพ่อแม่ และพี่น้อง 3 คนได้แก่ พี่ชาย 2 คน พี่สาว 1 คน ส่วนปู่ย่าตายาย และญาติพี่น้องอยู่กับคนละที่ แต่อยู่จังหวัดเดียวกัน ในด้านของความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ในช่วงระยะแรกทางพี่แมนกล่าวว่า *“รักกันดี ไม่ทอดทิ้งกัน”* แต่จะมีปัญหากันในช่วงระยะหลัง ช่วงที่ทางพี่สาวย้ายไปทำงานที่กรุงเทพฯ เมื่อย้ายไปอยู่กรุงเทพฯ แล้วก็ไม่ได้ติดต่อกลับมาที่บ้านที่พิษณุโลก ทางคุณพ่อมารู้ตัวอีกที ตอนที่พี่สาวได้สามีที่เป็นชาวต่างชาติไปแล้ว พี่แมนอธิบายกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่า *“หนีบ้าน ทั้งครอบครัวเลย ทั้งน้อง ทั้งพ่อทั้งแม่ เหมือนทั้งครอบครัวเลย หนีไปอยู่กับฝรั่ง เมืองนอก จำประเทศไม่ได้ครับ แต่ที่รู้ ๆ ได้ฝัรววย มีคนบอกมาครับ เป็นคนรู้จักที่ทำงานเดียวกันกับ*

พี่สาว *ทิ้งไปเลยติดต่อกี่ไม่ได้*” นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ที่ทะเลาะกับพี่สาวอีกเหตุการณ์ สาเหตุเกิดขึ้นมาจาก ทะเลาะกันเรื่องเงินของคุณพ่อ โดยต้นเหตุคือ การที่คุณพ่อขายที่ได้เงินมาจำนวนหนึ่งหลังจากที่ขายเสร็จคุณพ่อบอกว่าให้แบ่งกันภายในพี่น้อง แต่ในความเป็นจริงทางพี่แมนไม่ได้เงินเลยสักบาท พี่สาวของพี่แมนเป็นคนเก็บเงินของส่วนพี่แมนไปทั้งหมดเลย แต่ด้านพี่ชาย 2 คนได้เงินในส่วนของเขาไปครบแล้ว จำนวนเงินที่ทางคุณพ่อได้ให้ลูก ๆ ไปนั้นอยู่ที่ ล้านกว่าบาท ทางพี่แมนก็เคยทักทางพี่สาวไปว่า *“เงินเป็นล้านจะไปอยู่ที่ไหนหมด”* เงินที่พี่แมนได้คือ 5,000 บาท คำพูดสุดท้ายที่พี่สาวก็พูดกับพี่แมน คือ *“เดี๋ยวพี่เอาเงินมาให้”* หลังจากนั้นก็ได้ไม่ได้พูดคุย หรือเจอหน้ากันอีกเลย ทางพี่แมนเลยตัดสินใจกลับเข้ามากรุงเทพฯ อีกครั้ง เพราะว่า ไม่อยากทะเลาะ และเป็นการตัดปัญหาให้จบไป

สถานภาพของพี่แมนไม่เคยสมรส และไม่เคยมีแฟนเลยแม้แต่คนเดียว ในส่วนของการศึกษาสมัยก่อนพี่แมนยังไม่ทันเรียนให้จบประถมศึกษาที่ 2 คุณแม่ก็เสียชีวิต ทางคุณพ่อก็พาออกจากโรงเรียนเลย โดยสาเหตุนั้นทางพี่แมนก็ไม่ทราบเช่นกัน ส่งผลให้พี่แมนนั้นอ่านไม่ออก และเขียนไม่ได้เลย สมาชิกภายในครอบครัวมีการประกอบอาชีพที่หลากหลายออกไป เช่น มีคนเป็นเจ้าแก้งโรงรถ ส่วนบ้านของพี่แมนประกอบอาชีพปลูกผักสวนครัวขาย และปลูกไว้กินเองด้วย อีกทั้งมีการสานแข่งขายอีกด้วย ส่วนความสัมพันธ์ภาพรวมในหมู่ญาติพี่น้องก็ปกติไม่ได้มีปัญหากัน มีปัญหาแต่กับพี่สาวเพียงเท่านั้น ในช่วงที่มาอยู่กรุงเทพฯ ใหม่ ๆ ทางพี่แมนอยู่ด้วยตัวคนเดียวมาตลอด อาชีพแรกที่พี่แมนเริ่มทำตั้งแต่มาใช้ชีวิตในกรุงเทพฯ คือ เก็บของเก่าขาย เริ่มต้นการเก็บตั้งแต่อายุได้ 17 ปี นอกจากการเก็บของเก่าขายแล้ว บางที่พี่แมนก็รับจ้างไปเซ็นผักในตลาดไท รายได้อยู่ที่ 30 ถึง 200 บาท เป็นการเซ็นไปส่งตามรถที่พวกเขาซื้อจากร้านค้าต่าง ๆ แต่ละอาชีพที่พี่แมนเคยประกอบมาทั้งหมด รายได้เพียงพอแค่ค่าข้าวเท่านั้น การใช้จ่ายในช่วงนั้นเรียกได้ว่า *“วันชนวันเลยครับ”* ในเรื่องของที่อยู่อาศัยพี่แมนนั้นไม่มีที่พักอาศัยอย่างเป็นทางการเป็นหลักเป็นแหล่ง โดยทางพี่แมนจะอาศัยนอนตรงใต้สะพานทางด่วน ซึ่งจะมีช่องที่สามารถเข้าไปนอนได้ แต่ตัวพี่แมนเองต้องห้ามทำสกปรก ทางเจ้าหน้าที่ดูแลอนุญาตให้พี่แมนใช้พักอาศัยได้ แต่ทางพี่แมนก็ไม่ได้นอนในลักษณะแบบนี้ไปตลอด พอเริ่มมีเงินเก็บจำนวนหนึ่งก็ไปหาห้องเช่า ทางพี่แมนเริ่มไปหาห้องเช่าก่อนจะโดนจับมาที่สถานคุ้มครอง แต่ก่อนไม่มีเงินเก็บก็นอนใต้สะพานทางด่วนไปก่อน เวลาที่จะอาบน้ำก็ไปอาศัยวัด ขอล้างพออาบน้ำ

ลักษณะของพื้นที่ใต้ทางด่วน ส่งผลให้พี่แมนนั้นอาศัยอยู่ได้ไม่นาน เนื่องจากบางทีหญ้าก็ขึ้น บางครั้งก็ฝนตกน้ำฝนก็กระเด็น อีกทั้งยังมีงูและสัตว์มีพิษ ส่งผลให้พี่แมนต้องเปลี่ยนที่นอนในบางครั้ง

มีการไปนอนแถวตามใต้สะพานที่เป็นพื้นที่โล่ง โดยทางเทศบาลก็อนุญาตให้พี่แมนนอนได้ โดนตั้งเงื่อนไขที่ว่าอย่าทำเลอะ การนอนใต้สะพานทางด่วนของพี่แมนจะนอนแถว ๆ รังสิต ในส่วนที่พักอาศัยในกรุงเทพฯช่วงระยะแรกที่มาใหม่ ๆ จะพักอยู่แถวอนุสาวรีย์ชัย เป็นการอาศัยนอนที่วัด นอนในศาลาวัด ทางพี่แมนจำชื่อวัดไม่ได้แน่นอน จำได้เพียงว่าจะมีที่ให้อาหารปลา โดยพี่แมนพักอยู่ที่แถวอนุสาวรีย์ชัยได้เดือนกว่า ๆ แล้วก็ย้ายมาอยู่ที่รังสิต ช่วงที่ย้ายมาระยะแรก ๆ ก็ทำอาชีพเก็บของเก่าขาย ทำอยู่ได้ 2 เดือน พี่แมนก็ได้งานทำที่ร้านขายของเก่าบริเวณแถว ๆ สะพานแก้วใกล้ ๆ กับหลังตลาดรังสิต เมื่อเริ่มต้นทำงานที่ร้านขายของเก่า ก็มีที่พักอาศัยเป็นหลักเป็นแหล่งตามมาด้วย พี่แมนทำงานที่ร้านขายของเก่าเกือบ 4 ปี โดยอยู่กับเขาตั้งแต่สมัยลูกของพี่เขายังเล็ก ๆ แต่ก่อนที่ร้านขายของเก่า มีกิจการย้อมผ้าด้วย แต่ก่อนพี่แมนขับรถส่งของให้ด้วย เป็นลักษณะของรถซาเล้งเครื่อง

ก่อนที่จะประกอบอาชีพ พี่แมนประสบปัญหา หรืออุปสรรคที่จะเข้าถึงการประกอบอาชีพ คือ พี่แมนเสียดวงตาไปหนึ่งข้างจากอุบัติเหตุตั้งแต่ยังอยู่ในท้องของคุณแม่ลักษณะคือเป็นเนื้องอกตอนออกจากท้องแม่มาแล้วก็ต้องทำการผ่าตัดออก ส่วนใหญ่เหตุผลที่พวกเขาไม่รับเข้าทำงาน คือเรื่องของดวงตาเป็นสำคัญ *“เคยหางานเขาบอกตาเราไม่คืนะ ส่วนมากงานส่วนใหญ่ ถ้าตาเราไม่ครบ 2 เขาก็ไม่เอา อีกอย่างเราอ่านไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้ด้วย”* เลยทำให้ตัวพี่แมนตัดสินใจไปหางานทำที่แถวตลาดทำอย่างเช่น การเข็นผัก เป็นต้น การขับขีพี่แมนก็บอกกับผู้ศึกษาว่าไม่มีปัญหาใด ๆ อย่างเวลาที่ขี่รถซาเล้งเครื่องได้ ถึงแม้จะมีปัญหาต่อการเข้าการทำงานตัวพี่แมนเองก็ไม่เคยกั๊กหึยืมสินใครเลย เวลาที่พี่แมนประสบปัญหาด้านต่าง ๆ คนให้ความช่วยเหลือ คือ เจ้เจ้าของร้านขายของเก่า ยกตัวอย่างเช่น แต่ก่อนพี่แมนนอนอยู่แล้วอ้วกออกมาเป็นเลือด เจ้เจ้าของร้านก็ติดต่อกู้ภัยมาให้ ทางกู้ภัยก็พาตัวพี่แมนไปโรงพยาบาล สาเหตุโดยคร่าว ๆ คุณหมอบอกว่าเกิดจากการกินข้าว กินน้ำแล้วนอนเล่น จากนั้นมันก็ดีขึ้นมา ตอนแรกมีอาการสะอึก หลังจากนั้นก็อ้วกออกมาเป็นเลือดเลย ในส่วนค่ารักษาพยาบาลเป็นเงินของทางประกันสังคมที่เจ้เจ้าของร้านเป็นคนที่ทำให้พี่แมน ทำให้พี่แมนไม่ต้องค่าใช้จ่ายใด ๆ โดยทางเจ้เจ้าของร้านจะเป็นคนให้ความช่วยเหลือด้านค่าฉาบฉีดพ่นแทน

ช่วงเวลาที่พี่แมนทำงานที่ร้านขายของเก่า นั้นคุณพ่อก็เดินทางมายังรังสิต เพื่อตามหาพี่แมน ซึ่งในปัจจุบันคุณพ่อได้เสียชีวิตไปแล้ว ทางพี่แมนก็ได้ทำการบวชให้คุณพ่อไปแล้วด้วย ช่วงระยะเวลา ก่อนที่คุณพ่อจะเสียนั้น คือตอนแรกพี่แมนไม่ทราบว่าคุณพ่อเดินทางมาเพื่อตามหาตนเอง มารู้ตัวอีกที ตอนคนขับวินมอเตอร์ไซค์รับจ้างใต้สะพานแจ้งว่า *“มีคนเสียชีวิต”* พี่แมนก็สอบถามได้เรื่องราวคนที่เสียชีวิตชื่อเดียวกับพ่อของตนเอง พี่แมนก็เกิดอาการตกใจ และนึกขึ้นได้ว่าเขาเป็นพ่อของเรา จาก

การสอบถาม สาเหตุของการเสียชีวิตเนื่องจากขณะที่มาตามหาพี่แมน ทางคุณพ่อกินเหล้าขาวมากเกินไป อีกทั้งคุณพ่อไม่ค่อยได้ทานข้าว จึงทำให้เหล่าชาวักตกระเพาะ ข้อมูลที่ทำให้พี่แมนมั่นใจว่าเป็นคุณพ่อ คือ เจ้าหน้าที่กู้ภัยแจ้งว่าทางตัวคุณพ่อมียับตราประชาชนติดตัวอยู่ จึงทำให้ยืนยันได้ว่าเป็นคุณพ่อของพี่แมน คุณพ่อเสียชีวิตไปประมาณ 2 ปีที่แล้ว ทางพี่แมนบอกว่า ในช่วงนั้นเป็นจังหวะที่เค้าแก่ร้านเก่าเสียชีวิตเช่นกันด้วย ทำให้พี่แมนตัดสินใจบวชให้กับทั้งทางคุณพ่อ และเค้าแก่เลย ในด้านของค่ามาปณิกเจ้เจ้าของร้านก็เป็นคนที่ให้ความช่วยเหลือครับ ทางโรงศพเจ้เจ้าของร้านก็เป็นจัดหาให้เช่นกัน

ระหว่างการใช้ชีวิตที่พิจิตร และกรุงเทพฯ พี่แมนมีความชอบที่จะใช้ชีวิตในกรุงเทพฯมากกว่า เนื่องจากมีความเป็นอิสระที่มากกว่าพิจิตร ตอนอยู่พิจิตรพราแมนอธิบายมันไปไหนมาไหนแบบในกรุงเทพฯ ไม่ได้ครับ ในช่วงระยะแรกที่ย้ายเข้ามากรุงเทพฯ ใหม่ ๆ การใช้ชีวิตมีความลำบากกว่าตอนอยู่พิจิตรมาก บางมือก็ได้ทาน บางมือก็ไม่ได้ทาน ในช่วงระยะแรกที่มาอยู่กรุงเทพฯ เงินที่ติดตัวมาก็แทบไม่มีเหลือแล้ว มีอยู่เพียงไม่กี่บาท เริ่มต้นใช้ชีวิตครั้งแรกที่วัดแถว ๆ บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ช่วงเวลาที่อยู่วัด 2 เดือน นั้นก็ช่วยหลวงพ่อกวาดลานวัด และขัดถูพื้นอีกด้วย ในตอนที่ย้ายมากรุงเทพฯ เป็นการตัดสินใจของตัวเอง ไม่ได้มีใครชักชวน หรือแนะนำให้มา ซึ่งการเดินทางมายังกรุงเทพฯ พี่แมนนั้นนั่งรถไฟเข้ามา

4.2.3.2 การดำเนินชีวิตในขณะที่เป็นคนขอทาน

ผู้ศึกษาขอสรุปเหตุการณ์สำคัญในเส้นทางชีวิตของพี่แมนก่อนบอกเล่าเหตุการณ์ในช่วงระยะเวลาเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน เพื่อป้องกันความสับสนก่อนที่จะเริ่มบอกเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยสังเขปดังนี้ เริ่มแรกพี่แมนย้ายเข้ามาอยู่ที่กรุงเทพฯ หลังจากนั้นก็รอบทำการขอทานครั้งแรกช่วงอายุประมาณ 15 ถึง 18 ปี พอถึงสักระยะพี่แมนก็เลิกทำการขอทาน แล้วหันมาเก็บของเก่าขาย และหลังจากนั้นก็เดินทางไปเซ็นผักที่ตลาดไท หลังจากนั้นพี่แมนพิจารณาแล้วว่ารายได้จากการขายของเก่า และเซ็นผักไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ พี่แมนจึงลองกลับมาขอทานอีกครั้ง จากนั้นมีผู้หญิงจากมูลนิธิได้ชักชวนให้พี่แมนไปอยู่ด้วย บริเวณใกล้ ๆ สนามหลวง ทางพี่แมนก็รู้สึกว่ามันเองนั้นไม่สามารถปรับตัวเข้ากับกลุ่มคนอื่น ๆ ที่อยู่ที่นี่ได้ จึงตัดสินใจออกมา และเดินทางออกไปหางานทำอีกครั้ง ในช่วงเวลาที่หางานทำก็โดนนายหน้าหลอกไปค้าแรงงานบนเรือประมงในระยะเวลา 2 ปี หลังจากที่ได้รับความช่วยเหลือหลบหนีกลับมาขึ้นฝั่งได้ ก็ได้ทำงานที่ร้านขายของเก่ากับเจ้ผู้ให้การช่วยเหลือแก่พี่แมนในด้านต่าง ๆ

เหตุผลที่ทำให้พี่แมนมาขอทาน เริ่มต้นจากเหตุผลที่ว่า “ไม่มีเงินครับ ว่าง่าย ๆ วันนี้ผมหิวข้าวไม่รู้ทำไง ไม่รู้จักใครเลยในกรุงเทพฯ พี่เข้ามาอยู่ใหม่” พี่แมนเริ่มขอทานครั้งแรกเมื่อตอนอายุ 15 ปี เริ่มต้นขอครั้งแรกบริเวณแถวอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิเลยครับ นั่งขอข้างล่าง ไม่ใช่บนสะพานลอย ในระยะแรกพี่แมนขอทานเพื่อที่จะนำเงินไปซื้อข้าว เงินที่ได้ในช่วงนั้นอยู่ที่ 100 ถึง 200 บาท ได้มาแล้วก็นำเงินไปซื้อข้าวกินทันที ในความรู้สึกแรกเมื่อพี่แมนขอทานครั้งแรกพี่แมนได้อธิบายความรู้สึกว่า “เมื่อไรจะได้เงินน้อ เราก็คิดนั้นคิดนี้ บางทีเราก็ระแวงหน้าระแวงหลัง กลัวคนนั้นจะมา คนนี้จะมา กลัวเขาจะมาเอาของเราไป” ในช่วงระยะหลัง ๆ มาพี่แมนก็อธิบายว่าเลิกขอแล้ว เนื่องจากมีคนไปชวนเก็บของเก่า พี่แมนลงทุนซื้อถุงดำมาเพื่อเก็บของเก่า เพราะ การเก็บของเก่า มันไม่ผิดกฎหมาย และไม่ได้ไปลักขโมยของใครด้วย การขอทานเกิดขึ้นแค่ในช่วงแรก ๆ ที่มาอยู่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น สรุปได้ว่าเหตุการณ์ หรือจุดเปลี่ยนที่ทำให้พี่แมนมาขอทานคือ การไม่มีเงินไปซื้อข้าวกิน แต่ในช่วงที่พี่แมนขอทานนั้นมีคนชักชวนให้ไปขอทานด้วย เป็นการชวนตอนที่พี่แมนนั่งขอทานอยู่ “เขามาชวนว่า เดี่ยวพาไปอยู่อีกที่หนึ่ง เดี่ยวไปขออีกที่หนึ่ง เราก็อธิบายไป อ้างไปว่าเดี๋ยวเราก็กลับแล้ว” ลักษณะของคนที่มาชวน คือ มานั่งข้าง ๆ กับพี่แมนเลย ลักษณะเป็นคนขอทานเหมือนกัน แต่ในช่วงเวลานั้นทางพี่แมนยังเด็กอยู่ แต่ก็ยังจำเหตุการณ์นั้นได้ดี นอกจากเหตุการณ์ที่มาชักชวนแล้วยังมีเหตุการณ์ของการไล่ที่อีกด้วย มาในลักษณะที่คุกคาม และขู่ว่าจะเอาเงินไปด้วย ลักษณะของคนที่มาไล่เป็นขอทานเหมือนกัน ช่วงนั้นอายุระหว่าง 17 ถึง 18 ปี การถูกคุกคามจากขอทานคนอื่นเกิดขึ้นบนสะพานลอย ส่งผลให้หลังจากนั้นทางพี่แมนก็ไม่ได้ขึ้นไปขอทานบนสะพานลอยอีกเลย ขอทานจาก ในสัปดาห์หนึ่งขอเพียงแค่ 2 ถึง 3 วัน

สิ่งที่อยู่เบื้องหลังของการตัดสินใจเป็นขอทานในครั้งที่ 2 พี่แมนได้อธิบายถึงชุดความคิดว่า “บางทีก็คิดนั้นคิดนี้ อยากรจะมีเงินกลับบ้าน ไปดูพ่อแก่ แม่แก่ สุดท้ายก็ไม่มีเงินก็ไม่ได้กลับบ้าน” ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้พี่แมนตัดสินใจออกมาขอทาน ทางพี่แมนก็อยู่ตัวคนเดียว พี่น้องก็แยกกันอยู่ ทั้งพี่สาว พี่ชาย ติดต่อกันไม่ได้เลย ในช่วงนั้นคิดเพียงอย่างเดียวว่าอยากจะหาเงินเพื่อกลับบ้าน แต่ท้ายที่สุดก็ไม่ได้กลับบ้านอย่างที่คิดไว้ ในมุมมองของพี่แมนขอทานนั้นไม่ได้มีข้อดีอย่างที่คิด เนื่องจากในความคิดของพี่แมนคิดว่า ขอทานมีแต่ผู้คนที่ มีแต่ผู้คนที่เอาเปรียบ จากประสบการณ์ของพี่แมนเคยโดนมาหลายครั้ง ลักษณะของคนที่ว่าคือ คนทั่วไปที่เดินผ่านไปมา เขาบอกว่า “คุณมีอดีดินดี มาขอทานทำไม” คนที่ว่ามีทั้งผู้หญิง และผู้ชายเลย บางคนก็บอก “อ้าวน้องมีอดี ดินดี ทำไมไม่หางานทำ” ทางพี่แมนก็เลยตอบกลับไปว่า “เคยไปหาแล้วครับ แต่เขาไม่เอาผม” พี่แมนอธิบายกับพี่ศึกษาอีกว่า ในช่วงเวลานั้นพี่แมนไม่มีบัตรประชาชนอีกด้วย แต่ในปัจจุบันมีแล้ว ทางด้านเจ้าเจ้าของ

ร้านขายของเก่าเป็นคนจัดการให้ทั้งหมดเลย ทะเบียนบ้านทางเจ้าเจ้าของร้านก็นำชื่อพี่แมนเข้ามาอยู่ด้วย ตอนที่โดนคนว่าตอนนั้นอยู่แถวอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ สรุปลแล้วสถานที่ขอทานพี่แมนขอทานอยู่ 2 สถานที่ และ 2 ช่วงเวลา ช่วงที่ขอทานที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เป็นช่วงที่ขอทานตอนอายุ 15 ถึง 18 ปี และก็กลับมาขอทานบริเวณสะพานลอยข้ามฝั่งหน้าโรงแรมเจเออร์ซีนิเพล็กซ์รังสิต ช่วงก่อนที่จะทำงานที่ร้านขายของเก่าได้สัปดาห์กว่า ๆ รายได้ช่วงที่ขอทานอยู่ที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมินั้นจะดีกว่าที่รังสิต

รูปแบบการขอทานของพี่แมนไม่มีลักษณะที่พิเศษ รูปแบบเป็นเพียงแค่นั่งถือแก้วปกติ ส่วนใหญ่คนที่ให้เงินเป็นจะเป็นผู้ชาย และส่วนใหญ่จะเป็นนิสิตนักศึกษา บางคนก็จะซื้อข้าวมาให้ทาน ส่วนมากที่ซื้อข้าวมาให้จะเป็นกลุ่มวินมอเตอร์ไซค์รับจ้างในบริเวณนั้น ในส่วนของช่วงเวลาที่ขอทานจะเป็นช่วงตอนเย็นเวลาประมาณ 6 โมง ถึง 1 ทุ่ม ในช่วงของวันคือ ขอทานแคว้นจันทร์ กับวันศุกร์ ทั้งสองวันจะได้เงินในปริมาณที่เท่า ๆ กัน แต่ท้ายที่สุดแล้วก็ขึ้นอยู่กับดวงอีกด้วย รายได้เฉลี่ยวันหนึ่งจากการขอทานที่รังสิตได้ไม่เกิน 100 บาท แต่ได้ข้าวมาทานในช่วงเช้า 1 กล่อง ตอนเย็น 1 กล่อง แต่ก็ได้แบบนั้นทุกวัน ส่วนในประเด็นที่ว่าญาติพี่น้องรู้ไหมว่าพี่แมนมาขอทาน ทางพี่แมนอธิบายกับผู้ศึกษาด้วยสีหน้าน้อยใจว่า “ไม่มีใครสนใจเลย ผมเลยตัดสินใจมาอยู่กรุงเทพฯนี่แหละครับ” ตอนที่คุณพ่อเสียชีวิต พี่สาวก็ไปอยู่กับสามีที่ต่างประเทศแล้ว หลังจากนั้นพี่แมนได้เล่าเรื่องราวการเสียชีวิตของคุณแม่ให้ผู้ศึกษาฟังว่า ในตอนช่วงเด็ก ๆ ที่พี่แมนอยู่ที่พิจิตร คุณพ่อชอบตีพี่แมน และก็ชอบไล่พี่แมนออกจากบ้าน เพราะว่าคุณพ่อชอบกินเหล้าครับ จากการกินเหล้าทำให้คุณพ่อเป็นคนไข้ของคุณแม่ ตอนนั้นพี่แมนยังเด็กอยู่มาก คุณพ่อเอาไม้หน้าสามตีคุณแม่ ตอนนั้นคุณแม่ชกผ้าอูริมแม่น้ำ และคุณแม่มา ซึ่งเหตุการณ์ที่คุณพ่อฆ่าคุณแม่ก็มีผู้เห็นเหตุการณ์ด้วย ทำให้คุณพ่อต้องติดคุกในที่สุด แต่ทางพี่แมนก็ไม่ทราบว่าคุณพ่อโดนจำคุกกี่ปี

ถึงแม้ชีวิตของพี่แมนจะผ่านเหตุการณ์ที่เลวร้ายมากมาย แต่ช่วงที่พี่แมนขอทานอยู่นั้น ก็มีเหตุการณ์ที่ทำให้พี่แมนประทับใจคือ มีคนเดินเข้ามาหาเป็นผู้หญิงที่มีชื่อว่า พี่โบว์ (นามสมมติ) และถามกับพี่แมนว่า “น้อง ๆ บ้านอยู่ไหน ผมตอบว่าอยู่ที่พิจิตร แล้วทำไมมาอยู่แบบนี้ ผมตอบไปว่า พ่อแม่ตายหมดแล้ว เขาเลยชวนไปอยู่กับพี่ใหม่ เดียวพี่พาไปอยู่บ้าน - โอเราก็งี้ไม่กล้าไป เพราะ กลัว” แต่สุดท้ายทางพี่แมนก็พิจารณา และตัดสินใจไปอยู่กับเขา ได้ประมาณ 2 เดือน สถานที่คือ บริเวณแถวใกล้ ๆ กับสนามหลวง พี่โบว์หญิงผู้มาจากมูลนิธิ ก็ได้ถามกับพี่แมนว่า “จะกลับไปหาใครไหม แต่ผมไม่มีใครให้กลับไปหาแล้ว” สาเหตุที่พี่แมนตัดสินใจไม่อยู่ต่อ เพราะ พี่แมนไม่รู้จักใครเลย และไม่มีใครให้คุยด้วย ตอนนั้นที่ตัดสินใจไปอยู่กับพี่โบว์เป็นช่วงที่ยังหนุ่มอยู่อายุประมาณ 25 ปี ช่วงนั้นนั่ง

ขอทานที่บริเวณรังสิต นอกจากเหตุการณ์ที่น่าประทับใจแล้ว พี่แมนยังต้องประสบเจอกับเหตุการณ์ที่เลวร้ายมาอีกด้วย พี่แมนได้บอกเล่าถึงประสบการณ์ช่วงตอนช่วงประมาณอายุเกือบ ๆ 30 ปี ตอนนั้นพี่แมนกำลังหางานทำแถวอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิถึงแม้จะมีงานที่เปิดรับสมัคร แต่ก็พวกเขาไม่รับพี่แมนเข้าทำงาน ในช่วงระหว่างที่พี่แมนนั่งกินข้าวอยู่ มีคนเข้ามาคุยบอกว่าสอบถามว่าทำอะไรอยู่ พี่แมนบอกว่ากำลังหางานทำ ทางนายหน้าก็เสนอตนว่าจะพาไปหางานทำ พี่แมนก็สอบถามว่างานอะไร นายหน้าบอกว่าลงเรือล่าปลา พี่แมนก็สอบถามรายละเอียดอื่น ๆ ทางนายหน้าก็บอกว่าเดี๋ยวพาไป และเล่ารายละเอียดให้ฟังอีกที่ พี่แมนรู้ตัวอีกทีคือโดนหลอกไปแล้ว

ช่วงเวลาที่โดนหลอกไปตอนนั้นพี่แมนยังไม่ได้มีบัตรประชาชนเป็นของตนเอง ซึ่งทางนายหน้าพาไปลงเรือแถวมหาชัย แล้วทำการไปต่อเรือกลางทะเลอีกหนึ่งทอด สิ่งที่พี่แมนโดนกระทำคือ 1 ในรูปแบบของการค้ามนุษย์ในการบังคับใช้แรงงานบนเรือประมง ระยะเวลาที่โดนหลอกทั้งหมดคือ 2 ปี จุดหมายปลายทางของเรือประมงที่พี่แมนโดนหลอก คือ ประเทศอินโดนีเซีย ผู้ร่วมชะตากรรมบนเรือประมงพี่แมนเล่าว่า มีสมาชิกอยู่ 5 คน แต่ท้ายที่สุดแล้ว เหลือเพียงพี่แมนคนเดียว คนอื่น ๆ นั้นถูกลูกเรือตีตาย แล้วทำการโยนศพลงกลางทะเลหมดเลย พี่แมนได้บอกเล่าถึงประสบการณ์อันเลวร้ายบนเรือประมงว่า *“เวลาทำงานไม่เหมือนอยู่บนบก แต่นี้กลางทะเล ไม่ทำงานมันก็ตีตกทะเลหมดเลย จะกินจะนอนก็อยู่บนเรือตลอด ไม่เห็นฝั่งเลย”* นอกจากบาดแผลทางความรู้สึกที่พี่แมนได้รับแล้ว บาดแผลทางร่างกายพี่แมนโดนแทงที่ด้านซ้ายใต้ราวนม อาวุธที่ใช้แทงคือ มีดปาดอวน ส่วนคนที่แทงพี่แมนไม่ใช่คนไทย พี่แมนสันนิษฐานว่าเป็นคนพม่า หรือไม่ก็เป็นคนเวียดนาม การหลบหนีของพี่แมนนั้นได้อาศัยช่วงจังหวะที่มีเรือมาถ่ายปลาจากเรือประมงที่ตนทำงาน และอาศัยจังหวะที่ช่วงลูกเรือกำลังยุ่ง ๆ ซึ่งการหลบหนีของพี่แมน ได้รับการช่วยเหลือจากไตงเรือที่มาถ่ายปลา ทางไตงให้ความช่วยเหลือพี่แมน โดยให้เข้าไปหลบอยู่ในห้องของไตง อีกทั้งไตงยังช่วยส่งขึ้นฝั่งอีกด้วย และให้เงินค่ารถอีกด้วย พี่แมนจำได้คร่าว ๆ ว่าน่าจะขึ้นฝั่งที่จังหวัดระยองครับ จากนั้นพี่แมนก็นั่งรถที่ไปรับปลา และรถรับปลาก็ให้ความช่วยเหลือด้วยการไปส่งที่ท่ารถทัวร์ จากนั้นพี่แมนก็นั่งรถกลับมาลงที่รังสิตเช่นเดิม

ประเด็นในด้านความรู้สึกของพี่แมนตอนที่นั่งขอทาน พี่แมนอธิบายว่า ไม่มีความสุขเลย รับรู้ได้เพียงว่าเหนื่อย ทุกข์ และเกิดการคิดมากในเรื่องต่าง ๆ เนื่องด้วยพี่แมนอยู่ตัวคนเดียวมาตลอด ตั้งแต่ย้ายมาอยู่กรุงเทพฯ *“เหมือนไม่มีใครแล้วครับ ติดต่อหาใครก็ได้ ไปไหนมาไหนก็ไม่ได้ ติดต่อญาติก็ไม่ได้ เคยติดต่อไปแล้วเขาก็ไม่รับสาย”* พี่แมนพูดกับผู้ศึกษาด้วยสีหน้าที่น้อยใจชีวิตของตนเอง หลังจากนั้นพี่แมนก็กล่าวว่า *“เราคิดว่าอยู่ตัวคนเดียวก็ได้ไม่เป็นไร ช่วงหลัง ๆ มากก็ไม่คิดและครับ”*

ช่วยเหลือตนเอง” อาชีพขอทานพี่แมนนั้นก็ไม่ได้มีความรู้สึกที่ชอบ หรือรักในอาชีพนี้ ขณะที่ขอทานก็มีเหตุการณ์ที่ส่งผลให้ตัวพี่แมนนั้นระแวงอยู่ตลอดเวลา พี่แมนเล่าถึงเหตุการณ์ว่า “คนทั่ว ๆ ไป แกล้งเดินมาหาเรา แกล้งจะให้เงินเรา สุดท้ายก็ไม่ให้ แถมยังจับกระป๋องดองค์เรา แล้ววิ่งไปเลย เจอบ่อยด้วยครับ แถวอนุสาวรีย์ครับ” ลักษณะของคนที่ทำแบบนี้ส่วนใหญ่คือ เด็กผู้หญิง พี่แมนเจอเหตุการณ์ลักษณะนี้ถึงสองครั้ง ครั้งแรกจำนวนเงินไม่เยอะ แต่ในครั้งที่สองจำนวนเงินเยอะ พี่แมนจะวิ่งตามก็ไม่ทัน เนื่องจากเด็กวิ่งได้ไวกว่ามาก แต่ส่วนใหญ่จะได้แต่เหรียญไป เพราะทางแบงค์พี่แมนเก็บไว้กับตัวตลอด เมื่อได้แบงค์มา เจอเหตุการณ์ลักษณะเช่นนี้ถึงสองครั้ง จึงทำให้พี่แมนเป็นคนที่ระแวงระวังตัวตลอดเวลา เวลาที่มีคนชวนไปไหนก็ไม่ไปครับ และคิดพิจารณาอยู่นาน เหตุการณ์นี้เกิดก่อนที่พี่ผู้หญิงจะชวนไปอยู่แถวสนามหลวง พี่แมนจึงตัดสินใจอยู่นานว่าจะไปด้วยดีไหม แต่เหตุการณ์ที่พี่โบว์ชวนไปอยู่ด้วยที่สนามหลวงเป็นสิ่งที่จดจำและไม่เคยลืม

รายได้จากการขอทาน จำนวนเงินที่ได้มากที่สุดวันหนึ่ง 300 บาท และจำนวนที่น้อยที่สุดอยู่ที่ 50 ถึง 60 บาท พี่แมนบอกกับผู้ศึกษาว่าไม่เคยถึงหลักพันบาทเลยสักครั้ง ในด้านค่าใช้จ่ายที่พี่แมนต้องเสียไปในหนึ่งวันมีค่าน้ำ ค่าข้าว และเงินเก็บประมาณวันละ 120 บาท นอกนั้นก็นำเงินไปซื้อข้าว ซื้อน้ำ ข้าวดีของพี่แมนคือ เป็นคนไม่ติดเหล้า และเป็นคนที่สุขุมหรือไม่หนัก แต่ถึงเช่นนั้นรายได้ก็ไม่เพียงพอกับการใช้ชีวิตของตนเอง บางทีก็ต้องแบ่งเงินจำนวนหนึ่งเพื่อไว้ซื้อเสื้อผ้า วันไหนที่รายได้ไม่พอก็ต้องอดมื้อกินมื้อ เมื่อได้เงินมาแล้วทางพี่แมนจะเก็บไว้กับตัวเองเสมอ และพี่แมนไม่เคยให้ใครยืมเงินเลยสักครั้ง ตั้งแต่มามาใช้ชีวิตอยู่ที่กรุงเทพฯ ขอทานเรื่องที่เสียใจมากที่สุดคือ เรื่องที่โดนหลอกไปลงเรือ เป็นเรื่องเสียใจที่สุดในชีวิตแล้ว ขณะในตอนพี่แมนขอทานอยู่นั้น พี่แมนไม่เคยไปขอความช่วยเหลือจากใครเลย เนื่องจากมีคนที่รู้จักเลย ยกเว้นเจ้าร้านขายของเก่าที่ยื่นมือให้ความช่วยเหลือเองมาตลอด พี่แมนไม่อยากไปรบกวนเจ้าเขาอีกด้วย เจ้าจะคอยพยายามถามนู่นถามนี่เสมอมา

4.2.3.3 ชีวิตหลังจากหลุดพ้นสถานะคนขอทาน

ปัจจัยที่ส่งผลให้พี่แมนเลิกขอทาน ปัจจัยแรกคือ เรื่องของความอาย พี่แมนกล่าวว่าคนมองกันเยอะ เป็นอีกจุดเปลี่ยนที่ทำให้พี่แมนเลิกขอทาน ในช่วงอายุตอนประมาณ 18 ปี และในช่วงอายุตอน 25 ปี แต่ก่อนหน้าคือความอดทนที่ยังทนขอทานต่อไป พออายุ 18 ปี ก็ทนไม่ไหวแล้วเลิกขอทานไปในที่สุด พี่แมนจึงตัดปัญหา และออกหางานทำในที่สุด ซึ่งพี่แมนก็หวนกลับมาขอทานอีกครั้งหลังจากรายได้จากการทำงานไม่พอเพียงในการดำรงชีวิต แต่ท้ายที่สุดพี่แมนก็เลิกขอทานอีกครั้งในช่วงอายุ 25 ปี แต่อีกปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ กำลังใจจากตัวของพี่แมนเอง ประกอบกับผู้คนที่เขา

ให้โอกาสแก่พี่แมน อย่างกรณีของเจ้เจ้าของร้านขายของเก่าที่คอยสนับสนุนให้ความช่วยเหลือทุกอย่าง แต่เหตุการณ์ที่ทำให้พี่แมนต้องมาเข้ารับบริการที่สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายธัญบุรี คือ พี่แมนกล่าวกับผู้ศึกษาว่าเพื่อนของตนนั้น เป็นคนชวนไปดื่มเหล้า และชวนกันไปนอนบนสะพานลอย ทำให้ตนเองนั้นถูกเชิญตัวมายังสถานคุ้มครอง แต่ทางเจ้าหน้าที่ของสถานคุ้มครองบอกกับผู้ศึกษาว่า พี่แมนโดนส่งตัวมาด้วยกรณี ตรวจพบว่ากระทำการขอทานในพื้นที่สาธารณะ พี่แมนเข้ารับบริการเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 ความรู้สึกของการมาอยู่ที่สถานคุ้มครอง พี่แมนรู้สึกว้าวโอเคครับมาก ๆ อีกทั้งพี่แมนยังได้ช่วยต่าง ๆ อย่างงานหออ รดน้ำต้นไม้ จัดการกองขยะ อยู่ในสถานพี่แมนกลับมีความสุขยิ่งกว่าอยู่ข้างนอกเสียอีก แต่ถ้าได้ออกไปก็จะไปหางานทำอย่างเช่นเคย แต่พี่แมนก็พิจารณาอยู่เหมือนกันว่าจะออกก็ต่อเมื่อว่าตนเองพร้อมแล้วเท่านั้น

ลักษณะของบุคคลที่จะเข้ามาคุยกับพี่แมน พี่แมนอยากพบเจอคนที่สามารถแนะนำเราได้ ให้ไปเจอกับสิ่งดี ๆ คนที่ให้โอกาสเรา ให้อภัยเรา ในมุมมอง และประสบการณ์ของพี่แมนขอทานมี 2 แบบ แต่ไม่สามารถอธิบายได้ว่าแบบใดบ้าง ช่วงชีวิตของพี่แมนจากอดีตจนถึงปัจจุบันพี่แมนให้คะแนนชีวิตของตนเองเต็ม 100 เลย เพราะ คิดว่าชีวิตตอนนี้ทุกอย่างมันพอดีแล้ว ลงตัวแล้ว ไม่ต้องคิดนู้นคิดนี่ พร้อมจะออกเมื่อไรก็แจ้งกับเจ้าหน้าที่ และอีกปัจจัยที่สำคัญคือ อยู่ที่นี้พี่แมนมีเพื่อนเยอะ ทำให้ไม่เหงาแล้ว ดียิ่งกว่าตอนสมัยอยู่สนามหลวง แผนการในอนาคตอีก 5 ปีข้างหน้า พี่แมนคาดว่าชีวิตตนเองน่าจะสบายกว่านี้ คงจะมีที่อยู่เป็นของตัวเองแล้ว และที่สำคัญการอยู่ในสถานคุ้มครองนี้ พี่แมนคิดว่ามีความยั่งยืนนะ และโอเคมาก ชีวิตของตนเองในกายภาพหน้าคิดว่าจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ต่ำลงอีกแล้ว ในปัจจุบันตอนนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตของพี่แมน คือ ร่างกาย และสุขภาพ พี่แมนไม่ อยากให้ตนเองมีโรค ภัยไข้เจ็บ เมื่อก่อนพี่แมนเคยเป็นโรคหอบ แต่ในปัจจุบันตอนนี้อาการดีขึ้นมากแล้ว ไม่ได้ทานยาเพิ่มอีกแล้วสำหรับโรคหอบ และพี่แมนก็มาเป็นโรคถุงลมโป่งพอง ซึ่งโรคนี้อาจจะเจอตอนไปเอ็กซเรย์ที่โรงพยาบาล แต่ทางพี่แมนไม่รู้ว่าสาเหตุมันเกิดขึ้นได้อย่างไร แต่อาการก็ไม่ได้แสดงผลอย่างชัดเจนอยู่ในขั้นที่ทรง ๆ และดีขึ้นตามลำดับ ในประเด็นของการปรับตัวในช่วงแรกๆ ที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสถานคุ้มครอง สำหรับพี่แมนไม่อยากจะรีบไปที่ปรับตัว ช่วงแรก ๆ อาจจะลำบากบ้าง เพราะ ไม่รู้เรื่องระบบต่าง ๆ ในสถานคุ้มครอง ในปัจจุบันคล่องตัวขึ้นมากแล้ว

จากมุมมองที่คนอื่น หรือสังคมมองตัวของพี่แมนคิดว่ามุมมองในตอนี้ มีทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเมื่อก่อนเยอะมาก พี่แมนอธิบายว่าผู้คุมมองพี่แมนดีขึ้น มีแต่คนชม “มีงานทำแล้วหรือ มีที่อยู่แล้วหรือ คนที่เคยรู้จักกันครับ แถว ๆ รังสิต” ในส่วนของการติดต่อญาติ หรือคนที่รู้จักทางเจ้าหน้าที่ได้ทำการติดต่อเจ้เจ้าของร้านขายของไปแล้วมีการพูดคุยกันที่ร้านเลย ทางพี่แมนยืนยันว่ารอให้ตนเอง

พร้อม และจะทำการลาออกจากสถานไปทำงานกับเจ้ เมื่อสุขภาพของตนนั้นดีขึ้นแล้ว การมองเห็นคุณค่าในตนเองของพี่แมน ตอนนีู้สึกเกิดความภูมิใจ และมองตนเองในทิศทางที่ดีกว่าเก่ามาก พี่แมนเล่าว่า เมื่อก่อนเป็นคนทีเกเร ชอบทะเลาะกับเพื่อน ชอบแกล้งเพื่อน ช่วงอายุประมาณ 14 ถึง 15 ปี เวลาไปโรงเรียนชอบเอารองเท้าเพื่อนไปซ่อนอีกด้วย ในด้านกิจกรรมยามว่างของพี่แมน คือ ชอบช่วยเหลือเพื่อนคนอื่น ๆ อย่างงานกวาดหอ ช่วยล้างถาด ล้างแก้วน้ำ บางทีก็ช่วยห่อผ้าศพ สำหรับคนที่เสียชีวิตภายในสถานคุ้มครอง พี่แมนยังย้ำอีกว่าอยู่ที่นี่ไม่มีความสุขเลยแม้แต่ชนิดเดียว คนที่เสียชีวิตที่ในสถานส่วนใหญ่เสียชีวิต เพราะ ไม่ค่อยทานข้าว ประกอบกับเป็นโรคต่าง ๆ ทำให้พี่แมนบางครั้งต้องให้ความช่วยเหลืออย่างป้อน ข้าว สำหรับบุคคลที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เมื่อพี่แมนมีความสุขแล้วแต่กลับไม่มีใครให้รักถึงเลยครับ ในชีวิตอยู่ด้วยตัวคนเดียวมาเสมอ และไม่เคยมีแฟนสักคนเลย การอยู่ในสถานคุ้มครองทำให้พี่แมนนั้นชอบช่วยเหลือเพื่อนคนอื่น ๆ และประเด็นสำคัญ คือ พี่แมนคิดว่าตนเองทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นได้ นอกจากรดน้ำต้นไม้ ล้างถาดล้างแก้วก็ยังช่วยซักผ้าอีกด้วย ช่วยคนแก่ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ สุดท้ายแล้วการอยู่ในสถานคุ้มครองกลับทำให้พี่แมนนั้นมีความสุขเสียยิ่งกว่าอยู่ข้างนอกอีก

4.2.4 ป้าศรีอดีตขอทานคนฉะเชิงเทรา

4.2.4.1 ช่วงชีวิตก่อนมีสถานะเป็นคนขอทาน

ป้าศรีวัย 56 ปีเกิดวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2507 ภูมิลำเนาโดยพื้นเพเป็นคนจังหวัดฉะเชิงเทรา ป้าศรีเป็นคนตำบลหนองบัว ฐานะทางครอบครัวของป้าศรีมีฐานะที่ยากจน และทางคุณพ่อคุณแม่ก็เสียชีวิต พี่ชายก็เสียชีวิต ส่วนพี่สาวอยู่ที่รัฐประเศ²¹ ป้าศรีเป็นน้องคนเล็ก ก่อนที่พี่ชายจะเสียชีวิต ป้าศรีกล่าวว่าพี่ชายนั้นมีโรคประจำตัวชอบเกิดอาการชักอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งเป็นโรคอะไรทางป้าศรีก็ไม่ทราบเช่นกัน คุณพ่อเกิดอุบัติเหตุตอนที่ไปทำงานจับหมู และได้เกิดแผลที่รักษาไม่หาย คุณพ่อกลับมารักษาตัวที่บ้านได้ประมาณ 10 กว่าวัน ท้ายที่สุดก็เสียชีวิตลง ทางด้านคุณแม่เสียชีวิตลงด้วยโรคหัวใจ ซึ่งมาเสียชีวิตช่วงที่ป้าศรีโตแล้ว ก่อนที่คุณแม่เสีย คุณแม่บอกกับทางป้าศรีว่า “ศรีเอ๊ย แม่ไม่ลำบากแล้ว มึงก็มีแฟนแล้ว กูรักมึงนะ ถ้ากูตายมึงจะได้ไม่ลำบาก ” การประกอบอาชีพของคุณพ่อ และคุณแม่ก่อนที่จะเสียชีวิตนั้น คุณพ่อจับทำงานหมูขาย คุณแม่หาบของขายของจำพวก มัน เผือก และถั่ว ลักษณะของบ้านที่ป้าศรีอาศัยอยู่ล่าสุดเป็นบ้านติดถนน ติดกับร้านปะยาง แต่ในปัจจุบันทางพี่สาวของป้าศรีก็ขายบ้านพร้อมที่ดินตรงนั้นให้กับร้านปะยางไปแล้ว สถานภาพ

²¹ ข้อเท็จจริง จากทางเจ้าหน้าที่ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งฉะเชิงเทราตอนที่พาป้าศรีไปคัดทะเบียนราษฎรนั้น ไม่พบข้อมูลของญาติพี่น้องเลย

ของป้าศรีนั้นไม่เคยจดทะเบียนสมรสกับทางสามีของตนเอง แต่มีลูกสาวด้วยกัน 2 คน ลูกสาวคนโตไปทำงานที่ต่างประเทศ แต่เดินทางไปประเทศไหนทางป้าศรีก็ไม่ทราบ ส่วนคนน้องอยู่ที่จังหวัดเลย มีแฟนอาศัยอยู่ที่เลย อยู่แถว ๆ ห้วยกระทิง ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของป้าศรี และลูก ๆ ป้าศรีแทบที่จะไม่เคยทะเลาะกับลูก หรือทางสามีของตนเลย ป้าศรีบอกว่าทางลูก ๆ ก็รักตัวป้าศรีเช่นกัน แต่ทางลูกทั้งสองนั้นไม่ได้ติดต่อป้าศรีมาเลยสักครั้ง สิ่งที่ป้าศรีจำได้เกี่ยวกับลูกคือ ตอนนี้อยู่ที่ห้วยกระทิงจังหวัดเลย อีกคนทำงานต่างประเทศ ส่วนในช่วงระยะเวลาที่ลูกทั้งสองย้ายออกจากบ้านเมื่อไรทางป้าศรีก็จำไม่ได้เช่นกัน

การประกอบอาชีพของป้าศรีในแต่ก่อนนั้น ป้าศรีทำงานในโรงงานของเก่า บริเวณใกล้เคียงกับวัดสามก้อ ที่ฉะเชิงเทรา ตอนที่เริ่มทำงานช่วงนั้นป้าศรีมีแฟนแล้ว รายได้จากโรงงานของเก่าจะออกทุกวันวันเสาร์ ป้าศรีอธิบายการทำงานที่โรงงานของเก่าว่า คนไหนทำมากได้มาก คนไหนทำน้อยได้น้อย จะมีการชั่งกิโลนับกันเลย เป็นการทำงานที่ได้ค่าจ้างตามความขยัน ป้าศรีได้ค่าจ้างครั้งหนึ่งเฉลี่ย 500 กว่าบาท ในส่วนเพื่อนร่วมงานของป้าศรีจะคัดแยกกันได้เร็วกว่าตัวป้าศรี ลักษณะของการทำงานคือ เมื่อรถสิบล้อมาลงของทีหนึ่ง ทีมงานก็ต้องช่วยกันคัดแยก พวกกล่อง หรือลังต่าง ๆ บางอาทิตย์ป้าศรีก็ได้ค่าจ้างไม่ถึง 500 บาท ได้แค่ 200 ถึง 300 บาท ซึ่งในเวลานั้นป้าศรีกล่าวค่าจ้างเพียงพอกับค่าใช้จ่ายภายในบ้าน บางครั้งป้าศรีก็จะซื้อกระทิงแดงให้คุณแม่ ตามใจคุณแม่ตลอด เพราะคุณแม่ติดกระทิงแดง ซึ่งเป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้เป็นโรคหัวใจ *“กินมาก ๆ ทำให้คุณแม่ลูกไม่ไหว”* ป้าศรีกล่าว ป้าศรีนั้นไม่เคยประสบปัญหา หรืออุปสรรคในการเข้าถึงการทำงานเลย ในบางสัปดาห์ที่ป้าศรีได้ค่าจ้างที่น้อยทำให้รายได้ไม่พอใช้จ่ายทำ การแก้ปัญหาของป้าศรี คือ การอยู่บ้านอย่างเดียว อีกทั้งทางโรงงานกระดาษแรกได้หยุดกิจการไป ทำให้ป้าศรีต้องเปลี่ยนโรงงานทำ ซึ่งโรงงานที่สองเป็นโรงงานของเก่าเหมือนกัน ป้าศรีบอกเล่าว่าเคยไปทำโรงแถวสามก้อ กับอีกโรงงานหนึ่ง ซึ่งค่าตอบแทนโรงงานแรกจะดีกว่าโรงงานที่สอง การทำงานที่โรงงานของเก่าของป้าศรีเป็นช่องทางเดียวที่จะได้เงินมาใช้จ่ายภายในบ้าน ทางป้าศรีไม่ได้มีอาชีพอื่นมารองรับไว้เลย หากถ้าถูกเลิกจ้างงานจากโรงงานของเก่า แต่บางครั้งค่าใช้จ่ายภายในบ้านที่ไม่พอเพียง ป้าศรีก็ไม่เคยไปกู้หนี้ยืมสินจากใครมาเลยสักครั้ง ในมิติของการช่วยเหลือตอนที่ป้าศรีทำงานอยู่โรงงานของเก่าโรงงานที่สองมีเพื่อนของป้าศรี ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ป้าศรี โดยการที่ป้าศรีบางครั้งก็ได้ไปนอนบ้านของเขา เพื่อนคนที่ให้ความช่วยเหลือเป็นคนร้อยเอ็ด ทางเพื่อนของป้าศรีได้แฟนเป็นคนแถวบ้านเนินทรายที่ฉะเชิงเทรา ตอนที่ป้าศรีไปขออาศัยอยู่นั้น เนื่องจากบ้านที่ทางป้าศรีอาศัยอยู่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมทำให้ไม่สามารถนอนได้ จึงต้องไปขอเขาอาศัยอยู่ด้วย ป้าศรีจึงตอบแทนเมื่อเวลาที่มีข้าว หรือ

ขนม ก็แบ่งปันแก่เพื่อน ป้าศรียังกล่าวกับผู้ศึกษาว่า เพื่อนคนที่ช่วยเป็นผู้พิจารณา ซึ่งแฟนเขาก็เป็นผู้พิจารณาเช่นกัน แต่พิจารณาในลักษณะไหนป้าศรีก็ไม่สามารถบอกได้

4.2.4.2 การดำเนินชีวิตในขณะที่เป็นคนขอทาน

หนึ่งในปัจจัยที่ส่งเสริมให้ป้าศรีต้องออกมาขอทานนั้น เกิดจากไม่มีเงินซื้อข้าวกิน สาเหตุเกิดจากการไม่ได้ทำงานในโรงงานแห่งที่สองต่อ เนื่องจากนายจ้างต้องคัดคนออก ป้าศรีคือหนึ่งในผู้ที่โดนคัดออก ก่อนที่จะเริ่มต้นขอทานนั้น แต่ก่อนป้าศรีเคยขายตุ๊กตามาก่อนตัวละ 20 บาท ตั๊กแตนสานก็ 20 บาทเช่นกัน ป้าศรีขายบริเวณสี่แยกไฟแดง ซึ่งตุ๊กตาและตั๊กแตนนั้นทำมาจากใบตาล มีสีเขียวและสีแดง ป้าศรีบอกว่าคนที่ซื้อ น้ามลเป็นคนทำให้ขาย และทางน้ามลก็จะแบ่งส่วนแบ่งของรายได้ให้ป้าศรีคนละครึ่ง ป้าศรีจ้กกับน้ามลมานานแล้ว แต่ทางป้าศรีก็ไม่สามารถบอกได้สนิทกันตอนไหน ช่วงไหน คนขายพวงมาลัยเป็นอีกกลุ่มที่ใช้พื้นที่บริเวณสี่แยกไฟแดงในการขายของ ทางป้าศรีบอกว่า “แย่งพื้นที่ทำกินขายกันเพียบ ไอ่เราก็ขายไม่ทัน เลยกเลิกันไป” ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ออกไปขอทานด้วย ตอนที่ขายตุ๊กตาตอนนั้นก็มีความรู้สึกที่กลัวโดนรถชน จุดพลิกผันที่ทำให้ป้าศรีออกมาขอทานคือ ชีวิตที่ลำบาก คิดถึงพ่อแม่ คิดถึงลูก ตอนออกมาขอทานคุณพ่อคุณแม่เสียชีวิตแล้ว มีหน้าซำขายของไม่ได้อีกด้วย เลยต้องทำให้ป้าศรีนั้นต้องออกมาขอทาน การออกมาขอทานของป้าศรีนั้นเป็นการตัดสินใจด้วยตนเองไม่มีผู้ใดชักชวนให้ออกมาขอทาน สิ่งที่เป็นเบื้องหลังในการออกมาขอทานของป้าศรี คือ การพบเห็นคนตาบอดนั่งขอทาน จึงคิดว่าถ้าหากตนเองทนเอาหน่อย ถือถ้ายสักใบน่าจะไปโอเคกับการขอทาน ป้าศรีจึงเริ่มขอทานตรงศาลารอรถใกล้ ๆ กับห้างสรรพสินค้าคอมเพล็กซ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ป้าศรีมองว่าการที่ตนเองออกมาขอทานนั้น ทำให้เกิดความสงสารกันตนเองขึ้น ชีวิตของตนเองไม่น่ามาเป็นแบบนี้เลย ป้าศรียังอธิบายกับผู้ศึกษาว่าขอทานนั้นไม่มีข้อดีใด ๆ เลย อีกทั้งยังถูกจับอีกด้วย ในส่วนของข้อเสียคือ การที่ป้าศรีถูกจับมาอยู่ในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งหญิงธัญบุรีแห่งนี้ ตอนที่ป้าศรีขอทานนั้นไม่รู้ตัวว่าตนเองนั้นจะถูกเจ้าหน้าที่จากศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งเชิญตัวมาอยู่ในสถานคุ้มครอง รู้ตัวอีกทีคือ อยู่บนรถสีชมพูแล้ว ป้าศรีเล่าเหตุการณ์ว่า “มีคนชวนนั่งรถมา รถสีชมพู ชวนนั่งรถมา แถมซื้อข้าว ซื้อน้ำให้กิน” แต่ถึงเช่นนั้นทางป้าศรีก็ทราบถึงเจตนาของเจ้าหน้าที่ว่าพวกเขาหวังดีแก่ตน แต่ทางป้าศรีอยากกลับบ้าน เพราะรู้สึกไม่มีอิสระเมื่อมาอยู่ในสถานคุ้มครอง อยากกลับบ้านมากกว่า ป้าศรีนั้นขอทานที่เดียวคือ บริเวณห้างสรรพสินค้าคอมเพล็กซ์ จังหวัดฉะเชิงเทราไม่เคยไปขอทานที่อื่นเลย ลักษณะการขอทานเป็นลักษณะของการวางถ้วยไว้ข้างหน้า พนมมือไหว้

คนที่ผ่านไปมา ถ้วยพลาสติกใบใหญ่ ป้าที่ร้านขายลูกชิ้นให้ป้าศรีมา ลักษณะเป็นการนั่งอย่างเดียวไม่เดินไปมา²² บางทีเมื่อฝนตกก็ย้ายที่เล็กน้อย ไม่ก็กลับบ้านและไม่ได้ขอทานต่อ ชีวิตประจำวันโดยคร่าว ๆ ในแต่ละวันที่ขอทานของป้าศรี ช่วงระยะแรกป้าศรีสืบสันกับชีวิตตนเอง คิดว่าตื่นมาทำนั่นทำนี่ให้คุณพ่อคุณแม่ แต่จริง ๆ และทั้งสองท่านได้เสียชีวิตไปแล้ว การขอทานของป้าศรีเริ่มต้นช่วงบ่าย ๆ เพราะ ผู้คนจะเยอะในช่วงเวลานั้น หลังจากนั้น 5 โมงเย็นถึงเลิกขอทาน บางทีไม่ได้เงินตามที่คาดหวังไว้ก็เลิกขอทานไป เนื่องจากรำคาญ และสมเพชตนเอง

ตอนช่วงระยะเวลาที่ป้าศรีออกมาขอทานนั้น ทางสามีของป้าศรีไม่รู้ว่าตนนั้นออกมาขอทาน²³ ทางป้าศรีบอกกับผู้ศึกษาว่า “แฟนตายห่าไปและ” ลูก ๆ ของตนก็ไม่รู้ตนนั้นมาขอทาน เพราะติดต่อกันไม่ได้เลย ป้าศรีอ้างว่า แฟนเสียชีวิตเลยออกมาขอทาน ลูก ๆ ทุกคนแยกทางกันไปหมดเลย ตอนนั้น ป้าศรีพักอาศัยอยู่ที่บริเวณใกล้ ๆ กับทางเข้าวัดประศาสน์โสภณ (วัดบางกูด) ลักษณะของบ้านที่อยู่อาศัยป้าศรีไม่สามารถเล่าให้ฟังไม่ได้ บอกได้แค่ว่าบ้านของตนนั้นพังหมดแล้วตอนนี้ อีกทั้งยังพบกับผู้ศึกษาว่าอยากกลับบ้านเป็นระยะ ในสัปดาห์หนึ่งป้าศรีจะขอทานโดยประมาณทั้งหมด 3 วัน บางวันที่ไม่ออกมาขอทาน เพราะ เกิดความรู้สึกอายผู้คน อายคนแถวบ้านผ่านมาเห็นก็เกิดอาการไม่กล้าสู้หน้า เพราะคนแถวบ้านเมื่อเห็นแล้ว จะดูถูกตนเองว่าเป็นคนจน ทางญาติพี่น้องไม่มีใครทราบเลยว่าป้าศรีนั้นออกมาขอทาน ในส่วนคนแถวบ้าน หรือระแวกใกล้เคียงนั้นก็ไม่มีใครที่ออกมาขอทานเหมือนป้าศรีเลย ความรู้สึกเมื่อตอนที่เริ่มขอทานครั้งแรกของป้าศรี คือ เกิดความรู้สึกที่อายเขาน้ำตาไหล ถ้วย 1 ใบตั้งอยู่ข้างหน้า ป้าคนขายลูกชิ้นช่วยให้เงินก่อน 5 บาท แต่จำช่วงเวลาขอทานครั้งแรกไม่ได้จริง ๆ ว่าเริ่มขอทานตั้งเมื่อไร กำลังใจจากป้าคนขายลูกชิ้นบอกว่า “ทนเอาหน่อย ๆ”

เมื่อเข้าสู่ชีวิตของการขอทานแล้วชีวิตของป้าศรีไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ป้าศรีกล่าวว่า “ถ้าเปลี่ยนแปลงไม่มาอยู่อย่างนี้หรอก” แขนข้างหนึ่งของป้าศรีนั้นก็ใช้งานได้ไม่ค่อยดีเท่าไรอีกด้วย ช่วงเวลาที่ป้าศรีขอทานอยู่ป้าศรีจัดการกับการกินอยู่ของตนเองด้วยการขอข้าวจากร้านค้าต่าง ๆ ตอนช่วงเย็น ๆ ถึงค่ำ ป้าศรีขอร้านค้าที่ขายอาหารทุกวัน และทางร้านค้าก็ให้ข้าวป้าศรีทุกครั้ง ส่วนใหญ่จะเป็นไก่ทอด บางครั้งก็แกงจืด พร้อมข้าวสวย ทางป้าศรีก็จะอวยพรให้แก่เจ้าของร้านต่าง ๆ ว่า

²² แต่ข้อเท็จจริงที่พลเมืองแจ้งมาแก่เจ้าหน้าที่ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดฉะเชิงเทรานั้น ป้าศรีเคยกระทำการเคาะกระจกรถและขอเงิน

²³ แต่ข้อเท็จจริง เจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลให้การว่า แฟนเป็นคนบังคับให้ออกมาขอทาน ตัวคุณป้ามีอาการติดเหล้า และเคยบำบัดอาการติดสุราที่โรงพยาบาลพุทธโสธร แต่ป้าศรีกระทำการหลบหนีออกมาก่อน หากยึดตามข้อมูลที่ป้าศรีบอกเล่า ป้าศรีนั้นใช้ชีวิตอยู่เพียงลำพัง เนื่องจากแฟนตนเองได้เสียชีวิตไปแล้ว และทางป้าศรีก็ไม่ได้พูดถึงเรื่องของแฟนตนเองเลย

“ขอให้รวย ๆ เราก็อวยพรกลับไป ข้าวส่วนใหญ่ที่เราได้มาก็ได้จากร้านค้า บางวันก็อด แต่วันที่ขอนั้นขอได้ตลอด บางวันเราก็ซื้อเอง เอาเงินที่ได้จากขอตานไปซื้อข้าวกิน วันหนึ่งได้ไม่ถึง 100 บางวันได้ 300 บาท” จำนวนเงินที่มานั้นป้าศรีพูดกับผู้ศึกษาด้วยสีหน้าที่จริงจังและอธิบายว่า คนทั่วไปที่เดินผ่านไปมา จะให้เงินแก่คนตาบอดที่นั่งขอตานฝั่งตรงกันข้ามป้าศรีในจำนวนที่เยอะกว่า เนื่องจากที่เขาเป็นคนแก่ด้วย หนึ่งในสิ่งที่ป้าศรีขาดไม่ได้ตอนที่ออกไปขอตานคือ การดูยาเส้น ในราคาของละ 5 บาท เวลาที่ป้าศรีเครียด มันจะสามารถช่วยบรรเทาอาการได้พอสมควร เหตุการณ์ที่สร้างความประทับใจให้ป้าศรีในช่วงที่ขอตานคือ มีคนหยุดจอดรถ และเอาข้าวมาให้ป้าศรีทาน บางคนก็ให้เงิน 100 บาท และบอกกับป้าศรีว่า “ป้าเก็บไว้ซื้อข้าวกินนะครับ” ในส่วนของเงินเก็บจากรายได้ที่ขอตานมา ทางป้าศรีไม่ยอมบอกรายละเอียดกับผู้ศึกษา บอกเพียงแค่ว่า เก็บมั่ง กินมั่ง เพียงเท่านั้น

ความโชคดียของป้าศรีคือ การไม่เคยพบเจอกับเหตุการณ์ที่น่ากลัว อย่างมีคนชักชวนไปขอตานด้วย มีขอตานเจ้าถิ่นมาไล่ที่ มีเพียงคนมาบอกป้าศรีว่า “น่าสงสาร ทำไม่ต้องมานั่งขอตานแบบนี้” สำหรับเหตุการณ์ที่หนักที่สุดในชีวิตขอตานของป้าศรี คือ การที่โดนคนดูถูก ตอนที่ป้าศรีนั่งขอตาน คนแถวบ้านมาว่าป้าศรี “หน้าตาแบบนี้ ร่างกายแบบนี้ไม่น่ามาขอตาน” บางครั้งคนที่รู้จักกับป้าศรี เมื่อพบเห็นป้าศรีก็ทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ เสมือนว่าไม่รู้จักกับป้าศรีมาก่อน บางคนก็เอาเรื่องที่ป้าศรีออกมาขอตานไปนินทาหลังหลังต่อ ลักษณะของคนส่วนใหญ่ที่มาให้เงินกับป้าศรี มีทั้งผู้ชายและผู้หญิง บางทีก็เป็นเด็ก ไม่ก็คนแก่ที่มาให้เงิน ซึ่งทางป้าศรีจะชอบคนแก่มากที่สุด ในบรรดาลักษณะของคนที่มาให้เงิน แต่ท้ายที่สุดแล้วป้าศรีจะเกลียดคนที่มาดูถูกตนมากที่สุด เทคนิคการขอตานทางป้าศรีไม่มีเทคนิคใด ๆ มีเพียงแค่การขอตานแบบธรรมดา เวลาขอตานทางป้าทุน ไม่มีความสุขเลย อีกทั้งยังมีความรู้สึกอายนอกด้วย วิธีการจัดการป้าศรีกับความอาย ป้าศรีก็จะนั่งหันหลัง “แต่ตอนนั่งหันหลังก็โดนเขามาจับอยู่ดี ก็สะดุ้งไม่กล้าหันหลังอีก” แต่ป้าศรีไม่เคยโดนขโมยเงินเวลาขอตานเลยสักครั้ง ทางป้าศรีไม่เคยรักในอาชีพขอตานของตนเลย ป้าศรีให้เหตุผลว่า เพราะ “ขอตานและโดนจับ ถ้าไม่โดนจับ ก็จะหางานทำ ไม่เอาแล้วขอตาน” การถูกนำตัวมาอยู่ในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง คือ สิ่งที่ป้าศรีจดจำ และไม่เคยลืม “อายุเขา โดนจับมานั่งรถชมพู่” ในช่วงชีวิตของป้าศรีมีความสุขมากที่สุด เมื่อช่วงที่อยู่กับคุณพ่อและคุณแม่ แต่ช่วงที่ออกมาขอตานไม่มีความสุขเลย มีแต่ความรู้สึกที่อายผู้คน และคิดว่าตนเองนั้นโดนดูถูก ในส่วนชีวิตการขอตานของป้าศรีมีความสุขเรื่องที่ว่า ถ้าลูก ๆ รู้ว่าตนเองออกมาขอตาน จะทำให้ตนเองต้องอายลูกหลาน “แม่กูต้องมานั่งขอตาน ลูก ๆ โดนดูถูก”

รายได้จากการขอทานของป้าศรีอยู่ที่ 100 ถึง 150 บาทต่อวัน บางวันที่โชคไม่ดีก็อาจจะทำให้ไม่ได้เลยสักบาท รายได้ที่ได้มากที่สุดอยู่ที่ 300 กว่าบาท ในวันหนึ่งค่าใช้จ่ายที่ป้าศรีใช้จ่ายหมดไป กับค่ากินอยู่เพียงอย่างเดียว ค่าบ้านไม่มีอะไรที่ต้องเสีย ในบางวันป้าศรีก็จะนอนแฉะ ๆ หน้าห้างคอมเพล็กซ์เลย บางวันก็นอนหน้าร้านค้าข้าง ป้าศรีให้เหตุผลที่นอนในพื้นที่สาธารณะเพราะว่า การนอนที่บ้านคนเดียว มันทำให้รู้สึกเหงา เพราะบ้านของป้าศรีอยู่หลังเดี่ยวโดด ๆ ในแฉะนั้นเลย ท้ายที่สุดป้าศรีก็ยอมบอกเรื่องจำนวนเงินเกี่ยวกับผู้ศึกษา จำนวนเงินเก็บของป้าศรีอยู่ที่ได้ 30 ถึง 100 บาท บางครั้งรายได้ไม่ดีก็จะมีเงินเก็บ การจัดการเมื่อรายได้ที่ขอทานไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ป้าศรีจะไปขอข้าวจากร้านค้าต่าง ๆ ส่วนเรื่องของการอาบน้ำ จะไปขอร้านข้าวอาบน้ำ เป็นการอาบน้ำก๊อก เวลาที่ป้าศรีขอทาน ป้าศรีจะได้ทานข้าวเพียงวันละ 2 มื้อ บางทีก็ 1 มื้อ ในมิติการขอความช่วยเหลือของป้าศรี ป้าศรีจะขอความช่วยเหลือจากทางร้านค้าเพียงอย่างเดียว แต่ไม่เคยไปขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐเลย ขณะที่ป้าศรีออกมาขอทาน ป้าศรีรู้จักเพียงคนที่ชื่อ มล ที่ทำของมาให้ป้าศรีขาย และทำการแบ่งส่วนแบ่งกัน เจ้าของร้านข้าวที่ป้าศรีไปขอข้าวเป็นประจำ ร้านค้าชื่อว่า คิวโก้

4.2.4.3 ชีวิตหลังจากหลุดพ้นสถานะคนขอทาน

หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทางป้าศรีเลิกขอทาน คือ การถูกเชิญตัวจากเจ้าหน้าที่ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และพาตัวมายังสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งหญิงธัญบุรี ป้าศรีเข้ารับบริการเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2562 แต่ป้าศรีให้เหตุผลในมุมมองของตนเองว่า ที่ตนเลิกขอทานเนื่องจากการขอทานมีความยากลำบากเกินไป และที่สำคัญเกิดความรู้สึกที่อายผู้คน บุคคลลักษณะที่สามารถเข้ามาพูดคุยและให้คำแนะนำกับป้าศรีได้ต้องเป็นคนดี แต่ในชีวิตของป้าศรีก็ไม่เคยมีคนมาให้คำแนะนำใด ๆ เลย ในมุมมอง และประสบการณ์ที่ผ่านมาของป้าศรีนั้น ไม่สามารถบอกได้เลยว่าขอทานมีกี่แบบ หรือกี่ประเภท ป้าศรีบอกเพียงว่าไม่รู้อะไรที่เกี่ยวกับขอทานเลย รู้เพียงแต่ว่านั่งขอเงินเฉย ๆ ในอนาคตภายภาคหน้าป้าศรีจะไม่กลับไปขอทานอีกแล้ว เนื่องจากป้าศรีเชื่อกับการใช้ชีวิตในสถานคุ้มครองนี้แล้ว ภายรวมการใช้ชีวิตของป้าศรีจาก 0 – 10 ให้คะแนน ป้าศรีพิจารณา และให้คะแนนชีวิตภาพรวมของตนเองที่ 0 คะแนน เพราะ ป้าศรีน้อยใจตัวเอง “มานั่งขอทานแบบนี้ และมาใช้ชีวิตในสถานแบบนี้ มันลำบาก”

แผนการในอีก 5 ปีข้างหน้าของป้าศรี ป้าศรีคิดว่าตนเองจะอยู่ถึงช่วงเวลานั้นหรือเปล่านั้นก็ไม่สามารถทราบได้ ร่างกายของป้าศรีที่ไม่ค่อยดี ประกอบกับสุขภาพก็ไม่ดีด้วย ชีวิตของป้าศรีก่อนที่จะเข้าใช้

ชีวิตภายในสถาน กับหลังมาอยู่ในสถานแล้ว ป้าศรีอธิบายเพียงว่า “ชอบชีวิตตอนที่ทำงานที่สุดแล้ว เพราะว่า ตอนเราขอทาน คนมันว่าเราสารพัด ด่าพ่อด่าแม่เรา ยังโดนจับอีกด้วย” ป้าศรีไม่คิดว่าการอยู่ภายในสถานคุ้มครองนั้นมีความยั่งยืน รู้เพียงว่ามีแต่ความลำบาก เพราะ เวลานอนก็ลำบาก พวกผู้รับบริการรายอื่นชอบทะเลาะกัน เถียงกัน แต่ไม่ถึงขั้นรุนแรง และใช้กำลังกัน ผู้รับบริการตะขอบเถียงกันในเวลากลางคืนทำให้ป้าศรีนอนไม่หลับ เมื่อทางผู้ศึกษาถามถึงเรื่องการฝึกอาชีพ ทางป้าศรีบอกว่าที่สถานคุ้มครองนี้ไม่มีการฝึกอาชีพ²⁴ ในเรื่องของการติดต่อญาติ หรือคนที่รู้จักทางป้าศรีไม่สามารถติดต่อลูกคนไหนได้เลย ป้าศรีจึงคิดอนาคตข้างหน้าของตนจะต่ำลงไปอีก สิ่งที่สำคัญในชีวิตตอนนี้ของป้าศรี คือ ชีวิตของตนเอง แต่ชีวิตตอนนี้ลำบาก ป้าศรีอยากให้ชีวิตของตนเองรุ่งเรืองกว่านี้ ในส่วนความมั่งหวัง ป้าศรีอยากมีความสุข เหมือนที่คนอื่นเขามีกัน

ช่วงแรกที่ป้าศรีเข้าใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครอง เป็นช่วงที่ปรับตัวได้ยาก ป้าศรีไม่ได้ทำงานอะไรเลย ทางเจ้าหน้าที่แนะนำให้ป้าศรี เริ่มจากกิจกรรมการเก็บหญ้า ใช้รถเข็นเก็บหญ้า เป็นต้น เมื่อป้าศรีมาใช้ชีวิตในสถานคุ้มครองแล้ว ป้าศรีก็ยังมีภารกิจที่รู้ว่าคนในสังคมยังชอบดูถูกตนเอง หากพิจารณาถึงมุมมองการเห็นคุณค่าในตนเองของป้าศรี ป้าศรีพิจารณาว่าคุณค่าในตนเองมีน้อยมาก รู้เพียงตอนนี้อยากกลับบ้าน และอายุเขา ในปัจจุบันป้าศรียังมองตนเองว่าเป็น “คนทุเรศ อายุเขา ทำตัวแบบนี้ทุเรศ” หากให้ลองเปรียบเทียบชีวิตของตนเองจากอดีต ถึงปัจจุบัน ป้าศรีจะชอบลักษณะชีวิตของตนในอดีตมากกว่าปัจจุบัน หากให้ลองเปรียบเทียบชีวิตของตนเองกับอะไรก็ได้ ทางป้าศรีก็ไม่สามารถอธิบายได้ รู้เพียงว่าตอนนี้ตนเอง อยากกลับบ้าน ความคาดหวังอีกสิ่งของป้าศรีคือ การที่ให้ลูก ๆ ของตนเองนั้น มาเลี้ยงดูตนเมื่อแก่ชราไปแล้ว แต่ติดต่อกัน ๆ ไม่ได้เลย

กิจกรรมยามว่างของป้าศรีในการใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครอง คือ การเก็บหญ้าเพียงอย่างเดียว นอกนั้นก็เป็นที่นั่งทำอยู่เป็นประจำอย่าง การอาบน้ำ กินข้าว และเข้านอน ป้าศรีได้กินข้าวครบสามมื้อ เมื่อมาอยู่ที่นี่ แต่ป้าศรีกล่าวว่า รสชาติอาหารที่นี่มีความเค็มมาก แงงก็เค็ม ปัญหาสุขภาพที่ป้าศรีประสบเจอ คือ โรคหัวใจ อีกทั้งแขนขาของตนใช้งานไม่ค่อยได้ ป้าศรีกล่าวอ้างว่า แขนขาของตนนั้นหัก ขยับได้ไม่ค่อยดี เวลาที่กินข้าวต้องใช้แขนข้างซ้าย แต่ก่อนเคยกินยาโรคหัวใจ แต่ปัจจุบันไม่ได้กินแล้ว เวลาป้าศรีมีความสุขในตอนนี้นี้ป้าศรีจะนึกถึงคุณพ่อคุณแม่ ป้าศรีกล่าวว่า “ไม่เจอพ่อแม่จะมีความสุขได้ยังไง” หากแก่ตัวไปมากกว่านี้ป้าศรีก็จะพึ่งพา ลูก ๆ ของตน อีกทั้งในตอนนี้นี้ป้าศรีก็รักลูก ๆ ของตนเองมากที่สุดในชีวิตแล้ว ทำยที่สุดแล้วเมื่อป้าศรีเข้ามาใช้ชีวิตภายใน

²⁴ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งหญิงธัญบุรี มีกิจกรรมด้านการฝึกอาชีพ แต่ทางป้าศรีเป็นผู้ที่ไม่ยอมเข้ารับการฝึกอาชีพเอง แต่ทางตัวป้าศรีคิดเอาเองว่าสถานคุ้มครองที่ตนอยู่นั้นไม่มีการฝึกอาชีพ

สถานคุ้มครอง ได้รับการแนะนำต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่ประจำสถานแล้ว แต่ทางป่าศรีก็ยังคงคิดตนเองนั้น ยังไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นได้ ได้เพียงแต่ให้ความช่วยเหลือแก่ตนเองได้เท่านั้น ในส่วนของ การที่คิดว่าตนเองนั้นสามารถทำประโยชน์ให้กับบุคคลอื่น ๆ ได้ก็คิดเพียงแค่ว่าหากใครให้โอกาส หรือรับตนเข้าไปทำงานก็จะทำงานเต็มที่ เนื่องจากอยากได้เงินมาใช้ และแขนขาของตนเองไม่ได้ดี เหมือนแต่ก่อน

ตารางที่ 1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

ชื่อ	เพศ	สถานภาพ	อายุ	ทำอาชีพ ขอทานมากี่ ปี	ภูมิลำเนา	เลิกขอทาน มากี่ปี	สถานที่อยู่อาศัย
1. พี่บุญ มี	ชาย	มีแฟน และลูก สาว 1 คน	35 ปี	23 ปี	กรุงเทพมหานคร	12 ปี	บ้านเช่า ซอยคูบอน 32
2. น้อง เต้ และ น้องตัน	ชาย ชาย	โสด	13 ปี 12 ปี	5 เดือน	อำเภอ กบินทร์ บุรี จังหวัด ปราจีนบุรี	2 ปี	วัดบางมดโสธราราม
3. พี่หนึ่ง	ชาย	โสด	30 ปี	7 เดือน	จังหวัดพิจิตร	ตั้งแต่เข้ารับ บริการ (8เดือน)	สถานคุ้มครองคนไร้ ที่พึ่งชายธัญบุรี (เข้ารับบริการเมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2563)
4. ลุง สมหมาย	ชาย	โสด	61 ปี	จำไม่ได้ (5 เดือน โดยประมาณ การ)	อำเภอ ทาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	ตั้งแต่เข้ารับ บริการ (1ปี)	สถานคุ้มครองคนไร้ ที่พึ่งชายธัญบุรี (เข้ารับบริการเมื่อ วันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2562)
5. พี่ แมน	ชาย	โสด	35 ปี	6 ปี (เป็น 2 ครั้ง)	จังหวัดพิจิตร	10 ปี ²⁵	สถานคุ้มครองคนไร้ ที่พึ่งชายธัญบุรี (เข้ารับบริการเมื่อ วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

²⁵ ข้อเท็จจริง จากข้อมูลของเจ้าหน้าที่ที่สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายธัญบุรี ทางพี่แมนถูกส่งตัวมา เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตรวจพบว่าเป็นคนขอทาน แต่ทางพี่แมนได้ให้ข้อมูลว่า “คนนั้นเพียงแค่ว่า และไปนอนบนสะพานลอยเท่านั้น” หากยึดตามข้อมูลที่พี่แมนบอกเล่า พี่แมนนั้นได้เลิกขอทานมาตั้งแต่อายุ 25 ปี

6. ป้าศรี	หญิง	มีแฟน และลูก สาว 2 คน ²⁶	56 ปี	จำไม่ได้ (1 ปี โดยประมาณ การ)	จังหวัด ฉะเชิงเทรา	ตั้งแต่เข้ารับ บริการ (1 ปี)	สถานคุ้มครองคนไร้ ที่พึ่งหญิงธัญบุรี (เข้ารับบริการเมื่อ วันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2562)
-----------	------	--	----------	--	-----------------------	------------------------------------	--

²⁶ ข้อเท็จจริง จากทางเจ้าหน้าที่ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งฉะเชิงเทราตอนที่พ้าศรีไปคัดทะเบียนราษฎรนั้น ไม่พบข้อมูลของญาติพี่น้อง หรือแฟน และลูกสาวอย่างพ้าศรีได้ให้ข้อมูลไว้ หากยึดตามข้อมูลที่ทางพ้าศรีบอกเล่าไว้ ทางพ้าศรีนั้นมีแฟน และลูกสาว 2 คน

ในส่วนของผู้ประเดิมศึกษานี้ ผู้ศึกษาจะขอกว่าและสรุปถึงสภาพปัญหา และรูปแบบ วิธีการของการเข้าถึงการทำงานของกรณีศึกษา ว่ามีปัจจัยภายนอก หรือปัจจัยภายในใดบ้างที่สนับสนุนหรือขัดขวางต่อการเข้าถึงการทำงาน เมื่อต้องประสบกับอุปสรรคต่าง ๆ แล้ว การปรับตัวเพื่อแสวงหาช่องทางในการดำเนินชีวิตให้รอดในแต่ละวัน เป็นภาพสะท้อนของการดิ้นรนต่อสู้ด้วยทรัพยากรที่มีอย่างน้อยนิด เมื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ พวกเขาจะเรียนรู้ที่จะมีชีวิตรอดในสังคม และสามารถกลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติสุขในสังคมได้อย่างไร ผู้ศึกษาได้สรุปดังไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สาเหตุปัญหา อุปสรรคและรูปแบบวิธีการปรับตัวเพื่อเอาตัวรอดของอดีตคนขอทานในการเข้าถึงการทำงาน

ชื่อ	ชีวิตในอดีต	การกลายเป็นขอทาน		ช่วงเป็นขอทาน	ช่วงกลายเป็นคนทำงาน
		ปัจจัยที่ทำให้ต้องออกมาขอทาน	ปัญหา-อุปสรรคในการเข้าถึงการทำงาน	รูปแบบวิธีการปรับตัวเพื่อเอาตัวรอด	ปัจจัยที่ทำให้หลุดพ้นจากการเป็นขอทาน
1. พี่บุญมี	- ไม่ได้ประกอบอาชีพ เพราะ พี่บุญมีเริ่มขอทานตั้งแต่จำความได้	- ปัจจัยครอบครัวเป็นสำคัญ เนื่องจากคุณแม่ของบุญมีนั้น ได้พาพี่บุญมีและน้องชายออกมาขอทานตั้งแต่ยังเล็ก - ประกอบกับพื้นฐานทางเศรษฐกิจของทางบ้านที่ทำให้ไม่สามารถเลือกเส้นทางชีวิตได้ เนื่องจากไม่มีต้นทุนพื้นฐาน	- ปัจจัยด้านความพร้อมของร่างกาย เนื่องจากพี่บุญมีประสบปัญหาเรื่องโรคกล้ามเนื้อขาอ่อนแรงที่ข้างขวา ประกอบกับปัญหาการได้ยินที่หูข้างซ้าย - ปัจจัยด้านการศึกษา พี่บุญมีไม่เคยได้รับการศึกษาใด ๆ เลย	- การออกมาขอทานยังพื้นที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นในกรุงเทพฯ หรือต่างจังหวัด - การไม่เคยประสบเจอกับเจ้าหน้าที่จากกรมประชาสงเคราะห์เลย อีกทั้งยังมี การศึกษาวิธีการหลีกเลี่ยงเจ้าหน้าที่ ตำรวจอีกด้วย - พี่บุญมีใช้เงื่อนไขร่างกายของตนทำให้เกิดความสงสารแก่ผู้คนที่ให้เงิน	- การได้รับเงินทุนตั้งต้นในการทำธุรกิจจากพี่เจี๊ยบที่บริเวณถนนแยกเกษตรนวมินทร์ ตอม่อที่ 251 - ธุรกิจขายแซนวิชได้ผลตอบรับที่ดี ทำให้ธุรกิจสามารถดำเนินการต่อไปได้ ทำให้พี่บุญมีมีรายได้ในการเลี้ยงตนเอง และครอบครัว ทำให้พี่บุญมีไม่ต้องหวนกลับมาเป็นขอทานอีกครั้ง
2. น้องเต้ และ	- ไม่ได้ประกอบอาชีพ เพราะ	- ปัจจัยด้านครอบครัว ซึ่งทาง	- ปัจจัยในด้านของวัย หรือวุฒิ	- การหลีกเลี่ยงการปะทะกับ	- ได้รับการช่วยเหลือจาก

<p>น้องตัน</p>	<p>เนื่องจากคุณพ่อและคุณแม่เป็นเสาหลักในการหารายได้ภายในครอบครัว</p>	<p>คุณพ่อและคุณแม่ประสบปัญหาเรื่องโรคอัมพฤตครึ่งซีก ทางซีกขวา ทำให้ไม่สามารถออกไปทำงานหาเงินเพื่อเลี้ยงครอบครัวได้ ส่งผลให้น้องทั้งสองต้องออกมาขอกทาน</p>	<p>ภาวะของน้องทั้งสองที่ยังไม่ถึงช่วงเวลาที่จะต้องทำงานเพื่อหารายได้มาประทังครอบครัวและตนเอง</p>	<p>ขอทานเจ้าถิ่น มีการขอกทานใน 2 พื้นที่ ระหว่างตลาดบางประกอก กับ บิ๊กซี สาขาพระประแดง - การเล่นเกมเพื่อหลีกเลี่ยงกับความเครียด และความอายจากการขอกทาน</p>	<p>หน่วยงานภาครัฐ อย่างบ้านมิตรไมตรีธนบุรีและหน่วยงานอื่น ๆ - ได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากทางเจ้าอาวาสวัดบางมดโสธราราม ในการช่วยเหลือสิ่งต่าง ๆ ที่พักอาศัย - ทางคุณพ่อและคุณแม่ ได้รับความช่วยเหลือจากเครือข่ายประชาชนชุมชนสภาพ</p>
<p>3. พี่หนึ่ง</p>	<p>- ช่วยกิจการของสมาชิกในครอบครัว อย่างช่วยคุณแม่ขายกล้วยเตี๋ยว ช่วยพี่ชายที่แผงเช่าพระ</p>	<p>- ปัจจุบันด้านครอบครัวที่ว่าทางพี่ชายได้แนะนำให้ พี่หนึ่ง นั้น ออกมาขอกทาน ซึ่งทางพี่หนึ่งก็ไว้นใจเชื่อใจพี่ชายของตนก็ทำตามทุกอย่างที่ทำได้</p>	<p>- ปัจจัยด้านความพร้อมของสภาพร่างกาย อย่างเป็นโรคเม็ดเลือดขาวในกระดูก บกพร่อง อีกทั้งการสื่อสารที่มีความซ้ำมากอีกด้วย</p> <p>- ปัจจัยด้านการศึกษา พี่หนึ่งไม่เคยได้รับการศึกษาใด ๆ เลย</p>	<p>- มีการเคลื่อนที่ในการขอกทาน 3 แห่ง และนำเงินทั้งหมดให้พี่ชายเป็นคนจัดสรรค่าใช้จ่ายต่าง ๆ</p> <p>- การขอกทานเป็นการแสดงออกถึงการเชื่อฟัง และเชื่อใจพี่ชายของตนเอง เป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่สมาชิกภายในบ้านว่าตนเองสามารถหาเงินได้เช่นกัน</p>	<p>- การถูกเชิญตัวมายังสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายธัญบุรี ทำให้สถานะการเป็นคนขอกทานของพี่หนึ่งสิ้นสุดลงทันที</p>

<p>4. ลุง สมหมาย</p>	<p>- ทำงานรับจ้างทั่ว เช่น วางท่อแอร์ ลงเรือหาปลา และทำงาน ก่อสร้างเป็นหลัก</p>	<p>- ปัจจัยด้าน เศรษฐกิจจากการ ว่างงาน ส่งผลให้ ไม่มีค่าใช้จ่ายมา เลี้ยงตนเอง - ปัจจัยด้านทุน ทางสังคม ไม่ว่าจะ เป็นครอบครัว หรือกลุ่มเพื่อน ทางลุงสมหมายใช้ ชีวิตด้วยตนเองมา ตลอด ไม่มีเพื่อน หรือสมาชิก ครอบครัวคนใด อยู่ด้วยเลย - ปัจจัยจาก ลักษณะของงาน ขอตาน หลังจาก ที่ลุงสมหมายเปิด แผงเช่าพระแล้ว รายได้ไม่ดี ลุง สมหมายจึง เปลี่ยนมาเป็นคน ขอตานแทน เนื่องจากลักษณะ งานของการเป็น ขอตานไม่ จำเป็นต้องลงทุน และลงแรงใด ๆ</p>	<p>- ปัจจัยด้านความ พร้อมของสภาพ ร่างกาย ซึ่งทางลุง สมหมายอายุ 61 ปีแล้ว - ปัจจัยด้าน การศึกษา ลุง สมหมายไม่เคย ได้รับการศึกษาใด ๆ เลย แต่ทางลุง สมหมายเขียน และอ่านหนังสือ ได้</p>	<p>- การที่ลุง สมหมายเดินทาง ไปสนามหลวง เพื่อที่จะพักอาศัย แต่กลับโดน เจ้าหน้าที่เทศกิจ ไล่ไม่ให้ใช้พื้นที่ ตรงนั้น - การรับพระ เครื่องมาเพื่อเปิด กิจการแผงให้เช่า พระ - การนอนในพื้นที่ สาธารณะใน ช่วงเวลาที่ไม่มี ผู้คนสัญจรมากนัก - การขอตานก็ เป็นการลองว่าจะ สามารถสร้าง รายได้ดีแค่ไหน</p>	<p>- การถูกเชิญตัว มายังสถาน คุ้มครองคนไร้ที่ พึ่งชายธัญบุรี ทำ ให้สถานะการเป็น คนขอตานของลุง สมหมายสิ้นสุดลง ทันที</p>
<p>5. พี่ แมน</p>	<p>- เซ็นผักในตลาด เก็บของเก่าขาย และท้ายที่สุดก็ ทำงานต่าง ๆ ภายในร้านขาย ของเก่า</p>	<p>- ปัจจัยด้าน ครอบครัว พี่แมน ถูกพี่สาวตบโคง เงินค่าที่ดินที่คุณ พ่อจัดสรรให้ลูก ทั้ง 3 แบ่งปันกัน</p>	<p>- ปัจจัยด้านความ พร้อมของสภาพ ร่างกาย ในกรณี ของพี่แมนนั้น ดวงตาของตน สามารถใช้ได้เพียง</p>	<p>- ช่วงแรกที่เดิน ทางเข้ามา กรุงเทพฯ พี่แมน ได้ทำการขอตาน เพื่อที่จะได้มี รายได้ไปซื้อข้าว</p>	<p>- ช่วงที่พี่แมนอายุ 25 ปี ได้มีโอกาส เลิกทำการขอตาน และไปใช้ชีวิตกับ คนอื่น ๆ ที่มูลนิธิ ใกล้ ๆ กับ</p>

		<p>ทำให้พี่แมน ตัดสินใจเดิน ทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อมาหางานทำ</p> <p>- ปัจจัยด้าน เศรษฐกิจ เนื่องจากช่วงที่พี่แมนออกมา ขอดานนั้น เป็น ช่วงที่ไม่มีรายได้ จากช่องทางอื่น ๆ เลย ไม่ว่าจะ เป็น ช่วงที่ย้ายมา กรุงเทพฯใหม่ ๆ กับช่วงอายุตอน 25 ปี</p> <p>- ปัจจัยด้านทุน ทางสังคม ไม่มี ผู้คนคำแนะนำ และให้ความ ช่วยเหลือใด ๆ เลยเมื่อเดินทาง มาอยู่ในกรุงเทพฯ แล้ว</p>	<p>1 ข้างเท่านั้น</p> <p>- ปัจจัยด้าน การศึกษา พี่แมน ได้รับการศึกษา สูงสุดแค่ ประถมศึกษาที่ 1 แต่ก็ไม่สามารถ เขียนและอ่าน หนังสือได้</p> <p>- การไม่ต้นทุน และไม่มีผู้ให้ คำแนะนำในการ ทำใบขับขี่ หรือ บัตรประชาชน</p>	<p>ทาน</p> <p>- การเลิกขอดาน และทำการเก็บ ของเก่าไปขาย เนื่องจากพี่แมน ทนไม่ได้ความอาย ที่ตนต้องเจอ - สมัยที่ไปหางาน ทำที่อนุสาวรีย์ และโดนลอกไปค้า แรงงานบน เรือประมง พี่แมน ก็สามารถหลบหนี ออกมาได้</p>	<p>สนามหลวง แต่ ด้วยความที่ไม่ รู้จักใครเลย พี่แมนจึงออกมา</p> <p>- การถูกเชิญตัว มายังสถาน คຸ້ມຄອງคนไร้ที่ พึ่งชายธัญบุรี ทำ ให้สถานะการเป็น คนขอดานของพี่แมนสิ้นสุดลงทันทีเช่นกัน</p>
6. ป้าศรี	<p>- ทำงานคัดแยก ของที่โรงงานของ เก่า และ ขาย ตุ๊กตา ตักแตน สานที่บริเวณสี่ แยกไฟแดง</p>	<p>- ปัจจัยด้านการว่างงาน เนื่องจาก มีเหตุการณ์ถูกให้ออกจากโรงงาน ของเก่า ทั้ง 2 แห่ง</p> <p>- ปัจจัยด้าน ครอบครัวว่าด้วยการไม่มีสมาชิกใน ครอบครัวคอยให้ ความช่วยเหลือแก่</p>	<p>- การลดจำนวน พนักงานคัดแยก ในโรงงานของเก่า</p> <p>- การถูกแบ่งพื้นที่ ในการทำมาหากิน ที่บริเวณสี่แยกไฟแดง ช่วงที่ป้าศรี ขายตุ๊กตา</p>	<p>- ในช่วงที่ขอดาน นั้น ป้าศรีได้อาศัย ความช่วยเหลือ จากร้านค้าต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นการขอข้าวมาทาน หรือการขอใช้ ห้องน้ำเพื่อการ อาบน้ำ</p>	<p>- การถูกเชิญตัว มายังสถาน คຸ້ມຄອງคนไร้ที่ พึ่งหญิงธัญบุรี ทำ ให้สถานะการเป็น คนขอดานของป้าศรีสิ้นสุดลงทันที</p>

		ป้าศรีเลย			
--	--	-----------	--	--	--

บทที่ 5 ผลการศึกษาและการวิเคราะห์

การเปลี่ยนสถานะสู่การเป็นคนขอทาน

การศึกษาครั้งนี้จะพิจารณาในมุมมองการเปลี่ยนสถานะสู่การเป็นคนขอทาน ผ่านแนวคิดเรื่องนิเวศวิทยาเชิงสังคม ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ระดับ ได้แก่ 1.) เงื่อนไขระดับบุคคล (Individual Level) 2.) เงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) 3.) เงื่อนไขระดับองค์กรหรือสถาบัน (Organizational / Institutional Level) 4.) เงื่อนไขระดับชุมชน (Community Level) และ 5.) เงื่อนไขระดับสังคม (Social Level) ซึ่งข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้ เงื่อนไขในแต่ละระดับก็จะมีอิทธิพลที่ส่งผลแตกต่างกันออกไปดังต่อไปนี้

5.1 เงื่อนไขที่เป็นแรงผลักดันให้กลายเป็นขอทาน

5.1.1 เงื่อนไขระดับบุคคล (Individual Level)

ในเงื่อนไขระดับบุคคล จะกล่าวถึงลักษณะต่าง ๆ ที่สามารถส่งผลต่อพฤติกรรม การรับรู้ต่อทัศนคติของกรณีศึกษา โดยข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้เงื่อนไขหรือปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและอ้อม ซึ่งล้วนแล้วมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการนึกคิด ได้แก่ 1.) ปัจจัยอิทธิพลจากลักษณะทางเศรษฐกิจ 2.) ปัจจัยด้านความพร้อมของสภาพร่างกายและจิตใจ และ 3.) ปัจจัยด้านระดับการศึกษา

ปัจจัยอิทธิพลจากลักษณะทางเศรษฐกิจ

กรณีพิบูลย์ นอกจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวแล้วปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจก็เป็นปัจจัยที่แยกไม่ออกจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวที่พิบูลย์ที่ไม่สามารถเข้าถึงทุนต่าง ๆ ภายในสังคมได้เลย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทุนวัตถุดิบที่อยู่อาศัย ซึ่งทางครอบครัวของพิบูลย์ต้องอาศัยหลับนอนในพื้นที่สาธารณะอย่างใต้สะพานลอยย่านบางบัวอยู่เป็นประจำ ในมิติของการเข้าถึงทุนทางสังคม เนื่องจากครอบครัวของพิบูลย์อาศัยอยู่ในพื้นที่สาธารณะจึงทำให้ครอบครัวของตนนั้นไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ใด ๆ เกิดขึ้นกับชุมชน หรือผู้รอบข้างเลย รูปแบบของปฏิสัมพันธ์เดียวที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของพิบูลย์คือ การได้เงินจากผู้คนทั่วไป แต่ในแง่ของการปฏิสัมพันธ์ต่อกิจกรรมต่าง ๆ ไม่เคยเกิดขึ้นเลย ดังนั้นแล้วการมีบัตรประจำตัวประชาชน หรือการเข้าถึงสิทธิการรักษา และสิทธิอื่น ๆ ที่พึงควรจะได้รับก็ไม่เคยเกิดขึ้นกับครอบครัวของพิบูลย์เลย ถึงแม้ว่าพิบูลย์จะประสบกับปัจจัยต่าง ๆ ในชีวิตจนส่งผลให้พิบูลย์กลายเป็นคนขอทาน แต่เรื่องทัศนคติต่อการดำเนินชีวิตของพิบูลย์นั้น

กลับมามองว่าชีวิตของตนไม่ได้ประสบปัญหาที่ใหญ่โต อีกทั้งกลับมามองว่าชีวิตของผู้อื่นก็ประสบความลำบากมากกว่าของตนเอง การที่พี่บุญมีประสบกับปัญหาต่าง ๆ ทำให้พี่บุญมีได้เรียนรู้ประสบการณ์จากเหตุการณ์ความลำบาก แต่หากพิจารณาเรื่องทัศนคติของพี่บุญต่อการมองเรื่องการดำเนินชีวิตในครั้งนี้ เป็นการบอกเล่าของพี่บุญมีในช่วงที่หลุดพ้นจากสถานะคนขอทาน และมีงานทำแล้ว หากพิจารณาถึงช่วงที่พี่บุญมียังมีสถานะเป็นคนขอทานอยู่ อาจจะได้คำตอบในอีกมุมมองหนึ่งก็เป็นได้

การเป็นคนขอทานของพี่บุญมีจัดอยู่ในประเภท การขอทานด้วยความสมัครใจ แต่เป็นความสมัครใจที่เกิดจากการความเคยชินที่ทางคุณแม่ได้พาพี่บุญมีไปขอทานด้วยตั้งแต่ยังจำความได้ หลังจากนั้นมาพี่บุญมีก็คุ้นชินกับการมีสถานะเป็นคนขอทานมาตลอด หลังจากนั้นลักษณะของการเป็นขอทานของพี่บุญมีก็พัฒนาไปสู่ การเป็นขอทานอาชีพ (ไพรัช บวรสมพงษ์, 2559) กล่าวคือจุดเริ่มต้นของพี่บุญมีเกิดจากความไม่รู้ว่าขอทานคืออะไร แต่เสาสหลักครอบครัวอย่างคุณแม่นั้นได้พี่บุญมีออกมาขอทานด้วย ทำให้พี่บุญมีไม่มีโอกาสได้ตัดสินใจ ประกอบกับในช่วงเวลานั้นวุฒิภาวะของพี่บุญมีก็ไม่ได้อยู่ในวัยที่สามารถตัดสินใจได้ว่าจะขอทานหรือไม่ การคุ้นชินที่ติดตัวพี่บุญมีมาตั้งแต่จำความได้ บุคคลภายนอกอาจจะพิจารณาว่าการออกมาขอทานของพี่บุญมี อาจจะเกิดจากความเกียจคร้าน ประกอบกับการที่พี่บุญมีประสบปัญหาเรื่องโรคกล้ามเนื้อขาอ่อนแรงที่ข้างขวา หลายคนอาจจะคิดว่าพี่บุญมีอาจจะเอาเรื่องความไม่พร้อมของร่างกายมาเป็นข้ออ้างในการขอทาน แต่ถ้าหากได้พูดคุย หรือทำความเข้าใจต่อปัจจัย หรือเงื่อนไขของแต่ละบุคคลประสบเจอมา อาจจะทำความเข้าใจหรือทำมีทิศทางการที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

กรณีน้องเต้ และน้องตัน เงื่อนไข่อีกประเด็นที่ส่งผลให้น้องทั้งสองต้องออกไปขอทานคือ ค่าเช่าบ้าน ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยเพียงแห่งเดียวของครอบครัว หากไม่หารายได้จากช่องทางใดทางหนึ่งเพื่อนำมาจ่ายค่าเช่าบ้าน สมาชิกภายในบ้านทั้งหมดต้องออกไปใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะแทน ซึ่งการออกไปใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะเป็นสิ่งที่ครอบครัวของน้องทั้งสองนั้นไม่เคยประสบเจอมาก่อน จึงถือว่าเป็นการตกไปสู่สภาวะความเปราะบางในด้านที่อยู่อาศัยได้ ดังนั้นการออกมาขอทานจึงเสมือนเป็นการสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นกับครอบครัวของตน (ปฐมมาตี ปัทมโรจน์, 2542) นอกจากประเด็นเรื่องที่อยู่อาศัย ก่อนหน้าที่จะได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ ทางครอบครัวของน้องทั้งสองสามารถเข้าถึงทุนทางสังคม อย่างสิทธิการรักษาบัตรทอง 30 บาทได้ แต่ในอีกมุมหนึ่งก็ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือใด ๆ จากชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัย ซึ่งภายหลังจะได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐประสานการติดต่อเข้ามายังชุมชน ในส่วนของการประสบกับโรคอัมพฤต

ครึ่งซีก ทางซีกขวาของทั้งคุณพ่อ และคุณแม่เสมือนเป็นการทำให้ทุนมนุษย์ในครอบครัวต้องสูญเสียไป ส่งผลให้ภาระหน้าที่ในส่วนนี้จึงถูกย้ายไปที่น้องเต้ และน้องต้นอย่างเลือกไม่ได้

กรณีลูกสมหมาย ลูกสมหมายก่อนที่จะออกมาเป็นคนขอทาน ลูกสมหมายเคยประกอบอาชีพมากมาย โดยส่วนมากจะเป็นรูปแบบงานประเภทรับจ้างทั่วไป เช่น งานวางท่อแอร์ ลงเรือหาปลา แต่งานที่ลูกสมหมายชื่นชอบ และเคยผ่านมามากที่สุดคือ งานรับจ้างจำพวกงานก่อสร้าง ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้ลูกสมหมายต้องออกมาขอทานคือ ปัจจัยในด้านเศรษฐกิจจากการว่างงาน สถานการณ์เลวร้ายที่สุดที่ส่งผลโดยตรงกับลูกสมหมายคือ วิกฤตการณ์น้ำท่วมใหญ่ในปีพ.ศ. 2554 ซึ่งการว่างงานของลูกสมหมายกล่าวคือ ในช่วงเวลาปกติการทำงานทำของลูกสมหมายก็มีความยากลำบากในระดับหนึ่งแล้ว ยิ่งเมื่อลูกสมหมายต้องเผชิญหน้ากับวิกฤตในครั้งนี้ การเข้าถึงการทำงานแทบจะไม่มีโอกาสเลยก็ว่าได้ สิ่งที่เป็นผลกระทบจากเหตุการณ์ว่างงานครั้งนี้ คือ การไม่มีรายได้ ส่งผลให้ลูกสมหมายไม่มีที่อยู่อาศัยที่เป็นหลักเป็นแหล่ง ในช่วงระยะแรกลูกสมหมายมีวิธีการในการปรับตัวเพื่อเอาตัวรอด โดยการย้ายไปอาศัยอยู่ที่สนามหลวง แต่เงื่อนไขแรกที่ลูกสมหมายประสบเจอคือ การที่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐอย่างเทศกิจมาไล่ไม่ให้ใช้พื้นที่สนามหลวงในการทำกิจกรรมใด ๆ การปรับตัวในระยะต่อมาของลูกสมหมาย เมื่อไม่สามารถใช้พื้นที่อย่างสนามหลวงในการพักอาศัย หรือทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ลูกสมหมายจึงปรับตัวโดยการไปนอนตามหน้าร้านค้าต่าง ๆ ในช่วงเวลาตึก ๆ ที่ไม่มีผู้คนสัญจรบริเวณแถวสุขุมวิท

กรณีป้าศรี ปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้ป้าศรีต้องกลายมาเป็นคนขอทาน กล่าวได้ว่าเกิดขึ้นจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ หลังจากเหตุการณ์ที่ป้าศรีต้องออกจากโรงงานของเก่า ป้าศรีก็ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาเรื่องปากท้อง ต่อการหารายได้เพื่อมาซื้ออาหารทานในแต่ละมื้อ ในการปรับตัวการเอาตัวรอดของป้าศรีในช่วงระยะแรกคือ การออกมาขายตุ๊กตาसान ในการขายตุ๊กตาป้าศรีได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลที่ชื่อว่า “น้ามน” ซึ่งเป็นบุคคลที่นำตุ๊กตาसानชนิดต่าง ๆ มาให้ป้าศรีเป็นคนนำไปขายอีกที และหลังจากที่ขายเสร็จก็จะแบ่งรายได้ตามที่ตกลงกันไว้ แต่เหตุการณ์ที่ป้าศรีต้องพบเจอเมื่อขายตุ๊กตาसानคือ การถูกแบ่งพื้นที่ในการขายของที่บริเวณสี่แยกไฟแดง ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ขายพวงมาลัย ในการรับรู้ของป้าศรีกลุ่มคนขายพวงมาลัยนั้นคือ กลุ่มคนที่เขามาแย่งพื้นที่ทำกิน ประกอบกับการความรู้สึกที่ไม่มีความปลอดภัยเมื่อป้าศรีต้องใช้ชีวิตบนท้องถนน อาจจะมีอุบัติเหตุรถชนขึ้นได้ ป้าศรีจึงตัดสินใจที่จะหยุดการขายตุ๊กตาसानลงในที่สุด หลังจากนั้นเส้นทางการประกอบอาชีพของป้าศรีก็สิ้นสุดลง ปัญหาที่ตามมาคือ ปัญหาเรื่องปากท้อง ประกอบกับสมาชิกครอบครัวของป้าศรีได้เสียชีวิต กับแยกย้ายออกไปทำงานกันหมดแล้ว ดังนั้นในประเด็นของการเสริมพลัง

(empowerment) จากสมาชิกสถาบันครอบครัวของป้าศรีในส่วนนี้จึงขาดหายไป ดังนั้นแล้วการขอทานของป้าศรีจึงเป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องปากท้อง ด้วยเงื่อนไขที่ไม่มีสมาชิกในครอบครัวคอยให้ความช่วยเหลือ

การเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานของป้าศรีเป็นการเปลี่ยนสถานะด้วยความสมัครใจ และในช่วงระยะแรกเป็นการขอทานแบบชั่วคราว เป็นการแก้ไขปัญหาคณะหน้าเรื่องปากท้องของตนเอง แต่เมื่อขอทานไปสักระยะ ความคุ้นชินจากลักษณะของงานขอทานก็เริ่มส่งผลให้ป้าศรีนั้นไม่สามารถเลิกเป็นคนขอทาน และไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้ เมื่อป้าศรีเริ่มรู้สึกว่างานขอทานสามารถสร้างรายได้ และไม่ต้องลงทุนลงแรงใด ๆ การออกมาขอทานของป้าศรีจากเดิมที่เป็นการขอทานแบบชั่วคราว ได้แปรเปลี่ยนมาเป็นการขอทานอาชีพในท้ายที่สุด (ไพรัช บวรสมพงษ์, 2559) ซึ่งจากข้อเท็จจริงของทางเจ้าหน้าที่จากศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งฉะเชิงเทรา ป้าศรีเคยถูกเชิญตัว และเปรียบเทียบปรับจากกรณีที่ถูกตรวจพบว่าเป็นคนขอทาน แต่หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวป้าศรีก็ได้รับการปล่อยตัว และก็ออกมาดำเนินการขอทานอีกครั้ง กล่าวได้ว่าป้าศรียึดการขอทานเป็นการสร้างรายได้ให้กับตนเองไปแล้ว ปัจจัยที่สนับสนุนให้ป้าศรียังยึดติดกับอาชีพขอทานคือ การได้รับความช่วยเหลือจากร้านค้าต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการได้รับข้าวมาทานฟรี การขออาศัยอาบน้ำ

ปัจจัยด้านความพร้อมของสภาพร่างกายและจิตใจ

จากการศึกษาของกรณีศึกษาทั้ง 6 ราย ปัจจัยด้านความพร้อมของสภาพร่างกายและจิตใจ เป็นปัจจัยขัดขวางที่สำคัญที่พบเจอในทุกกรณีศึกษา บางรายมีสภาพร่างกายที่เป็นผู้พิการทางร่างกาย ดังในกรณีของพี่บุญมีที่ประสบปัญหาเรื่องโรคกล้ามเนื้อขาอ่อนแรงที่ข้างขวา ทำให้ต้องใช้ชีวิตอยู่บนไม้ค้ำแทบจะตลอดเวลา ประกอบกับปัญหาการได้ยินที่หูข้างซ้าย ส่งผลให้พี่บุญมีนั้นแทบจะไม่สามารถเข้าถึงการทำงานใด ๆ ได้เลย กรณีศึกษาถัดมา พี่หนึ่งอีกคนผู้เป็นคนพิการที่ประสบปัญหาโรคเม็ดเลือดขาวในกระดูกพร่อง อีกทั้งยังประสบปัญหาเรื่องการสื่อสารที่มีความช้า นอกจากนี้ประเด็นเรื่องความพิการทางร่างกายแล้ว ประเด็นเรื่องของสภาพจิตใจก็มีส่วนสำคัญเช่นกัน ดังในกรณีของป้าศรีที่ต้องสูญเสียแฟนของตนเองไป ประกอบกับการที่ถูกสาวของตนทั้งสองไม่ได้ติดต่อกลับมาหาทางป้าศรีเลย ดังนั้นป้าศรีจึงขาดการเสริมพลังจากสมาชิกภายในครอบครัวของตน ในแง่มุมของการตระหนักคุณค่าในตนเองของป้าศรีก็อยู่ในระดับที่ต่ำเช่นกัน จากคำบอกเล่าที่ป้าศรีได้อธิบายไว้ในช่วงระยะเวลาที่ขอทานว่ามีผู้คนที่ถูกตนเองเสมอ และเมื่อหลุดพ้นจากสถานะการเป็น

คนขอทานและมาใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครองก็ยังคงมีการรับรู้ที่ ผู้คนในสังคมภายนอกยังคงดูถูกตนเองอยู่ อีกทั้งยังมองตนเองว่ามีลักษณะที่เป็น “คนทุเรศ อายเขา ทำตัวแบบนี้ทุเรศ”

ความพร้อมของร่างกายนอกจากประเด็นเรื่องของความพิการ และความมั่นคงในจิตใจแล้ว ประเด็นเรื่องของวัยต่อช่วงอายุ อย่างในกรณีของน้องเต้ และน้องต้น ในวัย 13 และ 12 ปี หากพิจารณาถึงช่วงอายุต่อพัฒนาการในวัยของน้องเต้ และน้องต้น ทั้งสองคนก็ควรที่จะได้รับโอกาสในเข้าถึงการศึกษา แทนที่การออกมาเป็นคนขอทาน เนื่องด้วยเงื่อนไขของน้องต้นที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร ก็ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิ์การศึกษาได้ การออกมาขอทานสำหรับน้องทั้งสองนั้นหากพิจารณาตามช่วงอายุ น้องเต้ และน้องต้นถือว่าอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นที่มีอายุตั้งแต่ 10 ถึง 13 ปี ในแง่มุมของการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมถึงสมาชิกในครอบครัว โดยจะถือว่าการยึดความถูกต้องตามสิ่งที่ผู้ใหญ่สอน (ศุภกร ศรีแผ้ว, 2559) การขอทานเป็นการนำรายได้เข้ามาภายในครอบครัว คุณพ่อและคุณแม่ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2563) ของน้องทั้งสองยอมเกิดความพึงพอใจต่อการกระทำในลักษณะเช่นนี้ ในกรณีศึกษาถัดมาอย่างลุงสมหมายที่อยู่ในวัยชรา 61 ปี การทำงานต่าง ๆ ที่ลุงสมหมายคาดหวังว่าต้องการที่จะทำก็ไม่สามารถทำได้อย่างงานที่ใช้แรงงานรูปแบบต่าง ๆ

ปัจจัยด้านระดับการศึกษา

เนื่องจากระดับของการศึกษาที่ต่ำจึงขาดความรู้ความเข้าใจที่จะนำไปประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง ทั้งนี้กรณีศึกษาส่วนใหญ่เคยประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปมาก่อน ซึ่งการรับจ้างทั่วไปนั้นมีรายได้ที่ไม่แน่นอน และมีการใช้แรงงานที่หนัก จึงส่งผลให้บางรายเกิดความคิดที่จะขอทานเพราะสามารถสร้างรายได้ที่ดี และไม่ต้องใช้แรงงานที่หนักเหมือนตอนที่รับจ้างทั่วไป ในประเด็นของระดับการศึกษาสามารถชี้ให้เห็นถึงการเข้าถึงสิทธิ์ที่ทุกคนควรจะได้รับกันอย่างเท่าเทียมในแง่ของการศึกษา แต่กรณีศึกษาหลายรายไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้ เนื่องจากไม่มีต้นทุนในชีวิตเลย อย่างในกรณีของพี่บุญมีที่เกิดมาในครอบครัวของคนขอทาน หรือกรณีของพี่แมนที่ได้รับการศึกษาถึงแค่ระดับประถมศึกษาที่ 2 ก็ต้องออกกลางคันเนื่องจากประสบปัญหาภายในครอบครัวของตนเอง ปัญหาครอบครัวเป็นปัจจัยขัดขวางที่ทับซ้อนเข้ามา ในกรณีของน้องเต้ และน้องต้นก็เกี่ยวข้องกับสถานะทางทะเบียนราษฎรดังที่กล่าวไว้แล้ว หากพิจารณาในอีกมุมมองการไม่เคยได้รับการศึกษาจะส่งผลต่อการเข้าถึงทรัพยากรอื่น ๆ ภายในสังคมไม่ว่าจะเป็นการทำบัตรประชาชน หรือการทำให้ขยับชีพาหณะประเภทต่าง ๆ เมื่อไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้ ประเภทของงานที่รองรับก็ถูกจำกัดวงที่แคบลงเข้า

ไปอีก จากเดิมที่สามารถทำงานรับจ้างทั่วไปได้ หากมีเงื่อนไขเรื่องของบัตรขับขี่ บัตรประชาชน หรือ ทะเบียนบ้านเข้ามาเกี่ยวข้อง ก็ส่งผลให้คนขอทานบางรายไม่สามารถเข้าถึงก่อนทำงานนั้น ๆ ได้ เหมือนในกรณีของพี่แมนผู้ซึ่งเคยถูกปฏิเสธเข้ารับทำงานเนื่องจากไม่มีบัตรขับขี่

จากปัจจัยที่กล่าวไว้ข้างต้นเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นกับในระดับปัจเจก แต่ทั้งปัจจัยด้านความพร้อมของสภาพร่างกายจิตใจ และปัจจัยด้านระดับการศึกษาต่างก็มีผลต่อทัศนคติของผู้คนในสังคม กล่าวได้ว่าสภาพความพร้อมของร่างกายมีผลต่อรูปแบบงานที่กลุ่มคนขอทานส่วนใหญ่อยากทำ เช่น งานรับจ้างทั่วไปที่ต้องอาศัยการใช้แรงงาน งานรักษาความปลอดภัยที่ต้องการบัตรประชาชน และ ทะเบียนบ้าน เป็นต้น ในด้านของระดับการศึกษาอาจมีความสำคัญที่รองลงมาสำหรับการเข้าถึงการทำงานในรูปแบบของการรับจ้างการใช้แรงงาน แต่ถ้าหากอ่านออก และเขียนหนังสือได้จะถือว่าเป็น ภาษีที่ดีกว่าคนที่ไม่สามารถอ่านออกและเขียนได้

หากพิจารณาในมุมมองของแนวคิดนิเวศเชิงสังคมต่อเงื่อนไขระดับบุคคล (Individual Level) ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน ในการศึกษาครั้งนี้ค้นพบว่ามีส่วนเกี่ยวข้องในทุก กรณีศึกษา ซึ่งลักษณะที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของเงื่อนไขระดับบุคคล อันได้แก่ ลักษณะทางประชากร ที่ว่าด้วยเพศ อายุ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น รายได้ การศึกษา และอาชีพ ลักษณะทาง จิตวิทยา เช่น การรับรู้ ความเชื่อ ความรู้ ทัศนคติ หรือบุคลิกภาพ เป็นต้น ดังในกรณีของสามเณรเต๋ และน้องต้นที่เงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลตั้งต้นเป็นเรื่องของ ลักษณะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นสำคัญ เหมือนเช่นเดียวกับกรณีของพี่หนึ่ง เมื่อลักษณะของเศรษฐกิจบีบบังคับทางสามเณรเต๋และน้องต้น แล้ว การรับรู้ของทั้งสองต่อประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาก็คือ การตอบแทนบุญคุณแก่คุณพ่อและคุณแม่ อย่างการออกมาขอทานเพื่อแบ่งเบาภาระ ซึ่งการออกมาของทั้งสองคนก็เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขอื่น ๆ ในระดับเดียวกันอย่าง เงื่อนไขด้านระดับการศึกษา ประกอบกับความพร้อมของร่างกายและจิตใจ ซึ่งถ้าหากในช่วงระยะเวลานั้นน้องทั้งสองอยู่ในช่วงวัยที่สามารถประกอบอาชีพได้ อาจไม่ต้องเปลี่ยน สถานะมาเป็นคนขอทานเพื่อแก้ไขปัญหาครอบครัวของตนเองก็เป็นได้

สำหรับเงื่อนไขระดับบุคคล (Individual Level) ต่อมุมมองแนวคิดระบบนิเวศเชิงสังคม เป็นการชี้ให้เห็นถึงเงื่อนไขระดับบุคคลที่มีความสำคัญต่อการรับรู้ของตัวบุคคลเป็นสำคัญ ซึ่งการรับรู้ต่าง ๆ ก็ต้องพิจารณาว่าเป็นบริบทในช่วงชีวิตใด อย่างเป็นบริบทที่เกิดขึ้นในช่วงวัยเด็ก เป็นบริบทในช่วง ชีวิตวัยทำงาน เป็นบริบทในช่วงชีวิตสูงวัย เป็นต้น ซึ่งการรับรู้ก็จะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ การที่สั่งสมต่างกันไป แต่ซึ่งที่มีความคล้ายคลึงกัน คือ เรื่องของลักษณะที่ส่งผลต่อพฤติกรรมให้

กรณีศึกษาในครั้งเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของพื้นฐานครอบครัวที่มีความยากจน หรือต้องประสบกับเหตุการณ์วิกฤตทางการเงินบางอย่าง อย่างกรณีของพี่หนึ่ง ลักษณะของความพร้อมของสภาพร่างกายและจิตใจที่หลายรายมีความพิการทั้งทางด้านร่างกายไม่ว่าจะเป็นปัญญา มี พี่หนึ่ง หรือเงื่อนไขความพร้อมของวุฒิภาวะอย่างสามเณรเต้และน้องตันที่ยังอยู่ในวัยที่ยังไม่พร้อมสำหรับการทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพแก่ตนเอง และครอบครัว

อย่างในกรณีศึกษาของป้าศรีและลุงสมหมายที่อยู่ในช่วงสูงวัยกับกำลังเข้าสู่ช่วงสูงวัยก็เป็นเงื่อนไขที่ผูกมัด ส่งผลให้ผลการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ด้วยตนเองเป็นสิ่งที่เป็นความท้าทาย และไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ประกอบเงื่อนไขด้านระดับการศึกษา ทำให้รูปแบบอาชีพต่าง ๆ ถูกลดทอนไปจนแทบไม่เหลือตัวเลือกไว้ให้ได้เลือกได้เลย กล่าวได้ว่า สรุปแล้วเงื่อนไขระดับบุคคล (Individual Level) เป็นการอธิบายถึงอิทธิพลจากลักษณะพื้นฐานทางประชากรโดยเบื้องต้นอย่าง เศรษฐกิจ เพศ อายุ การรับรู้ ระดับการศึกษาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของแต่ละกรณีศึกษาว่าเงื่อนไขใด เป็นเงื่อนไขที่ส่งผลให้เขาแปรเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทาน แต่ท้ายที่สุดแล้วแต่ละเงื่อนไขก็มีความเชื่อมโยงแก่กันจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้

5.1.2 เงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level)

ปัจจัยด้านอิทธิพลจากครอบครัว

กรณีพี่บุญมี ในกรณีศึกษาพี่บุญมี ปัจจัยแรกที่ส่งผลให้พี่บุญมีก้าวเข้าสู่การเป็นคนขอทานคือ ปัจจัยเรื่องครอบครัว ลักษณะครอบครัวของพี่บุญมีเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยว ประกอบไปด้วย คุณแม่ และน้องชาย คุณแม่ทำหน้าที่เป็นเสาหลักครอบครัว คุณแม่ประกอบอาชีพขอทานมาตั้งแต่สมัยที่พี่บุญมีเริ่มจำความได้ ส่วนลักษณะนิสัย หรือความรู้สึกที่มีต่อคุณแม่ ทางพี่บุญมีไม่สามารถบอกเล่าได้ ทางพี่บุญมีให้เหตุผลเพียงแค่ว่า “ถ้าแล้วจะยาวยิ่งกว่าหนึ่ง” สิ่งที่พี่บุญมีรับรู้มาโดยตลอดตั้งแต่สมัยยังจำความได้นั้น คือ การเป็นหนึ่งในสมาชิกของ “ครอบครัวคนขอทาน” มาโดยตลอด ในตอนนั้นวาทกรรมของ “ครอบครัวคนขอทาน” จึงเป็นสิ่งที่ติดตัวพี่บุญมีมาตลอด ทำให้การขอทานสำหรับพี่บุญมี จึงเป็นเรื่องที่ธรรมดา และเป็นสิ่งที่จะไม่ไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น และสิ่งที่พี่บุญมีได้รับการเรียนรู้จากคุณแม่ของตนคือ การใช้ชีวิตอย่างไรให้ผ่านไปในแต่ละวัน และวิธีการขอทานก็สิ่งที่ได้รับมาจากคุณแม่เช่นกัน กล่าวได้ว่าคุณแม่เป็นบุคคลที่สอนสั่งให้พี่บุญมีในหลาย ๆ สิ่ง สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ทางตรงต่อพี่บุญมี ไม่ว่าจะเป็นการสอนให้รู้จักการขอทาน หรือทักษะการใช้ชีวิต การเป็นคนขอทานของพี่บุญมีเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจด้วยตนเอง หาก

พิจารณาอีกมุมมองอาจตัดสินได้ว่าพี่บุญมีนั้น อาจถูกชักจูงโดยคุณแม่ตั้งแต่พี่บุญมีเริ่มจำความได้ ดังนั้นการออกมาขอทานของกรณีพี่บุญมีจึงสามารถพิจารณาได้สองมุมมอง

กรณีน้องเต้และน้องตัน ครอบครัวของน้องเต้ และน้องตัน เป็นปัจจัยหลักโดยตรงที่ส่งผลให้น้องเต้ และน้องตันต้องมาเป็นขอทาน เนื่องจากสาเหตุหลักครอบครัวอย่างคุณพ่อต้องประสบกับโรคอัมพฤกษ์ครึ่งซีก ทางซีกขวา สาเหตุเกิดจากการที่คุณพ่อดื่มเหล้ามากเกินไป อีกทั้งทางคุณแม่ก็ประสบโรคเดียวกับคุณพ่อ แต่สาเหตุของคุณแม่เกิดจากการประสบอุบัติเหตุทางถนน การที่สองสาเหตุในครอบครัวไม่สามารถที่จะทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวได้ ภาวะต่าง ๆ ก็ตกไปสู่ น้องเต้ และน้องตัน การออกไปขอทานของน้องเต้ และน้องตันเป็นประเภทของการขอทานแบบชั่วคราว เป็นการขอทานเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า (ไพรัช บวรสมพงษ์, 2559)อย่างในกรณีนี้เป็นการขอทานเพื่อนำเงินที่ได้มาใช้จ่ายค่าต่าง ๆ ภายในบ้าน อีกทั้งครอบครัวของน้องเต้ และน้องตัน ไม่มีทุนทางสังคมที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้เลย ซึ่งตอนที่คุณแม่ของน้องทั้งสองถูกรถชน ทางคู่อกรณีก้อออกค่ารักษาพยาบาลให้เพียงแค่ 5,000 เท่านั้น แต่เนื่องด้วยการที่คุณแม่ และคุณพ่อไม่เคยได้รับการศึกษามาก่อนเลย การที่จะเข้าถึงกระบวนการต่าง ๆ เพื่อทวงความยุติธรรมให้กับตนเองนั้นก็เป็นเรื่องที่ไกลตัว และมีความยุ่งยากในการจัดการ ส่งผลให้ทั้งสองจึงล้มเลิกความคิดที่จะทวงความยุติธรรมคืนให้กับตนเอง ดังนั้นค่ารักษาพยาบาลของคุณแม่จำเป็นต้องนำเงินเก็บที่ทางคุณพ่อเก็บสะสมไว้ทั้งหมดออกมาใช้จ่ายไปก่อน ส่วนในกรณีของคุณพ่อการรักษาโรค คุณพ่อใช้สิทธิบัตรทอง 30 บาทในจ่ายค่ารักษาพยาบาล เมื่อเงินเก็บภายในครอบครัวได้ถูกใช้จ่ายไปกับค่ารักษาพยาบาลของคุณแม่หมดแล้ว ความรักที่มีต่อคุณพ่อ และความยากลำบากที่คุณพ่อต้องประสบเจอจากการไม่มีเงินมาหมุนเงินในบ้าน จึงส่งผลให้เป็นแรงผลักดันที่ทำให้ทั้งน้องเต้ผู้เป็นพี่ชาย ได้ชักชวนน้องตันออกไปขอทาน

การที่น้องเต้ และน้องตันเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทาน เป็นการเปลี่ยนสถานะด้วยความเต็มใจของทั้งสอง เนื่องจากเห็นคุณพ่อ และคุณแม่ของตนนั้นต้องประสบกับความยากลำบากในการใช้ชีวิต และไม่สามารถออกไปทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวได้ (ปฐมาวดี ปัทมโรจน์, 2542) แต่ในมุมมองของพี่เอ (นามสมมุติ) นักพัฒนาสังคมประจำบ้านมิตรไมตรีธนบุรี อธิบายว่าการที่น้องทั้งสองออกมาขอทาน อันเนื่องมาจากคุณพ่อ และคุณแม่ได้กดดันน้องทั้งสองคนให้ออกมาขอทาน ซึ่งต่างจากคำบอกเล่าที่น้องทั้งสองคนได้บอกกับผู้ศึกษา ในส่วนของการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวกับปัญหาที่น้องทั้งสองประสบเจออยู่ ของหน่วยงานรัฐอย่างบ้านมิตรไมตรีที่ลงพื้นที่ไปสอบถาม และตรวจสอบข้อเท็จจริง จะเป็นไปในทิศทางทำให้ความช่วยเหลือด้านสังคมสงเคราะห์เป็นหลัก โดยปัญหาที่น้องทั้งสองกำลังประสบอยู่ได้แก่ การที่น้องทั้งสองนั้นไม่มีใบเกิด ทำให้น้องทั้งสองไม่มี

สถานะทางทะเบียนราษฎร บ้านมิตรไมตรีธนบุรีจึงประสานงานไปยังสำนักงานเขตราษฎรบูรณะ เพื่อให้เขามาช่วยเหลือในด้านของสถานะทางทะเบียนราษฎร เพื่อที่น้องทั้งสองจะได้เข้าถึงสิทธิ์ต่าง ๆ ที่พึงควรจะได้รับ ในอีกมุมมองของพีมิทซ์ผู้เป็นนักพัฒนาสังคม พิจารณาว่าการออกมาขอลานของน้องทั้งสองคน ส่วนหนึ่งนอกจากถูกคุณพ่อ และคุณแม่กดดันแล้วคือ การนำรายได้จากการขอลานไปเล่นเกม ทั้งนี้การที่ถูกคุณพ่อ และคุณแม่กดดัน หรือการนำรายได้จากการขอลานไปเล่นเกม เป็นเพียงมุมมองของทางฝั่งหน่วยงานภาครัฐที่ว่าด้วย การค้นหาสาเหตุว่าทำไมน้องทั้งสองจึงออกมาเป็นคนขอลาน ดังนั้นในมุมมองของภาครัฐอาจจะพิจารณาสาเหตุว่าการออกมาเป็นคนขอลานของน้องเต้ และน้องต้นอาจเกิดจากการที่เสาหลักครอบครัวอย่างคุณพ่อ และคุณแม่กดดันให้ลูกทั้งสองของตนออกไปขอลานเพื่อนำรายได้เข้ามาใช้จ่ายภายในบ้าน แต่ในมุมมองของน้องเต้ และน้องต้นการออกมาขอลานจัดอยู่ในประเภทขอลานโดยความสมัครใจแบบชั่วคราวดังที่คร่าวไว้ข้างต้น

กรณีพีหนึ่ง ในเรื่องของปัจจัยความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่มีผลต่อการผลักดันให้สมาชิกภายในครอบครัวสามารถออกมาขอลานได้ ดังในกรณีของพีหนึ่งลักษณะครอบครัวของพีหนึ่งประกอบไปด้วย คุณแม่ พี่ชาย และพีสะใภ้ เนื่องด้วยสาเหตุของเศรษฐกิจภายในครัวเรือนของพีหนึ่งซึ่งทางคุณแม่นั้นก็ประสบปัญหาป่วยด้วยโรคอัมพฤกษ์ ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยแต่ก่อนนั้นคุณแม่จะประกอบอาชีพขายก๋วยเตี๋ยว เพื่อหารายได้เข้ามาใช้จ่ายภายในบ้าน ประกอบกับพี่ชายที่เปิดแผงเช่าพระ ซึ่งรายได้ภายในครอบครัวทั้งหมดจะมาจากทางคุณแม่ และพี่ชายเป็นหลัก หลังจากที่คุณแม่ของพีหนึ่งป่วยด้วยโรคอัมพฤกษ์ รายได้จากการขายก๋วยเตี๋ยวก็แปรเปลี่ยนเป็นเบี้ยผู้สูงอายุ และเบี้ยผู้พิการมาเป็นรายได้หลักแทน ซึ่งให้เห็นว่าทางครอบครัวของพีหนึ่งสามารถเข้าถึงสิทธิ์ต่าง ๆ ในสังคมที่พึงควรจะได้รับ เหตุการณ์ที่ส่งผลให้พีหนึ่งเชื่อมั่น และเคารพรักในพี่ชายของตน คือเหตุการณ์ที่ทางพีหนึ่งถูกพีสะใภ้ของตนไล่ออกจากบ้าน แต่เป็นทางพี่ชายของพีหนึ่งที่ออกมาปกป้องในครั้งนั้น ซึ่งความสัมพันธ์ของพี่ชายต่อผู้หนึ่งนั้นมีความสัมพันธ์ที่ดีเสมอมา แต่หลังจากเหตุการณ์ในครั้งนั้นพีหนึ่งก็มีการรับรู้มาตลอดว่าตนเองจะยิ่งเชื่อฟัง และรักพี่ชายของตน ดังนั้นแล้วการออกมาเป็นคนขอลานของพีหนึ่งจึงเกิดจากการทำตามคำแนะนำของพี่ชายที่ว่าด้วย การขอลานสามารถสร้างรายได้ และนำรายได้ในส่วนนี้มาช่วยทำให้เศรษฐกิจในครัวเรือนดีขึ้น

การออกมาขอลานของพีหนึ่งเป็นการออกมาด้วยความสมัครใจ (เอกลักษณะ หลุ่มชมแข, 2554) ซึ่งเกิดจากความไว้วางใจต่อสมาชิกในครอบครัวอย่างพี่ชายของตนเอง มิได้เกิดขึ้นจากการที่พี่ชายมีอำนาจที่เหนือกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในบ้าน ถึงแม้ว่าการมาเป็นคนขอลานของพีหนึ่งจะเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ แต่ก็ก็เป็นเพียงการออกมาขอลานเพียงชั่วคราวเท่านั้น (ไพรัช บวรสมพงษ์,

2559) มุมมองที่พี่น้องมีต่ออาชีพขอทาน พี่หนึ่งไม่สามารถอธิบายมุมมอง หรือความรู้สึกใด ๆ ได้เลย เพียงแค่บอกว่าพี่ชายของตนนั้นอยากให้ตนมาขอทาน กล่าวได้ว่า การรับรู้ในระดับปัจเจกของพี่หนึ่ง ไม่สามารถตัดสินใจได้เลยว่า การขอทานนั้นมีผลดี หรือผลเสียอะไรบ้าง สภาพปัญหาภายในครอบครัวของพี่หนึ่งความรุนแรงที่เกิดขึ้นอาจจะมีระดับที่ไม่รุนแรงเท่ากับ 2 กรณีศึกษาก่อนหน้านี้ อย่างของพี่บุญมี และน้องเต้ และน้องตัน ดังนั้นการรับรู้ในระดับปัจเจกของพี่หนึ่ง จึงมีความสำคัญ ต่อการตัดสินใจที่จะออกมาเป็นคนขอทานเช่นกัน การที่ทางบ้านต้องประสบกับสภาวะความเครียด จากกรณีที่ยายได้ในบ้านหดหายไป อำนาจการตัดสินใจ และการบริหารจัดการสร้อยจ่ายภายในบ้านจึง ตกไปอยู่ในการดูแลของพี่ชาย และพี่สะใภ้ ดังนั้นการออกมาขอทานของพี่หนึ่งก็เสมือนเป็นเครื่อง ยืนยันว่าตนนั้นสามารถช่วยแบ่งเบาภาระทางบ้านได้

กรณีพี่แมน โดยพี่แมนเป็นคนจังหวัดพิจิตร แต่เนื่องด้วยปัญหาความสัมพันธ์ภายใน ครอบครัวส่งผลให้พี่แมนต้องย้ายมาหางานทำที่กรุงเทพฯ ตั้งแต่สมัยยังเป็นเด็กวัยรุ่น กล่าวคือ ปัจจัย แรกที่ผลักดันให้พี่แมนต้องกลายเป็นคนขอทานคือ ปัจจัยด้านครอบครัว สำหรับกรณีศึกษาของพี่ แมนปัจจัยครอบครัวถือว่าเป็นปัจจัยตั้งต้นที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อให้พี่แมนต้องกลายเป็นคนขอทาน จุดเริ่มต้นจากเหตุการณ์ที่พี่สาวของตนเอง ทำการโกงเงินที่ดินของคุณพ่อที่ต้องแบ่งสรรกันภายใน พี่ น้อง 4 คน ซึ่งทางพี่แมนนั้นไม่ได้รับส่วนแบ่งใด ๆ เลย พี่แมนจึงตัดสินใจที่จะเดินทางมายังกรุงเทพฯ เพื่อหางานทำต่อไป ในประเด็นความสัมพันธ์ภายในครอบครัวก่อนหน้านี้จะมีเรื่องของ การแบ่งเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวถือว่าอยู่ในระดับที่ปกติ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่เมื่อ พี่สาวของพี่แมนนั้นได้ย้ายออกจากบ้าน เพื่อไปอยู่กับแฟนที่เป็นชาวต่างชาติ การรับรู้ของพี่แมนก็มี ท่าทีที่เปลี่ยนไป พี่แมนคิดว่าการกระทำในลักษณะนี้เป็นการทิ้งครอบครัวไป ประกอบกับมีเรื่องของการ แบ่งเงิน และประเด็นของความเปราะบางเรื่องอื่น ๆ ภายในบ้านเข้ามาเกี่ยวข้อง พี่แมนจึง ตัดสินใจที่จะย้ายมากรุงเทพฯ เพื่อที่ความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัวของตนเอง ในช่วงระยะแรกที่ย้ายมาอยู่ในกรุงเทพฯ เงื่อนไขตั้งต้นของพี่แมนคือ อายุ 15 ปี และไม่มีญาติพี่น้องที่ อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯเลย ส่งผลให้การเข้าถึงการทำงาน เพื่อหารายได้ในเวลานั้นแทบจะเป็นไป ไม่ได้เลย หากพิจารณาถึงเงื่อนไขตั้งต้นของพี่แมน

หากพิจารณาในมุมมองของแนวคิดนิเวศเชิงสังคมต่อเงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน โดยในเงื่อนไขระดับนี้เป็น เงื่อนไขระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งจะมีความแตกต่างจากเงื่อนไขระดับบุคคล โดยใน เงื่อนไขระดับบุคคลจะเป็นการเห็นความสัมพันธ์ทางเดียวเป็นสำคัญ แต่ในส่วนของเงื่อนไขระดับบ

ระหว่างบุคคลจะเป็นการอธิบายถึงอิทธิจากสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ มาว่าจะเป็นกลุ่มเพื่อน หรือสมาชิกจากครอบครัว โดยผ่านทางกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization Process) แต่ในการศึกษาคครั้งนี้ค้นพบว่าการขัดเกลาทางสังคมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปในทิศทางโดยตรง (Direct Socialization) สิ่งที่เกิดขึ้นล้วนเกิดขึ้นจากเงื่อนไขภายในครอบครัวเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามของลูกสมหมายที่เดินทางมาใช้ชีวิตภายในกรุงเทพมหานครเพียงผู้เดียว ลูกสมหมายยึดอาชีพกรรมกรก่อสร้างเป็นงานหลักที่ไว้ใช้หาเลี้ยงชีพตนเอง แต่เมื่อต้องเจอกับวิกฤตภัยพิบัติน้ำท่วมใหญ่ปี พ.ศ. 2554 ก็ส่งผลให้ลูกสมหมายไม่สามารถหางานใด ๆ ทำได้เลยในช่วงเวลานั้น ช่วงระยะเวลาที่ลูกสมหมายเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน เพราะจากการรับรู้และสังเกตเห็นว่าคนขอทานสามารถหารายได้ดี ไม่ต้องลงทุนใด ๆ ก็เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการขัดเกลาทางสังคมทางอ้อม (Indirect Socialization) แต่เป็นการเกิดขึ้นจากบุคคลทั่วไป มิใช่เกิดจากกลุ่มเพื่อน หรือญาติพี่น้องใด ๆ ของลูกสมหมาย

นอกจากการกระบวนการขัดเกลาที่เกิดขึ้นแล้ว ความสัมพันธ์ทางครอบครัวของลูกสมหมายก็ไม่เคยเกิดขึ้นเลย นับตั้งแต่ที่ลูกสมหมายก้าวเข้ามาใช้ชีวิตในกรุงเทพมหานคร รวมถึงความสัมพันธ์จากกลุ่มเพื่อนที่ทางลูกสมหมายไม่มีกลุ่มเพื่อนใด ๆ เลย นอกจากกรณีศึกษาของลูกสมหมายแล้วกรณีศึกษาอื่น ๆ ต่างก็ไม่เห็นความสัมพันธ์ในมิติของกลุ่มเพื่อนเลย ยิ่งในกรณีช่วงระยะเวลาที่เปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน จากการศึกษาครั้งนี้กลุ่มเพื่อนไม่ได้มีอิทธิพลใด ๆ ต่อการเปลี่ยนผ่านเลย หากลองพิจารณาในมุมมองที่ว่าอิทธิพลจากสมาชิกภายในครอบครัวส่งผลผ่านเงื่อนไขระดับบุคคลก็ยิ่งส่งผลให้บุคคลคนนั้นเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทานได้เร็วขึ้น กล่าวคือ เงื่อนไขระดับระหว่างบุคคลประกอบด้วยเงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล อย่างเงื่อนไขด้านเศรษฐกิจ ดังในกรณีศึกษาของพี่หนึ่งที่สมาชิกในครอบครัวอย่างพี่ชายของตนนั้น มีอิทธิพลอย่างมากสำหรับตัวพี่หนึ่งเอง ประกอบด้วยความผันผวนของเศรษฐกิจภายในบ้านของตนเองที่ขาดเสาหลักรายได้ผ่านทางคุณแม่ ที่ประสบกับกับโรคภัยไข้เจ็บ

ในประเด็นของอิทธิพลจากสมาชิกในครอบครัวในการศึกษาคครั้งนี้ มีทั้งอิทธิพลที่เป็นแบบทางตรงและอิทธิพลทางอ้อม ซึ่งอิทธิพลทางตรงจะอยู่ในกรณีศึกษาของพี่บุญมี สามเณรเต้และน้องตัน พี่หนึ่ง พี่แมน และป้าศรี ส่วนที่เป็นกรณีอิทธิทางอ้อมจะอยู่ในกรณีศึกษาของลูกสมหมาย แต่ในท้ายที่สุดแล้วเงื่อนไขระดับระหว่างบุคคลก็เป็นเงื่อนไขที่เพิ่มความรุนแรงแก่เงื่อนไขระดับบุคคล ซึ่งความรุนแรงนั้นมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ในด้านลบจะเป็นเรื่องการเปลี่ยนผ่านไปสู่การเป็นคนขอทานที่รวดเร็วมากขึ้น เนื่องจากความรุนแรงของการทับซ้อนระหว่างเงื่อนไขทั้งสองระดับ ในด้านบวกจะเป็นกรณีของการเป็นเงื่อนไขที่ช่วยเสริมพลัง (empowerment) ที่ส่งผลให้บุคคลหนึ่งกลับมา

เป็นคนทั่วไป อย่างกรณีของพี่บุญมีตั้งที่ผู้ศึกษาจะอธิบายในหัวข้อของการเปลี่ยนชีวิตจากคนขอทาน กลับมาสู่ชีวิตคนทั่วไปในลำดับถัดไป

5.1.3 เจ็อนไชรระดับสถาบัน (Organizational / Institutional Level)

ข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้ต่อเจ็อนไชรในระดับสถาบัน โดยส่วนใหญ่จะเป็นการอธิบายว่า กรณีศึกษาทำไมถึงไม่สามารถเข้าถึงทุนทางสังคมได้ และปัจจัยด้านทุนทางสังคมนั้นมีความสำคัญเพียงใด ถึงสามารถส่งผลกระทบต่อที่ทำให้บุคคลคนหนึ่งต้องเปลี่ยนสถานะตนเองมาเป็นคนขอทาน นอกเหนือจากปัจจัยทุนทางสังคมและการเข้าถึงทุนทางสังคมแล้ว เจ็อนไชรในการเข้าถึงอาชีพ และงานก็เป็นเจ็อนไชรอีกประการที่มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ท้ายที่แล้วทั้งในปัจจัยด้านทุนทางสังคมและการเข้าถึงทุนทางสังคม และเจ็อนไชรในการเข้าถึงอาชีพ และงานต่างก็มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนสถานะ มาสู่การเป็นคนขอทานในการศึกษาครั้งนี้

ปัจจัยด้านทุนทางสังคมและการเข้าถึงทุนทางสังคม

กรณีลุ่มสมหมาย กรณีนี้พบว่ารูปแบบวิธีการปรับตัวของลุ่มสมหมายนั้นจะมีความเป็นพลวัตที่สูง เนื่องด้วยสาเหตุจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ครอบครัวเป็นสำคัญ กล่าวคือ ในกรณีของพี่บุญมี น้องเต้ น้องตัน และพี่หนึ่ง ทุกคนล้วนแต่มีครอบครัวเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวไว้ แต่ในกรณีของลุ่มสมหมายได้จากลาภกับครอบครัวของตนเองมาตั้งแต่อายุ 25 ปี และในช่วงวัย 30 ปีลุ่มสมหมายก็เดินทางเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ จนถึงในปัจจุบัน อีกปัจจัยที่มีความสำคัญรองลงมา ที่ได้ส่งผลให้ลุ่มสมหมายต้องกลายมาเป็นคนขอทานคือ ปัจจัยเรื่องของทุนทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกภายในครอบครัวของตน กลุ่มเพื่อนฝูงต่าง ๆ ด้วยรูปแบบการใช้ชีวิตของคุณลุ่มสมหมายจะมีความเป็นปัจเจกที่สูงมาก ดังนั้นหากพิจารณาในด้านปัจจัยทุนทางสังคมที่มีสมาชิกจากกลุ่มต่าง ๆ คอยให้การสนับสนุนในมิติต่าง ๆ ในปัจจัยส่วนนี้ของลุ่มสมหมายนับว่าขาดหายไปเลย การที่มีสมาชิกครอบครัว คอยให้การสนับสนุน อาจทำให้ลุ่มสมหมายมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากการช่วยระดมความคิดในการหาวิธีการรับมือกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมา ทั้งสมาชิกภายในครอบครัว หรือกลุ่มเพื่อน ปัจจัยในส่วนนี้อาจจะส่งผลได้ทั้งในทางบวก และทางลบก็เป็นได้

กรณีพี่แมน การออกขอทานในครั้งที่ 2 ของพี่แมนมีลักษณะความแตกต่างจากครั้งแรกในประเด็นของปัจจัยด้านทุนทางสังคม ในครั้งแรกพี่แมนได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันทางศาสนา อย่างหลวงพ่เจ้าอาวาสวัดแห่งหนึ่งในการเอื้อเพื่อสถานที่ให้พักอาศัยได้ แต่ในด้านของปากท้องพี่แมนต้องเป็นคนจัดการแก้ไขปัญหาในส่วนตัวเอง ซึ่งในการออกมาขอทานในครั้งที่ 2 การได้รับความ

ช่วยเหลือจากมูลนิธิหารวมถึง ได้รับความมั่นคงทั้งด้านที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า อีกทั้งยังได้พบเจอผู้คนจากหลากหลายพื้นเพ ทำให้เติมเต็มในส่วนของคุณสัมพันธ์ในมิติทุนทางสังคมอย่าง “กลุ่มเพื่อน” อีกด้วย แต่ในทางกลับกันการที่ต้องพบเจอผู้คนที่มากหน้าหลายตาในเวลาในช่วงเวลาที่กระชั้นชิด กลับทำให้พี่แมนรู้สึกถึงความโดดเดี่ยว ความเหงาที่เกิดขึ้นมา เนื่องจากพี่แมนใช้ชีวิตคนเดียวมาโดยตลอด การพบปะ หรือการปฏิสัมพันธ์ต่อผู้คนจำนวนมาก อาจเป็นเรื่องที่ยากต่อการปรับตัวสำหรับพี่แมน โดยในท้ายที่สุดพี่แมนก็ต้องย้ายออกมาอยู่คนเดียวเช่นเดิม เนื่องจากไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมที่นั่นได้ แต่กลับมาอยู่คนเดียวของพี่แมนในครั้งนี้ ก็ไม่ได้หวนกลับไปเป็นคนขอทานเช่นเดิม ดังนั้นแล้วจากเหตุการณ์ที่พี่แมนออกมาขอทานทั้ง 2 ครั้ง มีทั้งปัจจัยที่มีความเหมือนและความแตกต่างกัน ในประเด็นปัจจัยของความเหมือนกัน คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจว่าด้วยเรื่องของปากท้องที่เป็นแรงผลักดันให้พี่แมนต้องออกมาขอทาน ในช่วงแรกคือ การที่ยังไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมเมืองได้ในระยะแรก แต่ในช่วงที่ 2 สาเหตุเกิดขึ้นจากการว่างงาน เนื่องจากพี่แมนพิจารณาแล้วว่ารายได้จากการเซ็นของในตลาดสด และการเก็บของเก่าขายไม่เพียงพอต่อการยังชีพได้

กรณีป่าศรี ในอดีตนั้นป่าศรีเคยประกอบอาชีพเป็นพนักงานโรงงานของเก่า ลักษณะของการทำงานเป็นงานประเภทการคัดแยกสิ่งของชนิดต่าง ๆ ที่ถูกส่งมายังโรงงาน ซึ่งทางป่าศรีเคยทำงานคัดแยกของเก่าด้วยกันถึง 2 ครั้ง โดยในครั้งแรกเนื่องด้วยภาวะเศรษฐกิจของโรงงานของเก่าที่ซบเซา ส่งผลให้เจ้าของโรงงานจำเป็นต้องปิดกิจการลง ทำให้ทางป่าศรีกลายเป็นหนึ่งในหลาย ๆ คนที่ถูกภาวะเศรษฐกิจในครั้งนั้นเล่นงาน หลังจากนั้นทางป่าศรีก็ย้ายไปทำงานอีกโรงงานหนึ่ง เนื่องด้วยภาวะเศรษฐกิจซบเซาเช่นเดิม แต่ในครั้งนี้ทางโรงงานของเก่าเพียงแค่อต้องการลดจำนวนพนักงานลง แต่ถึงกระนั้นทางป่าศรีก็เป็นหนึ่งในหลาย ๆ คนที่ต้องให้ออกจากงานในครั้งนั้นเช่นเดิม การทำงานที่โรงงานของเก่าทั้งสองครั้งของป่าศรี ทำให้ป่าศรีเข้าใจรูปแบบลักษณะการทำงานคัดแยกของเก่าเป็นอย่างดี ส่งผลให้ป่าศรีนั้นยึดติดกับการทำงานที่โรงงานของเก่า ประกอบกับไม่เคยทำงานด้านอื่น ๆ มาด้วย เมื่อโดนผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจที่ซบเซา ป่าศรีก็ถูกให้ออกจากการทำงานทั้งสองครั้ง รายได้จากที่เคยสามารถยังชีพ และสร้างความมั่นคงให้กับตนเองก็ได้หายไป ในส่วนของมิติของการช่วยเหลือจากกลุ่มเพื่อน สมัยที่ป่าศรีทำงานที่โรงงานของเก่าโรงงานที่สอง เมื่อป่าศรีประสบปัญหาในชีวิตก็มีเพื่อนที่ทำงานคอยให้ความช่วยเหลือ

เงื่อนไขในการเข้าถึงอาชีพ และงาน

กรณีลุงสมหมาย ปัจจัยที่ส่งผลให้ลุงสมหมายเข้าสู่การเป็นคนขอทานอีกปัจจัยหนึ่ง คือ ปัจจัยจากลักษณะของงาน ในช่วงระยะเวลาที่ลุงสมหมายย้ายออกมาจากสนามหลวง ลุงสมหมายมีความตั้งใจที่อยากจะเปิดแผงเช่าพระเล็ก ๆ เพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเอง ในช่วงแรกของการดำเนินการก็พอที่จะสามารถยังชีพได้ในแบบวันต่อวัน แต่ในช่วงระยะถัดมาไม่นาน การเปิดแผงเช่าพระเล็ก ๆ ของลุงสมหมายก็ไม่สามารถสร้างรายได้ที่ช่วยทำให้ลุงสมหมายใช้ชีวิตในแต่ละวันผ่านพ้นไปได้ การขอทานจึงเป็นหนึ่งในทางออกของลุงสมหมาย จากประสบการณ์การรับรู้ของลุงสมหมายที่ผ่านมาว่า การขอทานสามารถสร้างรายได้ที่ไม่ต้องลงแรง และลงทุนใด ๆ มาก หลังจากผ่านกระบวนการคิดมาในระดับหนึ่งแล้วลุงสมหมายจึงตัดสินใจที่จะทดลองขอทาน การออกมาเป็นคนขอทานสำหรับลุงสมหมายเป็นการเปลี่ยนสถานะด้วยความสมัครใจ และเป็นการขอทานในรูปแบบชั่วคราว เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าจากกรณีที่ขัดสนรายได้ (ไพรัช บวรสมพงษ์, 2559)จากการเปิดแผงเช่าพระขนาดเล็ก ซึ่งหลังออกมาขอทานแล้วผลปรากฏว่า ในช่วงแรกสามารถสร้างรายได้ให้แก่ลุงสมหมายได้ แต่เมื่อเวลาผ่านไปสักระยะก็ไม่สามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับลุงสมหมายได้ จากเหตุการณ์ครั้งนี้สามารถชี้ให้เห็นถึงความไม่ยั่งยืนของอาชีพขอทาน การขอทานเสมือนเป็นการรอรับความช่วยเหลืออยู่ฝ่ายเดียว หากไม่มีผู้ใดหยิบยื่นความช่วยเหลือ หรือมอบเงินให้ หนทางในการแก้ปัญหา ก็จะสิ้นสุดลงในอาชีพการเป็นขอทาน (จุฑามณี สมบูรณ์สุทธิ, 2547) เงื่อนไขในการประกอบอาชีพขอทานก็มีขีดจำกัดไม่ทางจากอาชีพอื่น ๆ เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของลักษณะทางกายภาพเชิงพื้นที่ โดยมีเงื่อนไขของจำนวนผู้คนที่สัญจรผ่านไปมาประกอบด้วย สภาพร่างกายของผู้ที่มาขอทาน และปัจจัยอื่น ๆ (จอมขวัญ ขวัญยืน และจุฑามาศ ชาญเจริญลาภ, 2546)

กรณีพี่แมน ประเด็นของที่อยู่อาศัยในช่วงเวลานั้นพี่แมนจำเป็นต้องอาศัยอยู่ภายในวัดบริเวณใกล้เคียงกับอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ แต่ประเด็นปัญหาเรื่องของปากท้องในช่วงเวลานั้นการแก้ไขปัญหาของพี่แมนคือ การขอทาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อมากคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ว่าด้วยเรื่องของการไม่มีรายได้จากช่องทางใด ๆ เพื่อมายังชีพให้พี่แมนผ่านพ้นไปในแต่ละวัน ประกอบกับเงื่อนไขที่ว่าด้วยเรื่องของวัย กับการไร้ญาติขาดมิตร การขอทานจึงเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาของพี่แมนในเวลานั้น การเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานของพี่แมนแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลาได้แก่ ช่วงที่พี่ย้ายมากรุงเทพฯ กับช่วงที่พี่แมนอายุ 25 ปี ในช่วงระยะแรกที่ย้ายเข้ามายังกรุงเทพฯ ปัจจัยที่ผลักดันในช่วงเวลานั้นคือ ปัจจัยด้านครอบครัวเป็นส่วนตั้งต้น และตามมาด้วยปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ว่าด้วยการไม่สามารถหารายได้จากช่องทางใด ๆ เพื่อมาซื้อข้าวทาน ดังนั้นแล้วการออกมาขอทานจึงเป็นรูปแบบของวิธีการเอาตัวรอดของพี่แมนในช่วงเวลานั้น ในช่วงที่ 2 พี่แมนได้กลับมาขอทานอีกครั้ง เนื่องจากปัจจัยด้าน

เศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการว่างงานของพีแแมนในช่วงเวลานั้น แต่ในครั้งนี้นีพีแแมนได้รับโอกาสจากมูลนิธิหนึ่งที่หยิบยื่นความช่วยเหลือให้พีแแมนนั้นไปอาศัยอยู่ด้วย ทำให้สถานะการเป็นคนขอทานสิ้นสุดลง

หากพิจารณาในมุมมองของแนวคิดนิเวศเชิงสังคมต่อเงื่อนไขระดับสถาบัน (Organizational / Institutional Level) ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน ในเงื่อนไขระดับนี้จะประกอบไปด้วยเงื่อนไขด้านทุนทางสังคม และเงื่อนไขด้านข้อจำกัดในการเข้าถึงอาชีพและงาน ในประเด็นของเงื่อนไขด้านทุนทางสังคมในการศึกษาครั้งนี้จะปรากฏชัดเพียงแค่ 3 กรณีศึกษาเท่านั้น ได้แก่ กรณีศึกษาของลุงสมหมาย กรณีพีแแมน และกรณีของป้าศรี ซึ่งใน 3 กรณีศึกษานี้เป็นกรณีศึกษาที่เคยประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเองมาก่อน ดังนั้นแล้วเงื่อนไขด้านทุนทางสังคมจึงเข้ามามีบทบาทที่สำคัญ ซึ่งจะแตกต่างจากอีก 3 กรณีศึกษาที่เหลือที่มีเงื่อนไขของสภาพความพร้อมของร่างกายเข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างพีบุญมีและพีหนึ่งก็ประสบปัญหาเรื่องความพิการ ส่วนกรณีของสามเณรเต้ และน้องต้นก็ประสบเรื่องวุฒิภาวะที่ยังไม่ถึงช่วงวัยทำงาน ส่งผลให้ทั้ง 3 กรณีศึกษาที่เหลือนั้นไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ในประเด็นของทุนทางสังคมจะมีความสำคัญก็ต่อเมื่อบุคคลคนนั้นก้าวเข้าสู่วัยทำงาน แต่สำหรับบุคคลที่ยังไม่ได้อยู่ในช่วงวัยทำงานก็ได้หมายความว่าเงื่อนไขด้านทุนทางสังคมจะไม่มีส่วนสำคัญ ทางผู้ศึกษาเพียงต้องการชี้ให้เห็นถึงเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลอย่างชัดเจนต่อกรณีศึกษาในครั้งนี้ว่าพวกเขาเปลี่ยนผ่านไปสู่คนขอทานได้เช่นไร

ในประเด็นด้านของทุนทางสังคม หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ในสถาบันทางสังคมต่าง ๆ รวมถึงการให้โอกาสต่าง ๆ แก่บุคคลภายในสังคม ซึ่งรวมถึงกรณีศึกษาในครั้งนี้ แต่สิ่งที่อยากให้พิจารณาตามคือ เรื่องของการไม่ได้รับโอกาสเหล่านั้นจากสถาบันต่าง ๆ ภายในสังคม โดยคำว่าโอกาสที่กล่าวถึงนี้ รวมถึงทัศนคติต่าง ๆ การยอมรับต่อความเข้าใจต่าง ๆ ที่กลุ่มบุคคลภายในสังคมต้องประสบปัญหาเงื่อนไขอย่างความพร้อมของสภาพร่างกาย หรือเรื่องของระดับการศึกษา ซึ่งกลุ่มบุคคลอย่างกรณีศึกษาในครั้งนี้ที่มีความเป็น “คนชายขอบ” ด้วยลักษณะพื้นฐานที่โดยปกติแล้วก็แทบจะไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการใด ๆ ได้แล้ว ยิ่งเป็นการเข้าถึงการเข้างานยิ่งเป็นความท้าทายเข้าไปอีกชั้นหนึ่ง ดังนั้นแล้วมิติเงื่อนไขของด้านทุนทางสังคมจึงเสมือนเป็นส่วนสำคัญที่เข้ามาเติมเต็มตรงช่องว่างส่วนนี้ แต่ในข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้จะสังเกตเห็นได้ว่าเงื่อนไขด้านทุนทางสังคมนั้น กลับกลายเป็นสิ่งที่ไม่ส่งผลกระทบต่อด้านบวกใด ๆ เลย แต่ในอีกทางหนึ่งก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อด้านลบใด ๆ เช่นกัน ในมิติด้านทุนทางสังคม หากลองพิจารณาพื้นเพของกรณีศึกษาทั้ง 3 รายก็จะพบว่ามี 2 กรณีศึกษาที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะของความเป็นปัจเจกสูง ยกเว้นกรณีของป้าศรี ที่สามารถเข้ากับผู้คนรอบข้างได้เป็นอย่างดี ในทางด้านของลุงสมหมาย และพีแแมน ต่างก็ดำเนินชีวิตด้วยความสันโดษ

ตลอดมา ดังนั้นแล้วด้วยรูปแบบของลักษณะการดำเนินชีวิตที่มีความเป็นปัจเจกก็เป็นเงื่อนไขสำคัญอีกประการที่ทำให้ การเข้าถึงทุนทางสังคมเป็นอุปสรรค ประกอบกับวิถีชีวิตของผู้คนในกรุงเทพมหานครที่มีลักษณะเป็นปัจเจกที่สูง ยิ่งส่งผลให้การเข้าถึงเหตุการณ์ หรือโอกาสที่จะเข้าถึงทุนทางสังคมต่าง ๆ ยิ่งแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย

ในประเด็นของเงื่อนไขปัจจัยข้อจำกัดในการเข้าถึงอาชีพ และงาน จะมีความสอดคล้องกับเงื่อนไขระดับบุคคลอย่างชัดเจน ซึ่งเงื่อนไขที่มีความสำคัญ ได้แก่ สภาพความพร้อมของร่างกายและจิตใจ และระดับการศึกษา แต่เงื่อนไขที่กล่าวมาทั้งหมดจะได้รับการแก้ไขปัญหา ถ้าได้รับการหยิบยื่นโอกาสจากกลุ่มผู้คนจากสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งการหยิบยื่นโอกาสจากกลุ่มคนจากสถาบันต้องมีความสอดคล้องต่อสภาพของบริบทที่ซับซ้อนของผู้คนชายขอบภายในสังคมอีกด้วย

5.1.4 เงื่อนไขระดับชุมชน (Community Level)

ในประเด็นทางด้านของเงื่อนไขระดับชุมชนในการศึกษาครั้งนี้ ไม่พบว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ผลักดันให้กรณีศึกษาในแต่ละรายต้องเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทาน กล่าวคือ ข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้ ค้นพบว่าเงื่อนไขระดับบุคคล (Individual Level) เงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) และเงื่อนไขระดับสถาบัน (Organizational / Institutional Level) เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ผลักดันหรือสนับสนุนให้กรณีศึกษาแต่ละรายต้องเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทาน โดยแต่ละรายก็มีเงื่อนไขต่อบริบทช่วงชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเงื่อนไขระดับบุคคล และเงื่อนไขระดับระหว่างบุคคลเป็นเงื่อนไขที่ค้นพบในทุกราย กล่าวได้ว่า เงื่อนไขระดับพื้นฐานต่าง ๆ อย่างเงื่อนไขด้านพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ความพร้อมของสภาพร่างกายและจิตใจ ระดับการศึกษา และความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ล้วนแล้วแต่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ค้นพบในการศึกษาครั้งนี้อย่างชัดเจนและมีส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่กรณีศึกษาทุกราย ในการเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน

สำหรับเงื่อนไขระดับชุมชนนั้น ถึงแม้ว่าจะไม่ส่งผลกระทบต่อทางลบใด ๆ เลยก็ตาม แต่ถ้าหากลองพิจารณามองย้อนกลับไประยะก่อน ถ้าหากเงื่อนไขระดับชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือไม่ว่าทางตรง หรือทางอ้อมก็ตามแก่กรณีศึกษา หรือบุคคลอื่น ๆ ที่กำลังตกไปสู่สภาวะเปราะบางพร้อมที่จะเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน กรณีศึกษาหลายราย รวมถึงบุคคลอื่น ๆ ในสังคมก็อาจจะไม่ต้องเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานก็เป็นได้ ในการศึกษาครั้งนี้ข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขระดับชุมชนอย่างเห็นได้ชัด คือ กรณีของพิบูลย์มี และกรณีสามเณรเต้และน้องตัน ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องในช่วงระยะการเปลี่ยนผ่านกลับมาสู่การเป็นคนทั่วไป ซึ่งทางผู้ศึกษาจะขออธิบายไว้ในส่วนเนื้อหา

ถัดไปในส่วนของการเปลี่ยนชีวิตจากคนขอทานกลับมาสู่ชีวิตคนทั่วไป ในส่วนของประเด็นความเกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน กล่าวได้ว่าไม่มีผลกระทบที่ชัดเจนใด ๆ ในข้อค้นพบของการศึกษาคั้งนี้เลย

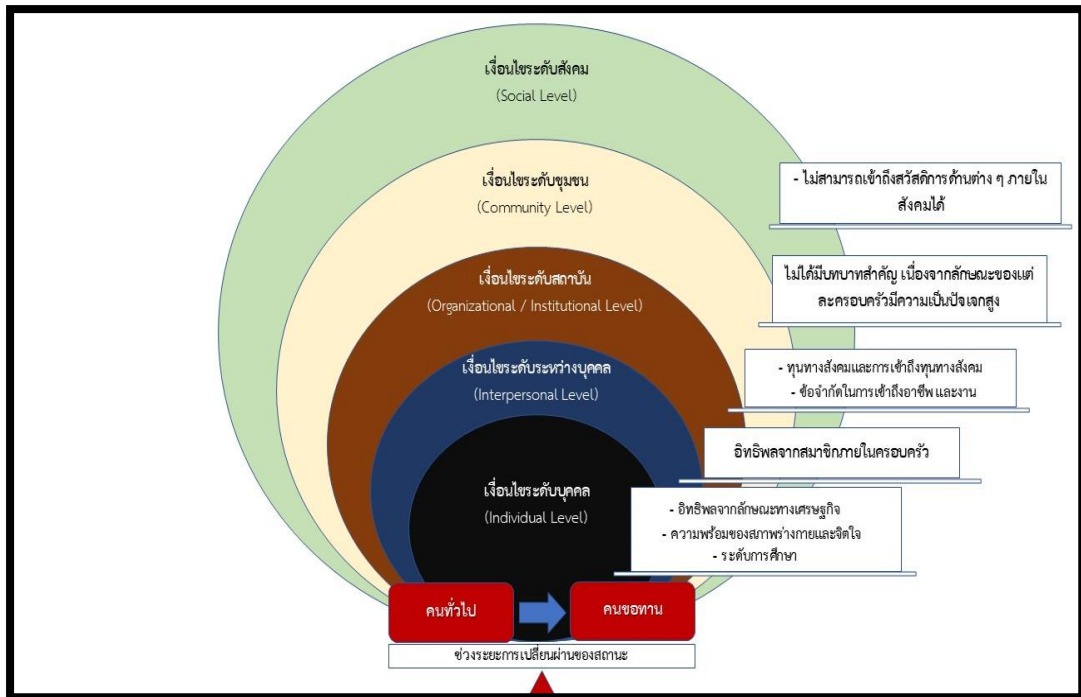
หากพิจารณาในมุมมองของแนวคิดนิเวศเชิงสังคมต่อเงื่อนไขระดับชุมชน (Community Level) ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่าเงื่อนไขระดับชุมชนนั้นมิได้ส่งผลใด ๆ ต่อการศึกษาคั้งนี้เลย ทั้งในด้านบวกและด้านลบ แต่หากพิจารณาในมุมมองกลับกันแล้วนั้น เงื่อนไขระดับชุมชนเป็นเงื่อนไขสำคัญอีกส่วน ที่จะช่วยปกป้องมิให้กลุ่มคนเปราะบางต้องตกไปสู่การเปลี่ยนผ่านไปเป็นคนขอทาน อีกประเด็นที่มีความน่าสนใจ คือ เรื่องของลักษณะความสัมพันธ์ต่อชุมชนที่ไม่เห็นจากการข้อค้นพบในการศึกษาคั้งนี้ กล่าวได้ว่าแต่ละกรณีศึกษาจะทำความรู้จักแค่เพียงสมาชิกภายในครอบครัวของตนเองเท่านั้น ดังนั้นแล้วเงื่อนไขระดับชุมชนจึงไม่มีบทบาทที่สำคัญในช่วงระยะเวลาการเปลี่ยนผ่านไปสู่การเป็นคนขอทาน

5.1.5 เงื่อนไขระดับสังคม (Social Level)

ในส่วนเงื่อนไขของระดับสังคม กล่าวได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกกรณีศึกษา แต่เป็นการเกี่ยวข้องในเชิงโครงสร้างภาพรวมมากกว่าที่จะส่งผลกระทบทางตรง ในผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกรณีศึกษาในคั้งนี้ข้อค้นพบส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับด้านการเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ ที่ภาครัฐจัดไว้ให้ ไม่ว่าจะเป็นที่เกี่ยวข้องกับ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านสวัสดิการทางสังคมอื่น ๆ เป็นผลกล่าวได้ว่าสวัสดิการความช่วยเหลือจากภาครัฐ เป็นสิ่งที่กรณีศึกษาหลายรายไม่สามารถเข้าถึงได้เนื่องด้วยเงื่อนไขแต่ละกรณีศึกษาที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของชีวิต อย่างเช่น กรณีของสามเณรเต๋และน้องตัน ซึ่งทางคุณพ่อและคุณแม่ของน้องทั้งสองนั้น (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2563) ใช้สิทธิบัตรทองในการรักษาพยาบาลในแต่ละครั้ง อีกทั้งทางคุณพ่อก็สามารถพาสามเณรเต๋เข้าโรงเรียนเพื่อรับการศึกษาได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ถือได้ว่าสามารถเข้าถึงสวัสดิการบางส่วนได้ แต่ถ้าหากพิจารณาในกรณีศึกษาของพี่บุญมีที่เกิดมาในครอบครัวคนขอทานนั้น กล่าวได้ว่าไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการใด ๆ ที่ทางภาครัฐจัดเตรียมไว้ให้ได้เลย อีกทั้งการรับรู้ของพี่บุญมีต่อการให้ความช่วยเหลือของภาครัฐก็เป็นไปในมุมมองที่ว่า รัฐบาลนั้นต้องไปให้ความช่วยเหลือแก่คนที่เดือดร้อนจริง ๆ หรือกลุ่มคนที่มีความเดือดร้อนมากกว่าตนเอง ที่ในความเป็นจริงนั้นไม่ว่าจะกลุ่มคนที่เดือดร้อน หรือไม่เดือดร้อนก็เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่ต้องให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนทุกคนภายในประเทศ เพื่อให้ได้รับสวัสดิการที่ทำให้คุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

หน่วยงานจากภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางตรงที่สุด คือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) โดยในหน่วยงานอื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึงก็มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญไม่แพ้กัน แต่ในประเด็นคนขอทานนั้นทางผู้ศึกษาจึงขอหยิบยกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องมาอธิบายให้เห็นภาพที่ชัดเจนที่สุด ซึ่งการเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทานนั้นต่างก็ต้องผ่านกระบวนการต่อเงื่อนไขต่าง ๆ ที่บริบทของแต่ละช่วงชีวิตของกรณีศึกษาที่ต้องพบเจอกันออกไป ทางกระทรวงพม. อาจจะต้องประสานความช่วยเหลือเพื่อหยุดยั้งการเปลี่ยนผ่านก่อนมาเป็นคนขอทานในท้ายที่สุด เฉกเช่นเดียวกับที่ผู้ศึกษาอธิบายไว้ในประเด็นของเงื่อนไขระดับสังคมว่า ถ้าหากทั้งเงื่อนไขระดับสังคม (Social Level) และเงื่อนไขระดับชุมชน (Community Level) สามารถให้ความช่วยเหลือไม่ว่าทางตรง หรือทางอ้อมแก่บุคคลที่กำลังตกไปสู่ภาวะเปราะบางที่กำลังเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทานได้ ก็จะช่วยให้บุคคลในสังคมหลายรายไม่ต้องมาเป็นคนขอทาน ถึงแม้ว่าเงื่อนไขทั้งสองระดับจะไม่ได้ส่งผลทางตรงที่ชัดเจนต่อการเปลี่ยนผ่าน แต่เงื่อนไขสองระดับนี้ก็สามารที่จะป้องกัน หรือปกป้องไม่ให้ผู้คนที่ต้องตกมาสู่การเป็นคนขอทานได้เช่นกัน

หากพิจารณาในมุมมองของแนวคิดนิเวศเชิงสังคมต่อเงื่อนไขระดับสังคม (Social Level) ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน อย่างที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นไปในระดับเชิงโครงสร้าง ซึ่งเป็นผลกระทบทั้งที่เป็นทางตรงและทางอ้อม ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้เงื่อนไขระดับสังคมนี้นี้จะมีความสำคัญมากกว่าเงื่อนไขระดับชุมชน เนื่องจากเงื่อนไขระดับสังคมเป็นสิ่งที่รัฐพึงกระทำอยู่แล้ว แต่เงื่อนไขระดับชุมชนในงานศึกษาคั้งนี้มีได้สร้างความเปลี่ยนแปลงใด ๆ เลย ดังนั้นแล้วเงื่อนไขระดับทางสังคมกล่าวได้ว่าจะมีบทบาทที่เห็นได้ชัดกว่าเงื่อนไขระดับชุมชน โดยในเงื่อนไขระดับสังคมจะเกี่ยวข้องกับเรื่องขององค์สื่อมวลชน นโยบายสาธารณะต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต รวมถึงวิถีคิดต่อการแก้ไขปัญหา

ภาพประกอบที่ 4 สรุปเงื่อนไขระดับต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน

5.2 สรุปเงื่อนไขปัจจัยที่กลายเป็นขอทานของแต่ละกรณีศึกษา

กรณีที่บุญมี เงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลให้บุญมีต้องออกมาขอทาน ปัจจัยหลักปัจจัยแรกคือ ปัจจัยเรื่องความเปราะบางของครอบครัว ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความสำคัญที่ผลักดันให้บุญมีเป็นขอทาน เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ และการอบรมขัดเกลาต่าง ๆ จากเสาหลักครอบครัวอย่างคุณแม่ ประกอบกับปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจทั้งตัวของบุญมีเอง และสมาชิกในครอบครัวที่ไม่สามารถเข้าถึงทุนต่าง ๆ ภายในสังคมได้ สิทธิต่าง ๆ ที่พึงจะได้รับก็ไม่สามารถเข้าถึงได้อีกเช่นกัน ปัจจัยสอง สิ่งผนวกเข้ากันทำให้คำว่า “ครอบครัวคนขอทาน” มีผลกับการดำเนินชีวิตของบุญมี การขอทานจึงเป็นส่วนหนึ่งของการหาเลี้ยงชีพตนเองมาโดยตลอด อีกทั้งมุมมองที่บุญมีมีต่ออาชีพขอทานที่ว่าด้วยการขอทานเป็นสิ่งที่จะไม่ไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น (วิชูกรณ์ จุลกะเศียน, 2561)

การเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานสำหรับมุมมองของตัวบุญมีต่อตนเอง อาจเกิดขึ้นจากการสมัครใจของตนเอง แต่หากพิจารณาในอีกมุมมองการเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานสำหรับบุญมีเกิดขึ้นจากสถานการณ์บังคับ (by force) มิใช่เกิดขึ้นจากความสมัครใจอย่างที่บุญมีเข้าใจ เนื่องจากคุณแม่ของบุญมีพาออกมาขอทานตั้งแต่ยังจำความได้ ด้วยวุฒิภาวะในขนาดนั้นบุญมีไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าจะขอทานหรือไม่ขอทาน หากพิจารณาในมุมมองที่กว้างขึ้นมาอีกระดับ การเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานของบุญมีเกิดจากโครงสร้างที่บีบบังคับ (by structure force) ซึ่งถ้าหากพิจารณาในมุมมองของแนวคิดการหาเลี้ยงชีพ ในช่วงเวลานั้นทางครอบครัวของบุญมีไม่ได้มีฐานะที่ยากจน และมีที่พักอาศัยเป็นของตนเอง ประกอบกับสามารถเข้าถึงทุนต่าง ๆ ภายในสังคมได้ ชีวิตของครอบครัวบุญมีอาจไม่ต้องเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานเฉกเช่นนี้ หากลองพิจารณาถึงวาทกรรม “ครอบครัวคนขอทาน” ที่บุญมีถูกปลูกฝังมาตั้งแต่ยังจำความได้ ผนวกเข้ากับมุมมองประสบการณ์ของบุญมีที่คิดว่า “การขอทานเป็นสิ่งที่จะไม่ไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น” ก็จะสังเกตได้ว่าวาทกรรมครอบครัวคนขอทานมีผลกับการทัศนคติการรับรู้ของบุญมีมาโดยตลอด

กล่าวได้ว่าเงื่อนไขระดับบุคคล (Individual Level) อันได้แก่ อิทธิพลเรื่องการรับรู้ ความเชื่อ และทัศนคติว่าตนเองเกิดมาในครอบครัวคนขอทานของบุญมี เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ส่งผลให้บุญมียึดอาชีพคนขอทานมาโดยตลอด ประกอบกับเงื่อนไขในระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) ที่ได้รับการขัดเกลาทางสังคมจากครอบครัวของตนเอง ที่ยึดอาชีพขอทานมาโดยตลอด ส่งผลให้บุญมีนั้นมึระยะเวลาที่อยู่ในช่วงที่เป็นคนขอทานนานที่สุดจากทุกกรณีศึกษา โดยมีสถานะเป็นคนขอทานทั้งสิ้น 23 ปี

กรณีน้องเต้และน้องตัน เจื่อนไขปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้กลายเป็นขอทานของน้องเต้ และน้องตัน คือ ปัจจัยความเปราะบางของครอบครัว จากกรณีที่สูงสูญเสียกำลังหลักสำคัญในการหาเลี้ยงชีพ ในครอบครัวอย่างคุณพ่อ และคุณแม่ ทำให้น้องเต้ผู้เป็นพี่ต้องเผชิญหน้ากับสภาวะความเครียด (strain) ที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับเงื่อนไขที่ตนเอง และสมาชิกในครอบครัวต้องประสบเจอ ดังนั้นแล้วน้องเต้จึงชักชวนน้องตันผู้เป็นน้องให้ออกไปทำการขอทานพร้อมกับตนเอง กล่าวได้ว่าการออกไปขอทานของน้องทั้งสอง เป็นการรับมือกับสภาวะเปราะบางที่เกิดขึ้นจากการสูญเสียทุนมนุษย์ที่สำคัญอย่างเสาหลักในครอบครัวของตนเองไป (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, 2556) การขอทานจึงเป็นหนึ่งในทางออกที่น้องทั้งสองพิจารณาว่าเป็นการสร้างความมั่นคงในรูปแบบหนึ่งให้กับชีวิตตนเอง และครอบครัว เนื่องจากสภาพเงื่อนไขที่ตนเอง และสมาชิกในครอบครัวประสบอยู่ ณ ตอนนั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเป็นครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) การที่จะขอความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องคนอื่น ๆ จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากมาก ประกอบกับบุคลิกภาวะของน้องทั้งสองที่อยู่ในช่วงวัยเด็ก การที่จะสามารถออกไปประกอบอาชีพทำงานเป็นหลัก จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากเช่นกัน เนื่องจากการรับรู้ทางสังคม (social perception) ของบุคคลทั่วไปภายนอกจะพิจารณาว่า ในช่วงวัยเด็กนั้นการเรียนหนังสือถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของวัยนี้

การเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานสำหรับน้องเต้ และน้องตัน หากพิจารณาอีกมุมมอง นอกจากที่ว่าน้องทั้งสองนั้นเปลี่ยนสถานะมาด้วยความยินยอมเต็มใจนั้น แต่การเปลี่ยนสถานะเกิดขึ้นจากสถานการณ์บังคับ (by force) ที่ว่าด้วยคุณพ่อและคุณแม่ของตนเอง ไม่สามารถทำงานและหารายได้เข้าครอบครัวได้ ความรับผิดชอบในการหารายได้เข้าครอบครัวจึงตกมาอยู่ที่น้องทั้งสองคน ประกอบกับลักษณะของครอบครัวของน้องเต้ และน้องตัน เป็นแบบครอบครัวเดี่ยวอีกด้วย ในกรณีของน้องเต้ และน้องตันประเด็นความน่าสนใจอยู่ที่มุมมองของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ประสานความช่วยเหลือเข้ามา มีมุมมองที่ว่าน้องทั้งสองติดเกม ต้องการที่นำเงินจากการขอทานเพื่อไปเป็นค่าใช้จ่ายในการเล่นเกมนี่ ซึ่งเป็นมุมมองที่มองว่าน้องทั้งสองยินยอมที่จะออกมาเป็นคนขอทาน ซึ่งทางเจ้าหน้าที่จากภาครัฐนั้นอาจมองข้ามไปว่าน้องทั้งสองนั้นยังอยู่ในช่วงที่ต้องการพื้นที่ในการเล่นแบบเด็ก ๆ ทั่วไป การเล่นเกมก็คือ หนึ่งในกิจกรรมที่น้องทั้งสองแสดงออกมา อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ไว้ใช้ในการระบายความเครียดจากการออกไปขอทานเพื่อหารายได้เข้ามา

เงื่อนไขสำคัญที่เกิดขึ้นกับกรณีศึกษาของน้องทั้งสองที่ส่งผลให้น้องทั้งสองเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทาน ได้แก่ เงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) ที่ได้รับอิทธิพลมาจากเหตุการณ์ที่คุณพ่อคุณแม่ของตนไม่สามารถทำงานได้ ประกอบกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ว่า

ด้วย การขอทานเป็นสิ่งผิดยังไม่ถูกปลูกฝังต่อการรับรู้ของน้องทั้งสอง จึงทำให้การขอทานนั้นเสมือนเป็นการแก้ไขปัญหาชีวิตในช่วงเวลานั้น กล่าวคือ เงื่อนไขระดับระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นส่งผลกลับไปยังเงื่อนไขระดับบุคคลที่ว่าด้วย ทักษะการรับรู้ของน้องทั้งสองว่า การขอทานคือ การตอบแทนบุญคุณแก่คุณพ่อคุณแม่

กรณีพี่หนึ่ง เงื่อนไขปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้พี่หนึ่งกลายมาเป็นคนขอทาน คือ ปัจจัยของความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นสำคัญ กล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ที่สนิทสนมระหว่างพี่ชาย และพี่หนึ่งมีความสำคัญต่อการตัดสินใจที่จะออกไปเป็นคนขอทาน ประกอบกับสภาพปัญหาภายในบ้านที่เป็นเงื่อนไขอีกประการ ที่ส่งผลให้พี่หนึ่งต้องตัดสินใจที่จะช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ในส่วนนี้ตามกำลังที่ตนเองพอจะทำได้ การขอทานจึงเสมือนเป็นการสร้างความมั่นคงทั้งในด้านความรู้สึกที่มีต่อสมาชิกภายในบ้าน และในด้านทุนทางวัตถุอย่างการนำเงินมาให้พี่ชายของตนเองบริหารจัดการ หากลองพิจารณาในมุมมองการออกมาเป็นคนขอทานของพี่หนึ่งอาจพิจารณาในมุมมองของความกลัวต่อการแปลกแยก (alienation) อย่างไรก็ตาม ความแปลกแยกมีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์บุคคล กล่าวคือ บุคคลที่แปลกแยกไม่สามารถประสบความสำเร็จในการค้นหาอัตลักษณ์ของตนได้ การค้นหาอัตลักษณ์นั้นบุคคลจะต้องอุทิศตนให้กับสิ่งที่เขาปรารถนาจะบรรลุ หรือแสวงหา สิ่งนี้จะทำให้เกิดการตระหนักรู้ (สาคร สมเสริฐ, 2556) ดังในกรณีของพี่หนึ่งที่ต้องการที่จะแบ่งเบาภาระภายในบ้าน ประกอบกับการเชื่อมั่นในตัวของตัวเอง พี่ชายตนเอง การออกมาเป็นคนขอทานจึงเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาและเป็นการสร้างตัวตนในรูปแบบหนึ่งที่ไม่ต้องการแปลกแยกกับสมาชิกภายในบ้าน

ในกรณีของการเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานของพี่หนึ่ง หากพิจารณาในมุมมองของตัวพี่หนึ่งเอง อาจกล่าวได้ว่าเป็นการยินยอมและการตกลงเต็มใจที่จะเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานด้วยตนเอง แต่ถ้าหากพิจารณาอีกมุมมองจะเห็นว่าพี่ชายที่เป็นหนึ่งในสมาชิกครอบครัวของพี่หนึ่งนั้นเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพี่หนึ่งเป็นอย่างมาก การเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานก็เกิดขึ้นจากการแนะนำจากพี่ชาย ดังนั้นแล้วการเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานของพี่หนึ่งจึงเกิดขึ้นจากสถานการณ์บังคับ (by force) หากยกระดับการพิจารณาไปในมุมมองที่กว้างขึ้น การที่พี่ชายของพี่หนึ่งแนะนำให้พี่หนึ่งออกไปหารายได้จากการเป็นคนขอทาน ก็เกิดขึ้นจากสาเหตุภาวะเศรษฐกิจภายในบ้านที่ซบเซาลงเรื่อย ๆ เนื่องจากทางคุณแม่เกิดล้มป่วยและไม่สามารถหารายได้เข้ามาภายในบ้านได้ ภาระการหารายได้จึงจำต้องอาศัยความช่วยเหลือจากพี่หนึ่งอีกช่องทาง

เงื่อนไขปัจจัยที่มีผลสำคัญต่อการตัดสินใจให้พื้นที่หนึ่งเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน คือ เงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) เป็นสำคัญ เนื่องจากพื้นที่หนึ่งได้รับอิทธิพลจากสมาชิกภายในครอบครัวของตนเอง ซึ่งก็คือ พี่ชายของตน ซึ่งการขัดเกลาของพี่ชายนั้นเป็นไปในทิศทางที่ยาห์พื้นที่หนึ่งช่วยแบ่งเบาภาระภายในครอบครัว ประกอบกับการที่พื้นที่หนึ่งนั้นมีความรู้สึกกลัวต่อการแปลกแยก (alienation) ซึ่งเป็นการรับรู้ในระดับบุคคลว่าตนเองนั้น ต้องทำประโยชน์ให้กับครอบครัวของตนเอง ความเชื่อเช่นนี้จึงเป็นแรงผลักดันให้การขอทานของพื้นที่หนึ่งดำรงอยู่ถึง 7 เดือน

กรณีลุ่มสมหมาย เงื่อนไขปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้ลุ่มสมหมายต้องกลายมาเป็นคนขอทาน ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เป็นผลมาจากการว่างงาน ซึ่งปัจจัยในส่วนนี้ส่งผลกระทบต่อลุ่มสมหมายมากมายไม่ว่าจะเป็นเรื่องความมั่นคงในที่อยู่อาศัย เมื่อไม่มีความมั่นคงในชีวิตแล้ว หากพิจารณาไปถึงปัจจัยภายในอย่างการเสริมพลัง (empowerment) เพื่อช่วยให้สภาพร่างกาย และจิตใจของลุ่มสมหมายมีทิศทางดีขึ้น กล่าวคือ ไม่มีการเสริมพลัง (empowerment) ใด ๆ จากมิติความสัมพันธ์ของทุนทางสังคมเลย สำหรับกรณีของลุ่มสมหมาย เนื่องจากการใช้ชีวิตในรูปแบบที่มีความเป็นปัจเจกสูง ในประเด็นของทุนทางสังคม อาจจะเป็นได้ทั้งปัจจัยที่ส่งเสริม หรือปัจจัยขัดขวางที่ส่งผลต่อการกลายเป็นคนขอทานของลุ่มสมหมาย ในส่วนของปัจจัยสุดท้ายว่าด้วยเรื่องของปัจจัยจากลักษณะของงานขอทาน งานขอทานในประสบการณ์การรับรู้ของลุ่มสมหมาย เป็นงานที่ไม่ต้องลงทุน และลงแรงใด ๆ มาก อีกทั้งยังได้รายได้ที่ดีกว่าการเปิดแผงเช่าพระเล็ก ๆ ในช่วงระยะแรก ดังนั้นการเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานจึงเป็นรูปแบบของวิธีการแก้ไขปัญหาชีวิตของลุ่มสมหมาย ตามเงื่อนไขจากปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลแก่ลุ่มสมหมาย

ในกรณีของลุ่มสมหมายการเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทานนั้นเกิดขึ้นจากโครงสร้างที่บีบบังคับ (by structure force) เป็นสำคัญ เนื่องจากวิกฤตน้ำท่วมใหญ่ปี พ.ศ. 2554 ส่งผลให้ลุ่มสมหมายต้องว่างงานและไม่สามารถหารายได้มาประทังตนเองได้ในช่วงเวลานั้น แต่การปรับตัวของลุ่มสมหมายก็คือ การรับพระมาแล้วไปเปิดแผงเช่าพระขนาดเล็กเพื่อเอาตัวรอด แต่รายได้จากการเปิดแผงเช่าพระก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตได้ ดังนั้นแล้วจากประสบการณ์การรับรู้ของลุ่มสมหมายที่พิจารณาว่าคนขอทานสามารถสร้างรายได้ที่ดี และไม่ต้องลงทุนลงแรงอะไรมาก ดังนั้นแล้วการเปลี่ยนสถานะของลุ่มสมหมาย อาจมองได้ว่าอาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจเลือกของตนเอง (by choice) หลังจากทีปรับตัวจากเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ครั้งนั้น แต่หากพิจารณามองอีกมุมมองการเปลี่ยนสถานะของลุ่มสมหมายก็อาจมองได้ว่าเกิดขึ้นจากสถานการณ์บังคับ (by force) ได้เช่นกัน เนื่องจากเงื่อนไขของลุ่มสมหมายที่ไร้ญาติขาดมิตร ไม่มีความสัมพันธ์ในด้านทุนทางสังคมใด ๆ เลย ประกอบกับการที่ไม่ได้รับการศึกษา

ก็เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงการทำงาน และท้ายที่สุดด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็เป็นสถานการณ์ที่บีบบังคับให้การขอทานคือ ทางออกในการแก้ไขปัญหาของลูกสมหมายในเวลานั้น

สรุปได้ว่าเงื่อนไขปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ลูกสมหมายเป็นคนขอทานคือ เงื่อนไขระดับสถาบัน (Organizational / Institutional Level) ประกอบกับเงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) และระดับบุคคล (Individual Level) ลดหลั่นลงมา เนื่องจากอิทธิพลจากสถาบันหรือองค์กรต่าง ๆ ที่ต้องรับมือกับสภาวะภัยพิบัติน้ำท่วมใหญ่ ผลกระทบที่ตามมาคือ ลูกสมหมายต้องตกงาน เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ซบเซาจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ส่วนในเงื่อนไขระดับระหว่างบุคคลในกรณีของลูกสมหมาย คือการที่ลูกสมหมายไร้ญาติขาดมิตร กล่าวคือ ลูกสมหมายนั้นไม่มีทุนทางสังคมเลย ลูกสมหมายต้องปรับตัวและดิ้นรนด้วยตนเอง ซึ่งจะแตกต่างกับกรณีศึกษาที่ผ่านมา ในส่วนเงื่อนไขระดับบุคคลสำหรับลูกสมหมาย คือ ทักษะคิดต่อการรับรู้ว่าคุณขอทานนั้นสามารถสร้างรายได้ที่ดี ประกอบกับรายได้จากการเปิดแผงเช่าพระนั้นไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ฉะนั้นปัญหาเรื่องปากท้องจึงกลับมามีความสำคัญเป็นลำดับแรก การขอทานจึงเป็นการแก้ไขปัญหาของลูกสมหมาย

กรณีพี่แมน เงื่อนไขของการเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานทั้ง 2 ช่วงเวลาของพี่แมน เป็นการเปลี่ยนสถานะที่เกิดขึ้นจากความสมัครใจของตนเอง และทั้ง 2 ช่วงเวลาก็เป็นการขอทานในรูปแบบชั่วคราวเท่านั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องการสร้างรายได้เพื่อแก้ปัญหาเรื่องปากท้องของตนเอง กล่าวได้ว่าปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้พี่แมนกลายเป็นขอทานทั้ง 2 ช่วงเวลา ประกอบไปด้วยปัจจัยด้านความเปราะบางทางครอบครัวที่เป็นปัจจัยตั้งต้นของปัญหา ลำดับถัดไปว่าด้วยเรื่องของการปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เมื่อพี่แมนเดินทางมายังกรุงเทพฯแล้ว การสร้างรายได้จากการทำงานก็เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากต้องนำเงินไปซื้ออาหารในแต่ละมื้อ แต่ด้วยเงื่อนไขที่ว่าด้วยเรื่องของวัย การไร้ญาติขาดมิตร ทำให้การขอทานจึงเป็นวิธีการแก้ไขปัญหา เมื่อพิจารณาถึงในช่วงเวลาเมื่อพี่แมนได้เติบโต และได้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเก็บของเก่าขาย การเข็นของในตลาดสด แต่ท้ายที่สุดเมื่อรายได้จากการทำงานไม่เพียงพอต่อการยังชีพ จากประสบการณ์การรับรู้ที่ผ่านมาว่าตนเองเคยประกอบอาชีพขอทานมาก่อน จึงส่งผลให้พี่แมนกลับมาเป็นขอทานอีกครั้ง ดังนั้นปัจจัยด้านเศรษฐกิจจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ผลักดันให้พี่แมนกลายเป็นคนขอทาน แต่หากพิจารณาจากเหตุการณ์ทั้งหมดก็จะสังเกตได้ว่ายังมีอีกหลายปัจจัยที่ทับซ้อนกันอย่างแยกไม่ออก ที่ส่งผลให้พี่แมนต้องดำเนินชีวิตไปสู่เส้นทางการเป็นขอทาน อนึ่งเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายใต้เงื่อนไขที่ประสบอยู่ในช่วงเวลานั้น

การเปลี่ยนผ่านมาสู่สถานะคนขอทานสำหรับพี่แมนนั้น เป็นการเปลี่ยนได้ทั้งจากมุมมองของ สถานการณ์บังคับ (by force) หรือ เปลี่ยนจากการตัดสินใจจากตัวเองที่มีอยู่ (by choice) เนื่องจากบริบทเงื่อนไขระดับระหว่างบุคคลที่ว่าด้วยอิทธิพลจากสมาชิกภายในครอบครัวของพี่แมน มี เหตุการณ์ที่เกิดการบาดหมางกันจากการแบ่งทรัพย์สิน ประกอบกับการที่พี่แมนรับรู้ว่ามีพี่สาวของ ตนเองหนีไปสร้างครอบครัวใหม่และได้ละทิ้งครอบครัวของตนเอง พี่แมนจึงตัดสินใจที่จะออกจาก บ้านเพื่อมาเริ่มต้นชีวิตใหม่ของตนเองในกรุงเทพมหานคร ซึ่งการตัดสินใจทั้งหมดเกิดจากความ ยินยอมของตัวเองพี่แมนเองทั้งสิ้น แต่หากพิจารณาในมุมมองของสถานการณ์บังคับ (by force) กล่าวได้ ว่า สถานการณ์ภายในบ้านในวันที่แบ่งทรัพย์สินกันภายในพี่น้อง และทางพี่แมนได้รับส่วนแบ่งที่เท่า เทียมก็อาจส่งผลให้พี่แมนไม่ต้องออกจากบ้านมาในวันนั้น ซึ่งสามารถพิจารณาได้ทั้งสองมุมมอง แต่ เมื่อพี่แมนเดินทางมาใช้ชีวิตภายในกรุงเทพฯ แล้วนั้น เนื่องด้วยเงื่อนไขระดับระดับระหว่างบุคคลที่พี่ แมนต้องประสบเจอคือ การไร้ญาติขาดมิตร ไม่มีผู้ใดสามารถให้ความช่วยเหลือ ก็ส่งกลับไปยังเงื่อนไข ระดับบุคคลที่ว่าปัญหาปากท้องต้องได้รับการแก้ไขปัญหา การขอทานจึงเป็นการแก้ไขปัญหาของพี่ แมนในท้ายที่สุด

ส่วนในกรณีการเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานรอบที่ 2 ของพี่แมนนั้น เกิดขึ้นจากเงื่อนไข ระดับบุคคล (Individual Level) เป็นสำคัญที่ว่าด้วยรายได้จากการทำงานชิ้นฝึกในตลาดไม่เพียงพอ ต่อการเลี้ยงชีพตนเอง ประกอบกับการรับรู้ที่ว่าตนเองเคยเป็นคนขอทานและสามารถสร้างรายได้จาก การขอทานในระดับหนึ่ง พี่แมนจึงตัดสินใจที่จะกลับมาเป็นคนขอทานอีกรอบ โดยสรุปแล้วเงื่อนไข ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้พี่แมนเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานคือ เงื่อนไขระดับบุคคลที่ว่าด้วย ปัญหา ปากท้องที่ต้องการใช้เงินที่การซื้อข้าวทานและค่าใช้จ่ายด้านอื่น ๆ และเงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล ที่ว่าประสบปัญหาภายในครอบครัวตั้งแต่สมัยวัยรุ่น จนส่งผลให้พี่แมนต้องเดินทางมายังกรุงเทพฯ เพื่อเริ่มต้นชีวิตของตนเอง

กรณีป้าศรี กล่าวโดยสรุปว่าเงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลให้ป้าศรีต้องออกมาเป็นคนขอทาน คือ ปัจจัยเศรษฐกิจเป็นหลักว่าด้วยเรื่องจากการที่ป้าศรีถูกให้ออกจากโรงงานของเก่าทั้งสองแห่ง และการ ถูกแบ่งพื้นที่ในการค้าขายบริเวณสี่แยกไฟแดง ประกอบกับปัจจัยด้านความเปราะบางทางครอบครัว เนื่องจากป้าศรีอาศัยอยู่ในบ้านเพียงผู้เดียว ทางแฟนของป้าศรีก็มาเสียชีวิต และลูกสาวทั้งสองของตน ก็แยกย้ายไปทำงาน ทำให้ป้าศรีต้องดำเนินชีวิตไปด้วยตัวคนเดียว ดังนั้นการขอทานสำหรับป้าศรีจึง เสมือนเป็นเครื่องมือในการช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า แต่เมื่อเวลาผ่านไปการขอทานของป้า ศรีก็แปรเปลี่ยนเป็นอาชีพที่ป้าศรียึดไว้เพื่อเป็นการยังชีพแก่ตนเองในที่สุด

การเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานสำหรับภริยาของป่าศรี เกิดขึ้นจากสถานการณ์บังคับ (by force) สืบเนื่องจากเหตุการณ์ที่ป่าศรีถูกให้ออกจากการทำงานทั้งสองครั้งจากโรงงานของเก่าทั้งสองแห่ง ประกอบกับการรับรู้ของป่าศรีที่คิดว่าถูกแย่งพื้นที่ทำมาหากินบริเวณสี่แยกไฟแดง และท้ายที่สุดนั้นป่าศรีก็แก้ไขปัญหาด้วยการออกมาขอทานในที่สุด หากพิจารณาต่อเงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลให้ป่าศรีเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทาน ประการแรก คือเงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) อย่างอิทธิพลจากสมาชิกครอบครัวของตนเป็นสำคัญ เนื่องจากป่าศรีมีการรับรู้ว่าคุณสาวทั้งสองของตานั้นไม่สามารถติดต่อได้ ป่าศรีจึงต้องดำเนินชีวิตต่อไปด้วยตนเอง อีกทั้งเงื่อนไขในระดับบุคคล (Individual Level) ของป่าศรีที่ว่าด้วยตลอดชีวิตของป่าศรีคุ้นชินกับลักษณะการทำงานจากโรงงานของเก่าที่ตนเองทำเท่านั้น การที่จะไปเริ่มต้นทำงานใหม่จึงเป็นเรื่องที่ยากสำหรับป่าศรี สำหรับสถานการณ์ที่ว่าด้วยถูกแย่งพื้นที่ทำมาหากินบริเวณสี่แยกไฟแดง เป็นเงื่อนไขในระดับชุมชน (Community Level) ที่ทับซ้อนอยู่ เนื่องจากผู้คนทั่วไปต่างก็ต้องการที่จะใช้ประโยชน์จากบริเวณสี่แยกไฟแดงในส่วนนั้นเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองเช่นกัน ความสัมพันธ์ของบุคคลที่เกิดในบริเวณพื้นที่ส่วนนั้นส่งผลกระทบต่อป่าศรี และป่าศรีก็เกิดการรับรู้ว่าคุณสาวทั้งสองไม่สามารถไปแข่งขันกับใครได้ ประกอบกับความกลัวที่ว่าอาจจะเกิดอุบัติเหตุขึ้นกับตนเอง จึงตัดสินใจที่จะยุติการขายของบริเวณสี่แยกไฟแดงลง

กล่าวได้ว่าการเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานของป่าศรีเกิดขึ้นจากเงื่อนไขทั้งระดับชุมชน ระหว่างบุคคล และบุคคล ป่าศรีที่กำลังจะก้าวเข้าสู่วัยชรา ประกอบกับสภาพร่างกายและจิตใจที่ไม่พร้อมต่อการทำงาน จึงเลือกที่จะเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทานเพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตของตนเอง และเมื่อเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทานแล้วก็ได้รับการสนับสนุนจากผู้คนไม่ว่าจะเป็นร้านค้าที่มอบกับข้าว หรือให้อาบน้ำ ก็ส่งผลต่อทัศนคติการรับรู้ของป่าศรีการขอทานนั้นสามารถทำให้ชีวิตของตนเองเกิดความสะดวกสบายขึ้นได้

เงื่อนไขที่เป็นแรงผลักดันให้กลายเป็นขอทาน					
ชื่อ	เงื่อนไข ระดับบุคคล (Individual Level)	เงื่อนไขระดับ ระหว่างบุคคล (Interpersonal Level)	เงื่อนไขระดับ สถาบัน (Organizational / Institutional Level)	เงื่อนไขระดับ ชุมชน (Community Level)	เงื่อนไข ระดับสังคม (Social Level)
1. พิษุม มี	✓	✓		—	—
2. นื่องเต้ และ นื่อง ตัน	✓	✓		—	—
3. พี่หนึ่ง	✓	✓		—	—
4. ลุง สมหมาย	✓	✓	✓	—	—
5. พี่แมน	✓	✓	✓	—	—
6. ป้าศรี	✓	✓	✓	—	—

ตารางที่ 3 สรุปเงื่อนไขที่เป็นแรงผลักดันให้กลายเป็นขอทานในแต่ละกรณีศึกษา

ตารางดังกล่าวเป็นการอธิบายถึงเงื่อนไขหลักที่อ้างอิงมาจากแนวคิดนิเวศวิทยาเชิงสังคมของ Mcleroy (1988) ที่ส่งผลให้กรณีศึกษาในครั้งนี้ต้องเปลี่ยนสถานะเป็นคนขอทาน แต่โดยภาพรวมตามความเป็นจริงนั้น เงื่อนไขทั้ง 3 ระดับต่างก็มีการทับซ้อน และเชื่อมโยงต่อกันอย่างแยกไม่ออก แต่ตารางดังกล่าวเป็นการชี้ให้เห็นถึงสาเหตุหลัก ๆ ที่ส่งผลอย่างชัดเจนที่สุดที่ทำให้แต่ละคนนั้นต้องกลายมาเป็นคนขอทาน

ลักษณะของการเปลี่ยนผ่านมาเป็นขอทาน			
ชื่อ	ตัดสินใจจากตัวเลือก ที่ตนเองมีอยู่ (by choice)	สถานการณ์บังคับ (by force)	โครงสร้างที่บีบ บังคับ (by structure force)
1. พี่บุญมี		✓	✓
2. น้องเต้ และ น้อง ต้น		✓	
3. พี่หนึ่ง		✓	
4. ลูกสมหมาย		✓	✓
5. พี่แมน	✓	✓	
6. ป้าศรี		✓	

ตารางที่ 4 สรุปลักษณะของการเปลี่ยนผ่านมาเป็นขอทานในแต่ละกรณีศึกษา

ตารางดังกล่าวเป็นการชี้ให้เห็นถึงลักษณะของการเปลี่ยนผ่านมาเป็นขอทานในแต่ละกรณีศึกษา ว่ามุมมองที่พวกเขามีต่อตนเองนั้น แท้จริงแล้วนั้นอาจมีสภาพปัญหาเบื้องหลังที่เป็นเงื่อนไขสำคัญทั้งที่เป็นทางตรงและทางอ้อมที่มีส่วนผลักดันให้พวกเขาต้องเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานเพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตของตน หรือครอบครัวของตนเอง แต่ในความเป็นจริงแล้วลักษณะการเปลี่ยนผ่านทั้ง 3 รูปแบบล้วนแล้วขึ้นอยู่กับมุมมอง ประสบการณ์ที่แตกต่างกันไปของแต่ละบุคคลที่จะเลือกพิจารณาและตัดสินใจ

5.3 การเปลี่ยนชีวิตจากคนขอทานกลับมาสู่ชีวิตคนทั่วไปและพร้อมที่จะทำงาน อาจแบ่งออกได้ เป็น 3 ระยะ

5.3.1 ช่วงระยะตั้งต้น

เป็นช่วงที่ต้องการโอกาสหรือการสนับสนุนจากคนอื่น ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน เป็นประเด็นของการสร้างนโยบายหรือการเข้ามามีบทบาทร่วมของสถาบันต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุน เพื่อให้คนขอทานเริ่มตั้งตัวและปรับความพร้อมเข้าสู่การเป็นคนทั่วไปที่พร้อมจะเริ่มต้นทำงาน แทนการขอทาน รวมถึงการสร้างทรัพย์สินที่ไม่ใช่แค่เรื่องเงินทอง (จอมขวัญ ขวัญยืน และจุฑามาศ ชาญ เจริญลาภ, 2546) แต่รวมถึงทรัพยากรหรือปัจจัยในการผลิตตามหลักเศรษฐศาสตร์ต่าง ๆ ด้วย ในขณะที่เดียวกันการสนับสนุนการมองภาพผลลัพธ์ของชีวิตถึงการทำงานที่พึ่งพาตนเองของคนที่เคยเป็นขอทานก็เป็นประเด็นหลักอีกประการที่ต้องสร้างให้เกิดในระยะแรกนี้

ในช่วงระยะเวลาตั้งต้นของชีวิตที่เปลี่ยนผ่านจากคนขอทานมาสู่คนทั่วไปและพร้อมที่จะทำงาน ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งประเภทของการศึกษาออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ 1) อดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตภายนอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง 2) อดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตภายใต้สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง โดยการที่แบ่งประเภทของการศึกษาใน 2 ลักษณะนี้ เพื่อจะชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่สนับสนุน หรือปัจจัยที่ขัดขวางว่ากลุ่มศึกษาทั้ง 2 ประเภทนี้มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

สำหรับอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตภายนอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง อยู่ในกรณีของพี่บุญมีที่ได้รับโอกาสจากภาคส่วนประชาชน ซึ่งถ้าหากพิจารณาถึงโอกาสที่พี่บุญมีได้รับนั้นถือว่าเป็นโอกาสที่หาได้ยากมาก หากเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาอื่น ๆ แต่เมื่อพิจารณาจากพื้นที่ที่พี่บุญมีกระทำการขอทานก่อนจะได้รับโอกาสคือ บริเวณสี่แยกไฟแดงถนนเกษตรนวมินทร์ ต่อม่อที่ 251 เป็นสถานที่ที่ผู้คนจะพบเห็นพี่บุญมีได้เยอะกว่าพื้นที่อื่นที่กรณีศึกษารายอื่นได้ขอทาน เช่น กรณีของน้องเต้ และน้องตันที่ขอทานบริเวณสะพานลอยบางประกอก และสะพานลอยหน้าห้างสรรพสินค้าบิ๊กซีสาขาพระประแดง หากเปรียบเทียบถึงจำนวนผู้คนที่สัญจรผ่านไปมาทั้งสองพื้นที่ บริเวณสี่แยกไฟแดงจะเป็นพื้นที่ที่ผู้คนสัญจรผ่านไปมาในจำนวนที่เยอะกว่า อีกทั้งยังมีความเป็นพลวัตในพื้นที่ชัดเจนกว่าถึงแม้ว่าพื้นที่ที่พี่บุญมีขอทานอยู่มีความเป็นพลวัตที่มากกว่าก็มิได้หมายความว่า จะได้รับโอกาสมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ผู้ศึกษาเพียงแค่นี้ชี้ให้เห็นถึงประเด็นจำนวนผู้คนที่สัญจรผ่านไปมา เป็นส่วนหนึ่งในช่องทางที่ประชาชนทั่วไป จะได้พบเห็นพี่บุญมีได้เยอะกว่าพื้นที่อื่น ๆ เพียงเท่านั้น สำหรับการที่พี่บุญมีได้รับเงินทุนในการตั้งตัวเป็นปัจจัยภายนอกที่ได้รับจากภาคส่วนประชาชนอย่างพี่เจี๊ยบ ประกอบกับปัจจัยภายในในด้านการเสริมพลัง (empowerment) จากสมาชิกในครอบครัว หรือจากทุน

ทางสังคม ในกรณีของพีบุญมีได้รับกำลังใจจากพีบี ผู้ที่เป็นแฟน ในช่วงระยะแรกที่พีบุญมีที่รู้จักกับพีบี พีบุญมีไม่ได้กล่าวความจริงกับพีบีว่าตนเองเป็นคนขอทาน แต่เมื่อได้รับโอกาสจากพีเจ็บบ พีบุญมีก็เริ่มต้นที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น กล่าวได้ว่ารูปแบบวิธีการของพีบุญมีที่เปลี่ยนผ่านเข้ามาสู่การเป็นคนทำงาน คือ การได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยภายนอกเป็นปัจจัยตั้งต้นอันได้แก่การได้รับเงินทุนจากพีเจ็บบ เมื่อได้รับปัจจัยภายนอกมาเป็นปัจจัยตั้งต้นแล้ว ปัจจัยสนับสนุนต่อมาคือ เรื่องของการเสริมพลังจากสมาชิกภายในครอบครัวอย่างพีบีแฟนคนปัจจุบันของพีบุญมี

กล่าวได้ว่าในกรณีศึกษาของพีบุญมีถือว่าเป็นกรณีตัวอย่าง ในประเด็นของพฤติกรรมในการให้ทาน (philanthropy) ที่ว่าด้วยตัวของพีบุญมีเองนั้นสามารถต่อยอดทุนที่ได้รับจนสามารถสร้างรากฐานของธุรกิจของตนเองได้ในที่สุด หากพิจารณาในมุมมองของพฤติกรรมในการให้ทาน (philanthropy) ของพีเจ็บบถือว่าเป็นการให้ที่สามารถสร้างประโยชน์ได้ต่อเนื่อง และผลลัพธ์ความสำเร็จก็เกิดขึ้นแก่ตัวพีบุญมีเป็นสำคัญ ในทัศนคติการให้ทานของผู้คนในสังคมไทยส่วนใหญ่ นั้นเป็นไปในทิศทางมุมมองในด้านบวก โดยเป็นในลักษณะของวัฒนธรรมแบบค่านิยมที่เรียกว่า “ใจบุญสุนทานช่วยเหลือคนยากไร้” (บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2559) ซึ่งพฤติกรรมการให้ทานของผู้คนในสังคมไทยส่วนใหญ่ จะเป็นในลักษณะของการให้และคาดหวังว่าการให้ทานไปนั้น จะสามารถช่วยเหลือความทุกข์ของพวกเขาได้ไม่มากนักน้อย หรือบางคนก็มีมุมมองที่ว่าให้ทานแล้วก็เกิดความสบายใจกลับมาสู่ตนเอง โดยไม่ได้คำนึงว่าเงินที่มอบให้ไปนั้นจะสามารถต่อยอดผลประโยชน์แก่ผู้รับได้มากนักน้อยเพียงใด แต่ท้ายที่สุดแล้วทางผู้ศึกษาเองก็ไม่ได้บ่งชี้ว่าลักษณะการให้ทานในลักษณะแบบนี้จนถึงจะถูกต้องและเหมาะสมที่สุด เพียงแต่ชี้ให้เห็นว่า ผู้คนในสังคมไทยส่วนใหญ่มีแนวคิดต่อการให้ทานเหล่านี้

สำหรับชีวิตการเปลี่ยนผ่านของน้องเต้ และน้องตัน ทั้งสองได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ แต่ก่อนที่หน่วยงานภาครัฐจะเข้ามาดำเนินการให้ความช่วยเหลือ กลุ่มบุคคลแรกที่เข้ามาพบเจอน้องทั้งสองคือ กลุ่มผู้ที่เป็นสื่ออย่าง “ช่อง 1 2 3 คนดีมีน้ำใจ” เป็นกลุ่มสื่อที่ไม่ได้อยู่ในกระแสหลัก แต่เมื่อประชาชนทั่วไปพบเห็นข่าวที่นำเสนอถึงเรื่องราวของน้องทั้งสองไป ก็ได้ประสานการติดต่อไปยังหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้ความช่วยเหลือ กล่าวได้ว่าปัจจัยแรกที่เข้ามาสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านชีวิตให้น้องทั้งสองเป็นปัจจัยภายนอก อย่างความช่วยเหลือจากกระบอกเสียงของสื่อที่ถูกส่งต่อมายังภาคประชาชน และท้ายที่สุดก็ส่งต่อไปให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานจากภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่อไป จากกรณีดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงกระบวนการให้ความช่วยเหลือที่ล่าช้าของภาครัฐ ซึ่งความล่าช้าที่เกิดขึ้นนักพัฒนาสังคมประจำบ้านมิตรไมตรีธนบุรีให้ความเห็นว่า

“ควรเสริมกำลังคน บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านนี้ให้มีความจริงจังมากขึ้น มีจำนวนมากขึ้น และที่สำคัญต้องได้ผลมากขึ้น บวกกับการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง พรบ. คนขอทานและคนไร้ที่พึ่งให้ประชาชนได้รับรู้” (สัมภาษณ์พีมีกซ์, วันที่ 25 มิถุนายน 2563)

ในด้านของบุคลากรที่ขาดนั้น เป็นการขาดแคลนบุคลากรในทุกส่วน ทั้งบ้านมิตรส่วนกลางหรือบ้านมิตรประจำโซนต่าง²⁷ อีกทั้งเวลาดำเนินภารกิจในยามปกติ ไม่ได้ดำเนินการกิจเพียงแค่กลุ่มคนขอทาน กับกลุ่มคนเร่ร่อน แต่บ้านมิตรยังดำเนินการกิจในการให้ความช่วยเหลือในมิติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านสังคม ในกรณีเหตุการณ์ที่ไม่ปกติอย่างช่วงวิกฤตการณ์โควิด - 19 ผู้คนไม่มีที่อยู่อาศัย ผู้คนเดือดร้อน ทางหน่วยงานก็ต้องประสานงานไปดูว่าพวกเขาเดือดร้อนกันยังไง จะมีรูปแบบวิธีการใดที่จะช่วยผู้เขาได้ นักพัฒนาสังคมประจำบ้านมิตรได้อธิบายถึงสถานการณ์เรื่องจำนวนคนในปัจจุบันว่า “สมมติวันนึงได้รับแจ้งเข้ามา 100 สาย จำนวนคนมี 10 คน มันไม่ทันหรอกครับ อีกทั้งยังจัดการเรื่องต่าง ๆ อย่างไม่เต็มที่อีกด้วย”

จากเหตุการณ์ที่กล่าวมาเป็นเหตุผลที่ว่าทำไมกลุ่มบุคคลที่นอกเหนือจากเจ้าหน้าที่รัฐถึงได้พบเจอน้องเต้ และน้องต้นก่อน ทั้งที่หน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือหลักเป็นของเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ แต่ด้วยเหตุผลในด้านบุคลากร เจ้าหน้าที่รัฐจึงเป็นกลุ่มที่ได้รับรู้เรื่องราวเป็นกลุ่มสุดท้าย ในการให้ความช่วยเหลือแก่น้องเต้ และน้องต้น ทางหน่วยงานจากภาครัฐจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือแก่คุณพ่อ และคุณแม่ด้วยเช่นกัน เนื่องจากทั้งสองเป็นปัจจัยตั้งต้นที่ผลักดันให้น้องทั้งสองต้องเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทาน ในด้านการประสานความช่วยเหลือแก่น้องทั้งสอง ในด้านความช่วยเหลือคุณพ่อและคุณแม่ ก็ได้รับความร่วมมือจากพี่น้อง (นามสมมติ) ประธานชุมชนสภาพร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2563) เป็นการช่วยเหลือแบบชุมชนช่วยเหลือลูกบ้าน ในด้านการประสานความช่วยเหลือแก่น้องทั้งสอง ทางเจ้าอาวาสวัดบางมดโสธรารามก็ยินดีที่จะรับทั้งสองไว้ในความดูแลต่อไป การที่ท่านเจ้าอาวาสให้ความช่วยเหลือ เนื่องด้วยพี่น้องประธานชุมชนสภาพรได้รู้จักกับเจ้าอาวาสมาก่อนเสมือนเป็นทุนทางสังคมที่รู้จักซึ่งกันและกัน กล่าวได้ว่ารูปแบบวิธีการที่น้องเต้ และน้องต้นสามารถเปลี่ยนผ่านออกมาเป็นคนที่ทำงานได้คือ การได้รับความช่วยเหลือจากภาคส่วนต่าง ๆ ประสานความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตั้งแต่ภาคสื่อมวลชน ภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคชุมชนและภาคส่วนศาสนา ซึ่งสถานะการทำงานในกรณีของน้องทั้งสองอาจจะไม่มีความชัดเจนเท่ากรณีศึกษาอื่น ๆ แต่หากพิจารณาสถานะหลังจากที่น้องทั้งสองไม่ได้เป็นคนขอทานแล้ว น้องเต้ได้บรรพชาเป็นสามเณร โดยใน

²⁷ บ้านมิตรประจำ 4 มุมเมือง ได้แก่ บ้านมิตรสายไหม เขตสายไหม บ้านมิตรห้วยขวาง เขตห้วยขวาง บ้านมิตรธนบุรี เขตธนบุรี และบ้านมิตรอ่อนนุช เขตประเวศ

มุมมองของศาสนาทั้งสามนิกาย และพระภิกษุ ก็จัดว่าเป็นหนึ่งในอาชีพเช่นกัน (สมเด็จพระพุทธาจารย์, 2551) ส่วนน้องตันได้รับการศึกษาและมีสถานะเป็นนักเรียน

สำหรับอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตภายใต้สถานคุ้มครอง อย่างในกรณีของพี่หนึ่ง ลุงสมหมาย พี่แมน และป้าศรี กล่าวได้ว่าในช่วงระยะตั้งต้นนั้น ปัจจัยการสนับสนุนจากภาครัฐจำเป็นต้องเป็นกำลังหลักสำคัญในการให้ความช่วยเหลือ เนื่องจากการเปลี่ยนสถานะกลับมาเป็นบุคคลทั่วไป เกิดขึ้นจากกระบวนการให้ความช่วยเหลือของภาครัฐ โดยส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในสถานะที่ไม่ได้ถูกยินยอมพร้อมใจเข้ารับบริการ แต่เนื่องด้วยเงื่อนไขต่อสภาพความพร้อมที่ผู้รับบริการประสบ จำเป็นต้องเชิญตัวมายังสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชาย และหญิงอย่างเลือกไม่ได้ ดังนั้นนโยบาย หรือยุทธศาสตร์ต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสนับสนุนให้อดีตคนขอทานที่เข้ารับบริการได้พัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อที่จะสามารถกลับไปสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยโครงการพัฒนาศักยภาพของผู้รับบริการภายในสถานคุ้มครองที่ขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ “ธัญบุรี Model” ที่เริ่มจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2558 โดยสาระสำคัญของธัญบุรีโมเดล คือ การฟื้นฟูสมรรถภาพของคนขอทานหรือคนไร้ที่พึ่งที่ยินยอมเข้าร่วมโครงการ เป็นการฟื้นฟูทั้งทางด้านจิตใจ สังคม สุขภาพ และอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านกิจกรรมด้านการเกษตรนิเวศ (อุมาภรณ์ ผ่องจิตต์, 2561) ในประเด็นสำคัญที่ไม่สามารถมองข้ามของโครงการธัญบุรี Model คือ การยินยอมพร้อมใจของผู้เข้ารับบริการฟื้นฟูในโครงการ หากผู้ใดที่ไม่เต็มใจที่จะเข้ารับบริการฟื้นฟูก็ไม่มีสิทธิ์ไปบังคับได้ ดังนั้นแล้วในแง่มุมมองของการสนับสนุนให้ความช่วยเหลือปัจจัยภายนอกภาครัฐได้ดำเนินอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว แต่ในด้านของการเสริมพลัง (empowerment) ในด้านจิตใจต่อความเป็นปัจเจกที่หลากหลายของผู้รับบริการก็เป็นส่วนสำคัญที่ไม่แพ้กัน เนื่องจากในช่วงแรกที่เริ่มเข้ารับบริการ อย่างกรณีศึกษาของพี่หนึ่ง ที่ถูกเชิญตัวเข้ามาสถานคุ้มครองด้วยเหตุผลที่ว่าน้องขอทานบริเวณแถวจตุจักร หลังจากที่มาใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครองแล้ว จุดมุ่งหมายเดียวที่พี่หนึ่งต้องการจะทำคือ การติดต่อให้พี่ชายของตนมารับกลับไปอยู่ด้วย พี่หนึ่งไม่ได้มีความต้องการที่จะฝีกอาชีพ หรือต้องการที่อยากจะทำประกอบอาชีพใด ๆ และเนื่องด้วยปัจจัยด้านสภาพความพร้อมของร่างกายก็เป็นเงื่อนไขที่ทำให้พี่หนึ่งไม่สามารถเข้าถึงการทำงานได้อีกด้วย

ในส่วนกรณีของลุงสมหมายและป้าศรี ด้วยปัจจัยของสภาพร่างกายที่อยู่ในช่วงวัยชรา และกำลังใกล้ที่จะเข้าวัยชรา เมื่อต้องมาใช้ชีวิตภายใต้สถานคุ้มครองความยากลำบากในการปรับตัว และการใช้ชีวิตจะมีความยากลำบากกว่าบุคคลอื่นทั้งในเรื่องของอาหาร หรือกิจกรรมอื่น ๆ ภายในสถานคุ้มครองที่ตอบโต้กลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในวัยนี้ ในจุดมุ่งหมายของลุงสมหมาย คือ การออกไปทำงาน

เพื่อที่จะหารายได้มาเก็บไว้ เนื่องจากลุงสมหมายไม่มีญาติพี่น้อง การเผชิญหน้าต่อสังคมเมื่อออกจากสถานคุ้มครองไปแล้ว คือ การสร้างรายได้ด้วยตนเองเพียงลำพัง ดังนั้นแล้วการที่ลุงสมหมายจะสามารถออกจากสถานคุ้มครอง เพื่อไปใช้ชีวิตภายในสังคมตามเดิมนั้นแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย เฉกเช่นเดียวกับป้าศรีที่ต้องการให้ลูกสาวทั้งสองของตนมารับกลับไปอยู่ด้วย แต่ด้วยข้อมูลทางทะเบียนราษฎรไม่สามารถสืบค้นเจอข้อมูลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับลูกสาวของป้าศรีเลย ดังนั้นแล้วในกรณีของป้าศรี และลุงสมหมายการใช้ชีวิตอยู่ภายใต้สถานคุ้มครองนั้นอาจส่งผลดีว่าการที่ต้องออกไปใช้ชีวิตตามลำพังภายนอก ในปัจจุบันลุงสมหมายได้ใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครองมาแล้ว 1 ปี 6 เดือน ส่วนป้าศรีนั้นอยู่มาแล้ว 1 ปี 1 เดือน หากพิจารณาจากจำนวนวันที่ทั้งสองได้อาศัยอยู่ในสถานคุ้มครองมานั้นบ่งบอกได้ว่า การที่จะกลับออกไปใช้ชีวิตในสังคมภายนอก นับว่าเป็นเรื่องที่ยากมาก ประกอบกับทั้งสองกรณีศึกษานี้ได้อาศัยอยู่ในสถานคุ้มครองเป็นระยะเวลาอันยาวนานที่สุดจากกรณีศึกษาทั้งหมด

ในด้านของพี่แมน นับว่าเป็นกรณีศึกษาที่มีศักยภาพมากที่สุด เนื่องจากปัจจัยด้านสภาพความพร้อมร่างกายของพี่แมนนั้นไม่ได้มีความรุนแรงเหมือนกรณีศึกษาอื่น ๆ และในด้านความพร้อมสภาพจิตใจของพี่แมนก็ไม่ได้มีปัญหาเช่นกัน อีกสิ่งที่เป็นแรงผลักดันให้ความรักกับพี่แมนคือ เรื่องของการได้ตระหนักถึงคุณค่าของตนเองเมื่อให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เมื่ออยู่ภายในสถานคุ้มครอง อย่างไรก็ตาม พี่แมนก็ได้มีกลุ่มเพื่อนเพิ่มขึ้นแล้ว ส่งผลให้พี่แมนไม่ต้องเหงาอีกต่อไป จากแต่ก่อนที่ต้องใช้ชีวิตเพียงลำพัง แต่การมาอยู่ในสถานคุ้มครองทำให้รู้จักเพื่อนมากมาย นอกจากนั้นแล้วการที่ใช้ชีวิตอยู่ภายใต้สถานคุ้มครอง เสมือนเป็นการสร้างความมั่นคงในชีวิตให้แก่พี่แมน เนื่องจากพี่แมนไม่จำเป็นต้องคิดมากเหมือนแต่ก่อน พี่แมนต้องคิดว่าวันหนึ่งเราจะหาเงินที่ไหนมาซื้อข้าวทาน เราจะต้องนอนที่ไหน การมาอยู่ในสถานคุ้มครองก็เป็นการสร้างความสุขให้กับชีวิตของพี่แมน และการรับรู้ของพี่แมนคิดว่าการใช้ชีวิตในสถานคุ้มครองเป็นการช่วยเหลือที่ยั่งยืน และเมื่อวันใดที่พี่แมนคิดว่าตนเองมีความพร้อมแล้วก็จะตัดสินใจที่กลับออกไปใช้ชีวิตในสังคมภายนอกเช่นเดิม

สรุปได้ว่าทั้งอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตภายนอกสถานคุ้มครอง และอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตภายใต้สถานคุ้มครอง ต่างก็มีความเหมือน และความแตกต่างต่อปัจจัยที่สนับสนุนไปในลักษณะที่เฉพาะของแต่ละกรณีศึกษา อดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตภายนอกสถานคุ้มครองก็มีลักษณะของปัจจัยสนับสนุนที่ผลักดันแตกต่างกันออกไป แต่ผลลัพธ์ที่ออกมา ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ประสบความสำเร็จเช่นกัน ในส่วนของอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตภายใต้สถานคุ้มครอง อาจด้วยสภาพของปัจจัยที่ส่งผลอย่างความพร้อมของร่างกายและจิตใจ ประกอบกับการไร้ญาติขาดมิตร ส่งผลให้การฟื้นฟูคุณภาพชีวิต และการ

ตั้งต้นของชีวิตอาจประสบความสำเร็จได้ยาก เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ใช้ชีวิตภายนอกสถานคุ้มครอง แต่ก็ยังมีกรณีศึกษาอย่างพี่แมนที่ค่อนข้างจะมีศักยภาพที่พร้อมจะกลับไปใช้ชีวิตในสังคมภายนอก ดังนั้นแล้วภาครัฐจึงควรเป็นตัวกลางทั้งในการประสานการทำงานต่อภาคส่วนอื่น ๆ อย่างประสานความร่วมมือกับภาคเอกชน หรือภาคประชาชน ในการช่วยเหลือด้านงบประมาณส่วนหนึ่ง เพื่อจะได้นำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการทำงาน ในช่วงแรกรัฐอาจจะต้องยอมรับในการงบประมาณไปก่อน พอคนในภาคส่วนเอกชน หรือภาคประชาชนเห็นศักยภาพ และเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมจนเกิดการยอมรับแล้ว รัฐอาจทำการถอนทุนสนับสนุนออกเมื่อรัฐพิจารณาว่าเกิดความมั่นคงแล้ว รวมถึงรัฐต้องช่วยดำเนินการในด้านการสนับสนุนมุมมองหรือภาพลักษณ์ของบุคคลทั่วไปที่มีต่ออดีตคนขอทานให้มีความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้ประเด็นเรื่องของโอกาสการทำงานแล้ว ประเด็นการถูกยอมรับในสังคมและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมก็มีผลต่อสภาวะจิตใจ และศักยภาพของการทำงานอีกด้วย

หากพิจารณาในมุมมองของแนวคิดนิเวศเชิงสังคม ต่อเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการการเปลี่ยนชีวิตจากคนขอทานกลับมาสู่ชีวิตคนทั่วไปและพร้อมที่จะทำงานในช่วงระยะตั้งต้น ในช่วงระยะนี้เงื่อนไขระดับสังคม (Social Level) จะมีบทบาทที่สำคัญที่สุดในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากช่วงการเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนปกติโดยส่วนใหญ่จะเป็นการที่รัฐใช้ข้อกำหนดในการบังคับให้กรณีศึกษาทั้ง 5 กรณีศึกษา โดยที่ 4 กรณีศึกษาต้องเข้ารับบริการภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และท้ายที่สุดก็เปลี่ยนสถานะกลับมาเป็นคนทั่วไปในระยะแรก แต่ในอีก 1 กรณีศึกษาอย่างสามเณรเต้และน้องต้น เป็นการเปลี่ยนผ่านโดยได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ประกอบกับความช่วยเหลือจากสถาบันทางศาสนา และภาคส่วนชุมชน กล่าวได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในเงื่อนไขระดับสถาบัน ระดับชุมชน และระดับสังคม แต่เงื่อนไขที่เป็นเงื่อนไขสำคัญในช่วงระยะตั้งต้น คือ เงื่อนไขระดับสังคมที่เป็นเงื่อนไขตั้งต้นที่ส่งผลให้เงื่อนไขระดับอื่น ๆ หันมาให้ความสนใจและให้การสนับสนุนต่อไป ในกรณีของเงื่อนไขระดับสังคมที่ส่งผลแก่สามเณรเต้และน้องต้น หลังจากได้รับความช่วยเหลือแล้ว คือ รูปแบบของวิถีชีวิตที่ต้องเปลี่ยนไป เนื่องจากทั้งสองต้องเดินทางไปใช้ชีวิตภายในวัดบางมดโสธราราม รวมถึงระดับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น เนื่องจากคุณพ่อและคุณแม่ได้รับความช่วยเหลือ ประกอบกับการที่ได้เห็นลูกชายของตนเองได้บรรพชาเป็นสามเณร

ในช่วงระยะตั้งต้นนี้บริบทที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ อดีตคนขอทานที่อาศัยอยู่ในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง โดยเงื่อนไขระดับสังคมที่ส่งผลอย่างชัดเจน คือ เรื่องของความเป็นอิสระในการดำเนินชีวิต เนื่องจากเมื่อเข้ามาใช้บริการภายในสถานคุ้มครองแล้ว ก็ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับต่าง ๆ ที่สถานคุ้มครองกำหนดไว้ ซึ่งในสภาพความเป็นจริงนั้น อดีตขอทานแต่ละรายต่างไม่เต็มใจสักเท่าไรที่

ต้องมาใช้ชีวิตภายใต้กรอบที่ทางรัฐขีดเส้นไว้ให้ เนื่องจากประสบการณ์ในช่วงชีวิตแต่ละคนนั้น มีความเป็นอิสระนึกคิด ต่อการกระทำต่าง ๆ เสมอมา เมื่อต้องมาใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครองหลาย รายก็ไม่มีความสุขสักเท่าไร มีเพียงแค่กรณีศึกษาของพี่แมนเท่านั้นที่รู้สึกว่าคุณมีความสุขที่จะใช้ ชีวิตภายในสถานคุ้มครอง เนื่องจากพี่แมนมีศักยภาพที่จะสามารถออกไปหางานทำได้ต่อ ประกอบกับ มีบุคคลที่คอยอุ้มชูไว้เมื่อลาออกจากสถานคุ้มครองไป ซึ่งจะแตกต่างจากกรณีของลุงสมหมาย ป้าศรี และพี่หนึ่งที่ต้องรอคอยความช่วยเหลือ

ในกรณีอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตภายนอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง อย่างพี่บุญมีจะเป็นเงื่อนไข ในระดับชุมชน อย่างพี่เจี๊ยบที่มอบเงินทุนในการตั้งต้นให้แก่พี่บุญมี ซึ่งหากลองพิจารณาในด้านเงินทุน ถือว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญประการแรก ที่ทำให้พี่บุญมีกล้าลุกขึ้นมาเปลี่ยนผ่านสถานะของตนเอง เมื่อ เงื่อนไขระดับชุมชนส่งผลกระทบต่อพี่บุญมีแล้ว พฤติกรรมที่พี่บุญมีดำเนินการต่อไป คือ การพัฒนา ต่อยอดความคิดของตนเองไปสู่การประกอบอาชีพโดยการเป็นลูกน้องร้านขายแซนวิส กับทดลองขาย น้ำส้ม เพื่อนำประสบการณ์เหล่านี้ไปพัฒนาต่อการตั้งต้นธุรกิจของตนเองต่อไป เงื่อนไขต่อมาที่ส่งผล ต่อการเปลี่ยนผ่านสถานะของพี่บุญมี คือ การเสริมพลังจากสมาชิกในครอบครัว (empowerment) อย่างที่ปีภรรยาของพี่บุญมี ประกอบกับลูกสาวของตนเอง ถือได้ว่าเงื่อนไขระดับชุมชน ซึ่งเป็นความ ช่วยเหลือของพี่ปีในวันนั้นต่อยอดมาให้พี่บุญมีเดินหน้าชีวิตตนเองต่อไป และได้รับกำลังต่อเนื่องจาก เงื่อนไขระดับระหว่างบุคคลอย่างกำลังใจจากสมาชิกในครอบครัว

5.3.2 ช่วงเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนทั่วไปและพร้อมที่จะเริ่มต้นทำงานต่อไป

ในระยะนั้นนอกจากจะพัฒนาต่อเนื่องมาจากระยะแรกแล้วยังต้องมีการปรับตัวและสภาพ จิตใจของคนขอทาน ให้เข้าใจถึงความพร้อมต่อการกลายเป็นคนที่พร้อมที่จะเริ่มต้นทำงานในภาค หน้าต่อไป ประกอบกับความรับผิดชอบที่เป็นเรื่องความรับผิดชอบต่อตัวเอง และความพยายาม จะต้องก้าวให้พ้นความเคยชินเดิม ๆ ที่ว่าด้วยการขอทานเป็นงานที่ง่าย และได้เงินมากกว่างานบาง ประเภท ที่อาจต้องใช้แรงกาย หรือเหนื่อยยากมากกว่า (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2559) เช่น งานรับจ้าง กรรมกรก่อสร้าง เป็นต้น

ในระยะช่วงเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนทำงานอาจเห็นภาพของอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตภายใต้ สถานคุ้มครองได้ไม่ชัดเจน เท่ากับอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตภายนอกสถานคุ้มครอง กล่าวคือ สถานภาพของบุคคลที่ใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครอง ไม่ได้มีบทบาทของการทำงานที่ชัดเจนเหมือนกับ บุคคลที่ใช้ชีวิตภายนอกสถานคุ้มครอง การใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครองเป็นรูปแบบของการใช้ชีวิต

แบบผู้รับฝ่ายเดียว ไม่จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบของการทำงานเพื่อหารายได้มาเลี้ยงชีพตนเอง เนื่องจากมีรัฐคอยรองรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น ดังนั้นความมั่นคงภายในชีวิตที่เกิดขึ้นจึงมีระดับที่มั่นคงกว่าบุคคลที่ใช้ชีวิตภายนอกสถานคุ้มครอง แต่สิ่งที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนคือ เรื่องของความ เป็นอิสระ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ เมื่อต้องใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครอง เพราะต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นในจำนวนที่ มาก ประกอบกับจำนวนเจ้าหน้าที่ต่อผู้รับบริการที่มีความแตกต่าง ทำให้การดำเนินชีวิตมีความ ยุ่งยาก และความไม่สบายใจแก่ผู้รับบริการหลายราย ถึงแม้ว่าจะมีความอิสระที่สูงกว่าการใช้ชีวิต ภายในสถานคุ้มครองบุคคลที่ใช้ชีวิตภายนอกสถานคุ้มครองนั้น ต้องเผชิญหน้ากับสภาวะความเสี่ยง ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ไม่มีรัฐคอยมารองรับ

ในช่วงระยะเวลาเปลี่ยนผ่านนี้ จำต้องอาศัยการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ครอบครัวยุวกกลุ่มเพื่อน ที่ทำงาน หรือแม้กระทั่งภาครัฐ ในการเสริมพลังทั้งด้านกำลังใจ และจิตใจ เพื่อให้เกิดความมั่นคง เนื่องจากสภาวะการเปลี่ยนผ่านช่วงนี้ ถ้าไม่ได้รับการเสริมพลัง (empowerment) อาจส่งผลให้เขากลับไปสู่สถานะคนขอทานอีกครั้งได้ในท้ายที่สุด ในกรณีของพี่ บุญมีรูปแบบและวิธีการในช่วงเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนทำงาน ในระยะแรก คือ การได้รับกำลังใจ สนับสนุนจากลูกสาวของตน หลังจากช่วงระยะตั้งต้นพี่บุญมีก็ได้พัฒนาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ให้ดีขึ้น แล้วหลังจากนั้นก็ยังมีลูกสาวมาเป็นสมาชิกครอบครัวเพิ่มขึ้นอีก 1 คน พี่บุญมีจึงได้รับ กำลังใจที่เต็มเปี่ยมจากครอบครัวของตนเองเป็นประการแรก รูปแบบและวิธีการปรับตัวถัดมาคือ เรื่องของการเริ่มต้นอาชีพจากการเริ่มลองขายน้ำส้ม และหลังจากนั้นก็ผันตัวมาเป็นลูกจ้างร้านขาย แชนวิส เนื่องจากพี่บุญมีมีความต้องการที่จะอยากเปิดร้านแชนวิสเป็นของตนเอง เมื่อพี่บุญมีได้เริ่ม ประกอบอาชีพด้วยแล้วการรับรู้ถึงคุณค่าในตนเองก็สูงขึ้นตามอีกด้วย และยิ่งในช่วงที่เริ่มมีธุรกิจเป็น ของตนเองก็ส่งผลให้พี่บุญมีมีความสุขมาก ประกอบกับภาพลักษณ์ที่ผู้คนในสังคมต่อพี่บุญมีนั้น มี ทิศทางที่ดีขึ้นอย่างมาก อีกทั้งเรื่องราวของพี่บุญมีก็เริ่มเป็นที่รู้จักในสังคม เนื่องจากมีสื่อจากช่องทาง ต่าง ๆ ได้นำเสนอเรื่องราวของพี่บุญมีให้สังคมภายนอกได้รับรู้ การนำเสนอเรื่องราวของพี่บุญมีก็ทำ ให้ธุรกิจขายแชนวิสยิ่งเป็นที่รู้จักมากขึ้นเช่นกัน ทำให้ช่วงเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนทำงานของพี่บุญมีถือว่าเป็นไป ในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างมาก

ในกรณีศึกษาของน้องเต้ และน้องต้น ในช่วงระยะที่เปลี่ยนผ่านนี้ได้รับความช่วยเหลือจาก สถาบันทางศาสนาอย่างวัดบางมดโสรธาราม ทั้งในด้านที่อยู่อาศัย ที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และด้าน ความเป็นอยู่ต่าง ๆ เมื่อน้องทั้งสองต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้ชีวิตมาอยู่ภายใต้ร่มของศาสนา สิ่ง แรกที่ประสบเจอคือ การที่ต้องห่างจากคุณพ่อและคุณแม่ของตนเอง แต่ในช่วงระยะเวลาอันสั้นน้อง

ทั้งสองก็สามารถปรับตัวได้ในที่สุด ถึงน้องทั้งสองจะไม่ได้อาศัยอยู่กับคุณพ่อและคุณแม่แล้ว ทางคุณพ่อก็จะเดินทางมาให้ทั้งสองอยู่เป็นประจำ ทำให้การที่มาพักอาศัยอยู่ในวัดนั้นไม่ได้ส่งผลต่อระดับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเลย แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นไปเกิดขึ้นกับความสัมพันธ์ของคุณแม่ ซึ่งคุณแม่คนปัจจุบันที่อาศัยอยู่กับคุณพ่อเป็นแม่เลี้ยง ซึ่งไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตโดยตรงกับน้องทั้งสองคน ในช่วงระยะที่น้องทั้งสองได้มาอาศัยอยู่สักระยะหนึ่งแล้ว คุณพ่อและคุณแม่ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2563) ยังคงจำเป็นพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากน้องทั้งสองไม่ว่าจะเป็นเรื่อง อาหาร หรือเรื่องการเงิน ดังนั้นคุณพ่อและคุณแม่จึงมาหาน้องทั้งสองอยู่เป็นประจำ แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับคุณแม่คือ โดนชาวบ้านนินทาว่ามาขอเงินลูกไปเล่นการพนัน ซึ่งจะเป็นเรื่องจริงเท็จแค่ไหนก็มิอาจทราบได้ แต่หลังจากเกิดเหตุการณ์นินทาแบบนี้ขึ้น ทางคุณแม่ก็ไม่ได้เดินทางไปพบน้องทั้งสองอีกเลย แต่ถึงกระนั้นน้องทั้งสองก็ไม่รู้สึกว่าคุณแม่ต้องการเจอหน้าคุณแม่สักเท่าไร เนื่องจากน้องทั้งสองมีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างไม่ดีกับทางคุณแม่เลี้ยง

ในมุมมองของการสร้างความมั่นคงในระยะเปลี่ยนผ่านช่วงแรก น้องทั้งสองคนถือว่ามีศักยภาพที่จะสามารถพาชีวิตของตนเองให้สูงขึ้นไปอีกได้ สิ่งที่บ่งบอกถึงศักยภาพอย่างเป็นรูปธรรมโดยเบื้องต้นคือ การที่สามเณรได้เป็นนักเรียนบาลีประโยค 1 - 2 อีกทั้งยังได้รับการชมเชยจากพระอาจารย์ภายในวัดว่าเป็นสามเณรที่มีความอดทน และมุ่งมั่นในทางธรรม และทางเจ้าอาวาสก็ได้สังเกตเห็นถึงศักยภาพในทางธรรมที่มีในตัวของสามเณรได้อีกด้วย ในด้านของน้องต้นได้เริ่มดำเนินการมีสถานะเป็นนักเรียนที่โรงเรียนชูลีทองประดิษฐ์อนุสรณ์ การได้มาเรียนที่โรงเรียนแห่งนี้ก็เป็นความช่วยเหลือที่เกิดขึ้นจากทางเจ้าอาวาสวัดบางมดโสธรารามดำเนินการให้ กล่าวได้ว่าความช่วยเหลือต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นการได้รับความอนุเคราะห์จากทางเจ้าอาวาสเป็นสำคัญ ซึ่งหน่วยงานจากภาครัฐก็มีส่วนสำคัญในการให้ความช่วยเหลือตั้งต้นอย่างกรณี การประสานความช่วยเหลือจากสำนักงานเขตในการให้สถานะทางทะเบียนราษฎร และหน่วยงานจากบ้านมิตรไมตรีธนบุรีก็ได้ติดตามผลหลังจากให้ความช่วยเหลืออยู่เสมอ เป็นการติดตามผล 1 เดือนต่อ 1 ครั้ง เพื่อพิจารณาว่าน้องทั้งสองสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการให้ความช่วยเหลืออย่างสถานบันทางศาสนา

นอกจากเจ้าอาวาส หรือหน่วยงานจากภาครัฐที่คอยให้การสนับสนุนแก่ทั้งสามเณรได้ และน้องต้น มุมมองที่ไม่สามารถมองข้ามได้เลยคือ พระอาจารย์ผู้ที่เป็นพระพี่เลี้ยงที่ให้การดูแลชีวิตเป็นอยู่ภายในวัด โดยพระอาจารย์ที่ทำหน้าเป็นพระพี่เลี้ยงคือ พระอำนวยการกล่าวหาที่จริงหน้าที่ในการดูแลก็เป็นของพระทุกรูปในวัดที่ต้องช่วยกันดูแล แต่คนที่ทำหน้าที่หลัก ๆ จะเป็นหลวงพี่ไก่อที่เสมือนเป็นผู้ปกครองของสามเณรได้ และน้องต้น คอยให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา

จะคอยช่วยสามเณรเต้ในการศึกษาบาลี คอยแนะนำเทคนิคต่าง ๆ ในด้านวุฒิภาวะก็คอยให้คำแนะนำ เนื่องด้วยตนเองมีความเป็นผู้ใหญ่ที่มากกว่า แต่ในด้านเรื่องส่วนตัวจะไม่ก้าวกว่า เพราะทางสามเณรเต้ และน้องตันจะกลับไปหาคุณพ่อและคุณแม่อยู่ หากเกิดเรื่องที่ไม่สบายใจ ในมุมมองของหลวงพี่ไก่ต่อสามเณรเต้ และน้องตันอยู่ในเกณฑ์ที่พึงพอใจเป็นอย่าง เนื่องจากทั้งสามเณรเต้ และน้องตันต่างก็มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเองเป็นอย่างดี สามเณรเต้จะคอยทำหน้าที่เป็นพี่ชายที่ดีเพื่อให้น้องตันเห็น และในส่วนของน้องตันก็จะมีความรักและเคารพพี่ชายตนเองเป็นอย่างมาก คิดความความอ่านก็จะเลียนแบบมาจากสามเณรเต้โดยส่วนใหญ่

จากทั้งสองกรณีระหว่างพี่บุญมี และสามเณรเต้ และน้องตัน มีข้อสังเกตที่ว่าต่างก็มีภาระหน้าที่ที่ตนเองต้องรับผิดชอบอย่างกรณีของพี่บุญมีการที่มีสมาชิกครอบครัวเพิ่มขึ้นมาอีกคน โดยเป็นทางลูกสาวของพี่บุญมีที่เพิ่งลืมตาขึ้นมาดูโลก ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ผลักดันให้พี่บุญมีต้องหารายได้มาจุนเจือครอบครัวยิ่งกว่าปกติ พี่บุญมีจึงปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานของตนเองเพื่อที่จะสร้างควมยั่งยืนโดยการสร้างธุรกิจของตนเอง โดยเริ่มต้นจากการทดลองขายน้ำส้ม และถัดมาคือการเป็นลูกจ้างร้านขายแซนวิสเป็นการหารายได้ประกอบกับเรียนรู้การทำงานด้านการขายแซนวิสไปในตัว เพราะพี่บุญมีมีความตั้งใจที่ต้องการจะเปิดธุรกิจเป็นของตนเอง เป็นการต่อยอดทุนที่ได้รับโอกาสจากพี่เจี๊ยบในด้านของสามเณรเต้ และน้องตันจะเป็นมุมมองของการพัฒนาต่อยอดไปสู่การทำงานในอนาคต อาจไม่ได้เห็นภาพในมิติของการทำงานที่ชัดเจนเท่ากับของกรณีของพี่บุญมี แต่ภาระหน้าที่หลักและจุดมุ่งหมายสูงสุดของสามเณรเต้คือ การสำเร็จการศึกษาบาลีที่ประโยค 9 ซึ่งเป็นระดับขั้นสูงสุด ของการศึกษาแผนกบาลีของคณะสงฆ์ไทย ส่วนน้องตันหน้าที่หลักในตอนนี้เป็นคือ การเรียนหนังสือเพื่อให้จบถึงระดับมัธยมศึกษาที่ 6 หลังจากเรียนจบ จุดมุ่งหมายของน้องตันก็ขึ้นอยู่กับว่าในช่วงเวลานั้นพี่ชายของตนเองอยู่ที่ไหนและทำงานอะไรอยู่ กล่าวได้ว่าทั้งสองกรณีมีแรงจูงใจที่ผลักดันให้ชีวิตของตนต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีความเดิม แต่ในกรณีของสามเณรเต้ และน้องตัน จะมีความมั่นคงที่ชัดเจนกว่าของพี่บุญมี เนื่องจากมีสถาบันทางศาสนาคอยค้ำชูเอาไว้ การที่ต้องเผชิญกับสภาวะความเสี่ยงต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจะอยู่ในระดับที่ต่ำมาก ซึ่งแตกต่างจากของพี่บุญมีที่ไม่มีสถาบันในสังคมใด ๆ รองรับเอาไว้

ในส่วนของกรณีศึกษาที่อาศัยอยู่ในสถานคุ้มครองในช่วงระยะเปลี่ยนผ่านนี้ อาจไม่เห็นภาพที่ชัดเจนเท่ากับกรณีศึกษาที่ใช้ชีวิตภายนอกสถานคุ้มครอง เนื่องจากกรณีศึกษาภายนอกสถานคุ้มครอง กล่าวได้ว่ามีศักยภาพที่มากกว่า เนื่องจากปัจจัยสนับสนุนตั้งต้นและโอกาสของการตั้งต้นที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ในด้านของผู้รับบริการภายในสถานคุ้มครองช่วงที่สามารถจะเปลี่ยนผ่านมาเป็น

คนทำงานได้ คือ ต้องลาออกจากการเป็นผู้รับบริการ ซึ่งการลาออกจากการเป็นผู้รับบริการก็มีได้ ความว่าจะมีศักยภาพพอที่จะสามารถกลับไปประกอบอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับตนเองหรือครอบครัวได้ เงื่อนไขของการลาออกจากรัฐบาลคนไร้ที่พึ่งชาย และหญิงธัญบุรี คือ การมีญาติติดต่อเข้ามาเพื่อขอรับตัวกลับบ้าน การพิสูจน์ได้ว่ามีที่อยู่อาศัยเป็นหลักเป็นแหล่งที่ชัดเจน การมีบุคคลที่ 3 ที่เป็นที่รู้จักกับผู้รับบริการทำการรองรับ และติดต่อเพื่อมารับกลับไปอยู่ด้วย ประกอบกับเจ้าหน้าที่ประจำสถานคุ้มครองประเมินว่ามีศักยภาพพอที่จะสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติแล้ว อย่างไรก็ตามของพี่แมน จะทำการลาออกเมื่อคิดว่าตนเองพร้อมแล้ว ซึ่งการลาออกของพี่แมนบุคคลที่มารองรับคือ เจ้เจ้าของร้านของเก่า หากลาออกจากรัฐบาลคนไร้ที่พึ่งชาย ก็จะไปทำงานที่ร้านของเก่า

ดังตัวอย่างของพี่หนึ่ง ลุงสมหมาย และป้าศรี ที่เคยประกอบอาชีพมาก่อนทั้งช่วยกิจการที่บ้านตนเอง เปิดแผงเช่าพระขนาดเล็ก และทำงานในโรงงานของเก่า แต่เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชีวิตทำให้ต้องเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทาน โดยสภาพปัจจัยที่แตกต่างกันไปของแต่ละบุคคล ซึ่งแต่ละบุคคลก็ไม่เคยได้รับการสนับสนุนหรือการเสริมพลังจากภาคส่วนต่าง ๆ เลย ความช่วยเหลือและการสนับสนุนเดียวที่ได้รับคือ การถูกเชิญตัวให้เข้ารับบริการในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชาย และหญิงธัญบุรี ดังนั้นการได้รับการเสริมพลังจากภาคส่วนต่าง ๆ สามารถแบ่งออกเป็น การได้รับจากภายนอก และในสถานคุ้มครอง อดีตคนขอทานส่วนใหญ่จะได้รับการเสริมพลังจากภายในสถานคุ้มครอง แต่ก็มีส่วนน้อยที่ได้รับการเสริมพลังจากนอกสถานคุ้มครอง ในกรณีที่ได้รับการเสริมพลังนอกสถานคุ้มครอง จะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ค่อนข้างมีศักยภาพในการพัฒนาทั้งด้านต้นทุนต่าง ๆ สภาวะจิตใจ อย่างกรณีของสามเณรเต๋ที่ได้สถาบันทางศาสนาให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ จนก้าวผ่านสภาวะที่จะหวนกลับไปสู่การเป็นขอทาน หรือกรณีของพี่บุญมีที่สามารถพัฒนาต่อยอดความช่วยเหลือจากทุนตั้งต้นที่ได้รับจนกลายเป็นที่ยอมรับของคนรอบข้าง และสังคมได้

หากพิจารณาในมุมมองของแนวคิดนิเวศเชิงสังคม ต่อเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการการเปลี่ยนชีวิตจากคนขอทานกลับมาสู่ชีวิตคนทั่วไป ในช่วงเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนทั่วไปและพร้อมที่จะเริ่มต้นทำงานต่อไป ในช่วงระยะนี้บริบทที่มีความชัดเจนที่สุดกรณีศึกษาของสามเณรเต๋และน้องตัน คือ เงื่อนไขระดับชุมชน (Community Level) และเงื่อนไขระดับสถาบัน (Organizational / Institutional Level) ซึ่งหลังจากได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐแล้ว การสานต่อความช่วยเหลือต่อไปถูกส่งมอบไปที่สถาบันทางศาสนาที่ให้การดูแลน้องทั้งสอง ซึ่งเมื่อมาอยู่ในการดูแลของสถาบันทางศาสนาแล้ว การรับรู้ ความนึกคิดต่าง ๆ ของน้องทั้งสองก็มีเปลี่ยนแปลงไป สามเณรเต๋ก็มีจุดมุ่งหมายที่ต้องการจะ

เล่าเรียนศึกษาบาปให้ถึงประโยค 9 ประกอบทางด้านน้องต้น ก็ได้รับความช่วยเหลือจากท่านเจ้าอาวาสในการช่วยติดต่อประสานไปยังโรงเรียน เพื่อให้้องต้นได้รับการศึกษา ดังนั้นแล้วการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในช่วงระยะนี้ โดยส่วนใหญ่เกิดขึ้นมาจากความช่วยเหลือจากกลุ่มคนในสถาบันศาสนา ซึ่งอยู่ในเงื่อนไขระดับสถาบัน ในส่วนความช่วยเหลือแก่คุณพ่อและคุณแม่ของน้องทั้งสองได้รับความช่วยเหลือในส่วนของเงื่อนไขระดับชุมชน (Community Level) อย่างประธานชุมชนสภาพร ซึ่งเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของพี่น้อง ที่คอยสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือแก่คุณพ่อและคุณแม่มาโดยตลอด ส่งผลให้เกิดความสบายใจแก่ทางตัวสามเณรเต้และน้องต้น ในส่วนของอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครอง ก็ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐต่อไป

5.3.3 ช่วงสร้างความมั่นคงในงานหรืออาชีพ

เป็นช่วงระยะที่สำคัญมากอีกขั้นตอนหนึ่งเพื่อเป็นช่วงที่จะทำให้คนทำงานสามารถพุ่งทะยานและอยู่ได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นการสร้างความมั่นคง หรือเรียกว่าการสร้างสายป่านให้ยาวพอสำหรับการตั้งตัวของคนทำงานจะต้องมีการสนับสนุนต่อเนื่องในอีกระยะหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าการเผชิญหน้ากับสภาวะความเปราะบาง (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2561) ทั้งในตัวเองและจากปัจจัยภายนอก ทั้งนี้หากเผชิญหน้ากับภาวะวิกฤตก็อาจจะทำให้ไม่สามารถดำรงอยู่ในฐานะคนทำงานได้เช่นกัน

ในช่วงระยะสุดท้ายกลุ่มกรณีศึกษาที่ใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครองจะไม่เห็นภาพใด ๆ เลยในช่วงระยะนี้ แต่สำหรับกลุ่มที่ใช้ชีวิตภายนอกสถานคุ้มครอง ในช่วงระยะสุดท้ายถือเป็นความท้าทายมากที่สุด เนื่องจากเป็นระยะที่ต้องสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นในระยะยาว ปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอาจต้องได้รับการเสริมแรงขึ้นอีกในระดับเพื่อให้เกิดความมั่นคงมากที่สุด ดังในกรณีของพี่บุญมีในขณะที่เริ่มต้นธุรกิจแซนวิสได้สักระยะ จากการที่กลุ่มสื่อให้ความสนใจ เรื่องราวของพี่บุญมีก็เป็นที่รู้จักในสังคมวงกว้างมากขึ้น แต่เมื่อเป็นที่รู้ในวงกว้างความช่วยเหลือต่าง ๆ ก็เข้าพร้อมกับชื่อเสียงที่ออกไป ช่องทางสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ที่ต้องการสัมภาษณ์หรือถ่ายทำชีวิตความเป็นอยู่ของพี่บุญมีต่างก็ให้ความช่วยเหลือที่แตกต่างกันออก บางรายช่วยเหลือในด้านงบประมาณเงินลงทุนในธุรกิจแซนวิส บางรายให้ความช่วยเหลือในการสร้างแพลตฟอร์มบนสื่อออนไลน์ เพื่อขยายช่องทางการติดต่อทางธุรกิจให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น บางรายช่วยประชาสัมพันธ์และโปรโมทสินค้า กล่าวได้ว่าทุกความช่วยเหลือเป็นการช่วยเหลือจากภาคส่วนเอกชน หรือภาคส่วนประชาชนทั้งสิ้น การเติบโตของธุรกิจแซนวิสต้นบัว เป็นการเติบโตจากโอกาสที่ผู้คนในสังคมต่างหยิบยื่นให้ ประกอบกับภาพลักษณ์ของพี่บุญมีที่ผู้คนในสังคมต่างให้การยอมรับ

ในด้านของสามเณรเต้ และน้องตันในช่วงระยะสุดท้ายถือว่าไม่มีความน่ากังวลใด ๆ เนื่องจาก การที่มีสถาบันทางศาสนาคอยกำชับเอาไว้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นจากการกระทำระดับปัจเจก เท่านั้น ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจ อาจอยู่ในระดับที่ไม่รุนแรงจนถึงขั้นที่ส่งผลให้ทั้งสองต้อง ตกไปอยู่ในสภาวะเปราะบาง

สรุปว่าการสร้างความมั่นคงในระยะยาวในท้ายที่สุด ยังจำเป็นต้องอาศัยการช่วยเหลือทั้งในระดับ เฉพาะหน้า หรือระดับนโยบายของภาครัฐเป็นสิ่งสำคัญ ประกอบกับความช่วยเหลือจากภาคส่วนต่าง ๆ ลดหลั่นลงมา หากพิจารณาว่าด้วยการเปลี่ยนผ่านสถานะของคนขอทาน กลุ่มที่เปลี่ยนผ่านสถานะได้ ด้วยตนเอง จะเป็นกลุ่มที่ได้รับสถานะความเสี่ยงต่อความเปราะบางมากที่สุด เนื่องจากกลุ่มนี้จะไม่ มีหน่วยงาน หรือสถาบันใด ๆ มารองรับเวลาเมื่อประสบต่อภาวะวิกฤตใด ๆ ดังในกรณีของพี่บุญมี หาก ประสบปัญหาในช่วงวิกฤตโควิด 19 กลุ่มคน หรือสถาบันในสังคมที่จะสามารถให้ความช่วยเหลือได้คือ หน่วยงานจากภาครัฐที่จะมีมาตรการช่วยเหลือเฉพาะหน้า หรือออกนโยบาย ยุทธศาสตร์มาสนับสนุน ในช่วงวิกฤตการณ์ในครั้งนั้น ซึ่งกลุ่มที่เปลี่ยนผ่านสถานะได้ด้วยตนเองจะมีลักษณะที่แตกต่างกับ เปลี่ยนผ่านสถานะจากความช่วยเหลือของภาครัฐ ดังกรณีศึกษาที่ใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครอง เนื่องจากมีความช่วยเหลือจากรัฐสร้างความมั่นคงเพื่อรองรับเอาไว้ ทำให้เมื่อประสบวิกฤตใด ๆ ก็จะได้รับผลกระทบในระดับที่ต่ำ

หากพิจารณาในมุมมองของแนวคิดนิเวศเชิงสังคม ต่อเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการการเปลี่ยนชีวิต จากคนขอทานกลับมาสู่ชีวิตคนทั่วไปในช่วงสร้างความมั่นคงในงานหรืออาชีพ ในช่วงระยะนี้ กรณีศึกษาของพี่บุญมีจะเห็นภาพที่ชัดเจนมากที่สุด การเปลี่ยนผ่านในช่วงระยะนี้จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือในเงื่อนไขระดับชุมชน และระดับสังคมเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากระยะนี้การต่อยอดเพื่อให่ การทำงาน หรือในกรณีของพี่บุญมีคือ การขายแซนวิชดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น จำต้องได้รับการ สนับสนุนจากภาคประชาชน ภาครัฐ เป็นสำคัญ ยิ่งถ้าหากเมื่อพี่บุญมีต้องประสบกับวิกฤตการณ์อย่าง โควิด-19 แล้วนั้น ภาครัฐต้องทำความเข้าใจกับกลุ่มคนที่เปลี่ยนผ่านสถานะโดยไม่ผ่านความช่วยเหลือ จากภาครัฐว่า กลุ่มคนจำพวกนี้ถ้าเผชิญหน้ากับภาวะต่าง ๆ แล้วการตั้งตัวให้สามารถคงอยู่ในสังคม ต่อไปได้นั้น จำต้องอาศัยความช่วยเหลือจากรัฐ เพราะกลุ่มคนในสังคมกลุ่มต่าง ๆ ก็ได้รับผลกระทบ เช่นกัน รัฐที่เป็นเสาหลักของประเทศจำต้องดำเนินการให้ความช่วยเหลืออย่างทั่วถึง และเหมาะสม นอกจากความช่วยเหลือจากรัฐแล้ว การสร้างความเข้าใจผ่านสื่อต่าง ๆ ก็เป็นหน้าที่ขององค์กร สื่อมวลชนต่าง ๆ ที่ต้องสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ผู้คนในสังคมเป็นสิ่งสำคัญ

ในส่วนของเงื่อนไขระดับชุมชน จะมีหน้าที่ในการช่วยขับเคลื่อนให้ธุรกิจของพีต้นสามารถเดินหน้าต่อไป ซึ่งในเงื่อนไขระดับชุมชนนี้เองก็จะได้รับอิทธิพลส่งต่อมาจาก เงื่อนไขระดับสังคม จากการประชาสัมพันธ์ขององค์กรสื่อมวลชนก็ดี จากการประชาสัมพันธ์ หรืออรรถรงค์ของภาครัฐก็ดี ต่างก็เป็นจุดเชื่อมโยงที่ส่งถึงกัน ในโดยท้ายที่สุดแล้ว ถ้าหากข้อมูลที่ต่างรัฐ หรือองค์กรสื่อมวลชนไม่มีความถูกต้อง หรือมีความคลาดเคลื่อนใด ๆ ไป อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดในวงกว้าง ดังนั้นแล้วเงื่อนไขระดับสังคม และเงื่อนไขระดับชุมชนจึงมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ช่วงระยะสุดท้ายนี้

หากพิจารณาในมุมมองของแนวคิดนิเวศเชิงสังคมทั้ง 5 เงื่อนไขระดับต่อการเปลี่ยนชีวิตจากคนขอทานกลับมาสู่ชีวิตคนทั่วไปและพร้อมที่จะทำงานในช่วง 3 ระยะการเปลี่ยนผ่าน สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. เงื่อนไขระดับบุคคล (Individual Level)

ในเงื่อนไขระดับส่วนนี้ เป็นเงื่อนไขพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลในระดับปัจเจก โดยในเงื่อนไขระดับบุคคลต้องได้รับการสนับสนุนหรือเสริมพลังจาก เงื่อนไขระดับส่วนอื่นเป็นสำคัญ กล่าวคือ อย่างในกรณีของพีบุญมีที่สามารถลุกขึ้นมาพัฒนาศักยภาพตนเอง และต่อยอดทรัพยากรเงินทุนที่ได้รับจากพีเจ็บบจนสามารถสร้างธุรกิจขายแซนวิชของตนเอง และสามารถหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ในที่สุด ในส่วนกรณีศึกษาที่ใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง โดยส่วนใหญ่เงื่อนไขระดับบุคคลจะเป็นปัจจัยที่ไม่ค่อยพบเห็นสักเท่าไร เนื่องจากการถูกเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนทั่วไป ด้วยวิธีการบังคับใช้กฎหมายจากหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นแล้วกำลังใจจากตนเองที่จะสามารถผลักดันให้ลุกขึ้นมาต่อสู้ไปนั้น จะไม่ค่อยพบเห็นในกลุ่มคนที่อาศัยภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ยกเว้นแต่กรณีของพีแมน ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายของตนเอง อย่างเจ้าเจ้าของร้านขายของเก่า ซึ่งเป็นเงื่อนไขระดับชุมชน (Community Level) ที่คอยสนับสนุนการดำเนินชีวิตของพีแมนหลังจากที่พีแมนอยากจะตัดสินใจลาออกจากการรับบริการที่สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง สรุปได้ว่าจากการศึกษาในครั้งนี้เงื่อนไขในระดับบุคคล มิได้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่สามารถตั้งตนได้ด้วยตนเอง แต่จำเป็นต้องมีเงื่อนไขตั้งต้นในระดับอื่น ๆ เข้ามาสนับสนุนให้เงื่อนไขในระดับบุคคลนี้เกิดขึ้น

2. เงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level)

การปฏิสัมพันธ์ระดับบุคคลจนสามารถเป็นเงื่อนไข หรือปัจจัยที่ทำให้สามารถเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนทั่วไปได้นั้น เป็นเงื่อนไขที่ไม่เกิดขึ้น หรือส่งผลกระทบใด ๆ ต่อการเปลี่ยนสถานะกลับมาเป็นคนทั่วไปอย่างชัดเจน เว้นแต่ในกรณีศึกษาของพีบุญมีที่ได้รับกำลังใจสนับสนุนจากสมาชิกใน

ครอบครัวอย่างพี่ภรรยาของตน และลูกสาวของพี่บุญมี แต่หากพิจารณาให้ดี จะสังเกตได้ว่าเงื่อนไขระดับระหว่างบุคคลจะมีส่วนคล้ายคลึงกับเงื่อนไขระดับบุคคล โดยที่ว่าถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนจากเงื่อนไขระดับอื่น ๆ ก็ยังสามารถเป็นเงื่อนไขตั้งต้นที่สำคัญด้วยตัวมันเองได้ หากลองพิจารณาย้อนกลับไปช่วงที่กรณีศึกษาฯ ยังไม่ได้มีสถานะเป็นคนขอทาน เงื่อนไขระดับระหว่างบุคคลเป็นเงื่อนไขที่สำคัญต่อการเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทานอย่างมาก หากในช่วงเวลานั้นเงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล อาจจะเป็นเงื่อนไขที่เกิดจากสมาชิกภายในครอบครัวเป็นสำคัญ การเหนี่ยวรั้งด้วยการสนับสนุน หรือเสริมพลัง (empowerment) ด้านจิตใจจะเป็นส่วนสำคัญที่ไม่ให้พวกเขาตกมาสู่การเป็นคนขอทานได้ในท้ายที่สุด แต่เมื่อพวกเขาเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานแล้ว เงื่อนไขระดับนี้ก็ส่งผลกระทบต่อเมื่อเงื่อนไขระดับอื่น ๆ ส่งผลมากระทบ

3. เงื่อนไขระดับสถาบัน (Organizational / Institutional Level)

ในส่วนของเงื่อนไขระดับสถาบันนี้ เป็นส่วนที่มีความสำคัญในการช่วยเหลือในระยะช่วงเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนทั่วไปและพร้อมที่จะเริ่มต้นทำงานต่อไป ดังในกรณีของสามเณรเต้และน้องต้นที่ได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันทางศาสนาอย่างวัดบางมดโสธราราม แต่เงื่อนไขในระดับสถาบันนี้ก็มิได้เป็นเงื่อนไขสำคัญตั้งต้นที่ส่งผลตรงให้กรณีศึกษาเปลี่ยนผ่านกลับมาเป็นบุคคลทั่วไปได้ ซึ่งเงื่อนไขระดับสถาบันจะมีความคล้ายคลึงกับเงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล ที่ว่าด้วยเป็นส่วนที่เสริมพลัง (empowerment) ในด้านจิตใจ แต่ในกรณีของเงื่อนไขระดับสถาบันจะมีระดับความเข้มข้นของอิทธิพลที่ส่งผลกระทบมากกว่าระดับระหว่างบุคคล เนื่องด้วยจากข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้เงื่อนไขระดับสถาบันอย่างวัดบางมดโสธรารามและพระอาจารย์รูปต่าง ๆ มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือแก่สามเณรเต้ และน้องต้นในเกือบจะทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านความเป็นอยู่ การศึกษา การขัดเกลาทางสังคมด้านต่าง ๆ ส่งเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ทั้งสองนั้น สามารถพยายามต่อไปในภายภาคหน้าได้ และที่สำคัญยังเป็นส่วนที่ช่วยพยุงไม่ให้พวกเขาต้องกลับไปสู่วังวนเดิม ๆ อย่างการกลายเป็นคนขอทาน ดังนั้นแล้วเงื่อนไขสถาบันเป็นส่วนสนับสนุนสำคัญที่รับไม้ต่อจากเงื่อนไขระดับอื่น อย่างเงื่อนไขระดับสังคม หรือเงื่อนไขระดับชุมชน แต่ในท้ายที่สุดแล้วจากข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้

4. เงื่อนไขระดับชุมชน (Community Level)

เงื่อนไขระดับชุมชนเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ที่ช่วยให้กรณีศึกษาสามารถเข้ามามีสถานะเป็นคนทั่วไปได้อีกครั้ง ดังในเรื่องราวของพี่บุญมีที่ได้รับทุนจากพี่เจี๊ยบ และพัฒนาต่อ ยอดจน

เป็นธุรกิจขายแซนวิสได้ แต่ในกรณีของพีบุญมี ถือว่าไม่ใช่เรื่องบังเอิญแต่อย่างใด เนื่องจากพีเจียบได้สัญจรผ่านถนนเส้นนั้นอยู่เป็นประจำ และในการผ่านแต่ละครั้งก็จะมอบเงิน 100 บาทให้กับพีบุญมีเสมอ แต่ประเด็นที่น่าสนใจ คือ การมอบเงินครั้งสุดท้ายของพีเจียบที่เป็นจุดเปลี่ยนชีวิตของพีบุญมีไปตลอดกาล ซึ่งการมอบเงินครั้งสุดท้ายของพีเจียบเป็นการมอบโอกาสให้แก่ชายคนหนึ่งที่เขาไม่เคยได้รับมาทั้งชีวิต ก่อนที่จะมอบเงินทุนให้ นั้นพีเจียบก็ได้ถามไถ่เรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งประเด็นนี้เป็นส่วนหนึ่งที่นอกเหนือจากการให้แค่เงินแล้วจบไป แต่เป็นการให้เงินที่วัตถุประสงค์ของพีเจียบ คือ การที่อยากให้พีบุญมีเลิกเป็นคนขอทาน และประกอบอาชีพอื่น ๆ เพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวต่อไปได้ ในกรณีของพีเจียบเป็นตัวอย่างลักษณะหนึ่งต่อมุมมองของพฤติกรรมในการให้ทาน (philanthropy) ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากลักษณะพฤติกรรมการให้ทานส่วนใหญ่ของผู้คนในสังคมไทยจะเป็นแบบ การให้ทานแล้วก็จากไปเลย โดยไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในระยะยาวใด ๆ

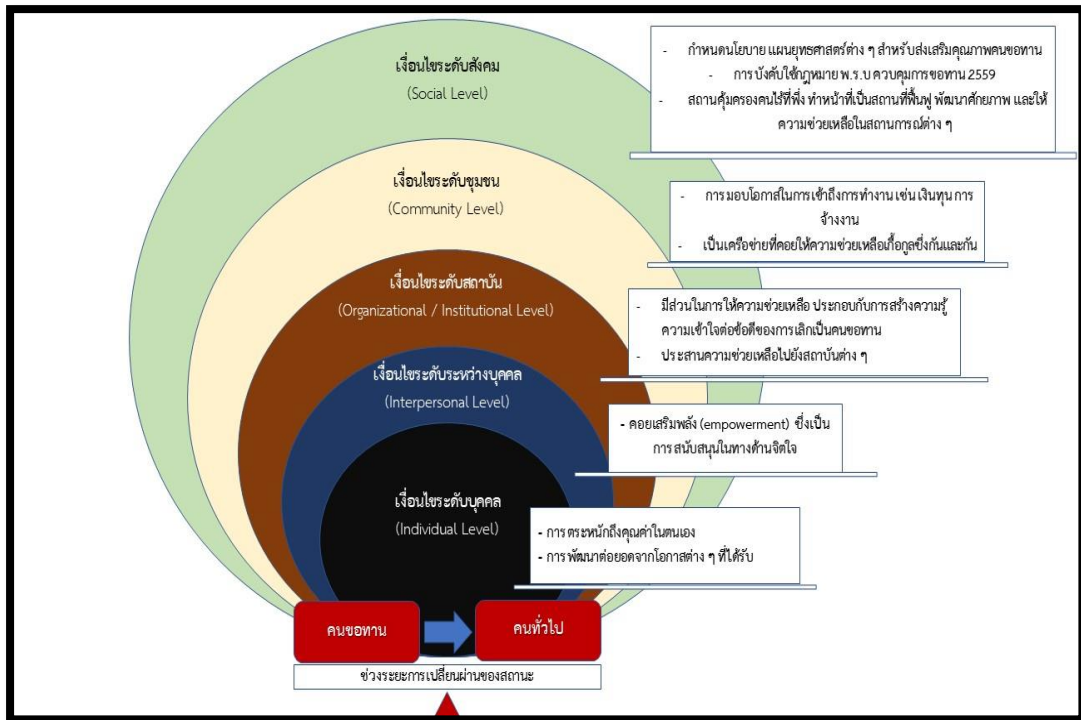
สรุปแล้ว เงื่อนไขระดับชุมชนตั้งกรณีของพีบุญมีและพีเจียบนั้น เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะช่วยสร้างการรับรู้ใหม่ให้กับผู้คนต่อมุมมองของพฤติกรรมในการให้ทาน (philanthropy) นอกจากจะช่วยสร้างการรับรู้เรื่องการให้ทานที่เหมาะสมแล้ว ก็จะเป็นการช่วยสร้างความเชื่อต่อเรื่องอื่น ๆ ตามมาอีกด้วย อย่างเช่น การรับรู้ถึงสภาพปัญหาความเป็นจริงต่อการมาเป็นคนขอทาน ว่าการที่แต่ละคนจะมานั่งเป็นคนขอทานได้นั้นพวกเขาต้องผ่านปัญหาใด ๆ มาบ้าง และวิธีการแก้ไขปัญหา หรือการช่วยเหลือเราอาจสามารถติดต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง หรือจะมอบโอกาสในช่องทางใดช่องทางหนึ่งให้พวกเขาสามารถช่วยเหลือตนเอง และสามารถกลับมามีพลังกายและพลังใจในการสู้ชีวิตต่อไป เรียกได้ว่าเป็นการเล็งเห็นและตระหนักถึงต่อการช่วยเหลือในระยะยาว ซึ่งเป็นการช่วยเหลือที่ยั่งยืนมากกว่าการมอบเงินเพียงอย่างเดียว ในกรณีของพฤติกรรมการให้ทานนั้นผู้ศึกษาไม่ได้มีเจตนาจะกล่าวหา หรือว่าร้ายบุคคลใด เพียงแต่ต้องการชี้ให้เห็นถึงช่องทางในการให้ความช่วยเหลือที่พอจะสามารถทำได้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือพวกเขาในระยะยาวเพียงเท่านั้น

5. เงื่อนไขระดับสังคม (Social Level)

เงื่อนไขระดับสังคมนี้เป็นส่วนสำคัญที่สุดที่ส่งผลให้กรณีศึกษาเกือบทุกรายสามารถเปลี่ยนกลับมาเป็นคนทั่วไป โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กรณีศึกษาที่ใช้ชีวิตภายนอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กับ กรณีศึกษาที่ใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ซึ่งในกลุ่มที่ใช้ชีวิตภายนอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง อย่างสามแฉกเต้และน้องตัน เป็นการได้รับความช่วยเหลือจากการผสมผสานการติดต่อของเงื่อนไขระดับชุมชน อย่างภาคประชาชนที่พบเจอน้องทั้งสองนั่งขอทานอยู่บนสะพานลอย แล้ว

ติดต่อไปยังภาคีสื่อมวลชนที่อยู่ในเงื่อนไขระดับสังคม จากนั้นเมื่อภาคีสื่อมวลชนเป็นตัวกลางในการกระจายข่าวสารไปแล้ว ภาคีรัฐก็เข้ามาทำหน้าที่หลักในการให้ความช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป นอกเหนือจากความช่วยเหลือจากภาครัฐแล้วความช่วยเหลือจากเงื่อนไขระดับชุมชน อย่างที่น้อยประธานชุมชนสภาพร ก็เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลให้สามเณรเต้และน้องต้น ไม่ต้องกลับมาเป็นคนขอทานอีกครั้ง เนื่องจากต้นเหตุปัญหาอย่างคุณพ่อและคุณแม่ได้รับการดูแลแล้ว อีกทั้งตั้งที่อธิบายไว้ในส่วนของเงื่อนไขระดับสถาบันว่าสถาบันทางศาสนาก็เป็นอีกส่วนสำคัญที่คอยอุ้มชู

ในส่วนของกรณีศึกษาที่ใช้ชีวิตอยู่ภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ในกลุ่มนี้จะเป็นการได้รับความช่วยเหลือจากข้อบังคับทางกฎหมายที่รัฐเป็นผู้มีสิทธิ์ขาดในการบังคับใช้ กล่าวคือ เป็นการให้ความช่วยเหลือแบบเปลี่ยนสถานะกลับมาเป็นคนทั่วไปแบบบังคับ เนื่องจากผู้กระทำการขอทานที่ทางภาครัฐตัดสินว่าเป็นคนขอทาน คือ ผู้กระทำ สมควรต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งต่อไป ความเป็นอิสระคือ สิ่งแรกที่พวกเขาถูกพรากไป ซึ่งภาครัฐมีแนวคิดต่อการบังคับใช้กฎหมาย พรบ. การควบคุมการขอทาน 2559 โดยเชื่อว่าคนขอทานสามารถพัฒนาศักยภาพได้ แต่ในความเป็นจริงนั้นด้วยความหลากหลายของบริบท ชีวิตที่แตกต่างกันออกไป จุดมุ่งหมายในชีวิตแต่ละบุคคลก็แตกต่างกันไป การฝึกอາชีพจึงไม่ใช่ทางออกที่เหมาะสมเสมอไป การฟื้นฟูด้านจิตใจก็มีส่วนสำคัญไม่แพ้กัน สรุปกล่าวได้ว่าเงื่อนไขระดับสังคมเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดในการศึกษาครั้งนี้ว่าเป็นเงื่อนไขที่ช่วยเปลี่ยนสถานะให้คนขอทานหลายราย กลับมาเป็นคนทั่วไป แต่บางรายก็เปลี่ยนสถานะมาด้วยความเต็มใจ แต่อีกหลายรายก็เปลี่ยนสถานะมาด้วยการบังคับเชิงกลาย จากการบังคับใช้กฎหมาย

ภาพประกอบที่ 5 สรุปเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนผ่านสถานะกลับมาเป็นคนทั่วไป

5.4 ผลกระทบวิกฤตการณ์โควิด 19 ต่ออดีตขอทานและคนทำงาน

สืบเนื่องจากช่วงระยะสร้างความมั่นคงในงานหรืออาชีพ ในช่วงวิกฤตการณ์โควิด 19 ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อกรณีศึกษาในครั้งนี้ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ 1) กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยไม่มีสถาบันทางสังคมรองรับ 2) กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยมีสถาบันทางสังคมรองรับ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มได้รับผลกระทบโดยไม่มีสถาบันทางสังคมรองรับ

โดยกลุ่มที่ได้รับผลกระทบประเภทแรกมีเพียงแค่กรณีของพี่บุญมีที่ได้รับความช่วยเหลือจากภาคส่วนประชาชนอย่างพี่เจี๊ยบเป็นปัจจัยตั้งต้น ประกอบกับกำลังใจจากสมาชิกภายในครอบครัว จนทำให้สามารถต่อยอดพัฒนาทุนที่ได้รับในการตั้งตัวไปสู่การสร้างอาชีพที่มั่นคงในการหาเลี้ยงชีพให้ตนเอง และครอบครัว แต่เมื่อพี่บุญมีต้องประสบกับวิกฤตการณ์โควิด 19 ผลกระทบที่ได้รับนั้นจะมีระดับที่รุนแรงมากที่สุด หากเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยมีสถาบันทางสังคมรองรับในกรณีศึกษาอื่น ๆ ทั้งหมด เนื่องจากพี่บุญมีสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยมีปัจจัยสนับสนุนจากภาคส่วนเอกชน และภาคส่วนประชาชน ซึ่งในกรณีของการยกระดับคุณภาพชีวิตพี่บุญมีไม่มีความช่วยเหลือจากทางภาครัฐเป็นส่วนประกอบเลย อีกทั้งพี่บุญมีนั้นไม่มีทุนทางสังคมไว้คอยให้ความช่วยเหลืออย่างกลุ่มเพื่อน หรือญาติพี่น้อง ซึ่งพี่บุญมีมีเพียงแค่แฟนกับลูกสาวของตนเท่านั้น ทำให้เมื่อเวลาพี่บุญมีประสบปัญหาใด ๆ พี่บุญมีต้องแบกรับ หรือแก้ไขปัญหาเหล่านั้นไปพร้อมกับภรรยา และลูกสาวเท่านั้น โดยพี่บุญมีได้ให้สัมภาษณ์กับประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาในช่วงวิกฤตการณ์โควิด 19 ไว้ว่า

“บางที่ผมยืนขายแซนวิชอยู่ตรงไฟแดง คิด ๆ แต่ก่อนยังไม่มีโควิด เรามีรอยยิ้มเหมือนคนอื่น แต่โควิดมาที่มันพังเลยครับ ผมใช้เวลามาหลายปีกว่าจะได้มีเงิน มีทองกับเขา แต่พอโควิดมาไม่กี่เดือน มันพังไปหมดเลย เหมือนผมต้องนับ 1 ใหม่ แล้วเมื่อไหร่จะไปถึง 100 ก่อนหน้าโควิดมา ผมมี 70 แล้วอีก 30 ก็ 100 มันพูดไม่ออกเลยครับ บางที่อาจจะพูดว่ามันเป็นธรรมชาติที่เราไม่สามารถแก้ได้ แต่บางที่ผมก็คิดว่าทำไมฟ้าดินทำกับผมโหดร้ายเหลือเกิน ผมมีคิดในใจลึก ๆ ผมอาจจะมีความที่ต้องกลับไปทำอาชีพเดิม ถ้ามันเป็นอีกนะ เพราะตอนนี้ผมหมดแล้ว ไม่มีสำรองแล้ว” (สัมภาษณ์ พี่บุญมี, วันที่ 19 สิงหาคม 2563)

หากพิจารณาว่าในช่วงวิกฤตการณ์โควิด 19 ประชาชนทุกภาคส่วน ต่างโดนผลกระทบเช่นเดียวกับที่พี่บุญมีโดน แต่สภาพเงื่อนไขที่พี่บุญมีประสบอยู่นั้น มีความยากลำบากต่อการแก้ไขปัญหา มากกว่าบุคคลทั่วไป เช่น การไม่มีวุฒิการศึกษาขั้นต่ำ การประสบปัญหากล้าเมื่อน้ำร้อนแรงที่

ข้างขวา การไร้ญาติขาดมิตร และการที่เคยเป็นคนขอทานมาก่อน ก็มีผลต่อสภาวะจิตใจที่มากกว่าคนทั่วไป ยิ่งการเผชิญหน้าต่อวิกฤตการณ์โควิด 19 ก็ทำให้เกิดสภาวะความเครียด (Strain) และอาจจะตกกลับไปสู่ชีวิตของการเป็นคนขอทานในสักวันหนึ่งก็เป็นได้ วิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเบื้องต้นของพี่ต้น คือ การนำเงินที่เก็บออมไว้ทั้งหมดออกมาใช้ และประหยัดคอดออมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ประกอบกับการใช้ช่องทางของสื่อออนไลน์ในการขายแซนวิช แต่ผลตอบรับก็ไม่ดีเท่าที่ควร และคำพูดสุดท้ายที่พี่ไม่บอกกล่าวกับผู้ศึกษาก่อนจากกันคือ

“อยากให้พี่ช่วยพูดต่อ ๆ กัน ให้ช่วยซื้อคนละกล่อง 2 กล่อง อยากได้มีคนช่วยบอกต่อ อย่างน้อยมันช่วยทำให้ผมหายใจต่อได้ ผมดีใจมากที่พี่ไม่ลืมผม ถ้าวันไหนผมได้ดีกว่านี้ผมจะไม่ลืมพี่แน่” (สัมภาษณ์ พี่บุญมี, วันที่ 19 สิงหาคม 2563)

จากเหตุการณ์ของพี่บุญมีการแก้ไขปัญหาจากทางฝั่งของพี่บุญมีโดยฝั่งเดียว อาจทำให้ขาดผลจากผลกระทบทางเศรษฐกิจของวิกฤตการณ์ครั้งนี้ พี่ต้นได้เข้า จำต้องอาศัยการใช้เหลือจากภาครัฐอย่างมาตรการจากที่มี “ประกาศกระทรวงแรงงาน” เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขให้ลดหย่อนการออกเงินสมทบของนายจ้าง และผู้ประกันตน กรณีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อเป็นการช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนแก่นายจ้าง และผู้ประกันตนซึ่งได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติในครั้งนี้ จากมาตรการดังกล่าวจะแบ่งประเภทการช่วยเหลือตามผู้ประกันตนในระบบประกันสังคมออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ 1) ผู้ประกันตนตามมาตรา 33 2) ผู้ประกันตนตามมาตรา 39 และ 3) ผู้ประกันตนตามมาตรา 40 (กรุงเทพมหานครออนไลน์, 2563) โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นในกรณีศึกษาครั้งนี้ของพี่บุญมี ถูกจัดอยู่ในประเภทที่ 3 คือผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ที่ว่าด้วยมีสถานะเป็นบุคคลทั่วไปที่ทำอาชีพอิสระ หรือเป็นแรงงานนอกระบบ เช่น พ่อค้า แม่ค้า เกษตรกร ช่างก่อสร้าง ฟรีแลนซ์ ขายของออนไลน์ และอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นผู้ประกันตน มาตรา 33 หรือ 39 แต่สมัครใจสมัครเป็นผู้ประกันตนประกันสังคมเพื่อรับสิทธิ์ต่าง ๆ

แต่ถ้าหากลองพิจารณาในมุมมองของตัวพี่บุญมีต่อการไปขอความช่วยเหลือจากภาครัฐ ทางพี่บุญมีมีการรับรู้ว่าการที่จะไปขอความช่วยเหลือจากภาครัฐจำเป็นต้องได้รับความเดือดร้อนที่แท้จริง และคิดว่าชีวิตของตนเองนั้นยังไม่ได้ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร แม้ขนาดบัตรประจำตัวผู้พิการพี่บุญมีก็ยังไม่เคยได้มีโอกาสทำได้เลย ดังนั้นการที่พี่บุญมีจะเข้าถึงความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ อย่างการทะเบียนเพื่อรับสิทธิ์ในการช่วยเหลือต่าง ๆ แทบจะไม่มีโอกาสที่จะเกิดขึ้นได้เลย หากในกรณีที่พี่บุญมียอมเข้าถึงสิทธิ์ในการรับความช่วยเหลือจากภาครัฐ กระบวนการในการเข้าถึงก็

เป็นสิ่งที่เป็อุปสรรคต่อพีบุญมีเช่นเดิม เช่น กรณีที่ต้องลงทะเบียนใน www.เราไม่ทิ้งกัน.com เพื่อรับเงินช่วยเหลือจากกระทรวงการคลัง จำนวน 5,000 บาท เป็นเวลา 3 เดือน จากกรณีที่ต้องหยุดกิจการชั่วคราว การเข้าถึงแพลตฟอร์มบนสื่อออนไลน์ต่าง ๆ คนที่รับผิดชอบคือ แฟนของพีบุญมีจะทำหน้าที่ในส่วนนี้ แต่ทางแฟนของพีบุญมีก็ไม่ได้มีความเชี่ยวชาญในการใช้งานสักสักเท่าไร ประกอบกับระยะเวลาที่ต้องรอการตรวจสอบหลักฐานต่าง ๆ ต้องใช้เวลาในระดับหนึ่ง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นต้องได้รับการแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน ในท้ายที่สุดพีบุญมีก็ไม่ได้เข้าถึงความช่วยเหลือใด ๆ จากทางภาครัฐเลย ดังนั้นการแก้ไขปัญหาลักษณะนี้จึงเป็นวิธีเดียวที่พีบุญมีสามารถกระทำได้อ่างการให้วามให้ผู้ศึกษาช่วยบอกต่อให้ผู้อื่นช่วยอุดหนุนแซนวิสของตน

ในช่วงวิกฤตการณ์โควิด 19 ผู้คนที่อยู่ช่วงระยะการเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนทำงาน ที่คาบเกี่ยวมายัง ช่วงสร้างความมั่นคงในงานหรืออาชีพ นอกจากส่งผลกระทบต่อกรณีศึกษาหลักในครั้งนี้ ก็ยังส่งผลกระทบต่อลูกสมปอง (นามสมมติ) ผู้ซึ่งเคยเป็นหนึ่งในผู้ให้ข้อมูลหลักของงานศึกษาครั้งนี้ แต่เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางผู้ศึกษาก็ไม่สามารถติดต่อหรือสอบถามไปยังลูกสมปองได้เลย ทำให้ผู้ศึกษาประมาณการว่าลูกสมปองอาจจะกลับไปสู่การมีสถานะเป็นคนขอทานอีกครั้งก็เป็นได้ ลักษณะเบื้องต้นของลูกสมปองคือ เป็นคนขอทานที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่เทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ แต่เดินทางมาขอทานบริเวณห้างสรรพสินค้า เดอะมอลล์ท่าพระ แต่เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ จากบ้านมิตรไมตรีธนบุรี ทำให้ลูกสมปองสามารถเปลี่ยนผ่านสถานะกลับมาเป็นคนทั่วไปได้ โดยไม่ต้องเข้ารับบริการที่สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง แต่ในท้ายที่สุดแล้วทางผู้ศึกษาก็ไม่สามารถติดต่อลูกสมปองได้อีกเลย ซึ่งช่องทางการติดต่อของลูกสมปองที่ทางผู้ศึกษาพยายามติดต่อให้ได้คือ การโทรศัพท์หา และการเดินทางไปพบลูกสมปองในบริเวณที่ลูกสมปองให้เช่าพระบริเวณดินสะพานลอยหน้าห้างสรรพสินค้า เดอะมอลล์ท่าพระ ซึ่งเป็นพื้นที่ล่าสุดที่ผู้ปฏิบัติงานจากบ้านมิตรไมตรีธนบุรีพบเห็นและได้พูดคุยกับลูกสมปอง

กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยมีสถาบันทางสังคมรองรับ

ในด้านกลุ่มที่ได้รับผลกระทบประเภทที่สองที่ใช้ชีวิตภายนอกสถานคุ้มครอง อย่างสามเณรเต้ และน้องต้นนั้นกล่าวได้ว่าไม่ได้รับผลกระทบทางตรง และผลกระทบที่ได้รับอยู่ในระดับที่ต่ำมาก เนื่องจากมีสถาบันทางศาสนาอย่างวัดบางมดโสรธาราม คอยค้ำชูทั้งสองเอาไว้ ทำให้เงื่อนไขต่อการเผชิญหน้าวิกฤตการณ์โควิด 19 นั้นสภาวะความเสี่ยงอยู่ในระดับที่ต่ำมาก ยกตัวอย่างเช่น สภาวะไร้ที่อยู่อาศัย การเข้าไม่ถึงปัจจัย 4 หรือการต้องสูญเสียรายได้ ในกรณีนี้ผลกระทบที่ได้รับคือผู้คนมาทำบุญที่วัดน้อยลง กิจนิมนต์ลดน้อยลง ความเสี่ยงอย่างเดียวที่ต้องพึงระวังเลยคือ อาจจะได้รับเชื้อ

จากบุคคลภายนอกในขณะที่กำลังปิดกั้น หรือระหว่างที่ถูกเชิญไปกักกักในขณะนั้น ส่วนในกรณีของพ่อแม่ทั้งสองนั้น ก็ได้รับความช่วยเหลือจากเครือข่ายของประธานชุมชนสภาพรของพี่น้องน้อยอยู่แล้ว อีกทั้งยังมีการติดตาม และประเมินผลของเจ้าหน้าที่จากบ้านมิตรไมตรีธนบุรีอยู่เสมอ กล่าวคือมีทั้งภาครัฐ และภาคชุมชนในการให้ความช่วยเหลือช่วยเหลือ ทำให้ในวิกฤตการณ์โควิด 19 นั้น ผลกระทบที่ได้รับนั้นคือ การไม่ได้ไปเยี่ยมลูก ๆ ที่วัด เป็นผลกระทบในเชิงจิตใจที่มากกว่าในด้านกายภาพ

กลุ่มที่ได้รับผลกระทบประเภทที่สองที่ใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครอง ปัจจัยที่สร้างความมั่นคงให้แก่กลุ่มนี้คือ การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ อย่างการถูกเชิญตัวเข้ามาใช้บริการในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งในช่วงเวลา ก่อนหน้าที่จะเกิดวิกฤตการณ์โควิด 19 นั้น ถือเป็นการป้องกันสถานะความเสี่ยงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับผู้รับบริการในปัจจุบันได้ทันที โดยกรณีศึกษาทั้ง 4 รายอย่าง พี่หนึ่ง ลูกสมหมาย พี่แมน และป้าศรี ทั้งหมดก็กล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่าช่วงวิกฤตการณ์โควิด 19 ไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ เลย อีกทั้งยังรู้สึกพอใจที่อาศัยอยู่ในสถานคุ้มครองในเวลานั้น ถึงแม้ว่าผลกระทบในวิกฤตการณ์โควิด 19 ผู้รับบริการจะไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ แต่กลุ่มที่ได้รับผลกระทบเลยก็คือ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการที่ต้องทำงานในสถานะความเสี่ยงต่อการติดต่อกับบุคคลภายนอกที่มาขอรับบริการชั่วคราว นายเทพประทาน อินทฉาย อายุ 28 ปี นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการประจำสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายธัญบุรี ได้อธิบายต่อสถานการณ์ดังกล่าวว่า

“ตอนนั้นเราก็มีการประชุมมีการวางแผน ถ้าเคสไหนยังไม่ผ่านการตรวจเชื้อก็จะมีการกักพื้นที่ให้อยู่ตึกนอกอย่างเดียว ให้อีกตัว 14 วัน ก่อนที่จะเข้ามาข้างใน แต่ถ้าเคสไหนได้รับการตรวจแล้วไม่มีเชื้อก็สามารถเข้ามาอยู่ได้เลย ในส่วนเจ้าหน้าที่ก็เสี่ยงที่จะติดเชื้อ เพราะ เราต้องคุยกับเคสทุกคน บางทีเคสที่ไม่ได้ผ่านหน่วยงานไหน เข้ามาหาเราเลย เราก็ต้องคุย ช่วงนั้นปิดการเดินทางหมดเลย ช่วงนั้นเขาไม่ให้ข้ามจังหวัด แล้วคนที่เขาตกงาน เขาอยากกลับบ้านก็กลับไม่ได้ เขาต้องการมาพึ่งพิงเรา เราก็ต้องทำความเข้าใจในสถานการณ์แบบนี้ ซึ่งมันมีความลำบากในการจัดการ จะเอาระเบียบของสถานคุ้มครองมาใช้กับคนปกติก็ไม่ได้ อย่างการฝากทรัพย์สินด้วย ก็จะได้รับฝากชั่วคราวไม่เหมือนผู้รับบริการที่เข้าระบบมีการฝากธนาคาร” (สัมภาษณ์ เทพประทาน อินทฉาย, วันที่ 22 กรกฎาคม 2563)

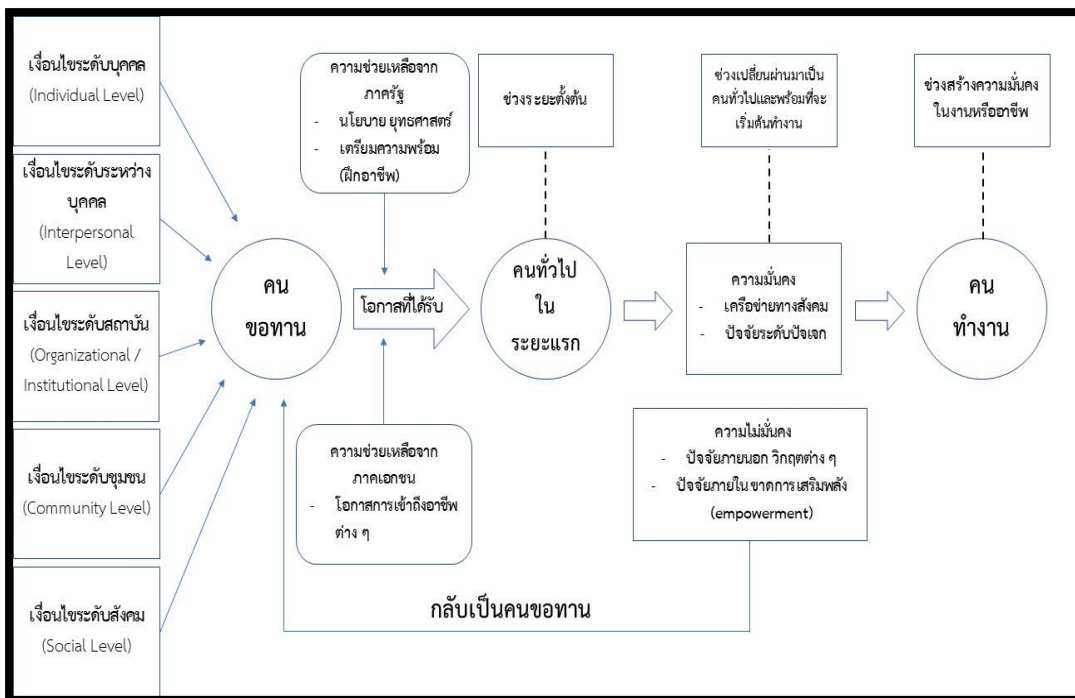
กล่าวได้ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้เกิดกับผู้รับบริการ แต่จะส่งผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในตลอดช่วงระยะเวลาในช่วงวิกฤตการณ์ รวมถึงบุคคลภายนอกที่พวกเขาต้องมาพึ่งพิง

อาศัยความช่วยเหลือจากภาครัฐ บุคคลภายนอกที่ทำงานพวกเขาได้ระงับผลกระทบจากวิกฤตการณ์โควิด 19 จนทำให้ต้องสูญเสียการทำงานอาชีพ ส่งผลให้ต้องเผชิญกับสภาวะความเสียหายมากมายที่ตาม ไม่ว่าจะเป็นสูญเสียรายได้ บางรายอาจจะต้องสูญเสียที่อยู่อาศัย บางรายอาจจะต้องประสบปัญหาภายในครอบครัวเหตุจากการสูญเสียรายได้ สภาวะความเสียหายมากมายที่ตาม ส่งผลให้สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกลายเป็นสถานที่พักพิงที่ให้ความช่วยเหลือไม่เพียงเฉพาะผู้รับบริการ แต่ยังรวมถึงบุคคลภายนอกทั่วไปอีกด้วยในช่วงวิกฤตการณ์โควิด 19 ที่ผ่านมาในจำนวนที่ช่วยได้ หรือการเข้าถึงมีจำกัด

จากกรณีศึกษาทั้งหมดสามารถชี้ให้เห็นว่าในช่วงวิกฤตการณ์โควิด 19 นั้น ความช่วยเหลือแบบเร่งด่วนจากภาครัฐถือเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก ทั้งต่อกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยไม่มีสถาบันทางสังคมรองรับ กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยมีสถาบันทางสังคมรองรับ โดยไม่ว่าจะมีสถานะเป็นบุคคลทั่วไป หรือเป็นกลุ่มคนที่กำลังจะเริ่มเข้าสู่สภาวะเปราะบาง และกลุ่มคนที่เปราะบางอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามกรณีของสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจะสังเกตได้ว่าไม่เพียงแต่ผู้รับบริการภายในสถานเท่านั้นที่ต้องอาศัยการพึ่งพิง แต่ในช่วงสถานการณ์แบบนี้บุคคลทั่วไปที่กำลังประสบปัญหาต่างก็ต้องการการพึ่งพิงเช่นเดียวกัน แต่ภาระงานต่าง ๆ ก็จะส่งผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ต้องทำงานหนักที่มากขึ้น และต้องเผชิญความเสี่ยงที่ตามมาจากการทำงานในช่วงสถานการณ์แบบนี้ นอกจากการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐแล้วสถาบันอื่น ๆ ทางสังคมก็มีส่วนสำคัญเช่นเดียวกัน อย่างสถาบันทางศาสนา ภาคส่วนเอกชน ภาคส่วนประชาชน และเครือข่ายหรือทุนทางสังคมอื่น ๆ ที่จะคอยช่วยเหลือสนับสนุนไม่ให้กลุ่มคนต้องตกลงไปสู่สภาวะเปราะบางได้

การเปลี่ยนชีวิตจากคนขอทานกลับมาสู่ชีวิตคนทั่วไปและพร้อมที่จะทำงานต่อไป			
ชื่อ	ช่วงระยะตั้งต้น	ช่วงเปลี่ยนผ่านมา เป็นคนทั่วไปและ พร้อมที่จะเริ่มต้น ทำงาน	ช่วงสร้างความมั่นคง ในงานหรืออาชีพ
1. พี่บุญมี			✓
2. น้องเต้ และ น้องตัน		✓	
3. พี่หนึ่ง	✓		
4. ลุงสมหมาย	✓		
5. พี่แมน	✓		
6. ป้าศรี	✓		

ตารางที่ 5 สรุปช่วงระยะของการเปลี่ยนผ่านสถานะของแต่ละกรณีศึกษาว่าอยู่ช่วงใด

ภาพประกอบที่ 6 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการเปลี่ยนผ่านสถานะของกลุ่มเป้าหมายหลักในการศึกษา

5.5 มุมมองคนชายขอบต่อการปรับตัวด้านรณเพื่อหาเลี้ยงชีพของคนขอทาน

การพัฒนาารูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในประเทศ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ และสังคม แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมเกิดผลกระทบบางอย่างที่ส่งผลให้เกิดการผลักดันคนบางกลุ่มให้ออกจากศูนย์กลางของสังคม โดยการสร้างภาพความแตกต่างของความเหลื่อมล้ำให้กลายเป็นเรื่องปกติทั่วไป ในทางกลับกันคนบางกลุ่มกลับดูโดดเด่นขึ้น อีกทั้งยังได้รับการยอมรับ และมีบทบาทเป็นผู้นำทางชนชั้น ในขณะที่เดียวกันมีคนอีกกลุ่มที่เสมือนว่าไม่เป็นที่ต้องการของระบบการพัฒนาทางเศรษฐกิจ กลุ่มคนดังกล่าวเหล่านี้ถูกสร้างภาพให้เสมือนกับว่าเป็นส่วนเกินของประเทศ เป็นภาระของสังคม และเป็นตัวปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข ซึ่งความหมายในทางสังคมศาสตร์เรียกกลุ่มคนดังกล่าวว่า “คนชายขอบ” (สุริชัย หวันแก้ว, 2550)

1. กลายเป็นชายขอบเพราะสภาพร่างกายหรือความไม่เหมือนคนอื่น คนขอทาน เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ถูกผลักให้กลายเป็นคนชายขอบของสังคมเมือง เนื่องจากความรู้ ความเข้าใจที่คนขอทานมี มักจะไม่สอดคล้องต่อสิ่งที่สังคมสมัยใหม่ต้องการ ประกอบกับปัจจัยของสภาพร่างกายที่มีความไม่พร้อมในหลาย ๆ ด้าน เช่น ความพิการในด้านต่าง ๆ ปัญหาในการสื่อสารที่เชิงซ้ำ การอยู่ในช่วงวัยชราหรือวัยเด็ก เป็นต้น ปัจจัยที่กล่าวมาไม่ใช่สิ่งที่สังคมยุคบริโภคนิยมปรารถนา และอาชีพขอทานนั้นไม่ถูกให้คุณค่าว่ามีประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้คนขอทานจึงถูกลดทอนความเป็นมนุษย์ลง ด้วยวาทกรรมที่ผู้คนในสังคมตีตราไว้อย่างตายตัว บางรายถูกกีดกัน และถูกทำให้ด้วยโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่ควรจะได้รับ เช่น กรณีของพิบูลย์ที่เกิดมาพร้อมกับภาวะรับรู้ของตนเองเป็นหนึ่งใน “ครอบครัวคนขอทาน” โอกาสที่จะได้รับการรักษา หรือเรียนหนังสือก็ไม่สามารถที่จะเข้าถึงได้ ด้วยปัจจัยเหล่านี้ได้แปรเปลี่ยนเป็นเงื่อนไขที่ผูกมัดกับชีวิตของเขาไปตลอด ดังนั้นในการอธิบายประเด็นมุมมองคนชายขอบต่อการหาเลี้ยงชีพของคนขอทาน และอุปสรรคต่อการเข้าถึงการทำงาน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างความเข้าใจช่องว่างแห่งความแตกต่าง และความเหลื่อมล้ำเช่นนี้ เพื่อที่จะให้ผู้คนทั่วไปในสังคมได้ตระหนักถึงคุณค่าความเป็นคนของบุคคลอื่น และมีความเข้าใจต่อความหลากหลายของบุคคลที่มีวิถีชีวิตที่แตกต่าง การอธิบายในประเด็นนี้จะทำให้เราเข้าใจถึงศักยภาพของความเป็นอดีตคนขอทานว่าสามารถชีวิตอยู่ได้อย่างไร ท่ามกลางสภาพที่ถูกลดทอนความเป็นมนุษย์ในสังคมและอดีตคนขอทานเหล่านี้มีวิธีการปรับตัวเพื่อเอาตัวรอดที่หลากหลายรูปแบบได้อย่างไร เพื่อให้สามารถดำรงชีวิต และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองด้วยการเข้าถึงการทำงานด้วยปัจจัย และเงื่อนไขที่ตนเองมีได้ท่ามกลางการถูกผลักดันให้เป็นคนชายขอบของการพัฒนา

การสร้างความสำเร็จที่ว่าด้วยช่องว่างแห่งความแตกต่างสำหรับกลุ่มคนชายขอบที่เป็นเกี่ยวของกับการเข้าถึงการทำงานที่เป็นรูปธรรม อย่างกรณีศึกษาโครงการ “จ้างวานเข้า” โดยมูลนิธิกระจกเงา รูปแบบของงานคือการจ้างคนไร้บ้านทำความสะอาดในพื้นที่สาธารณะ ร่วมกับการทำงานกับทางกรุงเทพมหานคร หรือชุมชนต่าง ๆ โครงการจ้างวานเข้านั้นว่าด้วยแพลตฟอร์มรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับโอกาสให้คนไร้บ้านเข้าถึงระบบงานได้ เนื่องด้วยภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันที่ระบบเศรษฐกิจได้รับผลกระทบอย่างมากจากการแพร่ระบาดของวิกฤตการณ์โควิด 19 ทำให้อัตราการจ้างงานลดลงหลายเท่าตัว ซึ่งภายใต้สภาวะปกตินั้น กลุ่มคนไร้บ้านก็นับเป็นกลุ่มคนที่ประสบภาวะยากลำบากในการใช้ชีวิตที่สุดกลุ่มหนึ่งของเมืองอยู่แล้ว จากสาเหตุหลายปัจจัยทำให้เขาเข้าสู่ระบบการทำงานยาก ทั้งข้อจำกัดด้านกายภาพ เนื่องจากคนไร้บ้านส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ สุขภาพไม่ดี เรี่ยวแรงน้อย ประกอบกับพื้นฐานการเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ไม่มีทักษะอื่น ๆ เลย (มิ่งขวัญ รัตนคช, 2563) ประเด็นสำคัญของโครงการจ้างวานเข้าที่สะท้อนให้เห็นคือ โดยธรรมชาติของการจ้างงานคนไร้บ้าน ข้อจำกัดของการเป็นคนไร้บ้านก็คือ เมื่อพวกเขาหลุดมาเป็นคนไร้บ้านแล้ว การที่พวกเขาจะเข้าสู่การทำงานที่เป็นทางการ หรืองานในระบบนั้นแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย อย่างการไปสมัครงานโดยไม่มีที่อยู่แน่นอน บัตรประชาชน หรือการไม่มีโทรศัพท์มือถือที่ใช้ในการติดต่อ โอกาสที่พวกเขาจะเข้าถึงงานในระบบมันจึงมีความยากที่เกิดจากกระบวนการต่าง ๆ ดังนั้นงานที่พวกเขาสามารถทำได้ก็คือเป็นงานนอกระบบ ซึ่งมีกระบวนการเข้าถึงการทำงานที่ไม่ต้องการเอกสารสมัครงานอะไรมาก แต่ผลลัพธ์ที่ตามคือเรื่องของค่าจ้างที่อาจจะไม่จูงใจมาก

ดังนั้นแล้วในส่วนของการพิจารณาถึงการแก้ไขปัญหา (บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2563) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า การมีภาคเอกชนจ้างคนในเงื่อนไขการจ้างงานที่เหมาะสม รวมถึงภาครัฐดำเนินจ้างคนในเงื่อนไขการจ้างงานที่เหมาะสม ก็อาจตอบโจทย์ที่เหมาะสมสำหรับคนไร้บ้านจำนวนหนึ่งเลย เมื่อกลุ่มคนไร้บ้านพอใจที่จะทำงานในโครงการจ้างวานเข้า หรือส่วนที่ภาคเอกชน และภาครัฐหยิบยื่นให้อานาคต กลุ่มคนไร้บ้านอื่น ๆ ที่มีความหลากหลายทั้งด้านเพศ วัย หรือช่วงระยะเวลาที่เปลี่ยนผ่านมาเป็นคนไร้บ้านระยะแรก ก็จะสามารถได้รับการช่วยเหลืออย่างทันที และพวกเขาจะได้ไม่ต้องตกมาเป็นคนไร้บ้านในระยะยาว ในการให้ความช่วยเหลือก็จะส่งผลให้พวกเขานั้นมีเงินเก็บมากพอที่จะไปสมัครงานได้ หรือกลับไปจ่ายค่าเช่าห้องได้ รวมถึงผู้สูงอายุหลายคนที่ไม่มียานพาหนะ ซึ่งการที่จะให้ไปทำงานทำคงจะแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย ดังนั้นแล้วการมีงานที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างโครงการจ้างวานเข้า แล้วหาให้เจอว่ามีกลุ่มคนที่อยากจะทำงาน ก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน หากพิจารณาในอีกมุมมองโดยเฉพาะผู้คนที่ในสังคมไทยหลายรายในปัจจุบันที่อยากจะให้ความช่วยเหลือแก่คนไร้บ้าน แต่

ไม่รู้วิธีการช่วยเหลือเช่นใดที่จะได้มีประสิทธิภาพที่เหมาะสม อย่างเช่น การแจกอาหารให้แก่กลุ่มคนไร้บ้านนั้น ก็จะเป็นการช่วยแบบรายวันเท่านั้น แต่การช่วยให้พวกเขาได้มีงานทำ งานพอที่จะตั้งตัวได้ ก็จะเป็นการช่วยเหลือที่ยกระดับอย่างมีนัยยะสำคัญมากกว่า

จากการที่หยิบยกประเด็นเรื่องโครงการจ้างวานเข้ามาอธิบายนั้น การให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนไร้บ้านกับคนขอทานอาจสามารถให้ความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกันได้ อย่างในกรณีของโครงการที่หยิบยื่นโอกาสการเข้าถึงการทำงาน แต่ในลักษณะที่แตกต่างระหว่างคนไร้บ้านกับกลุ่มคนขอทาน คือ เรื่องของผลตอบแทนที่ได้รับจากการทำงาน ทางด้านกลุ่มคนขอทานส่วนใหญ่จะพิจารณาถึงค่าตอบแทนเป็นสำคัญ จึงทำให้ปัจจัยเรื่องของลักษณะของรูปแบบงานขอทาน เป็นปัจจัยที่ทำให้คนขอทานหลายรายไม่คิดที่จะทำงานต่าง ๆ เนื่องจากต้องใช้แรงกายในจำนวนที่มาก หากเปรียบเทียบกับการนั่งขอทานและได้รายได้โดยไม่ต้องลงแรงใด ๆ ในส่วนของคนไร้บ้านหลายรายก็ไม่คิดว่าตนเองนั้นจะไปนั่งขอทาน เนื่องจากเป็นการลดทอนศักดิ์ศรีของตนเอง (บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2560) แต่กลุ่มคนขอทานบางรายก็ไม่ได้มีลักษณะที่ยึดติดกับการเอารายได้เป็นตัวตั้ง อย่างในกรณีศึกษาหลายรายที่มีปัจจัยต่าง ๆ ทับซ้อนไว้ จนท้ายที่สุดต้องออกมาขอทานเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

2. กลายเป็นชายขอบเพราะไม่อยู่ในศูนย์กลางเชิงภูมิศาสตร์ ในกระบวนการกลายเป็นคนชายขอบนั้น (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2549) ได้อธิบายความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นชายขอบว่า สำหรับความเป็นชายขอบในทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซับซ้อน ซึ่งมักจะผลักดันให้คนส่วนหนึ่งต้องไร้อำนาจ จนตกไปอยู่ชายขอบของสังคม แม้จะมีชีวิตอยู่ตรงศูนย์กลางของพื้นที่ในเชิงภูมิศาสตร์ก็ตาม รวมถึงเป็นกระบวนการลดทอนความเป็นมนุษย์ด้วย เช่น คนขอทานบางรายถึงแม้ว่าจะอพยพมาขอทานอยู่ในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของประเทศไทย ดังในกรณีของลุงสมหมายวัย 61 ปี ด้วยความสูงอายุและความรู้ที่ลุงสมหมายมีนั้น ไม่สามารถจัดประเภทให้เข้ากับความรู้ในยุคสมัยปัจจุบันได้ ทางตัวลุงสมหมายและคนขอทานรายอื่น ๆ จึงเป็นกลุ่มชายขอบและถูกกีดกันออกจากพื้นที่แห่งการพัฒนาและความทันสมัย ถึงแม้ว่าลุงสมหมายจะอยู่คู่กับสังคมเมืองอย่างกรุงเทพฯ มาอย่างช้านาน และเป็นหนึ่งในแรงงานที่ช่วยก่อสร้างอาคาร หรือสถานที่ต่าง ๆ ภายในกรุงเทพฯ ก็ตาม หรือในกรณีของพี่แมน ในช่วงเวลาที่เปลี่ยนผ่านจากคนขอทานกลับมาเป็นคนที่กำลังหางานทำได้สำเร็จ โดยพี่แมนกำลังหางานบริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ แต่กลับถูกล่อลวงและลดทอนความเป็นมนุษย์โดยทำให้การเป็นสินค้า และถูกส่งให้ไปใช้ชีวิตประกอบกับการค้าแรงงานบนเรือประมง จากปกติที่เป็นคนชายขอบอยู่แล้ว กลับต้องถูกลดทอนความเป็นมนุษย์ยิ่งเข้าไปอีก

ท้ายที่สุดก็ตกไปสู่การเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ามนุษย์ แต่ทางพีแมนหรือผู้คนที่ถูกประทับตราว่าเป็นคนขายขอบนั้น มักจะไม่ยอมให้ตนเองต้องตกเป็นฝ่ายถูกกระทำอยู่ฝ่ายเดียว พวกเขาจะพยายามที่จะตอบโต้หรือดิ้นรนต่อสู้เพื่อที่จะกำหนดสถานภาพของตนเองเพื่อรักษาความเป็นมนุษย์เอาไว้ แต่ในกรณีของพีแมนจะมีความรุนแรงของเหตุการณ์ที่ว่าด้วยการเป็นเหยื่อของการค้าแรงงานในรูปแบบมนุษย์ การดิ้นรนของพีแมนหมายถึงการเอาตัวรอดเพื่อรักษาไว้ซึ่งชีวิตตนเอง ในประเด็นกรณีศึกษาของพีแมน ทำให้เห็นภาพว่าคนกลุ่มขายขอบมักจะเป็นตกเป็นกลุ่มเป้าหมายแรกของนายหน้าที่จะชักจูงและล่อลวงไปสู่กระบวนการค้ามนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ (พชร สันทัด และเชษฐ รัชดาพรธรรมาธิกุล, 2559)

3. การปรับตัวของคนขายขอบและวาทกรรมกรเป็นขอทานของคนนอกและคนใน จากข้อมูลของแต่ละกรณีศึกษาจะพบว่า การต่อสู้ หรือการปรับตัวดิ้นรนเพื่อตอบโต้ของคนขายขอบ รวมถึงกลุ่มคนขอทาน ไม่จำเป็นต้องเป็นวิธีที่มีความรุนแรงเสมอไป แต่กลุ่มคนขายขอบส่วนใหญ่มักเลือกใช้วิธีการต่อสู้ที่หลากหลาย เช่น การสร้างความหมายใหม่ การสร้างตัวตนหรือสร้างพื้นที่ขึ้นมาใหม่ และเลือกที่จะเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์เพื่อที่จะปรับตัว เพื่อให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ รวมถึงรักษาและดำรงไว้ซึ่งคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของตนเองให้มากที่สุด เช่น กลุ่มคนที่เป็นเกย์ถูกผู้คนในสังคมบางกลุ่มกีดกันจากโครงสร้างสังคมทั้งในสถานที่ทำงาน หรือแม้แต่สถานศึกษา ดังในงานศึกษาเรื่อง เว็บไซต์เกย์: พื้นที่สาธารณะสำหรับคนขายขอบ (ชินวร ฟ้าดิษฐ์, 2552) แต่ทางกลุ่มคนที่เป็นเกย์จำนวนหนึ่งเลือกที่จะสร้างความหมายใหม่ขึ้นมาเพื่ออธิบายตนเองว่า พวกเราก็เป็นคนหนึ่งที่ไม่ได้มีความผิดปกติจากคนทั่วไป มีการประกอบอาชีพที่สุจริต แต่ผู้คนในสังคมจำนวนหนึ่งกลับกีดกันกลุ่มคนที่เป็นเกย์ให้ไม่มีบทบาทในสังคม ดังนั้นการสร้างพื้นที่บนอินเทอร์เน็ตจึงเป็นการปรับตัวเพื่อสร้างตัวตนที่สามารถทำให้เกย์สามารถแสดงอัตลักษณ์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ ในการสร้างอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นมาใหม่ในครั้งนี้ มีลักษณะคล้ายกับรูปแบบของชุมชนเสมือน เป็นการเชิญชวนผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันเข้ามาแสดงความคิดเห็น พูดคุย แลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกันโดยไม่ต้องรู้จักกันมาก่อน สำหรับเกย์บางคนที่มีความกังวลเรื่องอคติที่เกิดขึ้นจากพื้นที่ทางกายภาพก็สามารถใช้พื้นที่อินเทอร์เน็ตสร้างความสัมพันธ์อันหลากหลายขึ้นได้อีกด้วย

ในสถานการณ์ปัจจุบันผู้คนในสังคมสื่อสารกันผ่านสื่อออนไลน์ และสื่อออนไลน์มีอิทธิพลจนส่งผลให้ผู้คนในสังคมส่วนมากเชื่อถือในข้อมูล ๆ นั้น จากความเข้าใจที่ว่าด้วยความรู้ผิวเผินที่รับรู้ผ่านสื่อมา จนบางครั้งอาจกลายเป็นความเชื่อที่ยึดมั่นว่าเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคม และตระหนักว่าสิ่งที่ยึดมั่นนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เช่น คลิปวิดีโอจากเว็บไซต์ชื่อดังอย่าง youtube ได้มีผู้ใช้งานที่มี

อิทธิพลในสื่อออนไลน์ ได้นำเสนอเนื้อหาคลิปวิดีโอที่ว่าด้วย “ปลอมเป็นขอทาน คืนเงินคนให้ 1000 เท่า!!”²⁸ โดยประเด็นที่น่าสนใจคือ การเติบโตของจำนวนผู้เข้าชมซึ่งคลิปวิดีโอดังกล่าวนี้ได้ถูกเผยแพร่ในวันอังคารที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมา ความน่าสนใจอยู่ที่ภายในวันแรกที่คลิปวิดีโอเผยแพร่จำนวนผู้เข้าชมก็สูงถึงกว่า 600,000 กว่าครั้ง โดยในปัจจุบันมีผู้เข้าชมทั้งหมด 6,568,063 ครั้ง (ข้อมูล ณ วันที่ 6 พฤศจิกายน 2563) เนื้อหาในคลิปวิดีโอเป็นการบอกเล่าถึงผู้มีชื่อเสียงในสื่อออนไลน์ต้องการทดสอบผู้คนสังคมว่าบุคคลใด มีจิตใจเอื้อเพื่อให้เงินแก่ขอทาน โดยการที่เจ้าของคลิปวิดีโอจะปลอมตัวเป็นขอทานไปนั่งขอทานบริเวณสะพานลอยหน้าห้างสรรพสินค้าพิวเจอร์พาร์ค บุคคลใดที่ให้เงิน บุคคลนั้นจะได้รับเงินคืนกลับไปจำนวน 1,000 เท่า ประเด็นสำคัญในส่วนแรกของเหตุการณ์ในครั้งนี้คือ ทิศทางของความคิดเห็นที่สาธารณชนมีต่อคลิปวิดีโอชุดนี้ โดยส่วนใหญ่เห็นชอบว่าการให้ทานเป็นการกระทำที่ถูกต้อง และสนับสนุนการกระทำลักษณะนี้ อีกทั้งหลาย ๆ คนยังชื่นชมต่อเจ้าของคลิปวิดีโอดังกล่าว ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวจะเป็นเรื่องจริงหรือเรื่องที่ถูกจัดฉากไว้ก็ตาม

จากประเด็นดังกล่าว เป็นการสร้างวาทกรรมต่อการให้ทานแก่คนขอทานว่าเป็นสิ่งที่ดี เป็นการสร้างความหมายว่าการให้ทาน จะส่งผลที่ดีกลับสู่คนให้ทาน เป็นการสร้างวาทกรรมในมุมมองคนทั่วไปต่อคนขอทานในทัศนคติด้านบวก แต่ในความเป็นจริงแล้วเป็นการช่วยส่งเสริมพฤติกรรมขอทานตามทฤษฎีพฤติกรรมจากการเรียนรู้ (learned-behavior/operant conditioning) ของ บี เอฟ สกินเนอร์ (B. F. Skinner) ซึ่งการให้เงินขอทานนั้นเป็นการให้ความช่วยเหลือที่ไม่เพียงพอต่อการช่วยเหลือในระยะยาว อีกทั้งยังเป็นการให้ความช่วยเหลือที่ไม่ยั่งยืนอีกด้วย อีกทั้งยังเป็นการสร้างความหมายต่อกลุ่มคนชายขอบที่เป็นกลุ่มคนขอทาน ว่าเสมือนต้องรอคอยความช่วยเหลืออยู่ฝ่ายเดียว ทำให้ไม่เข้าใจถึงมิติการคืนบรรเทาต่อผู้ประสบปัญหาต่าง ๆ ที่ผลักให้คนหนึ่งคนต้องออกมาขอทาน หากพิจารณาอีกมุมมองเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นการบอกเล่าแบบ romanticize เป็นมุมมองในลักษณะของคนที่มีพร้อมไม่ได้ประสบปัญหาในชีวิตเฉกเช่นคนขอทาน มอบความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ประสบปัญหาอย่างคนขอทาน และการกระทำดังกล่าวก็ส่งผลที่ดีกลับคืนแก่ผู้ให้ สรุปได้ว่าทุกฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยไม่ได้พยายามทำความเข้าใจถึงปัญหาเบื้องหลังเลย

หากพิจารณาในมุมมองของคนนอกและคนใน ต่อกรณีการสร้างวาทกรรมสนับสนุนการให้ทานแก่คนขอทานผ่านทางสื่อออนไลน์ อาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องที่ผู้คนในสังคมหลายกลุ่มให้การ

²⁸ สามารถชมคลิปวิดีโอฉบับเต็มได้ที่ https://www.youtube.com/watch?v=PtP_j9pqkS0

ยอมรับการมีอยู่ของอาชีพขอทานโดยกลาย ๆ จากทิศทางส่วนใหญ่ของความคิดเห็นที่สนับสนุน ประเด็นดังกล่าวว่าเป็นการกระทำที่น่าชื่นชม ซึ่ให้เห็นว่า แม้ยุคสมัยจะแปรเปลี่ยนแต่ทัศนคติที่ผู้คนทั่วไปมองต่อคนขอทานโดยส่วนใหญ่ ก็ยังคงมีทัศนคติไปในทิศทางด้านบวก เป็นวัฒนธรรมแบบ ค่านิยมที่เรียกว่า “ใจบุญสุนทานช่วยเหลือคนยากไร้” (บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2559) ดังนั้นแล้วหากนำ แนวคิดเรื่องการสร้างวาทกรรม ประกอบเข้ากับทัศนคติที่ผู้คนในสังคมมีแก่กลุ่มคนยากไร้ที่เป็น “คนขอทาน” ว่าเป็นสิ่งที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ก็กล่าวได้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่ได้ผิดแต่อย่างใด แต่การสร้างความสำเร็จในลักษณะทำนองนี้จะเป็นการสร้างความสำเร็จที่ผิดให้แก่ตนเอง และสร้างความเข้าใจที่ผิดให้แก่ผู้คนที่สังคม เรื่องของการให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมแก่กลุ่มคนขอทาน ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า การที่เราเป็นคนนอก เราจะเข้าใจในมุมมองของการเป็นคนขอทานแค่ใน มุมมองของตนเองฝ่ายเดียว เราไม่สามารถที่จะรับรู้ได้เลยว่าประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านของคนขอทาน ต้องผ่านอะไรมาบ้าง ปัจจัยใดที่ส่งผลให้เขามาอยู่ ณ จุดนี้ การให้ทานจึงเสมือนเป็นการสร้างการรับรู้ ของตนเองว่าเราเห็นอกเห็นใจแก่กลุ่มคนเหล่านี้ ฉะนั้นแล้วนอกจากการสร้างความช่วยเหลือใด ๆ ที่เป็นรูปธรรมแล้ว การสร้างความเข้าใจในเชิงวาทกรรม และการสร้างทัศนคติที่เหมาะสมแก่กลุ่มคนขอทานก็นับว่าเป็นเรื่องที่มีความท้าทายและมีนัยยะสำคัญเช่นกัน

นอกจากการสร้างพื้นที่ขึ้นใหม่ การหลีกเลี่ยงต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ก็เป็นรูปแบบอีกวิธีที่กลุ่มคนขอทานมักจะกระทำ อย่างในกรณีของพี่บุญมีในช่วงระหว่างที่มีสถานะเป็นคนขอทาน เหตุการณ์สำคัญที่บ่งชี้ว่าพี่บุญมีหลีกเลี่ยงปัญหา คือ เหตุการณ์หลีกเลี่ยงหนีเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในขณะที่พี่บุญมีต้องการที่จะเดินทางเพื่อไปขอทานที่ต่างจังหวัดโดยการเดินทางด้วยรถทัวร์ ซึ่งถ้าหากพี่บุญมีเดินทางด้วยรถไฟก็จะพบกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ และท้ายที่สุดก็จะถูกจับกุม เนื่องจากผิดกฎหมายตามพ.ร.บ ควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ก่อนที่จะเดินทางไปต่างจังหวัดในทุกครั้งที่พี่บุญมีก็จะศึกษาเส้นทาง และจะคอยตรวจสอบความเคลื่อนไหวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานรัฐ ในความ น่าสนใจของประเด็นดังกล่าว นอกจากกลุ่มคนชายขอบที่เป็นคนขอทานที่ต้องคอยเฝ้าระวังเจ้าหน้าที่ จากภาครัฐ กลุ่มคนชายขอบที่เป็นกลุ่มคนไร้บ้านก็มีรูปแบบวิธีการรับมือคล้ายกับในกรณีของพี่บุญมี ดังในงานศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตคนไร้บ้าน: หลากหลาย ณ ชายขอบของเมือง (บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2546) ในการศึกษาคนไร้บ้านจะมีการให้คำนิยามใหม่ที่ใช้สำหรับเรียกเจ้าหน้าที่ หรือผู้ที่ เกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐอย่าง “สก็อต”²⁹ “นิว”³⁰ และ “พวกสงเคราะห์”³¹ ซึ่งกลุ่มคนไร้บ้าน

²⁹ สก็อต หมายถึง ตำรวจนอกเครื่องแบบที่เป็นฝ่ายสืบสวนของสถานีตำรวจท้องที่ ที่จะมาสอดส่องดูคนที่มีพฤติกรรมทำที่น่า สงสัยว่าจะเป็นพวกมิจฉาชีพ พวกจำหน่ายยาเสพติด

จะพยายามหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับบุคคลทั้ง 3 ประเภทนี้ โดยในกรณีของพี่บุญมีความโชคดีที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่มีสถานะเป็นคนขอทาน คือ การที่ไม่เคยพบเจอกับเจ้าหน้าที่จากกรมประชาสงเคราะห์เลยแม้แต่ครั้งเดียว สำหรับการเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่จากกรมประชาสงเคราะห์ ทั้งกลุ่มคนไร้บ้าน หรือกลุ่มคนขอทานมักจะเป็นสิ่งที่น่ากลัวเสมอ จากคำอธิบายในงานศึกษาของ (บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2546) ได้อธิบายถึงภาพลักษณ์ของเจ้าหน้าที่จากกรมประชาสงเคราะห์ในช่วงสมัยนั้นว่า เจ้าหน้าที่จะมาพร้อมกระบถกระบะ 6 ล้อ มีลักษณะแบบล้อมลูกกรง เป็นภาพลักษณ์ที่บ่งบอกวาม่าเพื่อ “กวาดล้าง” กลุ่มคนที่เร่ร่อนจรจัด ซึ่งการเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ในสมัยก่อนเสมือนกับการติดคุก ไม่มีอิสระ ไม่สามารถออกไปไหนได้ บางครั้งนโยบายจากภาครัฐที่บังคับใช้โดยมีแนวคิดเพื่อที่อยากจะพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้คนให้ดีขึ้น อาจจะไม่ใช่การแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง หรือสามารถตอบโจทย์ต่อทุกบริบทชีวิตของทุกกลุ่มเป้าหมายได้

หากพิจารณาในมุมมองของการเลี้ยงชีพ การเข้าถึงสินทรัพย์ (capital assets) ของกลุ่มคนขอทานจะมีความแตกต่างกันออกไปตามบริบทแต่ละปัจเจกบุคคล ดังกรณีของน้องเต้ และน้องต้นที่ต้องออกมาขอทาน ด้วยสาเหตุมาจากเสาหลักครอบครัวอย่างคุณพ่อ คุณแม่ที่เสมือนเป็นทุนมนุษย์ภายในครอบครัวที่คอยหารายได้เข้ามาในบ้าน กลับเกิดอุบัติเหตุทำให้ทั้งสองไม่สามารถออกไปทำงานได้ แต่ข้อจำกัดที่น้องเต้ และน้องต้นมีต้นทุนที่ดีกว่า กรณีศึกษารายอื่นคือ การที่มีพักอาศัยเป็นหลักเป็นแหล่ง แยกเช่นเดียวกับกรณีของพี่หนึ่ง ทำให้ปัญหาของน้องเต้ และน้องต้นจึงมีเพียงเรื่องของการเงินในด้านเดียว ประกอบกับทุนทางสังคมที่ว่าด้วยการที่ต้องได้เล่าเรียนหนังสือ ได้มีเวลาเล่นกับกลุ่มเพื่อน แต่กลับต้องสูญเสียเวลาบางส่วนไปเมื่อต้องปรับตัวมาเป็นคนขอทาน เพื่อหารายได้ไปให้คุณพ่อบริหารจัดการภายในบ้าน การต่อสู้ และปรับตัวต่อสภาวะความเครียด (strain) ของน้องเต้ และน้องต้น คือ การได้เล่นเกม การเล่นเกมนอกจากเป็นกิจกรรมที่ไว้ใช้เพื่อคลายเครียดแล้ว ยังเป็นกิจกรรมที่ไว้ใช้ทำเมื่อคุณพ่อ และคุณแม่ทะเลาะกัน ดังนั้นการเล่นเกมสำหรับน้องเต้ และน้องต้นจึงเสมือนเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผ่านพ้นเหตุการณ์ที่สร้างความไม่สบายใจให้แก่ทั้งสอง

แต่ในมุมมองของผู้ปฏิบัติการจากภาครัฐ อย่างนักพัฒนาสังคมประจำบ้านมิตรไมตรีธนบุรีได้อธิบายในช่วงเวลาก่อนที่จะให้ความช่วยเหลือแก่น้องเต้ และน้องต้นว่า น้องเต้ และน้องต้นมีลักษณะเป็นเด็กที่ติดเกมมาก ๆ โดยเวลาส่วนใหญ่ของทั้งวันจะใช้ไปกับการเล่นเกมที่ร้านเกม เมื่อไม่มีเงินที่จะ

³⁰ นิ้ว หมายถึง บุคคลที่เป็นสายให้กับตำรวจ มีหน้าที่ชี้เป้าว่า ใครทำผิดกฎหมาย

³¹ พวกสงเคราะห์ เป็นคำเรียก เจ้าหน้าที่ของกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งในปัจจุบันได้ถูกเปลี่ยนแปลงมาเป็น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

สามารถเล่นเกมต่อได้ ก็จะเดินไปที่สะพานลอยเพื่อไปนั่งขอตาน เมื่อได้เงินมาแล้วก็จะนำเงินไปให้คุณพ่อ หรือไม่ก็จะเอาไปเล่นเกม จากเหตุการณ์ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นมุมมองของผู้ปฏิบัติการจากภาครัฐ ประเด็นที่ทางผู้ศึกษาจะชี้ให้เห็น คือ การที่เจ้าหน้าที่จากภาครัฐนั้นไม่ได้พยายามทำความเข้าใจถึงชุดความคิดเบื้องหลังต่าง ๆ ว่าทำไมน้องทั้งสองคนถึงต้องเล่นเกม ปัญหาต่าง ๆ ที่น้องทั้งสองต้องประสบเจอเมื่อตนเองต้องออกไปขอตาน อย่างการพบเจอขอตานเจ้าถิ่นที่ข่มขู่ว่าจะทำร้ายร่างกาย หรือการทะเลาะกันของคุณพ่อและคุณแม่ เกมจึงเสมือนเป็นเครื่องมือที่ช่วยเยียวยาน้องทั้งสองให้ผ่านช่วงเวลาที่ไม่สบายใจไปได้ มุมมองของเจ้าหน้าที่รัฐนั้นมีผลทั้งทางตรง และทางอ้อมต่อกลุ่มคนขอตาน เนื่องจากการทำความเข้าใจต่อบริบทชีวิตที่มีความซับซ้อนที่แตกต่างกันออกไป หากไม่พยายามที่จะทำความเข้าใจอาจจะทำให้การรับรู้ที่มีต่อคนหนึ่งคนต้องเปลี่ยนไป ประกอบการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ก็ส่งผลต่อชีวิตคนขอตานคนหนึ่งก็เป็นได้

หากกล่าวถึงมุมมองของเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ เสมือนเป็นอำนาจที่สามารถส่งผลถึงวิถีชีวิตของกลุ่มคนชายขอบได้ กล่าวคือ มุมมองที่เจ้าหน้าที่รัฐมีต่อกลุ่มคนชายขอบ อาจส่งผลถึงในด้านการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่คนขอตาน การเชิญคนขอตานตัวไปยังสถานคุ้มครอง เป็นต้น หากพิจารณาในประเด็นที่กว้างขึ้น อย่างกรณีของลุงสมหมายในช่วงก่อนที่จะเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอตาน เนื่องจากลุงสมหมายต้องประสบกับวิกฤตน้ำท่วมใหญ่ปี พ.ศ. 2554 จุดหมายปลายทางแรกที่ลุงสมหมายตั้งใจจะไปใช้ชีวิตคือ สนามหลวง แต่สนามหลวงในเวลานั้นกลับไม่ได้เป็นพื้นที่สาธารณะอีกต่อไป ดังในงานศึกษาเรื่อง เมื่อสนามหลวงเป็นสนามของหลวง: การศึกษาพื้นที่สนามหลวงหลังการปฏิรูปทัศน์ พ.ศ. 2553 (อันธิกา ธาดาเกตุโกศล, 2560) ได้อธิบายว่าสนามหลวงได้เริ่มปฏิรูปทัศน์ภายใต้โครงการปฏิรูปทัศน์สภาพแวดล้อมและปัญหาสังคม ซึ่งหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบคือ กรุงเทพมหานคร โดยโครงการนี้ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา ประเด็นความน่าสนใจคือการปรับปรุงสนามหลวงในโครงการนี้มีกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง โดยถูกจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะ เช่น คนไร้บ้าน คนเร่ร่อน หรือคนขอตานอย่างกรณีศึกษาในครั้งนี้อย่างลุงสมหมาย 2) กลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอย งานศึกษาชิ้นนี้ยังบ่งบอกถึงการรับรู้ของสาธารณชนบางกลุ่มที่มีการถ่ายทอดชุดความคิดหลังมีการปฏิรูปทัศน์สนามหลวงว่า คนไร้บ้านที่เข้ามาใช้สนามหลวงก่อนปฏิรูปทัศน์เป็นที่พักอาศัย หรือทำการประกอบอาชีพต่าง ๆ เป็นสิ่งที่สกปรกและควรมีการจัดการออกไป เพื่อที่สนามหลวงจะได้มีความสวยงาม

จากประเด็นที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นอาจพิจารณาได้ว่ารัฐนั้นมียุทธศาสตร์ที่สามารถใช้อำนาจผ่านนโยบาย หรือกฎหมาย เพื่อแก้ไขปัญหาภายในสังคม โดยที่ไม่ได้พยายามสร้างความเข้าใจต่อกลุ่มคนชายขอบที่ว่าด้วยบริบทช่วงชีวิตที่ผ่านมาแต่ละบุคคลต้องผ่านปัญหาชีวิตด้านใดมาบ้าง ดังในกรณีของลุงสมหมายหากพิจารณาถึงช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์เดินทางมายังสนามหลวงเป็น 1 ปีภายหลังจากสนามหลวงไม่ได้เป็นพื้นที่สาธารณะอีกต่อไป หากในวันนั้นลุงสมหมายได้ใช้ชีวิตอยู่บริเวณสนามหลวง ลุงสมหมายอาจจะไม่ต้องไม่ต้องมีสถานะเป็นอดีตคนขอทานเฉกเช่นในปัจจุบัน เนื่องจากการถูกไล่ออกจากพื้นที่สนามหลวงของลุงสมหมาย ส่งผลให้ชีวิตของลุงสมหมายต้องเคลื่อนที่อยู่ตลอดเวลา กล่าวได้ว่า ชีวิตของลุงสมหมายต้องปรับตัวดิ้นรนโดยการอาศัยหลบนอนหน้าร้านค้าต่าง ๆ ตามเส้นสุขุมวิทไม่มีที่อาศัยที่เป็นหลักเป็นแหล่ง ประกอบกับกิจการเปิดแผงเช่าพระขนาดเล็กที่รังสิตไปได้ไม่มีการขอทานจึงเป็นเสมือนการปรับตัวดิ้นรนต่อการแก้ไขปัญหาของลุงสมหมาย

สรุปได้ว่าคนชายขอบอย่างกลุ่มคนขอทาน จะมีรูปแบบวิธีการปรับตัวดิ้นรนด้วยเงื่อนไขของแต่ละบุคคลตามสภาพแวดล้อม โดยการต่อสู้ดิ้นรนของคนขอทานนั้นก็แสดงให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ที่ทับซ้อนอยู่ภายใต้สังคม ไม่ว่าจะเป็นการตกเป็นกลุ่มเป้าหมายของกระบวนการค้ามนุษย์ การสร้างวาทกรรมต่อสังคมว่าการให้ทานขอทานเป็นสิ่งที่ดี ภาพลักษณ์ที่น่ากลัวของเจ้าหน้าที่จากกรมประชาสงเคราะห์ มุมมองของเจ้าหน้าที่รัฐ และมุมมองของสาธารณชนบางกลุ่มที่มีต่อกลุ่มคนชายขอบ ดังนั้นมุมมองที่พยายามจะสร้างภาพลักษณ์ให้ภาพของคนชายขอบเป็นไปในทางลบ หรือการสร้าง ความหมายที่ตีความผิด โดยที่ไม่พยายามที่จะสร้างความเข้าใจต่อเบื้องหลังปัญหาต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุให้กลุ่มคนเหล่านี้หมดพลังที่จะพึ่งตนเอง รู้สึกว่าตนเองกลายเป็นคนผิดกฎหมาย เป็นตัวปัญหา หรือรู้สึกว่าตนเองต้องคอยพึ่งพิงรอรับความช่วยเหลือจากรัฐ หรือจากภาคส่วนอื่น ๆ ตลอดเวลา นอกจากนี้การที่รัฐยื่นมือเข้าไปให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนชายขอบเหล่านี้เป็นไปในลักษณะของกลุ่มคนดีที่โอบอุ้ม “ผู้ร้าย” ให้กลายเป็นคนดี ทำให้สังคมรู้สึกเมินเฉยกับกระบวนการที่เปลี่ยนให้คนกลุ่มหนึ่งเป็นคนชายขอบ และรู้สึกชาชินกับความไม่เสมอภาค ความซับซ้อนของปัญหาเหล่านี้ ทำให้ความทุกข์ยากของกลุ่มคนชายขอบแทบจะไม่เคยได้รับการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังและตรงประเด็น

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง บริบทและเงื่อนไขการยุติการเป็นขอทาน: กรณีศึกษาในกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) สำหรับแนวทางที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ เป็นการศึกษาในรูปแบบการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม (Contextual) ซึ่งปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่และการเปลี่ยนผ่านสถานะกลับมาเป็นคนทั่วไป ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวก็ความซับซ้อน และแตกต่างกันออกไปในแต่ละบริบทของแต่ละบุคคล การศึกษาค้นคว้านี้ได้อาศัยการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ชีวิต (Life History) ที่เน้นการเล่า หรือบรรยายเรื่องราวของบุคคลที่ในอดีตเคยประกอบอาชีพขอทานในแต่ละบุคคล ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจที่จะหวนกลับมาเป็นคนทั่วไป หรือบางรายก็ประกอบอาชีพเชิงเศรษฐกิจที่สามารถหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวได้ และใช้ระเบียบวิธีการศึกษาแบบเปรียบเทียบ (Comparative Method) ในการอธิบายความเป็นมาของบริบทในประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกันของกลุ่มเป้าหมาย โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้แบ่งออกไป 2 ส่วนได้แก่ กลุ่มเป้าหมายหลักในการศึกษา โดยจะทำการศึกษาค้นคว้าคนขอทานจำนวน 6 ราย แบ่งเป็น เพศชายจำนวน 5 ราย และเพศหญิงจำนวน 1 ราย ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรองได้แก่ พ่อแม่ ผู้ที่รับผิดชอบในการดูแลเป็นผู้ปกครองเมื่อไม่ได้อยู่ในการดูแลของพ่อแม่ เจ้าหน้าที่จากภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นต้น

จากลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพบว่า โดยส่วนใหญ่จะเป็นเพศชายเกือบทั้งหมด ซึ่งมีตั้งแต่ที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นจนถึงวัยชรา โดยมีอายุตั้งแต่ 12 ปีจนถึงอายุ 61 ปี โดยส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาอยู่ที่ชนบท แต่จะเดินทางอพยพเข้ามาใช้ชีวิตที่กรุงเทพมหานคร ในส่วนรูปแบบของการขอทานจะมีลักษณะความคล้ายกันทุกรายก็คือ นิยมออกมาขอทานคนเดียว ซึ่งไม่มีกลุ่มเพื่อนหรือเครือข่ายที่ชักชวนมาร่วมขอทาน และส่วนใหญ่จะมีหลักแหล่งในการขอทาน ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงสถานที่ขอทานไปเรื่อย ๆ ยกเว้นกรณีของพี่บุญมีที่เดินทางออกไปขอทานที่ต่างจังหวัดด้วย โดยลักษณะของพฤติกรรมขอทานจะเป็นการขอทานด้วยความสมัครใจทั้งหมด แต่เป็นความสมัครใจที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์บังคับ (by force) ทั้งหมดในทุกกรณี และเมื่อจำแนกจากสาเหตุของปัญหาที่ส่งผลให้ต้องออกมาขอทาน ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะของการขอทานแบบชั่วคราว กล่าวคือ เป็นการขอทานที่เกิดขึ้นจากความจำเป็น ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ การขอทานจึงเป็นทางออกที่เลือกใช้ใน

การแก้ไขปัญห ในบางรายก็จะเป็นในลักษณะของการขอกทานอาชีพ เนื่องจากเกิดมาในครอบครัว ขอกทาน ประกอบกับเงื่อนไขระดับบุคคล (Individual Level) ที่ว่าด้วยปัจจัยด้านความไม่พร้อมของ สภาพร่างกาย และมีการรับรู้ว่าการขอกทานไม่ใช่สิ่งที่ผิด ดังนั้นจึงยึดอาชีพขอกทานในการหาเลี้ยงชีพ สำหรับเงินที่ได้จากการขอกทานพบว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่จะนำเงินไปใช้จ่ายภายในครอบครัว ประกอบกับใช้จ่ายในเรื่องปากท้องเป็นสำคัญ อาจมีบางกรณีศึกษาบางคนที่ลองนั่งขอกทานเพื่อ ทดลองว่าสามารถสร้างรายได้กับตนเองได้ดีกว่าการขายของไหม

วัตถุประสงค์ของการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขของการเข้าสู่การเป็นคน ขอกทาน 2) เพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการยุติการเป็นคนขอกทาน 3) เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและ วิธีการที่คนขอกทานไทยยุติการเป็นคนขอกทาน และ 4) เพื่อเสนอแนะถึงแนวทางการป้องกัน และการ ให้ความช่วยเหลือแก่คนขอกทานไทย ซึ่งจากผลการศึกษาสรุปได้ว่า

เงื่อนไขของการเข้าสู่การเป็นคนขอกทาน อันได้แก่ เงื่อนไขระดับบุคคล (Individual Level) ที่ว่าปัจจัยอิทธิพลจากลักษณะทางเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านความพร้อมของสภาพร่างกายและจิตใจ และ ปัจจัยด้านระดับการศึกษา เงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) ที่ว่าด้วยปัจจัยด้าน อิทธิพลจากครอบครัว และเงื่อนไขระดับสถาบัน (Organizational / Institutional Level) ที่ว่าด้วย ปัจจัยด้านทุนทางสังคม และปัจจัยข้อจำกัดในการเข้าถึงอาชีพ และงาน โดยเงื่อนไขในแต่ละระดับ ต่างก็มีส่วนสำคัญที่ผลักดันให้กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ต้องเปลี่ยนสถานะเป็นคนขอกทาน ซึ่ง เงื่อนไขในแต่ละระดับต่างก็ทับซ้อนและเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน ในเงื่อนไขแต่ละระดับนั้นก็มิพบบาท ทั้งทางตรง และทางอ้อมต่อบริบทการเปลี่ยนผ่านไปสู่การเป็นคนขอกทาน บางรายเงื่อนไขระดับบุคคล ที่ว่าปัจจัยด้านอิทธิพลจากครอบครัว ก็มีผลในด้านของสภาวะจิตใจเนื่องจากไร้การเสริมพลัง (empowerment) จากปัจจัยที่ผลักดันไปกลายเป็นคนขอกทานก็ส่งผลให้แปรเปลี่ยนเป็นปัจจัยที่ ขัดขวางต่อการเปลี่ยนสถานะกลับมาเป็นคนทั่วไป กลุ่มเป้าหมายหลายรายที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลง สถานะของตนเพื่อกลับมาเป็นคนทั่วไปนั้น ก็ต้องพบกับเงื่อนไขปัจจัยอื่น ๆ ที่เข้ามามีอิทธิพลหรือ ขัดขวางเอาไว้ ดังที่จะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

1.) เพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขของการเข้าสู่การเป็นคนขอกทาน

เงื่อนไขระดับบุคคล (Individual Level)

ในส่วนของเงื่อนไขระดับบุคคล (Individual Level) อย่างปัจจัยอิทธิพลจากลักษณะทางเศรษฐกิจได้กลายมาเป็นเงื่อนไขปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนสถานะมาสู่การเป็นคนขอทาน ซึ่งปัญหาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางเศรษฐกิจ ต่างก็มีระดับความรุนแรงและลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป อย่างในกรณีของพี่บุญมีที่ความรุนแรงมากที่สุดจากทุกกรณีศึกษา กรณีของพี่บุญช่วงชีวิตก่อนที่จะมีสถานะเป็นคนขอทานนั้น พี่บุญมีและครอบครัวต้องใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะ ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง กรณีของสามเณรเต๋ น้องต้นและพี่หนึ่งมีปัญหาด้านการเงินภายในครอบครัว เนื่องจากสูญเสียเสาหลักในการหารายได้เข้ามาสู่ครอบครัวของตนเอง กรณีของลุงสมหมายประสบปัญหาว่าด้วยเหตุการณ์ภัยพิบัติที่มีผลต่อโครงสร้างภายในสังคม ทำให้ลุงสมหมายตกงาน สำหรับกรณีของป้าศรีว่าด้วยเหตุการณ์ที่ถูกช่วงชิงพื้นที่ในการทำมาหากินไป ดังนั้นเมื่อทุกกรณีศึกษาต่างประสบกับเงื่อนไขที่ส่งผลให้เกิดความลำบากแก่ชีวิตของตนเองและครอบครัว ทำให้กลุ่มเป้าหมายไม่สามารถอยู่เฉยและรอคอยความช่วยเหลือที่อาจจะเกิดขึ้น หรือไม่เกิดขึ้น การขอทานจึงเสมือนเป็นทางออกของการแก้ไขปัญหาในเวลานั้น

นอกจากเงื่อนไขปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางเศรษฐกิจแล้ว เงื่อนไขเรื่องความพร้อมของสภาพร่างกายและจิตใจก็เป็นอีกส่วนสำคัญที่ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนสถานะไปสู่คนขอทาน กล่าวคือ เมื่อแต่ละกรณีศึกษาประสบกับเงื่อนไขสภาพร่างกายและจิตใจของตนเอง อาจด้วยความพิการที่เกิดขึ้นตั้งแต่แรกเกิด หรือการเข้าสู่วัยชรา การเข้าถึงการทำงานรูปแบบต่าง ๆ เพื่อจะที่จะสร้างรายได้มาเลี้ยงตนเองและครอบครัว ก็กลับกลายเป็นอุปสรรคขึ้น ทางผู้จ้างงานก็จะปิดโอกาสไม่ให้เข้าถึงการทำงาน เมื่อโอกาสไม่ได้เปิดรับให้แก่กลุ่มบุคคลเหล่านี้ การที่ต้องดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดให้ผ่านพ้นไปในแต่ละวันก็เป็นความท้าทายที่เกิดขึ้น ปัญหาเรื่องของปากท้องที่ต้องได้รับการแก้ไขในแบบวันต่อวัน ก็กลายมาเป็นปัญหาที่มีความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ ถึงแม้ว่าสภาพความพร้อมของร่างกายจะปัจจัยขัดขวางที่สำคัญ แต่ก็มีบางรายที่สามารถเข้าถึงการทำงานได้ เนื่องด้วยอาชีพบางประเภทนั้น ไม่ได้จำเป็นต้องอาศัยความพร้อมของร่างกายในลักษณะที่สมบูรณ์แบบ เมื่อเข้าถึงการทำงานไปสักระยะแล้ว ค่าตอบแทนที่ได้รับกับแรงกายที่ต้องแลกไปนั้น เป็นรายได้ที่ไม่สามารถทำให้ชีวิตดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน แต่ก็สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างเรื่องของปากท้องได้แบบวันต่อวัน แต่บางรายเมื่อเข้าถึงการทำงานได้แล้ว และเริ่มต้นการทำงานไปสักระยะ เมื่อรายได้ไม่ได้มีความสอดคล้องกับรายจ่าย การกลับไปมีสถานะเป็นคนขอทานจากความคุ้นชินในปัจจัยของลักษณะงานขอทานที่ทับซ้อนไว้ ที่ว่าด้วยการขอทานไม่จำเป็นต้องอาศัยลงทุน และลงแรงใด ๆ แต่ก็ได้รับ

ค่าตอบแทนที่ดี ก็เป็นอีกปัจจัยที่เกื้อหนุนให้กลุ่มเป้าหมายไม่สามารถเข้าถึงการทำงานที่ยั่งยืนจริง ๆ ได้ และท้ายที่สุดก็จะหวนกลับมามีสถานะเป็นคนขอทานเช่นเดิม

นอกจากเงื่อนไขของอิทธิพลจากลักษณะทางเศรษฐกิจ ประกอบกับเงื่อนไขเรื่องความพร้อมของสภาพร่างกายและจิตใจแล้ว ปัจจัยที่ว่าด้วยระดับการศึกษาก็เป็นปัจจัยที่สำคัญส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้กรณีศึกษาเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน อีกทั้งยังส่งผลในเรื่องของระบบความนึกคิดพื้นฐานต่าง ๆ อีกด้วย โดยพื้นฐานทางเศรษฐกิจครอบครัวของกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาคั้งนี้หลายรายเกิดในครอบครัวที่มีฐานะยากจน ซึ่งแต่ละกรณีศึกษาต่างก็มีระดับความยากจนที่รุนแรงแตกต่างกันออกไป ดังข้อค้นพบของปัญญาที่มีเกิดมาในฐานะที่เป็นครอบครัวคนขอทาน ไม่มีแม้กระทั่งที่พักอาศัยเป็นหลักเป็นแหล่ง เมื่อฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนมีความยากจน การเข้าถึงการศึกษาจึงกลายเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ เงื่อนไขด้านการศึกษายังบ่งชี้ให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมในสังคม ที่ผู้คนในสังคมไม่ได้สามารถเข้าถึงได้เหมือนกันในทุกกลุ่ม กล่าวคือ การศึกษาเป็นสิ่งที่สามารถช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม และที่สำคัญช่วยในเรื่องของกระบวนการคิดต่าง ๆ แต่กลุ่มคนขอทานหลายรายไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาพื้นฐานได้ เงื่อนไขที่ขัดขวางการเข้าถึงการศึกษาอาจประกอบไปด้วยหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ในครอบครัว อย่างในกรณีของพี่แมน ที่ได้เล่าเรียนถึงแค่ระดับประถมศึกษาที่ 2 แต่ด้วยเหตุการณ์ภายในครอบครัวก็ส่งผลให้พี่แมนต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน หรือจะเป็นกรณีของสามเณรเต้ และน้องตันในช่วงระยะที่มีสถานะเป็นคนขอทาน ในช่วงนั้นก็ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนเพราะครอบครัวของทั้งสองประสบกับปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอ กล่าวได้ว่าปัจจัยด้านระดับการศึกษานอกจากช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นแล้ว หากพิจารณาในอีกมุมมองการศึกษาพื้นฐานช่วยในเรื่องของการทำให้อ่านออกและเขียนได้ เมื่ออ่านออกและเขียนหนังสือได้ การเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ในสังคม หรือการเข้าถึงทุนต่าง ๆ ก็เป็นเรื่องที่ง่ายมากขึ้น อย่างกรณีการเข้าถึงการทำบัตรประชาชน หรือใบขับขี่พาหนะต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการทำงาน และเมื่อเข้าสู่การทำงานได้ การเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานก็จะเป็นสิ่งที่อาจไม่จำเป็นต้องการแก้ไขเฉพาะหน้า

เงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level)

ในส่วนของเงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) ที่ว่าด้วยปัจจัยด้านอิทธิพลจากครอบครัว กล่าวได้ว่าเป็นเงื่อนไขที่กรณีศึกษาทุกรายต้องประสบเจอเช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่าปัจจัยด้านอิทธิพลจากครอบครัวเป็นพื้นฐานที่ส่งผลและเชื่อมโยงกับเงื่อนไขระดับบุคคลในด้าน

จิตวิทยา อันได้แก่ การรับรู้ ความเชื่อ ความรู้ ทักษะคิดต่าง ๆ ที่ผลักดันให้บุคคลต้องแปรเปลี่ยนสถานะไปเป็นคนขอทาน ดังในกรณีของพีหนึ่งที่เชื่อมั่นในคำแนะนำของพี่ชายของตนเอง ว่าการขอทานจะทำให้พีหนึ่งสามารถสร้างรายได้มาสู่ครอบครัวของตนได้ การรับรู้ ประกอบกับการที่พีหนึ่งนั้นมีความรู้สึกกลัวต่อการแปลกแยก (alienation) เนื่องจากพีหนึ่งอาจไม่สามารถช่วยหารายได้เข้ามาสู่ครอบครัวตนเอง ดังนั้นเงื่อนไขดังกล่าวจึงเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญให้พีหนึ่งกลายมาเป็นคนขอทานในท้ายที่สุด ในส่วนกรณีอื่น ๆ ต่างก็มีสถานการณ์จำเพาะที่แตกต่างกันออกไป บางรายครอบครัวก็มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังความคิดการเป็นขอทานตั้งแต่ช่วงก่อนจำความได้ บางรายก็มีปัญหาเรื่องของทรัพย์สินเข้ามาเกี่ยวข้อง กล่าวได้ว่าอิทธิพลจากสมาชิกในครอบครัวนั้นเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization process) ที่ส่งผลให้บุคคลนึกคิด แสดงออกผ่านทางพฤติกรรมต่าง ๆ และท้ายที่สุดความนึกคิด พฤติกรรมที่ถูกหล่อหลอมผ่านบริบทเงื่อนไขต่าง ๆ สุดท้ายก็เปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน

เงื่อนไขระดับสถาบัน (Organizational / Institutional Level)

ในส่วนเงื่อนไขระดับสถาบันนี้ จะเป็นเงื่อนไขที่พบเจอในแค่ 3 กรณีศึกษาได้แก่ พีแมน ลุงสมหมาย และป้าศรี ทั้ง 3 กรณีศึกษาต่างก็ประสบปัญหาเรื่องเงื่อนไขปัจจัยด้านทุนทางสังคมที่ขาดด้วยการสนับสนุนจากกลุ่มเพื่อน สมาชิกภายในครอบครัว อีกทั้งการประสบปัญหาจากโครงสร้างขององค์กร เช่น กรณีของป้าศรีที่ได้รับผลกระทบจากการปรับโครงสร้างองค์กรของโรงงานของเก่าที่โดนผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจซบเซา ทำให้ป้าศรีต้องถูกให้ออกจากการทำงานถึง 2 โรงงานด้วยกัน ในส่วนของลุงสมหมายที่ต้องการทำงานก่อสร้างก็โดนผลกระทบจากวิกฤตน้ำท่วมปี 2554 ทำให้ต้องเข้าสู่สภาวะคนตกงานเฉกเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ หรือจะเป็นในกรณีของพีแมนที่ไม่สามารถอ่านออกและเขียนได้ เป็นการได้รับผลกระทบทางอ้อมจากสถาบันการศึกษาที่ตนเองนั้นไม่สามารถเรียนรู้ได้ เนื่องจากเกิดปัญหาภายในครอบครัวไปก่อน การไม่มีความรู้ ก็ไม่อาจเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ภายในสังคมได้ เช่น การทำใบขับขี่ เพื่อไว้ใช้ในการสมัครงาน กล่าวได้ว่าปัญหาเชิงโครงสร้างระดับสถาบันที่ส่งผลกระทบต่อกรณีศึกษานั้นเป็นส่วนหนึ่งที่ผลักดันให้พวกเขาต้องปรับตัวและดิ้นรน เพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตของตนเองให้ การเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทานจึงเสมือนเป็นแก้ไขปัญหา ณ เวลานั้น

ดังนั้นสภาพเงื่อนไขของการเข้าสู่การเป็นคนขอทานที่เกิดขึ้นในการศึกษาครั้งนี้ เงื่อนไขสำคัญที่เป็นปัจจัยหลักได้แก่ เงื่อนไขระดับบุคคล (Individual Level) ที่ว่าด้วยอิทธิพลจากลักษณะทางเศรษฐกิจ และ เงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) ที่ว่าด้วยอิทธิพลจาก

ครอบครัว ซึ่งข้อค้นพบในการศึกษาค้างนี้พบว่าทุกรายต่างประสบกับอิทธิพลจากลักษณะทางเศรษฐกิจ และอิทธิพลจากครอบครัวเป็นสำคัญ เมื่ออิทธิพลทางเศรษฐกิจผนวกเข้ากับอิทธิพลจากสมาชิกครอบครัวแล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นก็จะมีคามซับซ้อนและยากต่อการแก้ไขกว่าปกติ การนึกคิดตลอดจนพฤติกรรมก็ถูกหล่อหลอมจากบริบทเงื่อนไขที่เกิดขึ้น การแสดงออกสุดท้ายที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นจากตัดสินใจจากตัวเลือกที่ตนเองมีอยู่ (by choice) หรืออาจเกิดจากสถานการณ์บังคับ (by force) หรืออาจเกิดจากโครงสร้างที่บีบบังคับ (by structure force) ท้ายที่สุดการขอทานก็เป็นทางออกที่กรณีศึกษาทุกรายตัดสินใจที่จะเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนขอทาน

ส่วนในวัตถุประสงค์ข้อถัดไป คือ ต้องการศึกษาวาเงื่อนไขปัจจัยใดที่สนับสนุนให้อดีดคนขอทานสามารถลุกขึ้นมาต่อสู้กับชีวิต และสามารถตั้งต้นที่จะกลับมาเป็นคนทั่วไปได้ บุคคลเหล่านี้ต้องประสบกับเงื่อนไขปัจจัยใดบ้างที่สนับสนุน หรือปัจจัยใดที่ขัดขวางต่อการกลับมาเป็นคนทั่วไป และวิธีการแก้ไขปัญหาหรือการปรับตัวของกลุ่มเป้าหมายในครั้งนี้ เพื่อให้ดำรงสถานะความเป็นคนทั่วไปภายใต้สังคม หรือเริ่มเป็นคนที่ทำงานทำต่อไป ในการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อนี้ จะทำการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะได้แก่ ช่วงระยะตั้งต้น ช่วงเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนทั่วไปและพร้อมที่จะเริ่มทำงาน และช่วงสร้างความมั่นคงในงานหรืออาชีพ ซึ่งจากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

2.) เพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการยุติการเป็นคนขอทาน

ในการศึกษาค้างนี้เงื่อนไขที่เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนทั่วไป ประกอบไปด้วยเงื่อนไขระดับสังคม (Community Level) และ เงื่อนไขระดับองค์กรหรือสถาบัน (Organizational / Institutional Level) ซึ่งเงื่อนไขทั้งสองระดับนี้ ต่างก็เป็นเงื่อนไขสำคัญตั้งต้นที่ต้องได้รับความช่วยเหลือจากเงื่อนไขระดับอื่น ๆ อย่างเงื่อนไขระดับสถาบัน หรือเงื่อนไขระดับระหว่างบุคคล เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถดำรงชีวิตต่อไปในฐานะคนทั่วไปและไม่ต้องหวนกลับมาเป็นคนขอทานซ้ำ

เงื่อนไขระดับสังคม (Community Level)

- เงื่อนไขปัจจัยความช่วยเหลือจากภาครัฐ

กล่าวได้ว่าปัจจัยความช่วยเหลือจากภาครัฐเป็นกำลังหลักสำคัญต่อทั้ง 3 ระยะการเปลี่ยนผ่าน ในช่วงระยะตั้งต้น รัฐมีบทบาทในการช่วยเพิ่มโอกาสเข้าถึงการทำงาน ต่อกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาค้างนี้ และรวมถึงกลุ่มเป้าหมายอื่นในสังคมอีกด้วย หน่วยงานของภาครัฐที่เป็นเสาหลักของการ

ข้อเคลื่อนนโยบาย ยุทธศาสตร์ และกฎหมายที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับคนขอทาน และกลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ซึ่งในสมัยก่อนเป็นรู้จักกันในนามของกรมประชาสงเคราะห์ ข้อค้นพบในการศึกษาคั้งนี้ ในช่วงระยะตั้งต้นรัฐได้มีส่วนช่วยในการผลักดันให้กลุ่มเป้าหมายหลุดพ้นจากสถานะความเป็นคนขอทานด้วยกันทั้งหมด 5 ราย โดยแบ่งประเภทหลังได้รับความช่วยเหลือออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) อดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และ 2) อดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่ในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง โดยในประเภทแรกเป็นการให้ความช่วยเหลือแบบประสานงานจากภาคส่วนต่างๆ อย่างภาคส่วนของสื่อมวลชน และตามมาด้วยภาคส่วนประชาชน กล่าวได้ว่า เป็นให้ความช่วยเหลือของสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งต่างก็มีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป แต่ผลลัพธ์ที่ได้คือการช่วยทำให้สามเณรเต้ และน้องต้นได้หลุดพ้นจากสถานะคนขอทาน

ในช่วงระยะตั้งต้น การเข้ามามีบทบาทของภาครัฐเป็นส่วนสำคัญอย่างมากสำหรับอดีตคนขอทานประเภทที่สอง กล่าวได้ว่าอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่ในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เป็นกลุ่มคนที่แทบจะไม่ได้มีโอกาสในการสนับสนุนจากสถาบันต่าง ๆ ในสังคมต่อการเข้าถึงการทำงาน หากกล่าวกันในภาษาชาวบ้านอาจเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีโอกาสในด้านโอกาสก็ว่าได้ ซึ่งกลุ่มอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง อย่างกรณีของพี่บุญมีก็ได้รับโอกาสจากภาคส่วนประชาชน ในการได้รับทุนเพื่อนำไปตั้งตัว ส่วนในกรณีของสามเณรเต้ และน้องต้นด้วยเงื่อนไขที่ว่า เป็นเด็กที่อายุไม่ถึง 18 ปี ประกอบกับมีที่พักอาศัยเป็นหลักเป็นแหล่ง และมีผู้ปกครองที่คอยดูแลการให้ความช่วยเหลือจึงมีบริบทที่แตกต่างกันออกไป ในช่วงระยะตั้งต้นของอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่ในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พืงนั้น กล่าวได้ว่า เป็นการได้รับความช่วยเหลือแบบที่ไม่สมยอม เนื่องจากการเชิญตัวเพื่อมาเข้ารับบริการ จากการทำผิดกฎหมายตามพ.ร.บ ควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 รัฐเป็นผู้มีอำนาจชี้ขาดได้ว่าบุคคลใดเข้าข่ายที่ต้องเข้ารับบริการ ดังนั้นแล้วการที่จะช่วยบุคคลที่เข้ารับบริการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงเป็นเรื่องที่มีความท้าทายเป็นอย่างมาก เพราะว่า ด้วยสภาพเงื่อนไขภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อจำนวนผู้รับบริการเป็นจำนวนที่ไม่เหมาะสมกัน เนื่องจากมีจำนวนผู้รับบริการที่มากกว่าจำนวนผู้ปฏิบัติงาน การจะเสริมพลังด้านจิตใจ หรือการฝึกอาชีพ ล้วนแต่ต้องเกิดขึ้นจากความสมัครใจของผู้รับบริการ ด้วยสภาพจิตใจตั้งต้นที่ไม่สมยอมจะเข้ารับบริการตั้งแต่แรกแล้ว ทำให้การที่กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาคั้งนี้จะยินยอมเข้ารับยอมฝึกอาชีพนั้นจึงเป็นเรื่องที่ไม่เคยเกิดขึ้น

ในช่วงเปลี่ยนผ่านมาเป็นคนทั่วไปและพร้อมที่จะเริ่มต้นทำงานต่อไป ในช่วงระยะนี้ภาพของอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่ภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจะไม่ค่อยมีบทบาทมากนัก เนื่องจากในช่วงระยะนี้เป็นช่วงที่ต้องปรับตัวให้เข้าใจต่อบริบทที่ต้องเป็นคนทำงาน อีกทั้งต้องพยายามก้าวให้พ้นความเคยชินเดิม ๆ ซึ่งอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่ภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งนั้นเป็นกลุ่มคนที่รอรับความช่วยเหลือจากรัฐฝ่ายเดียว ความมั่นคงที่เกิดขึ้นเป็นการสร้างความมั่นคงจากหน่วยงานของรัฐฝ่ายเดียว ดังนั้นกลุ่มคนที่ใช้ชีวิตภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจะไม่มีภาพของมิติการปรับตัวและความพยายามรื้อต้องก้าวข้ามให้พ้นความเคยชิน ในส่วนของอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่นอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง รัฐจะมีบทบาทหน้าที่เสมือนเป็นพี่เลี้ยงในการติดตาม และประเมินผลหลังให้ความช่วยเหลือไปในระยะแรกแล้ว ดังในกรณีของสามเณรเต๋ และน้องตัน หลังจากที่ได้ติดตามและประเมินผลว่ากลุ่มเป้าหมายสามารถดำเนินชีวิตไปต่อได้ ก็จะปล่อยให้เป็นที่ของสถาบันอื่นที่ดูแลรับผิดชอบ ในกรณีนี้คือ สถาบันทางศาสนา อย่างเจ้าอาวาสและพระอาจารย์รูปต่าง ๆ จากวัดบางมดโสธรารามที่ทำหน้าที่ดูแลสามเณรเต๋ และน้องตัน

ในช่วงระยะสุดท้ายช่วงสร้างความมั่นคงในงานหรืออาชีพ สำหรับอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่นอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง รัฐจะมีหน้าที่เป็นส่วนที่คอยเกื้อหนุน และสนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายสามารถทะยานต่อไปอย่างมั่นคง แต่รัฐจะมีบทบาทที่สำคัญเมื่อกลุ่มเป้าหมายต้องเผชิญกับสภาวะความเสี่ยงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยสภาวะความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากวิกฤตการณ์ต่าง ๆ อย่างวิกฤตการณ์โควิด 19 หรือวิกฤตการณ์จากภัยพิบัติต่าง ๆ รัฐต้องทำหน้าที่ในการสร้างความมั่นคงให้กลุ่มเป้าหมายที่เผชิญหน้ากับสภาวะความเสี่ยง ที่อาจต้องหวนกลับไปสู่สถานะคนขอทานอีกครั้ง ในการเผชิญกับสภาวะความเสี่ยงต่าง ๆ อดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่นอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จะมีความเสี่ยงที่สูงต่อการตกไปสู่ความเปราะบางที่ง่ายกว่า อดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่ภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เนื่องจากรัฐคอยค้ำชู และสร้างความมั่นคงไว้ให้ตลอดเวลา เมื่อต้องเผชิญกับสภาวะความเสี่ยงไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ หรือสังคม สถานคุ้มครองจะทำหน้าที่เป็นเหมือนโล่ขนาดใหญ่ที่คอยป้องกันความเสี่ยงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากสังคมภายนอก มาส่งผลกระทบต่อสังคมภายใน แต่ข้อเสียหลักที่สำคัญคือ เรื่องของความมีอิสระเสรี การที่ใช้ชีวิตอยู่ภายในสถานคุ้มครองนั้น จะไม่ได้พบเจอหน้าญาติพี่น้อง หรือกลุ่มเพื่อนต่าง ๆ เลย ประกอบกับเรื่องของกิจกรรม และอาหารการกินต่าง ๆ ทางรัฐจะเป็นผู้กำหนดให้ทุกอย่าง กล่าวได้ว่า เป็นการแลกเปลี่ยน ความปลอดภัยมั่นคงต่อความอิสระเสรีของการใช้ชีวิต

กล่าวโดยสรุปว่า บริบทของเงื่อนไขปัจจัยความช่วยเหลือจากภาครัฐที่ส่งผลต่อการกลับมาเป็นคนทั่วไปของคนของอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่ในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ทั้ง 3 ระยะ มีความเหมือนและความแตกต่างกันอย่างชัดเจน แต่สิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญที่สุดคือ การเป็นองค์กรภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย แม้ว่าจะมีรูปแบบความแตกต่างกันในแต่บริบทของช่วงชีวิต หน้าที่หลักของหน่วยงานภาครัฐคือการให้ความช่วยเหลือประชาชนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม และการให้ความช่วยเหลือควรเกิดขึ้นจากการเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง มิใช่เพียงแค่ต้องการแก้ไขปัญหาให้ปัญหาเหล่านั้นหมดไป

เงื่อนไขระดับองค์กรหรือสถาบัน (Organizational / Institutional Level)

- เงื่อนไขปัจจัยความช่วยเหลือจากภาคส่วนเอกชน หรือภาคประชาชน

นอกจากปัจจัยความช่วยเหลือจากภาครัฐที่เป็นเสาหลักแล้ว ปัจจัยจากภาคส่วนเอกชน และภาคประชาชนก็เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเช่นกัน ข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้กลุ่มเป้าหมายหลักที่สามารถเปลี่ยนผ่านสถานะจากการที่ได้รับความช่วยเหลือจากภาคส่วนประชาชนได้แก่ กรณีศึกษาของพี่บุญมี และกล่าวได้ว่าเป็นกรณีศึกษาที่มีศักยภาพที่สูงที่สุด เริ่มต้นการที่พี่บุญมีนั้นสามารถพัฒนาต่อยอดทุนที่ได้รับจากโอกาสของพี่เจี๊ยบไปสู่ธุรกิจแซนวิสต้นบัวได้ ในช่วงระยะตั้งต้นนั้น ปัจจัยสนับสนุนตั้งต้นคือ การได้รับโอกาสจากภาคส่วนประชาชน ประกอบกับการได้รับการเสริมพลัง (empowerment) จากสมาชิกในครอบครัวอย่างพี่ผู้เป็นแฟนพี่ต้น โดยการปรับความพร้อมเพื่อเข้าสู่การเริ่มต้นเป็นพนักงาน ได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยการได้รับโอกาส ประกอบกับปัจจัยการเสริมพลังที่เกื้อหนุนกัน ส่งผลให้พี่บุญมีสามารถลุกขึ้นต่อสู้ และค้นหาวิธีการเพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะสร้างครอบครัวให้มั่นคงต่อไป

ในช่วงที่เปลี่ยนผ่านมาเป็นคนทั่วไปและพร้อมที่จะเริ่มทำงาน พี่บุญมีได้รับปัจจัยสนับสนุนจากภาคส่วนเอกชน อย่างกลุ่มสื่อมวลชนในการนำเสนอเรื่องราวการสู้ชีวิตของพี่บุญมี ทำให้พี่บุญมีได้รับโอกาสในรอบที่สองสำหรับการประชาสัมพันธ์ธุรกิจแซนวิสต้นบัว ยิ่งในสมัยปัจจุบันที่สื่อมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้คนในสังคม และการเติบโตของสื่อออนไลน์ในปัจจุบันก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เรื่องราวของพี่บุญมีเป็นที่รู้จักในวงกว้างของสังคม ในช่วงเวลาที่ธุรกิจแซนวิสของพี่บุญมีตั้งต้นขึ้น พี่บุญมีก็ได้มีสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้นมาอีกคน ยิ่งทำให้กำลังใจจากภายในตัวของพี่บุญมีเพิ่มขึ้น กล่าวได้ว่า พี่บุญมีได้ปัจจัยสนับสนุนจากภายนอกอย่างภาคส่วนของสื่อมวลชน ที่ส่งผลให้ทัศนคติของ

ผู้คนในสังคมมีแนวโน้มที่ตื้นเขินไปเรื่อย ๆ นอกจากปัจจัยสนับสนุนภายนอกแล้ว ปัจจัยสนับสนุนจากภายใน อย่างการเสริมพลัง (empowerment) จากสมาชิกในครอบครัวก็มีผลอย่างมาก ยิ่งปัจจัยทั้งสองเกื้อหนุนกันและกัน ก็ยิ่งทำให้ปัญญาชนสามารถปรับตัว และก้าวพ้นความเคยชินเดิม ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

ระยะเปลี่ยนผ่านสุดท้าย อย่างช่วงสร้างความมั่นคงในงานหรืออาชีพ เป็นช่วงเวลาที่ทำนายสำหรับปัญญาชนมากที่สุด เนื่องจากสภาวะความเสี่ยงต่าง ๆ เมื่อเข้ามากระทบกับธุรกิจของปัญญาชนก็ส่งผลให้ปัญญาชนนั้นได้รับผลกระทบที่รุนแรงมากกว่ากรณีศึกษาอื่นที่ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือภาคส่วนอื่น ๆ อย่างสถาบันทางศาสนา อย่างวิกฤตการณ์ล่าสุดอย่างกรณีของโรคโควิด 19 ที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ และสังคมโดยตรง วิกฤตในครั้งนี้ส่งผลให้กิจกรรมการผลิตเกิดการหยุดชะงักพร้อมกันไปด้วย และกำลังซื้อที่ลดลงรุนแรงทำให้ลูกกลมเป็นวิกฤตทางเศรษฐกิจทั่วโลก ซึ่งในครั้งนี้มีลักษณะพิเศษคือเป็นวิกฤตคู่ทั้งด้านอุปทาน และอุปสงค์พร้อมกัน (twin supply-demand shocks) (เสาวณี จันทะพงษ์ และทศพล ต้องทัย, 2563) โดยความเสี่ยงที่เกิดขึ้นครั้งนี้ทำให้ความมั่นคงที่ปัญญาชนได้สร้างเอาไว้ในรูปแบบของเงินเก็บ ต้องถูกนำมาใช้จ่ายทั้งหมดเพื่อให้ผ่านพ้นวิกฤตครั้งนี้ไปได้ ในช่วงระยะเปลี่ยนผ่านสุดท้ายนี้กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับปัจจัยสนับสนุนจากภาคส่วนเอกชน หรือภาคส่วนประชาชนจะได้รับความเสี่ยงที่สูงกว่าการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ เนื่องจากภาคส่วนเอกชน และประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ก็จำเป็นต้องรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวเช่นกัน การปรับตัวและดิ้นรนมิได้เกิดขึ้นเพียงกับกลุ่มอดีตคนขอทานเท่านั้น แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับทุกกลุ่มในสังคม

วัตถุประสงค์ข้อถัดไป เป็นการอธิบายเพิ่มเติมจากประเด็นเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการยุติการเป็นคนขอทาน ว่ากลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาแต่ละรายมีรูปแบบและวิธีการที่จะกลับมาเป็นคนทั่วไปด้วยวิธีการใด จากเงื่อนไขปัจจัยที่สนับสนุน หรือขัดขวาง ในวัตถุประสงค์ข้อนี้จะทำให้เห็นถึงภาพของอดีตคนขอทานที่จะสามารถกลับมาเป็นคนทั่วไปได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ว่าบุคคลเหล่านั้นประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด

3.) เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการที่คนขอทานไทยยุติการเป็นคนขอทาน

การที่กลุ่มเป้าหมายสามารถหลุดพ้นสถานะจากการเป็นคนขอทานได้แล้ว อาจด้วยปัจจัย ความช่วยเหลือจากภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคส่วนต่าง ๆ การเตรียมความพร้อมเพื่อกลับเข้ามา เป็นคนทั่วไป และเริ่มต้นช่วงชีวิตของการทำงานก็มีความแตกต่างกันออกไป ตามประสบการณ์ชีวิตที่ แต่ละกรณีศึกษาได้เรียนรู้และฝ่าฝืนมาตลอดทั้งชีวิต โดยกรณีศึกษาทั้งในประเภทที่ใช้ชีวิตอยู่ ภายนอก หรือภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ต่างก็จะมีลักษณะความนึกคิด การตอบสนองต่อปัจจัย ที่มาสนับสนุนหรือขัดขวางที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของช่วงชีวิตที่เจอ

จุดมุ่งหมายภายในชีวิตของอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง อย่างกรณีของพี่บุญมี คือ การที่ให้ธุรกิจของตนสามารถดำเนินต่อไปตามแผนที่คาดหวังไว้ได้ อีกทั้ง ต้องการที่จะให้ลูกสาวของตนเองมารับช่วงต่อกิจการ ดังนั้นแล้วหากพิจารณาถึงช่วงเวลาที่พี่บุญมีลุก ขึ้นสู้เพื่อเปลี่ยนสถานะตนเองกลับมาเป็นทั่วไปและพร้อมที่จะทำงาน เงื่อนไขปัจจัยหลักที่สนับสนุน คือโอกาสที่ได้รับทุนในการตั้งตัว แต่หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนต่อสิ่งที่เป็นชุดความคิดเบื้องหลังให้เกิด แรงผลักดันที่ส่งผลให้พี่บุญมีสามารถพัฒนาตนเองสู่การเริ่มต้นธุรกิจคือ การทำเพื่อครอบครัวของตน กล่าวได้ว่า รูปแบบของการยุติการเป็นคนขอทานของพี่บุญมี จะเป็นไปในลักษณะรูปแบบที่สร้างขึ้น เพื่อครอบครัวของตนเอง ในส่วนของวิธีการยุติการเป็นคนขอทานคือ เป็นการกระทำที่เกิดจุดร่วม ระหว่างปัจจัยสนับสนุนภายนอกกับการเสริมพลังจากปัจจัยภายใน เช่น การที่ได้รับโอกาสที่หยิบยื่น แล้ว ก็พัฒนาต่อยอดว่าตนเองนั้นจะสามารถสร้างธุรกิจให้เกิดความมั่นคงได้เช่นไร โดยมีพื้นฐานการ สนับสนุนที่ต้องการจะทำเพื่อครอบครัวของตน สรุปได้ว่าเป็น วิธีการพัฒนาต่อยอดโอกาสสู่การสร้าง อาชีพเพื่อครอบครัวของตนเอง ในอีกด้านของกรณีศึกษาอย่างสามเณรเต้ และน้องต้นที่อยู่ใน ประเภทของอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จากจุดเริ่มต้นที่ต้องออกมา ขอทานเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าจากสถานการณ์ที่เสาหลักครอบครัวอย่างคุณพ่อและคุณแม่ ประสบกับโรคร้ายไข้เจ็บจนไม่สามารถทำงานได้ ชุดความคิดแรกของสามเณรเต้ และน้องต้นคือการ ขอทานเพื่อให้คุณพ่อได้มีเงินเพื่อมาหมุนเวียนรายจ่ายภายในครอบครัว หากพิจารณาถึงช่วงที่ สามเณรเต้ และน้องต้นได้รับการช่วยเหลือและหลุดพ้นจากสถานะการเป็นคนขอทาน ชุดความคิด เบื้องหลังสิ่งแรกที่สามเณรเต้ผู้เป็นพี่ชายคิด คือ เรื่องของเงิน เมื่อได้รับความช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องของสถานะทางทะเบียนราษฎร ปัจจัย 4 และเรื่องเงินสงเคราะห์ สิ่งที่ทำให้ทั้งสองรู้สึกว่าจะ สามารถกลับมาเป็นคนทั่วไปได้อีกครั้งคือ คุณพ่อและคุณแม่ของตนได้รับความช่วยเหลือแล้ว กล่าวคือ รูปแบบของการยุติการเป็นคนขอทานของสามเณรเต้ และน้องต้น คือ รูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่อ ครอบครัวของตนเอง เฉกเช่นเดียวกับกรณีของพี่บุญมี รูปแบบของการยุติการเป็นคนขอทานหรือใน

กรณีของน้องทั้งสอง คือ การได้รับการศึกษา ได้บรรพชาเป็นสามเณร มีลักษณะที่เป็นการกระทำเพื่อสมาชิกในครอบครัวเป็นสำคัญ ในส่วนของวิธีการยุติการเป็นคนขอทานคือ การตั้งใจทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ขณะที่ขอทานก็เป็นการทำหน้าที่ที่ลูกคนหนึ่งสามารถจะทำเพื่อคุณพ่อได้ แต่เมื่อเปลี่ยนสถานะจากเด็กขอทานมาเป็นสามเณร และนักเรียนแล้วก็ได้ทำหน้าที่ของแต่ละบทบาทที่ได้รับต่อไป

ในด้านของอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่ในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง อย่างพี่หนึ่งก็เป็นอีกกรณีศึกษาที่มีรูปแบบของการยุติการเป็นคนขอทาน มีลักษณะเป็นไปในรูปแบบที่ทำเพื่อครอบครัวของตนเอง ดังในชีวิตประวัติของพี่หนึ่งที่กล่าวว่า ความคิดที่ผลักดันให้ตนออกมาขอทาน คือ การกระทำเพื่อพี่ชายของตนเองและเป็นการกระทำเพื่อหารายได้เพื่อครอบครัวของตนจากการที่ประสบกับสถานะเศรษฐกิจซบเซา เฉกเช่นเดียวกับกรณีของพี่บุญมี และสามเณรเต๋ น้องตัน แต่ในรูปแบบของพี่หนึ่งจะมีความพิเศษที่แตกต่างจาก 2 กรณีที่กล่าวคือ เป็นรูปแบบของความช่วยเหลือที่รัฐเป็นผู้กำหนดว่าพี่หนึ่งเป็นผู้ที่เข้าข่ายว่าจะต้องได้รับบริการจากสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ในส่วนของวิธีการกลับมาเข้าสู่โลกการทำงาน รัฐก็เป็นผู้กำหนดอีกเช่นกันว่า ผู้ใดที่จะสามารถลาออกนั้น ต้องผ่านตามเงื่อนไขที่รัฐเป็นผู้กำหนดไว้ ในส่วนของการทำงานรัฐจะมีแผนการกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูด้านอาชีพไว้รองรับอยู่แล้ว แต่ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของแต่ละบุคคลว่าผู้ใดยินยอมที่จะเข้ารับการศึกษา

อีกประเด็นที่มีความน่าสนใจคือ ประเด็นของการเปลี่ยนสถานะของผู้รับบริการที่เป็นคนขอทาน หากผู้ใดที่รับบริการอยู่ในสถานคุ้มครองเกินกว่า 6 เดือน ทางเจ้าหน้าที่ภายในสถานคุ้มครองจะเปลี่ยนสถานะให้ผู้รับบริการที่มีสถานะเป็นคนขอทาน ให้มีสถานะเป็นคนไร้ที่พึ่ง จุดประสงค์ของการเปลี่ยนสถานะ เนื่องด้วยทางเจ้าหน้าที่จะได้จัดสวัสดิการ และการดูแลในรูปแบบต่าง ๆ ให้มีความง่ายขึ้น อีกทั้งยังเพื่อเป็นประโยชน์แก่ตัวผู้รับบริการอีกด้วย ดังนั้นแล้วกรณีศึกษาที่เป็นอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตอยู่ในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ไม่ว่าจะเป็นพี่หนึ่ง ลุงสมหมาย พี่แมน และป้าศรี วิธีการของการยุติการเป็นคนขอทานก็มีลักษณะดังที่อธิบายไว้ข้างต้น แต่ในประเด็นของรูปแบบของการยุติการเป็นคนขอทานก็มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป ดังในกรณีของลุงสมหมาย ที่ระดับความสัมพันธ์ต่อคนในครอบครัวอยู่ในระดับที่ต่ำมาก เนื่องจากตนนั้นได้เข้ามาใช้ชีวิตในกรุงเทพมหานครแต่เพียงผู้เดียว และจุดมุ่งหมายในภายภาคหน้าของตนก็ต้องการที่จะทำงานต่อไปเรื่อย ๆ เพื่อที่ตนเองนั้นจะได้มีเงินใช้ เพราะลุงสมหมายไม่มีกลุ่มเพื่อน หรือญาติพี่น้องเลยแม้แต่คนเดียว ดังนั้นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ต้องเกิดขึ้นจากตัวลุงสมหมายแต่เพียงผู้เดียว กล่าวได้ว่ารูปแบบของการยุติการเป็นคนขอทานของลุงสมหมาย จะเป็นไปในลักษณะรูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่อ

ตนเอง ซึ่งจะคล้ายกับกรณีของพีแแมน และป่าศรี โดยจุดร่วมที่มีความคล้ายกันคือ ประเด็นของรูปแบบที่จะยุติการเป็นคนขอทานที่เกิดขึ้นเพื่อตนเอง ทั้ง 3 กรณีนี้ระดับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวอยู่ในระดับที่ต่ำ ดังนั้นจุดมุ่งหมายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจะเป็นการกระทำเพื่อตนเอง

สรุปได้ว่ารูปแบบและวิธีการที่คนขอทานไทยยุติการเป็นคนขอทาน ก็จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันออกไป ตามบริบทของช่วงชีวิตที่ผ่านมา หลายรายเป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่อครอบครัว หลายรายเป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่อตนเอง แต่ถึงกระนั้นก็ไม่สามารถตัดสินได้ว่ารูปแบบใดเป็นรูปแบบที่ดี หรือรูปแบบใดเป็นรูปแบบที่ไม่ดี เพราะประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาแต่ละบุคคลมีความจำเพาะที่แตกต่างกันออกไป ประกอบกับปัจจัยที่ให้ความช่วยเหลือที่แตกต่างกันออกไป จึงไม่สามารถตัดสินแทนได้ว่ารูปแบบใดเป็นรูปแบบที่ดีที่สุด ในประเด็นการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อนี้เพียงชี้ให้เห็นว่า ชุดความคิดเบื้องหลังต่อการตอบสนองการกระทำว่าบุคคลใดเลือกรูปแบบไหนที่มีความเหมาะสมกับตนเองมากที่สุด ผ่านวิธีการต่าง ๆ ที่มีข้อจำกัด เพื่อให้ชีวิตของตน หรือครอบครัวดีขึ้นเท่าที่จะทำได้

จากการศึกษาในครั้งนี้ถือเป็นเพียงความเข้าใจในส่วนหนึ่ง ที่ผู้ศึกษาต้องการที่จะพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตของอดีตคนขอทานในมิติแห่งการต่อสู้ดิ้นรน เพื่อที่จะพยายามทำให้ชีวิตของตนเองดีขึ้นตามปัจจัยที่ตนเองมีเพื่อให้สาธารณชนได้ทราบในเบื้องต้น เพื่อเปิดพื้นที่และมุมมองของอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตภายนอก และภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง อันจะนำมาซึ่งการสร้างความรู้ความเข้าใจไม่มากนักน้อยต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในเชิงลบต่อพวกเขา และนำไปสู่การสร้างนโยบายหรือแนวทางในเรื่องต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ต่อกลุ่มอดีตคนขอทานที่ใช้ชีวิตภายนอก และภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งอย่างเหมาะสมต่อไป แต่เนื่องจากข้อจำกัดของเวลา ผู้ศึกษาพบว่ยังมีข้อเสนอแนะอีกหลายประเด็นที่น่าสนใจหยิบยกมาเพื่ออธิบาย ดังต่อไปนี้

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐควรกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้ประสบปัญหาทางสังคมและผู้ด้อยโอกาส ให้มีความเหมาะสมและมีความเป็นธรรม ตามสถานการณ์บริบทที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ สังคมนั้น ๆ รัฐควรเป็นสถาบันในการเป็นตัวกลางที่ให้ความรู้ด้านสิทธิขั้นพื้นฐานในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานจากรัฐ รวมถึงสิทธิในการเข้าถึงบริการด้านกฎหมายอีกด้วย แต่ก่อนที่รัฐจะสามารถให้ความรู้ด้านต่าง ๆ ได้ นั้น รัฐควรที่จะปรับมุมมองของหน่วยงานตนเองให้มีความพยายามที่จะเข้าใจถึง

กลุ่มคนในสังคมที่มีความหลากหลาย การสร้างความเป็นธรรมควรเริ่มต้นจากการที่เข้าใจถึงบริบทของทุกกลุ่มเป้าหมายภายในสังคมเสียก่อน ในสังคมไทยไม่ได้มีเพียงกลุ่มคนขอทานที่เป็นเพียงกลุ่มคนชายขอบประเภทเดียวเท่านั้น ยังประกอบไปด้วยกลุ่มคนไร้บ้าน คนเร่ร่อน และอื่น ๆ ดังนั้นในส่วนแรกรัฐควรพยายามสร้างความเข้าใจต่อความหลากหลายของทุกกลุ่มเป้าหมายให้ดี ก่อนที่จะทำการตีตราผู้คนที่ผ่านตัวบทกฎหมาย หรือนโยบายต่าง ๆ ที่ประกาศออกมาบังคับใช้

ในการศึกษาครั้งนี้นโยบายที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนงานที่เกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายหลักคือ พ.ร.บ ควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติฉบับนี้จุดมุ่งหมายคือ เพื่อยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนขอทานให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตภายในสังคมได้อย่างปกติสุข แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้วยังมีปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ที่ทับซ้อนอยู่ หากพิจารณาถึงช่วงการบังคับใช้พ.ร.บ ดังกล่าวจะเป็นรูปแบบของการแก้ไขปัญหามากกว่าการป้องกันปัญหา ดังนั้นนโยบายที่รัฐควรพิจารณาออกมาเพื่อบังคับใช้ควรเล็งเห็นความสำคัญต่อการป้องกัน มากกว่าการแก้ไขปัญหา เพื่อเป็นการไม่ให้คุณคนจำเป็นต้องตกไปสู่สถานะคนชายขอบ หรือต้องตกลงไปสู่การเป็นคนเปราะบาง ซึ่งการทำงานเพื่อหวังผลในระยะยาว และมีประสิทธิภาพที่สูงที่สุด รัฐควรออกนโยบายหรือจัดทำแผนยุทธศาสตร์ให้มีการประชาสัมพันธ์ ชี้แจง ให้ความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงสวัสดิการทางสังคมให้ผู้คนที่ได้รับทราบ สังคมในที่นี่หมายรวมถึงสังคมขนาดเล็ก ซึ่งได้แก่ ครอบครัว โรงเรียนและชุมชน หรือตามพื้นที่สาธารณะที่มีกลุ่มคนพักอาศัย เมื่อประชาชนได้ทราบถึงการที่สามารถเข้าถึงสิทธิ์ต่าง ๆ ก็เป็นการช่วยป้องกันไม่ให้คุณคนต้องตกไปสู่สถานะความเสี่ยงใด ๆ โดยเบื้องต้นได้แล้ว แต่ทั้งนี้การเข้าถึงสิทธิ์ต่าง ๆ หมายถึงต้องเป็นบุคคลที่มีบัตรประชาชน มีชื่อในทะเบียนบ้าน บุคคลใดที่ไม่มีทั้งบัตรประชาชนหรือชื่อในทะเบียนบ้าน หน่วยงานจากภาครัฐจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ อาจเป็นภาคท้องถิ่นกับส่วนกลาง หรือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กับกระทรวงมหาดไทย ในการสำรวจบุคคลที่ตกหล่นเพื่อให้ทุกคนได้เข้าถึงสิทธิ์ที่ควรจะได้รับ ดังนั้นนโยบายจากภาครัฐต่อการป้องกันเพื่อมิให้คนต้องตกไปสู่สถานะการเป็นคนขอทานจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้คุณคนทั่วไปสามารถเข้าถึงสิทธิ์ในสวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐานได้เป็นประการแรก เนื่องจากข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้ กรณีศึกษาหลายรายไม่มีบัตรประชาชนและไม่สามารถเข้าถึงสิทธิ์พื้นฐานต่าง ๆ ได้อย่างที่ควร

เมื่อที่บุคคลใดที่เปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทานแล้ว การออกนโยบายด้านการให้ความช่วยเหลือก็เป็นสิ่งสำคัญไม่แพ้กันนโยบายด้านการป้องกันเช่นกัน หากกล่าวถึงนโยบาย หรือยุทธศาสตร์ที่ให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มคนขอทานที่เป็นรูปธรรมคือ ัญบุรี model กิจกรรมที่

สามารถช่วยฟื้นฟูศักยภาพของบุคคลไร้ที่พึ่ง และกลุ่มคนขอทานให้สามารถฝึกอาชีพและกลับไปใช้ชีวิตภายในสังคมได้อย่างปกติสุข แต่ในสภาพความเป็นจริงผู้รับบริการหลายราย รวมถึงกรณีศึกษาในครั้งนี้นี้ ไม่มีความต้องการที่จะฝึกอาชีพแต่อย่างใด เนื่องจากบางรายมีสภาพจิตใจที่ไม่พร้อมที่จะเข้ารับการฝึกอาชีพ ดังนั้นรัฐควรจะต้องเห็นถึงการเสริมพลัง (empowerment) ด้านจิตใจ ที่ยังเป็นสิ่งที่ขาดหายภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง อุปสรรคที่รัฐไม่สามารถเพิ่มนโยบายในส่วนนี้ได้คือเรื่องของงบประมาณ อีกหนึ่งมุมมองของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอย่างพี่วันรัตน์ (นามสมมติ) ตำแหน่งนักจิตวิทยาปฏิบัติการประจำสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายต่อภาครัฐในประเด็นดังกล่าวว่า

“รัฐไม่ได้ให้ความสำคัญมากเท่าที่ควร รัฐอาจจะมองว่ากลุ่มบุคคลเหล่านี้ไม่ได้เป็นส่วนสำคัญที่สร้างประโยชน์อะไรให้สังคมมากมาย งบที่ลงไปไหนจะค่ากับข้าว เงินทุนต่าง ๆ แต่ละปีที่ลงมาพัฒนากับกลุ่มคนเหล่านี้ประมาณ 10 กว่าล้านบาท ในของแต่ละสถาน เป็นจำนวนที่เยอะ ซึ่งทางผู้ปฏิบัติการมองว่า รัฐก็พยายามที่จะตัดงบออกไปค่อนข้างใช้ได้ รัฐมองว่าจริง ๆ กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ก็วิ่งวนซ้ำ ๆ เดียวก็ออกไปขอทานอีก เป็นภาระของสังคม มันไม่สามารถทำอะไรที่มีประสิทธิภาพเหมือนคนทั่ว ๆ ไป” (สัมภาษณ์พี่วันรัตน์, วันที่ 23 กรกฎาคม 2563)

มุมมองของผู้รับนโยบายมาปฏิบัติก็เข้าใจถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้นอกจากนโยบายที่รัฐควรจะให้มีความสำคัญแล้ว มุมมองของผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการออกนโยบาย หรือแผนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ควรที่จะพยายามสร้างเข้าใจต่อสภาพปัญหาหน่วยงานให้ดีขึ้น เนื่องจากการออกนโยบายหรือแผนการแต่ละครั้ง มันจะส่งผลกระทบต่อในแง่ของงบประมาณ และที่สำคัญคือ ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้รับบริการภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งอีกด้วย ดังนั้นแล้วผู้บริหารระดับสูงของภาครัฐควรจะต้องเห็นถึงบริบทสภาพปัญหาหน่วยงานว่ามีความเป็นไปได้หรือไม่ เพื่อที่จะสามารถกำหนดนโยบายที่เหมาะสมและตอบโจทย์แก่กลุ่มเป้าหมายให้มีความชัดเจนที่สุด

นอกจากให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มเป้าหมายที่อยู่ภายในสถานคุ้มครองแล้ว กลุ่มที่เป็นอดีตคนขอทานที่เปลี่ยนผ่านมาเป็นกลุ่มคนทำงานรัฐก็ควรที่จะช่วยสนับสนุนเพื่อมิให้กลุ่มคนเหล่านั้นต้องตกกลับไปสู่การเป็นคนขอทานอีกครั้ง ในการศึกษาครั้งนี้ข้อค้นพบเพียงอย่างเดียวคือ ในช่วงวิกฤตการณ์โควิด 19 เป็นช่วงเวลาที่ผู้คนภายในสังคมต่างได้รับผลกระทบกันแทบทุกระดับ หนึ่งในกรณีศึกษาครั้งนี้ก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน ในส่วนกระบวนการให้ความช่วยเหลือของรัฐที่ใช้เวลาในการตรวจสอบที่นาน ส่งผลให้ผู้คนในสังคมส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงการช่วยเหลือในครั้งนี้ได้ รวมถึง

หนึ่งในกรณีศึกษาครั้งนี้ด้วย รัฐอาจต้องพิจารณาถึงมาตรการ หรือนโยบายที่เหมาะสมในการให้ความช่วยเหลือที่เขาถึงง่ายกว่าครั้งนี้

6.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การดำเนินงานของหน่วยงานจากภาครัฐอย่างกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินการในระดับมหภาคเป็นสำคัญ (วสุภรณ์ อำพนนวรรณ์, 2556) เนื่องด้วยข้อจำกัดเรื่องของจำนวนบุคลากรและเรื่องของงบประมาณเป็นหลัก ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าจุดเปลี่ยนของการออกมาเป็นคนขอทาน ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากสภาพปัญหาครอบครัวเป็นสำคัญ ซึ่งปัจจัยครอบครัวเป็นปัจจัยตั้งต้น ประกอบกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เกื้อหนุนกันอยู่ แต่บริบทชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ทำให้การให้ความช่วยเหลือในระดับของจุลภาคเป็นสิ่งที่มองข้ามไม่ได้ และเป็นสิ่งที่ภาครัฐในปัจจุบันยังดำเนินการได้ยังไม่เต็มประสิทธิภาพ ดังนั้นรูปแบบของการทำงานแบบการจัดการรายกรณี (case management) อาจมีความเหมาะสมต่อการแก้ไขปัญหา ในปัจจุบันรัฐมีอำนาจชี้ขาดในการตัดสินว่าบุคคลใดเป็นคนขอทาน หรือเป็นคนไร้ที่พึ่ง แต่ประเด็นสำคัญคือ การเข้าใจต่อสภาพปัญหาที่หลากหลายว่า เมื่อพบเจอกลุ่มคนเหล่านั้นแล้ว เจ้าหน้าที่รัฐมีความพยายามที่จะเข้าใจถึงปัญหาที่ผลักดันให้คนคนนั้นออกมาเป็นคนขอทานหรือไม่ หรือเพียงแค่ทำตามหน้าที่เชิงตัวเข้าสถานคุ้มครองแล้วเสร็จสิ้นภารกิจ ซึ่งเป็นการทำตามรูปแบบงานที่ได้รับมอบหมายไว้อย่างชัดเจน จากที่อธิบายมานั้นผู้ศึกษาไม่ได้มีเจตนาที่ต้องการว่ากล่าวเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ เพียงแค่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาของการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่ได้เล็งเห็นถึงสภาพปัญหาเบื้องหลังที่แท้จริง ดังนั้นการทำงานแบบการจัดการรายกรณี (case management) จะสามารถช่วยเติมเต็มของช่องการให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมให้มากยิ่งขึ้นไป

ในการปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือโดยเบื้องต้น อย่างในกรณีของการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับของผู้ปฏิบัติงานในการลงพื้นที่จริง อย่างหน่วยงานบ้านมิตรไมตรีประจำโซนต่าง ๆ ซึ่งทางผู้ปฏิบัติการจากบ้านมิตรไมตรีจะเป็นหน้าด่านแรกที่คนขอทานจะพบเจอ แต่ด้วยภาพลักษณ์และวาทกรรมที่ว่าด้วยเจ้าหน้าที่รัฐจะจับตัวไปเพื่อให้อยู่ในสถานสงเคราะห์ ก็ยังไม่สามารถสลัดให้หลุดไปจากการรับรู้ของคนขอทานหลายรายได้ ดังนั้นปัญหาแรกที่พบเจอ คือ เรื่องของภาพลักษณ์เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานรัฐที่มุ่งจะกวาดล้าง มากกว่าให้ความช่วยเหลือ ข้อเสนอแนะในประเด็นนี้ รัฐควรสร้างความเชื่อมั่นให้ภาพลักษณ์ของตนว่าสามารถเข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมายได้ มิเช่นนั้นการที่จะลงพื้นที่เพื่อ

สอบถามข้อเท็จจริงต่าง ๆ อาจทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนได้ และท้ายที่สุดการให้ความช่วยเหลืออาจไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากที่ได้รับข้อมูลที่คลาดเคลื่อนในช่วงที่ลงพื้นที่

นอกจากประเด็นเรื่องของภาพลักษณ์ของหน่วยงานผู้ปฏิบัติการแล้ว เรื่องของกำลังคน การขาดแคลนบุคลากรในด้านการทำงาน การดำเนินงานให้ความช่วยเหลือของผู้ปฏิบัติการในการลงพื้นที่ มิได้มีเพียงเรื่องของกลุ่มคนขอทานเพียงประเด็นเดียว แต่ยังมีประเด็นต่าง ๆ ภายในสังคมที่หน่วยงานของระดับผู้ปฏิบัติต้องรับผิดชอบ ประเด็นการขาดแคลนบุคลากรที่เกิดขึ้นไม่ได้ส่งผลในเรื่องของการทำงานที่ล่าช้า แต่ส่งผลในเรื่องของความต่อเนื่องในการให้ความช่วยเหลือเมื่อได้รับแจ้งอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น เมื่อมีพลเมืองดีแจ้งเรื่องพบคนขอทานเข้ามา แต่เนื่องด้วยบุคลากรที่ไม่เพียงพอ จากการทำให้ผู้ปฏิบัติการต้องลงไปสำรวจพื้นที่ในวันนั้นเลย กลับกลายเป็นว่าต้องเก็บเรื่องนั้นไว้ 2 ถึง 3 วัน ถึงจะได้ลงพื้นที่จริง และเมื่อพอลงพื้นที่จริงไปสำรวจ กลับพบว่าเขาก็อาจไม่อยู่ในบริเวณแคว้นนั้นแล้ว เนื่องจาก เขาอาจย้ายที่ขอทาน และเขาสามารถเดินไปขอทานที่ไหนก็ได้ จากประเด็นเรื่องขาดแคลนบุคลากรทำให้เกิดการคลาดเคลื่อนของข้อมูลบางส่วนไป จากการที่จะได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือได้ทันเวลา แต่ต้องประวิงเวลาเพิ่มเติมเนื่องจากไม่มีกำลังคนในการทำงาน

นอกจากประเด็นเรื่องบุคลากรแล้ว ข้อค้นพบในงานศึกษาชิ้นนี้คือ การที่กลุ่มเป้าหมายอดีตคนขอทานภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งบางรายไม่ค่อยชอบอาหารที่ทางรัฐให้ คุณภาพของอาหาร การกินบ่งชี้ให้เห็นถึงปัญหาเรื่องของระบบ e-bidding³² ในกรณีการประมูลราคาอาหารภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายธัญบุรี จะเป็นรูปแบบที่ว่า ภาครัฐจะเฟ้นหาผู้ชนะการประมูล โดยวิธีการหาผู้ที่เสนอราคาที่จำนวนที่ต่ำที่สุด ตัวอย่างเช่น สมมติร้าน A เสนอราคาอาหารในการดูแลผู้ใช้บริการต่อหนึ่งวันที่ราคา 40 บาท ร้าน B เสนอราคา 37 บาท ร้าน B ก็จะกลายเป็นผู้ชนะในการประมูลครั้งนี้ทันที ด้วยราคาที่ต่ำผลกระทบต่อคุณภาพของอาหารที่ต่ำตามราคาที่ประมูลชนะ ซึ่งคุณภาพอาหารที่ได้รับนั้นไม่มีความเหมาะสมต่อกลุ่มเป้าหมายที่รับบริการภายในสถานคุ้มครองเลย อย่างเช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการซ้ำซ้อน หรือผู้ที่มีปัญหาในเรื่องกระเพาะอาหาร เป็นต้น ซึ่งทางผู้รับบริการนั้นไม่สามารถที่จะเลือกคุณภาพอาหารของตนเองได้เลย กล่าวโดยสรุปว่า รัฐมีแนวคิดในเรื่องของการเอาราคาเป็นที่ตั้ง ส่วนประเด็นเรื่องของคุณภาพอาหารที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย รัฐนั้นไม่เคยคำนึงในส่วนคุณภาพตรงนั้นเลย โดยประเด็นดังกล่าวนี้ผู้บริหารระดับสูงต่างก็ทราบเรื่องกันดี แต่เนื่อง

³² วิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (e-bidding) คือ การซื้อหรือจ้างครั้งหนึ่งซึ่งมีวงเงินเกิน 500,000 บาท และเป็นสินค้าหรืองานบริการที่ไม่ได้กำหนดรายละเอียดคุณลักษณะเฉพาะของพัสดุไว้ในระบบข้อมูลสินค้า (e-catalog) โดยให้ดำเนินการในระบบประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Bidding :e-bidding) ตามวิธีการที่กรมบัญชีกลางกำหนด

ด้วยการที่เป็นระเบียบการทำงานของส่วนกลางที่จะต้องพึงปฏิบัติตาม แม้กระทั่งผู้ปฏิบัติงานภายในสถานคุ้มครองจะรู้อยู่เต็มอกก็ตาม

6.2.3 ข้อเสนอแนะต่อสถาบันต่าง ๆ ภายในสังคม

การอพยพเข้ามาแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าในกรุงเทพมหานคร สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาของสถาบันครอบครัวที่เกิดขึ้นที่ในยุคสมัยปัจจุบันมิใช่เพียงกลุ่มวัยรุ่นเท่านั้นที่ต้องการที่จะเข้าถึงการทำงาน แต่ผู้สูงอายุบางรายก็มีความจำเป็นต้องทำงานหาเงิน การขอลานจึงเสมือนเป็นประตูบานแรกของพวกเขาที่จำเป็นต้องผ่านมา เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น ดังนั้นแล้วการสนับสนุนให้มีการสร้างงาน หรือการสนับสนุนในการเปิดโอกาสต่าง ๆ ต่อการเข้าถึงการทำงาน จะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยป้องกันมิให้บุคคลในสังคมต้องตกไปสู่สถานะคนขอทาน ในการสนับสนุนดังกล่าวควรเกิดขึ้นทั้งในตัวเมืองและพื้นที่ชนบทโดยรอบ อีกทั้งจะเป็นการช่วยให้ชาวชนบทบางรายที่เดินทางมายังกรุงเทพฯสามารถได้ทำงานในละแวกบ้านของตนเองได้ และได้อยู่รวมกันเป็นครอบครัว ทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีทิศทางที่ดีขึ้นไป

อย่างไรก็ตามการพยายามสร้างงาน หรือการสร้างอาชีพ งานลักษณะบางประเภทก็ไม่ตอบโจทย์ต่อความเหมาะสมของกลุ่มผู้สูงอายุ หรือผู้ที่เป็นวัยเด็ก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเสื่อมโทรมของสุขภาพร่างกายในวัยชราหรือ สภาพร่างกายที่ยังไม่พร้อมต่อการทำงานบางประเภท ทำให้ผู้สูงอายุและเด็กไม่อยู่ในเงื่อนไขที่จะสามารถทำงานได้ ดังนั้นการจัดสร้างอาชีพ การสร้างงาน หรือการเปิดโอกาสต่าง ๆ จึงควรมีลักษณะการสร้างงานสร้างอาชีพให้เหมาะสมกับเพศ วัย ระยะเวลา ทุนทรัพย์ และสุขภาพร่างกาย รวมไปถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ที่แต่ละบุคคลประสบอยู่ ประเด็นสำคัญของการเปิดโอกาสในการเข้าถึงการทำงานนั้น ภาครัฐควรจะเป็นสถาบันกลางที่ยึดโดยความช่วยเหลือจากสถาบันอื่น ๆ ในสังคม และต้องคอยทำหน้าที่ประสานข้อมูลที่สำคัญที่จำเป็นต่อความช่วยเหลือต่าง ๆ ภายในสังคมอีกด้วย

ในประเด็นสำคัญสุดท้ายคือ ประเด็นการสนับสนุนการมองภาพผลลัพธ์ของชีวิตถึงการทำงานที่พึ่งพาตนเองของคนที่เคยเป็นขอทานให้ผู้คนในสังคมได้รับรู้ด้วยความเข้าใจที่มากขึ้น กล่าวได้ว่า เป็นปัจจัยสนับสนุนในมุมมองของทัศนคติของผู้คนในสังคมต่ออดีตคนขอทานที่มีความพร้อมต่อการเข้าถึงการทำงาน หรือคนขอทานที่มีความตั้งใจที่จะหลุดพ้นจากสถานะการเป็นคนขอทาน ซึ่งปัจจัยสนับสนุนในส่วนนี้มีผลอย่างมากในการช่วยเสริมพลัง (empowerment) ให้อดีตคนขอทานได้มีกำลังใจที่จะตั้งใจทำงาน และก้าวข้ามความเคยชินเดิม ๆ จากการยึดติดกับอาชีพขอทานแต่ก่อนที่ไม่

ต้องลงทุน ลงแรงก็ได้รับค่าตอบแทนที่ดี หากผู้คนในสังคมต่างไม่เปิดรับให้กลุ่มอดีตคนขอทานได้ เข้าถึงการทำงาน สิ่งที่เกิดขึ้นอาจส่งผลให้เขาต้องกลับไปมีสถานะเป็นคนขอทานอีกเช่นเดิมก็เป็นได้ ซึ่งหากในกรณีเลวร้ายที่สุดเมื่อเขาต้องตกอยู่ในสถานะการเป็นคนขอทาน เขาอาจถูกชักชวน หรือ ล่อลวงจากหน้านายและท้ายที่สุดก็ต้องตกไปสู่กระบวนการมนุษยาก็เป็นได้ ดังนั้นสภาวะความเสี่ยง ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเราไม่อาจรู้ได้เลยว่าปลายทางของผลลัพธ์จะมีความรุนแรงเช่นไร หากผู้คนใน สังคมต่างเปิดใจยอมรับที่จะสร้างความเข้าใจ และพร้อมที่จะมอบโอกาสให้อดีตคนขอทานที่มีความ ตั้งใจก็พร้อมที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป

6.2.4 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

- ข้อเสนอแนะจากกรณีศึกษาที่ใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

ในข้อเสนอแนะส่วนนี้เป็นการหยิบยกกรณีศึกษาที่บุญมี สามเณรเต้ และน้องตัน เพื่อมา อธิบายให้ผู้คนในสังคมภายนอกได้รับรู้ถึงการมีอยู่ การปรับตัว การต่อสู้ และช่วงระยะเวลาของการ เปลี่ยนผ่าน โดยทั้ง 2 กรณีศึกษาถือว่าเป็นกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จและมีศักยภาพในระดับหนึ่ง ซึ่งหากพิจารณาให้จากบริบทช่วงระยะเวลาการเปลี่ยนผ่าน ประกอบกับเงื่อนไขต่าง ๆ กรณีศึกษาที่บุญมี กล่าวได้ว่าเป็นกรณีศึกษาที่มีศักยภาพมากที่สุดในบรรดาทั้ง 6 กรณีศึกษา โดยกรณีศึกษาของที่บุญมี นั้นแสดงให้เห็นถึงเงื่อนไขของความสำเร็จได้ดีที่สุด กล่าวคือ บริบทช่วงเวลาของที่บุญมีเปลี่ยนผ่าน กลับมาเป็นคนทั่วไปนั้น เป็นช่วงเวลา que แสดงให้เห็นถึงเงื่อนไขทั้งผู้ให้และผู้ได้รับเป็นอย่างดี ในกรณีนี้ คือ พฤติกรรมในการให้ทาน (philanthropy) ของพี่เจี๊ยบที่ที่บุญมีได้รับมานั้น เป็นเงื่อนไขประการ สำคัญที่สามารถชี้ให้เห็นถึงประสิทธิผลของการให้ทานที่มีศักยภาพมากพอ ที่จะสามารถเปลี่ยนวิถี ชีวิตของบุคคลหนึ่งไปตลอดกาล ในประเด็นการให้ทานของพี่เจี๊ยบนั้นอาจเป็นได้ทั้งข้อเสนอแนะต่อ สถาบันต่าง ๆ ภายในสังคมเพื่อให้ผู้คนในสังคมในระดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือประชาชนคน ทั่วไป เข้าใจถึงประสิทธิผลของการให้ทาน ที่มากกว่าการให้เงินเปล่า (donation) แต่เป็นการให้ที่ เข้าใจต่อความต้องการของผู้รับเป็นสำคัญที่สุด หากพิจารณาต่อนโยบายที่เป็นรูปธรรมที่สุดของการ ขับเคลื่อนจากภาครัฐในขณะนี้คือ โครงการให้ทานถูกวิธีลวิธีขอทาน

นอกจากประเด็นของพฤติกรรมในการให้ทาน (philanthropy) แล้วกรณีของที่บุญมีที่เปลี่ยน ผ่านมาเป็นคนทำงานก็มีนัยยะความสำคัญเช่นกัน เนื่องจากที่บุญมีเป็นกลุ่มที่เปลี่ยนผ่านสถานะมา เป็นคนทั่วไป โดยไม่ผ่านกระบวนการใด ๆ จากภาครัฐเลย เมื่อต้องเผชิญหน้ากับวิกฤตต่าง ๆ ภาครัฐ ต้องเข้ามาให้ความช่วยเหลืออย่างไรถึงจะเหมาะสมที่สุด อย่างไรก็ตามกรณีของที่บุญมีที่ไม่ได้เข้าค่ายทั้งที่

เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 39 และ 40 ประกอบกับกระบวนการเข้าถึงความช่วยเหลือที่มีความซับซ้อนต่อกลุ่มคนทั่วไป อย่างวิธีการที่ต้องลงทะเบียนผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ รายละเอียดเหล่านี้กลุ่มคนที่ไม่เคยได้รับการศึกษา หรือการเรียนรู้เทคโนโลยีใด ๆ เลยก็เป็นอุปสรรคที่พวกเขาไม่สามารถข้ามผ่านไปได้

ในกรณีของสามแฉกเต๊ และน้องต้น บ่งชี้ให้เห็นถึงความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างสถาบันทางศาสนา และภาคส่วนชุมชน ในการให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวของน้องทั้งสอง ซึ่งเงื่อนไขที่ผลักดันให้น้องทั้งสองต้องเปลี่ยนสถานะมาเป็นคนขอทาน คือ เงื่อนไขด้านอิทธิพลจากสมาชิกครอบครัว ดังนั้นแล้วการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมและตรงจุด คือ การให้ความช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวเป็นสำคัญ เพื่อที่จะพุงให้น้องทั้งสองกลับมาเป็นสถานะเป็นคนทั่วไปได้ในกรณีของสามแฉกเต๊ และน้องต้น ทางภาครัฐอาจนำเอากรณีศึกษาเช่นนี้ไปปรับใช้กับกรณีอื่น ๆ ได้เช่นกัน แต่สิ่งที่ประเด็นสำคัญในกรณีของสามแฉกเต๊ และน้องต้น คือ การที่ภาคประชาชนคนทั่วไปกับภาคสื่อมวลชนเป็นผู้ค้นพบ สถานการณ์ที่น้องทั้งสองนั่งขอทานอยู่ ทางภาครัฐอาจต้องดำเนินการให้ทางแก้ไขเพื่อให้หน่วยงานของตนเอง สามารถเป็นเสาหลักในการให้ความช่วยเหลือได้อย่างทันทางที่

- ข้อเสนอแนะจากกรณีศึกษาที่ใช้ชีวิตอยู่ภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

ในข้อเสนอแนะของกรณีศึกษาที่ใช้ชีวิตอยู่ภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งทั้ง 4 กรณีศึกษาหลายรายไม่มีความสนใจที่จะเข้ารับการศึกษาที่ทางสถานคุ้มครองมีไว้ให้ สิ่งที่สะท้อนให้เห็นชัดจากเหตุการณ์ดังกล่าว คือ การขาดโครงการ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมพลังทางจิตใจ (empowerment) ที่มีความสอดคล้องกับสภาพจิตใจของผู้รับบริการภายในสถานคุ้มครอง ดังที่กล่าวไว้แล้วในข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เนื่องจากกรณีศึกษาอย่างพี่หนึ่ง ลูกสมหมาย และป้าศรี จากผลการศึกษาเห็นได้ชัดว่าทั้ง 3 รายไม่มีความสนใจที่จะฝึกอาชีพเลย เนื่องด้วยบริบทช่วงชีวิตที่แตกต่างกันออกไป แต่เงื่อนไขที่ทางภาครัฐไม่สามารถจัดโครงการ หรือกิจกรรมใด ๆ ก็ตามที่เป็นการเสริมพลังทางจิตใจ (empowerment) ให้แก่ผู้รับบริการ เนื่องด้วยภาครัฐมีเงื่อนไขในเรื่องของงบประมาณ ประกอบกับเรื่องบุคลากรที่มีจำกัด การทำงานใด ๆ ก็ตามในรูปแบบการจัดการรายกรณี (case management) อาจเป็นเงื่อนไขที่ไม่สามารถทำให้สำเร็จได้ ทางภาครัฐอาจจะต้องปรับเปลี่ยนมุมมองและวิธีการต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้กับผู้รับบริการที่มีความหลากหลายได้ อาจจะด้วยวิธีการจัดประเภท หรือแบ่งกลุ่มตามลักษณะต่าง ๆ ที่เห็นได้ชัดในแต่ละบุคคล อีกทั้งเพื่อลดค่าใช้จ่ายด้าน

งบประมาณ และลดภาระด้านบุคลากร สิ่งสำคัญอีกประการคือ ช่วงเวลาที่สังคมไทยประสบกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง อย่างวิกฤตโควิด 19 เป็นต้น ภาครัฐต้องเป็นหน่วยงานที่เป็นเสาหลักที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้คนทั่วไปอีกด้วย อย่างผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นในช่วงที่ผู้คนส่วนใหญ่ตกงาน และต้องการเดินทางกลับภูมิลำเนาของตนเอง แต่ด้วยมาตรการล็อกดาวน์ที่รัฐประกาศใช้ก็เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้พวกเขาตกหล่นจากการได้รับความช่วยเหลือต่าง ๆ พวกเขาต่างก็ต้องดิ้นรนและเอาตัวรอดในสถานการณ์เหล่านี้ การมาขอพักพิงในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จึงเป็นทางรอดของพวกเขา รัฐอาจจะต้องเรียนรู้จากเหตุการณ์ดังกล่าวในครั้งนี้ เพื่อเตรียมรับมือกับวิกฤตการณ์ในภายภาคหน้าต่อไป

6.2.6 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษาติดตามขอทานที่กำลังหางาน หรือที่มีงานทำอยู่แล้วในจำนวนที่มากกว่านี้ เพื่อที่จะได้เห็นถึงสภาพปัญหาที่มีความหลากหลาย ประกอบกับเพื่อที่จะได้เห็นปัจจัยที่สนับสนุนว่ามีปัจจัยใดเกื้อหนุน หรือทับซ้อนกันไว้อยู่ แต่อาจจะจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยในเรื่องของระยะเวลาที่ใช้ในการค้นหากลุ่มเป้าหมายที่มากขึ้น ประกอบกับได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญแขนงต่าง ๆ ในจำนวนที่มากขึ้น

2) ควรทำการศึกษาติดตามขอทานที่อยู่ภายในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งที่อยู่ทั่วประเทศ เพื่อที่จะได้เห็นถึงสภาพปัญหาที่มีความหลากหลาย และได้เข้าใจถึงสาเหตุของความหลากหลายที่ส่งผลให้เขาต้องกลายมาเป็นคนขอทาน ปัจจัยใดที่ผลักดันให้เขาต้องมาเป็นคนขอทาน การทำงานที่มีความหลากหลาย อย่างจุดเหมือนและจุดที่แตกต่างกันออกของแต่ละสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

3) ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่การทำงานของอดีตคนขอทาน เพื่อให้ภาพรวมที่ชัดเจนมากขึ้น เช่น ประเด็นสภาพแวดล้อมของกลุ่มเพื่อน ญาติพี่น้อง ภาคส่วนเอกชน และภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นการศึกษาส่วนนี้อาจจำเป็นต้องอาศัยเรื่องของระยะเวลาที่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการที่ต้องรู้จักคุ้นชินกับเครือข่ายของกลุ่มเป้าหมาย

4) อาจมีการศึกษาถึงผลการติดตามว่าหลังได้รับความช่วยเหลือจากภาคส่วนต่าง ๆ แล้วนั้น ชีวิตความเป็นอยู่ของอดีตผู้ทำงานมีทิศทางที่ดีขึ้นหรือแย่ลง ด้วยสาเหตุประการใด จะได้ทราบถึงความต่อเนื่องของสภาพปัญหาที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้าต่อไป เป็นการคาดการณ์ต่อสถานการณ์อนาคตว่าทิศทางของกลุ่มเป้าหมายในการศึกษานั้นจะพุ่งทะยานขึ้น หรือต้องดิ่งลงด้วยสาเหตุประการใด และจะมีข้อเสนอแนะต่อการรับมือเช่นไร

ภาคผนวก

พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

หน้า ๑
เล่ม ๑๓๓ ตอนที่ ๓๘ ก ราชกิจจานุเบกษา ๒๙ เมษายน ๒๕๕๙

พระราชบัญญัติ
ควบคุมการขอทาน
พ.ศ. ๒๕๕๙

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๙
เป็นปีที่ ๗๑ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการขอทาน

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของ
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. ๒๕๕๙”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศ

ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พุทธศักราช ๒๔๘๔

มาตรา ๔ พระราชบัญญัตินี้มิใช่บังคับกับการปฏิบัติอันเป็นกิจวัตรตามศาสนา

มาตรา ๕ ในพระราชบัญญัตินี้

“การคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิต” หมายความว่า การช่วยเหลือ การบำบัดรักษา การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ ตลอดจนการฝึกอาชีพให้แก่ผู้ทำการขอทาน

“สถานคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิต” หมายความว่า สถานที่ที่รัฐมนตรีประกาศจัดตั้งไว้
สำหรับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตตามพระราชบัญญัตินี้

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการควบคุมการขอทาน

“เจ้าพนักงานท้องถิ่น” หมายความว่า

- (๑) นายกองค้การบริหารส่วนตำบล สำหรับในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล
- (๒) นายกเทศมนตรี สำหรับในเขตเทศบาล
- (๓) นายกเมืองพัทยา สำหรับในเขตเมืองพัทยา
- (๔) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร
- (๕) ผู้บริหารท้องถิ่นหรือหัวหน้าของคณะผู้บริหารท้องถิ่น สำหรับในเขตองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง แต่มีชื่อองค์การบริหารส่วนจังหวัด

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้หมายความรวมถึงพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๖ ให้มีคณะกรรมการควบคุมการขอทาน ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นรองประธานกรรมการ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมการจัดหางาน อธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมการแพทย์ อธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน อธิบดีกรมกิจการผู้สูงอายุ อธิบดีกรมควบคุมโรค อธิบดีกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น อธิบดีกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ อธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม อธิบดีกรมสุขภาพจิต และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกินแปดคนเป็นกรรมการ

ให้อธิบดีเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้อธิบดีแต่งตั้งข้าราชการของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการไม่เกินสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งตามวรรคหนึ่ง ให้แต่งตั้งจากผู้ซึ่งมีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ หรือประสบการณ์ในด้านการสังคมสงเคราะห์ การพัฒนาสังคม หรือการจัดสวัสดิการสังคม และไม่เป็นข้าราชการที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ เว้นแต่เป็นผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา โดยในจำนวนนี้ต้องแต่งตั้งจากภาคประชาสังคมไม่น้อยกว่าสี่คน

มาตรา ๗ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสามปี

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ หรือกรณีที่มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ให้ผู้ได้รับแต่งตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างหรือเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว

เมื่อครบกำหนดตามวาระในวรรคหนึ่ง หากยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานต่อไปจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองวาระไม่ได้

ในกรณีที่ยังไม่ได้แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้คณะกรรมการประกอบด้วยกรรมการเท่าที่เหลืออยู่

มาตรา ๘ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (๔) เป็นข้าราชการที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ เว้นแต่เป็นผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา

(๕) รัฐมนตรีให้ออก เพราะบกพร่องต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือหย่อนความสามารถ

(๖) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา ๙ คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) เสนอนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการควบคุมการขอทานและคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทาน แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการขอทาน รวมทั้งการดำเนินการกับผู้แสวงหาประโยชน์จากการขอทานต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา

(๒) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีให้มีหรือปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และมาตรการเกี่ยวกับการควบคุมการขอทานและคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทาน

(๓) ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลในการควบคุมการขอทาน แล้วเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

(๔) ออกระเบียบ หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการแสดงความสามารถ และการช่วยเหลือผู้ทำการขอทาน ตลอดจนระเบียบอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

(๕) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหรือตามที่คณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีมอบหมาย

ระเบียบของคณะกรรมการนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๑๐ การประชุมคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคณะกรรมการ ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการและรองประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๑๑ ให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการประจำจังหวัดในแต่ละจังหวัด และคณะกรรมการอื่น เพื่อปฏิบัติกรอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้ และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๐ มาใช้บังคับแก่การประชุมของคณะกรรมการโดยอนุโลม

องค์ประกอบ คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม และการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา ๑๒ ให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ทำหน้าที่ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) รับผิดชอบงานธุรการ งานประชุม และกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการ และคณะกรรมการ และรวบรวมข้อมูล ศึกษา วิจัย และพัฒนางานเกี่ยวกับการควบคุมการขอทาน และคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทาน

(๒) ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรสวัสดิการชุมชน และองค์กรภาคเอกชนอื่น เพื่อดำเนินการจัดทำนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการควบคุมการขอทาน และคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทานเสนอต่อคณะกรรมการ และดำเนินการให้มีการปฏิบัติตามนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการควบคุมการขอทานและคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทาน

(๓) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รายละเอียดของนโยบาย และมาตรการเกี่ยวกับการควบคุมการขอทาน และคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทาน

(๔) ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และจัดทำรายงานการปฏิบัติตามนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการควบคุมการขอทานและคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทาน

(๕) ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการหรือตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

มาตรา ๑๓ ห้ามบุคคลใดทำการขอทาน

การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นการขอทาน

(๑) การขอเงินหรือทรัพย์สินจากผู้อื่นเพื่อเลี้ยงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการขอด้วยวาจา ข้อความ หรือการแสดงกิริยาอาการใด

(๒) การกระทำด้วยวิธีการใดให้ผู้อื่นเกิดความสงสารและสงมอบเงินหรือทรัพย์สินให้

การแสดงความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นดนตรีหรือการแสดงอื่นใด เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินหรือทรัพย์สินจากผู้ชมหรือผู้ฟัง การขอเงินหรือทรัพย์สินกันฐานญาติมิตร หรือการเรียไรตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการเรียไร ไม่ถือว่าเป็นการขอทานตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๔ ผู้ใดประสงค์จะเป็นผู้แสดงความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นดนตรีหรือการแสดงอื่นใด ตามมาตรา ๑๓ วรรคสาม ให้ผู้นั้นแจ้งเพื่อเป็นผู้แสดงความสามารถตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และเมื่อจะแสดงความสามารถในพื้นที่ใด ให้แจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นในเขตพื้นที่นั้น เมื่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นในเขตพื้นที่ได้รับแจ้งแล้ว ให้ออกใบรับแจ้งไว้เป็นหลักฐาน ทั้งนี้

หน้า ๕

เล่ม ๑๓๓ ตอนที่ ๓๘ ก

ราชกิจจานุเบกษา

๒๙ เมษายน ๒๕๕๙

ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นในเขตพื้นที่ประกาศเป็นการทั่วไปเพื่อกำหนดเขตพื้นที่หรือสถานที่ใดอันเป็นที่สาธารณะ วันเวลา การใช้อุปกรณ์ หรือสิ่งอื่นใด ให้ใช้ในการแสดงความสามารถ

ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนตามวรรคหนึ่ง พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นในเขตพื้นที่มีอำนาจสั่งให้ผู้นั้นหยุดหรือเลิกกระทำการดังกล่าวได้

มาตรา ๑๕ เมื่อปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ว่ามีผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งตัวผู้ซึ่งฝ่าฝืนนั้นไปยังสถานคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อทำการคัดกรอง และหากการคัดกรองพบว่าผู้ทำการขอทานเป็นเด็ก หญิงมีครรภ์ ผู้สูงอายุ คนพิการหรือทุพพลภาพ ที่ต้องดำเนินการตามกฎหมายเฉพาะ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายเฉพาะเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

มาตรา ๑๖ เมื่อปรากฏจากการคัดกรองว่าผู้ทำการขอทานไม่ใช่บุคคลตามมาตรา ๑๕ แต่เป็นบุคคลซึ่งไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ไม่มีญาติมิตรอุปการะเลี้ยงดูและไม่มีทางเลี้ยงชีพอย่างอื่น หรืออยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้บุคคลดังกล่าวเข้ารับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตตามพระราชบัญญัตินี้

การเข้ารับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

มาตรา ๑๗ ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นหรือเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์ของผู้ทำการขอทาน พนักงานเจ้าหน้าที่จะไม่ส่งตัวผู้นั้นไปเพื่อดำเนินการตามกฎหมายเฉพาะ และให้ผู้ทำการขอทานผู้นั้นได้รับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตตามพระราชบัญญัตินี้ต่อไปก็ได้

มาตรา ๑๘ ในกรณีผู้ทำการขอทานยอมปฏิบัติตามการดำเนินการของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเฉพาะหรือยอมอยู่ในสถานคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้ผู้ทำการขอทานผู้นั้นพ้นจากความผิดตามมาตรา ๑๔

มาตรา ๑๙ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๒๐ กรณีผู้ทำการขอทานได้ยอมเข้ารับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิต ในสถานคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตแล้ว ต่อมาผู้ทำการขอทานผู้นั้นไม่ยอมรับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตและได้ออกไปจากสถานคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยไม่ได้รับอนุญาต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๒๑ ผู้ใดกระทำความผิดด้วยประการใด อันเป็นการช่วยเหลือหรือสนับสนุนให้มีการฝ่าฝืน มาตรา ๒๐ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งได้กระทำโดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย หรือโดยมีหรือใช้อาวุธ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสี่ปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๒๒ ผู้ใดแสวงหาประโยชน์จากผู้ทำการขอทานโดยการใช้ จ้าง วาน สนับสนุน ยูงส่งเสริม หรือกระทำด้วยวิธีการอื่นใดให้ผู้อื่นทำการขอทาน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำได้ดังต่อไปนี้ ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

- (๑) กระทำต่อหญิงมีครรภ์ ผู้สูงอายุ คนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้เจ็บป่วย
- (๒) ร่วมกันกระทำหรือกระทำกับบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป
- (๓) กระทำโดยนำผู้อื่นจากภายนอกราชอาณาจักรให้มาขอทานในราชอาณาจักร
- (๔) กระทำโดยผู้ปกครองหรือผู้ดูแลของผู้ทำการขอทาน
- (๕) กระทำโดยพนักงานเจ้าหน้าที่
- (๖) กระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลหรือให้คำปรึกษาบุคคลตาม (๑)

ความในวรรคหนึ่งและวรรคสอง (๑) (๒) และ (๔) ไม่ใช้บังคับกับการกระทำระหว่างบุพการีและผู้สืบสันดาน

มาตรา ๒๓ บรรดาความผิดตามพระราชบัญญัตินี้มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ให้อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจเปรียบเทียบได้ และเมื่อผู้กระทำความผิดได้ชำระค่าปรับตามจำนวนที่เปรียบเทียบภายในระยะเวลาที่กำหนดแล้ว ให้อธิบดีคดีเล็กน้อยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๒๔ ให้สถานสงเคราะห์ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พุทธศักราช ๒๔๘๔ เป็นสถานคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๕ ผู้ซึ่งถูกส่งตัวไปยังสถานสงเคราะห์ตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พุทธศักราช ๒๔๘๔ ซึ่งรับการสงเคราะห์อยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ได้รับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไปตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๖ การดำเนินการออกระเบียบโดยคณะกรรมการตามมาตรา ๙ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ หากไม่สามารถดำเนินการได้ ให้รัฐมนตรีรายงานเหตุผลที่ไม่อาจดำเนินการได้ต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบ

มาตรา ๒๗ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่และประกาศจัดตั้งสถานคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พุทธศักราช ๒๔๘๔ ได้ใช้บังคับมานานแล้ว บทบัญญัติเกี่ยวกับการสงเคราะห์ผู้ทำการขอทานตามพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน สมควรให้มีการจัดระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทาน การควบคุมการขอทาน และแยกผู้แสดงความสามารถออกจากผู้ทำการขอทาน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาสังคมและคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลให้เหมาะสมยิ่งขึ้น อีกทั้งสมควรกำหนดความผิดทางอาญาแก่ผู้ซึ่งหาประโยชน์จากความไม่สมประกอบทางร่างกาย ความอ่อนด้อยทางสติปัญญาหรือสภาพจิตใจของบุคคลอื่น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- Bebbington, A. (1999). Capitals and Capabilities: A Framework for Analyzing Peasant Viability, Rural Livelihoods and Poverty. *World Development*, 27(12), 2021-2044.
doi:[https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(99\)00104-7](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(99)00104-7)
- BLT Bangkok. (2560). คนไร้บ้านเพิ่ม ผลสะท้อนความเหลื่อมล้ำทางสังคม. Retrieved from <https://www.bltbangkok.com/news/3977/>
- borland, S. (2019). 'Professional' beggars earning up to £200 a night to supplement their day jobs. Retrieved from <https://www.dailymail.co.uk/news/article-1205553/Professional-beggars-earning-200-night-supplement-day-job.html>
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an Experimental Ecology of Human Development. *American Psychologist*, 32, 513-531.
- Cheng, C. S., & Kumar, V. (2012). *Pattern of Exploitation and Organised Crime: Study on Homeless Beggars in Patna, Bihar*.
- Coulon, G. D., Reynaud, C., Annamária, & Wiget, C. (2015). *Begging in Geneva in Times of Crisis: Multi-layered Representations of Beggars, Begging and Cohabitation in the Public Space*.
- Ians. (2019). 'Online beggar' in UAE makes \$50,000 in 17 days. Retrieved from <https://www.livemint.com/news/india/-online-beggar-in-uae-makes-50-000-in-17-days-1560157355321.html>
- Ionw , P. (2016). *Romanian street beggars in Stockholm. A conflict between global city aspirations and informal livelihoods*.
- Kihara, T. (2017). Street Debater— Designing social alternative to begging. Retrieved from <https://medium.com/@kihapper/street-debater-designing-social-alternative-to-begging-485db4afcc89>
- Mansfield, K. (2019). Tramp earns £2,500 a week begging in the street...and he's NOT homeless. Retrieved from <https://www.express.co.uk/news/uk/648656/Tramp-earns-2500-a-week-begging-street-not-homeless>
- Mansour, E. (2017). An explanatory study into the information seeking-behaviour of

- Egyptian beggars. *Journal of Librarianship and Information Science*, 49(1), 91-106.
doi:10.1177/0961000615622679
- Marsh, P. G. a. S. (2018). Deaths of UK homeless people more than double in five years. Retrieved from <https://www.theguardian.com/society/2018/apr/11/deaths-of-uk-homeless-people-more-than-double-in-five-years>
- Matei, E., Dumitrache, L., Manea, G., Cocos, O., & Mihalache, C. (2013). Begging Phenomenon in Bucharest City: Dimensions and Patterns of Expression. *Revista romana de interventie sociala*, 43, 61-79.
- McLeroy, K., Bibeau, D., Steckler, A., & Glanz, K. D. (1988). An Ecology Perspective on Health Promotion Programs. *Health education quarterly*, 15, 351-377.
doi:10.1177/109019818801500401
- Namwata, B., Mgabo, M., & Dimoso, P. (2012). CATEGORIES OF STREET BEGGARS AND FACTORS INFLUENCING STREET BEGGING IN CENTRAL TANZANIA. *African study monographs*.
- Penpraporn Sukthumrong. (2012). Influence of Social Ecological Factors on Public Mind Behavior of Vocational Students in Prachuap Khiri Khan Province. *Journal of public Health*, 49(1), 45-56.
- pettitt, J. (2019). Beggar who earned £50,000-a-year and lives in £300,000 Fulham flat is arrested again. Retrieved from <https://www.standard.co.uk/news/crime/beggar-who-earned-50000-a-year-and-lives-in-300000-fulham-flat-is-arrested-again-8646973.html>
- Sperreall, D. (2018). Police reveal why you shouldn't give money to 'homeless beggars' posing in one UK street. Retrieved from <https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/men-posing-homeless-beggars-earning-11897884>
- Waiton, S. (2008). The politics of antisocial behaviour: amoral panics. Retrieved from <https://books.google.co.th/books?id=HcOSAgAAQBAJ>
- เดลินิวส์. (2563). ชาวเน็ตโอดคลงแท็กซีได้ 8 ล้าน แต่คนบริจาคนเหมือนเดิม. Retrieved from <https://www.dailynews.co.th/regional/769330>
- เลิศศิริร์ บวรกิตติ. (2560). การจัดการปัญหาการค้ามนุษย์ในรูปแบบการแสวงหาประโยชน์จากการขอทาน. *วารสารธรรมศาสตร์เวชสาร*, 17(1), 70-86.
- เสาวลักษณ์ วราญ. (2548). คนข้ามแดน: ชีวิตและชุมชนของขอทานเขมรในกรุงเทพมหานคร. (ภาคนิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต.). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,

เอกลักษณ์ หลุ่มชมแข. (2554). ตีตรามนุษย์...การหลงทางของนโยบายรัฐ. Retrieved from

http://www.mirror.or.th/autopagev4/show_page.php?topic_id=951&auto_id=18&TopicPk=

โสภณ พรโชคชัย. (2560). แก้ปัญหา'คนเร่ร่อน'ง่ายนิดเดียว. Retrieved from

<http://www.lokwanee.com/web2013/?p=264705>

โสภณ พรโชคชัย. (2561). ขอตานเป็นอาชีพผิดกฎหมาย อย่าส่งเสริม. Retrieved from

http://www.area.co.th/thai/area_announce/area_press.php?strquey=press_announcement2368.htm

ไทยรัฐออนไลน์. (2560). นี้อีหรือต้อ? เปิดบ้านลุงเอี่ยม ขอตานเงินล้าน ชีวิตใหม่ ไม่เชื่อก็ด้องเชื่อ! Retrieved from <https://www.thairath.co.th/scoop/975147>

ไทยรัฐออนไลน์. (2562). เปิดชีวิตคนไร้บ้าน ยึดศักดิ์ศรี ไม่ใช่ “ผีขนตั้งค์” วันหนึ่งอาจเป็นคุณ. Retrieved from <https://www.thairath.co.th/scoop/1708290>

ไพรัช บวรสมพงษ์. (2559). การจัดการปัญหาการค้ามนุษย์ในรูปแบบการแสวงหาประโยชน์จากการขอตาน. วารสารกระบวนการยุติธรรม, 9(3), 67-89.

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2559). ให้ทานถูกวิธี ลดวิถีการขอตาน ในแหล่งท่องเที่ยวและเขตเมือง. วารสารเพื่อการพัฒนาและสวัสดิการ, 11(57), 12-25.

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2562). แผนขับเคลื่อนการควบคุมการขอตาน ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2562-2564).

กรุงเทพฯ: สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). แผนยุทธศาสตร์ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔. กรุงเทพฯ: สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

กองคุ้มครองสวัสดิภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต. (2560). แนวทางการปฏิบัติงานตาม พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 และพระราชบัญญัติควบคุมการขอตาน พ.ศ. 2559. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.

กองปราบปราม. (2562). เตือนภัย!! กลับมาอีกแล้ว “ขอตานออนไลน์”. Retrieved from

<https://www.facebook.com/csdtai/posts/524662818024032/>

ข่าวสดออนไลน์. (2561). หนุ่มตีหน้าเศร้า ขอตานออนไลน์ ขอช่วยสมทบเงินให้ครบ 100 กดเอทีเอ็ม ก่อนพบกินคือยุติ! Retrieved from https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_1193929

คมชัดลึก. (2562). พส. ยกระดับศักยภาพผู้แสดงความสามารถ. Retrieved from

<http://www.komchadluek.net/news/government-of-thailand/368376>

จอมขวัญ ขวัญยืน และจุฑามาศ ชาญเจริญลาภ. (2546). ความลำบากในโลกมืด : วิถีชีวิตของผู้พิการทางสายตาที่ประกอบอาชีพฉีกฝักและขอตาน. Retrieved from กรุงเทพฯ:

- จุฑามณี สมบูรณ์สุทธิ. (2547). หญิงชรา ความจน คนชายขอบ: ชีวิตริมฟุตบาทของหญิงชราขอทาน. (ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- ชินวร ฟ้ายืน. (2552). เว็บไซต์เกย์: พื้นที่สาธารณะสำหรับคนชายขอบ. วารสารวารสารดำรงวิชาการ, 8(1), 84-101.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2561). กว่าจะมาเป็นขอทาน: เรื่องราวที่มากกว่าความขี้เกียจและการค้ามนุษย์. Retrieved from <https://prachatai.com/journal/2015/04/59037>
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิด และการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย. Retrieved from จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย:
- ธนวัตร มัททวิวงศ์. (2559). การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ. (ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- ธวัชรัตน์ ชุมพลชัย. (2554). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิเด็ก: ศึกษากรณีเด็กขอทาน. (ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง. (2556). แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา: จากความมั่นคงทางวัตถุสู่ความอยู่ดีมีสุขประชาชาติ. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2546). วิธีชีวิตคนไร้บ้าน: หลากหลาย ณ ชายขอบของเมือง. วารสารปาริชาติ, 15(2), 43-73.
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2559). ความแตกต่าง “ขอทาน” กับ “คนไร้บ้าน”. Retrieved from <https://www.voicetv.co.th/read/339648>
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2560). โลกของคนไร้บ้าน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2563). ความจริงโครงการ “จ้างวานเข้า”. Retrieved from <https://www.facebook.com/mirrorf/posts/10157286667900009>
- ปฐมาวดี ปัทมโรจน์. (2542). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเป็นขอทาน. (ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- ปรีชภัคดี ทีคาสุข. (2561). บันทึกชีวิต: ขอทานในอังกฤษ. Retrieved from <https://www.tcjthai.com/news/2018/22/article/8005>
- เพชร สันทัด และเชษฐ รัชดาพรธนาธิกุล. (2559). การจัดการของภาคีเครือข่ายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ของประเทศไทย. วารสารกระบวนการยุติธรรม, 9(1), 23-41.
- ภิรมย์ เจริญผล. (2537). ทศนคติของคนไร้ที่พึ่งต่อการฝึกอาชีพในสถานสงเคราะห์ชายและหญิงธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี. (ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,
- มิ่งขวัญ รัตนคช. (2563). จ้างวานเข้าเกิด. Retrieved from <https://readthecloud.co/mirror-foundation-homeless-project/>
- มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก. (2558). งานครูข้างถนน. Retrieved from <http://www.fblcthai.org/index.php?name=news&file=readnews&id=32>
- ณรงค์ จันโต. (2560). โครงการศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนงานตามพระราชบัญญัติ ควบคุมการขอทาน พ.ศ.2559.

Retrieved from กรุงเทพฯ:

วรรณภา อรัญกุล. (2543). มาตรการการจัดการปัญหาคนขอทานไทยในทศวรรษหน้า. (ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

วิสุภรณ์ อำพนนวรรณ์. (2556). การพัฒนาการประสานงานระหว่างองค์กรในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคขอทานในประเทศไทย. (ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

วิสุภรณ์ จุลกะเศียน. (2561). ปัจจัยของการกลับเข้าสู่การเป็นขอทานซ้ำของผู้รับบริการสงเคราะห์ ในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนนทบุรี. (ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรังสิต,

ศุภกร ศรีแผ้ว. (2559). Working with adolescents in family medicine. Retrieved from

https://meded.psu.ac.th/binlaApp/class05/388_541_2/Working_with_adolescents_in_family_medicine/index2.html

สมเด็จพระพุฒาจารย์. (2551). คัมภีร์วิสุทธิมรรค. ไทย: The corporate of the Buddha educational foundation.

สมพล วันตะเมธ. (2551). การศึกษาการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัย ตามแนวศึกษานิเวศวิทยาเชิงสังคม. (ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

สาคร สมเสริฐ. (2556). ความแปลกแยกของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่. วารสารนักบริหาร, 33(3), 66-74.

สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). พม. จับมือภาคีเครือข่ายติดตามงาน จังหวัดปลอดขอทานและผู้แสดงความสามารถในที่สาธารณะ พร้อมหารือการบังคับใช้กฎหมายควบคุมการขอทานอย่างมีประสิทธิภาพ. Retrieved from <https://gnews.apps.go.th/news?news=39514>

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12. (2561). รายงานวิจัย “รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาคขอทานแบบมีส่วนร่วม”. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 11.

สุริชัย หวันแก้ว. (2550). คนชายขอบ : จากความคิดสู่ความจริง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนรรฆ พิทักษ์ธานิน. (2551). เสี่ยงสะท้อนถึง “พ.ร.บ. คนขอทาน พ.ศ. ... กรุงเทพฯ: แผนงานสร้างเสริมสุขภาพคนพิการในสังคมไทย.

อรวรรณ ปิลาธนโหวาท. (2546). กรอบวาทกรรมวิเคราะห์กับกรณีศึกษาไทย. Retrieved from กรุงเทพฯ:

อันธิกา ธาดาเกตุโกศล. (2560). เมื่อสนามหลวงเป็นสนามของหลวง: การศึกษาพื้นที่สนามหลวงหลังการปรับภูมิทัศน์ พ.ศ. 2553. (ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2549). อยู่ชายขอบ มองลวดความรู้. กรุงเทพฯ: มติชน.

อุมาภรณ์ ผ่องจิตต์. (2561). แนวทางการพัฒนา “ธัญบุรีโมเดล” เพื่อคุ้มครองช่วยเหลือคนไร้ที่พึ่ง ผู้ทำการขอทานศึกษากรณี สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี. Retrieved from

http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/20180925143324.pdf

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	วัฒนา ธรรมลังกา
วัน เดือน ปี เกิด	6 พฤษภาคม พ.ศ. 2539
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) สาขาการพัฒนาชุมชนเมือง ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่อยู่ปัจจุบัน	arashinut@hotmail.com

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY